המוסף לשבת

המוקש הבא

דרום־אפריקה: מורידים פרופיל

מאת ישעיהו בן־פורת

ה„פקידון" בכל זאת עשה את זה. ה„פקידון", כפי שבחביבות רבה כינה לא מכבר שר הביטחון יצחק רבין את ד"ר יוסי ביילין, המנכ"ל המדיני של משרד החוץ, הצליח לפחות להזיז, אם לא לזעזע, את מדיניותנו כלפי דרום־אפריקה.

ואם שם המשחק הוא „דה־פרופיליזציה", כהגדרת ח"כ שמחה דיניץ, מן הראוי לקבוע ש„הורדת הפרופיל" שהממשלה, אחרי הקבינט, אמורה לאמץ בשבוע הבא, נולדה בבית־מדרשו של יוסי ביילין, מראשי האגף היוני במפלגת העבודה.

גם בנושא דרום־אפריקה, כמו בפרשות „איראנגייט", „פולארדגייט" והש"ב, קברניטי „מועדון ראשי הממשלה" המפורסם, לקו בתחילה בקהות חושים, הרחיקו את הבעיה, התעלמו מחומרתה ומדחיפותה, והקדישו את מירצם לנסיון השתקת התיקשורת בנידון, במקום להשקיע מאמץ אינטלקטואלי לשם ניטרול פצצת הזמן. ולולא פרשות איראן ופולארד, שיצרו הצטברות קטלנית שמסכנת את יחסינו עם ארה"ב; ואלמלא החשש מפני עונשו של הקונגרס, מי יודע מתי ואם בכלל נושא דרום־אפריקה היה עולה על שולחן הממשלה.

צר לומר שגם עתה, אחרי החלטת הקבינט, עדיין לא ברור אם על רקע הסתבכויותיה האחרונות, השלישיה המובילה למדה סוף סוף שני לקחים שמזמן היו צריכים להדריך אותה בעידן של תיקשורת מהירה ואפקטיבית. אין דבר שאיננו מתגלה בסופו של דבר; ושבנושאים עדינים כמו זה שמעסיק אותנו עכשיו, אסור לנהוג על פי הכלל של הבה נתחכמה. מדיניות שממשלה מכריזה עליה, יש לקיימה הלכה למעשה. כידוע, כבר היו דברים מעולם, וכבר קרה ההיפך ממה שצריך היה לקרות.

■■■

מלכתחילה נחלקו מקבלי ההחלטות לשתי קבוצות. האחת, בראשות ד"ר ביילין, שכבר לפני חודשיים הכין נייר עבודה מפורט, אמרה שמבחינה מוסרית ותועלתית על ישראל להתנתק בהדרגה מדרום־אפריקה. מוסרית – מפני שהתכנים והערכים עליהם מושתתת מדינת היהודים, מחייבים שלא נסתפק בגינוי האפרטהייד הגיזעני, ותובעים התרחקות מממשלת המיעוט הלבן השולט ברוב השחור. תועלתית – מפני שהניתוק היום ישתלם שבעתיים בטווח ארוך, כאשר השחורים ישתלטו בשלטון או יטלו אותו לידיהם. ודאי זה תהליך היסטורי שאין מנוס ממנו.

החשש מפני עונשו של הקונגרס אחרי ה־1 באפריל, כאשר הדו"ח על קשרינו הצבאיים עם דרום־אפריקה יונח לפניו, דירבן את ביילין והחריף את דחיפות העניין. בהדרגה השתכנע שר החוץ שמעון פרס בנחיצות המפנה, ואימץ את המלצות ביילין. גם תמיכת שר החינוך והתרבות יצחק נבון, הסולד מן האפרטהייד, היתה מובטחת מראש. עמדתו של שר הביטחון יצחק רבין היתה יותר מפרובלמטית, מסיבות שיובהרו להלן. ומי איננו זוכר איך רבין התייחס ליוזמתו של ביילין. בין כה וכה, צריך לציין שמי שהניע את ראש הממשלה לכלול את הנושא בסדר היום של ישיבת הממשלה הקרובה, לא היה שר משרי המערך, אלא השר אמנון רובינשטיין, משינוי.

מול קבוצת מחייבי המפנה, התייצבה „סוללת שרי הביטחון": אריאל שרון, מישה ארנס, יצחק רבין – אם כי בצורה מתונה יותר, ורק בתחילת המהלך, ו„עזר וייצמן, שבהקשר הדרום־אפריקני השאיר את יוניותו הידועה במלתחה.

לאיש מהם, צריך לציין, לא היתה נטיה לאהוד את משטר פרטוריה. אך אחד הם סולדים מן ההפרדה הגיזענית. אך להבדיל מן הקבוצה הראשונה, מקובלת על השניה מדיניות ריאל־פוליטית, המתחשבת ומעמידה מעל לכל את האינטרסים שלנו, ומי כמו שרי ביטחון בעבר או בהווה, שחתימותיהם מתנוססות על חוזים רב־שנתיים רבי־משקל לתעשיה הביטחונית, יודעים כמה אלפי פועלים ייפלטו לרחוב, וכמה מאות דולרים נפסיד מדי שנה, אם ה„דה־פרופיליזציה" תיכנס להילוך גבוה?

■ יצחק רבין וג'ון פורסטר, תצלום ארכיון. עמדתו של רבין היתה יותר מפרובלמטית

גם בנושא דרום־אפריקה לקו קברניטי „מועדון ראשי הממשלה" בקהות חושים. לולא פרשות איראן ופולארד, ואלמלא החשש מפני עונשו של הקונגרס, שהדו"ח על קשרינו הצבאיים עם פרטוריה יוגש לו ב־1 באפריל, ספק אם היה העניין עולה על שולחן הממשלה. פצצת הזמן מתקתקת

על פניה, בפרט בעיני מי שמאמין שמוסר ומדיניות אינם בהכרח הפכים בלתי ניתנים לגישור, גישת ביילין קוסמת יותר. מצד שני קשה לדחות על הסף את עמדת הריאל־פוליטיקאים, שמצד אחד דואגים לתעשיה שלנו, ומצד שני מצביעים על צביעות המערב שממשיך לסחור עם דרום־אפריקה כשזה נוח לו. הצרה היא שמטעמים מובנים, קשה אם לא בלתי־אפשרי, להציג בפומבי את הארגומנטים המוחשיים המונחים ביסוד בעלי עמדה זו.

■■■

כמו בעבר כן הפעם, אנו מצווים להתבסס על מידע שאוב ממקורות זרים, כגון פירסומי המכון למחקרים אסטרטגיים בלונדון, או ספרו הידוע של ג'יימס אדאמס. והרי אלה דברים לעוסים עד לזרא, שמעולם לא אושרו ולא הוכחשו על ידי מקורות ישראליים. נחזור על עיקרם: בעבר ישראל מכרה לדרום־אפריקה כלי נשק, שהקל בהם העוזי והגליל, והכבד – שלושה סטילים מדגם „רשף".

תוך כך, אחרי שמשה דיין ושמעון פרס ביקרו בפרטוריה, ואחרי ביקור גומלין של ג'ון פורסטר בירושלים, נחתמה בין שתי הארצות שורה ארוכה של חוזים והסכמים על בסיס שיתוף פעולה מדעי וטכנולוגי. כך, משעורים, נולדו טילי ים־ים דרום־אפריקניים על יסוד ידע וטכנולוגיה ישראלית, תותח דרום־אפריקני 155 מ"מ על יסוד כנ"ל, וגם מטוס קרב דרום־אפריקני הדומה כשתי טיפות מים ל„כפיר". כן רכשה פרטוריה מל"טים תוצרת כחול־לבן, ולמדה פרק בתורת הלוחמה האנטי־טירוריסטית של ישראל.

אפשר, אם רוצים, להוסיף פרטים כהנה וכהנה. אך בעצם לשם מה? ההזדקקות מאונס למקורות זרים איננה מוסיפה אמינות למסופר. העיקרון, כך נדמה, כבר מובן.

בכל זאת ראוי להוסיף שבהווה ישראל קשורה עם דרום־אפריקה בעיקר בהסכמי מחקר טכנולוגי ובהעברת ידע, פטנטים ורשיונות ייצור. אבל המדובר, כדברי פקיד בכיר, ב„פלונטר שלם ומורכב מאד, שיקח הרבה זמן כדי להתירו". אך אם וכאשר יותר הפלונטר, ולא יימצא לו תחליף בייצוא ידע וטכנולוגיות למקומות אחרים, יגיעו הפסדינו למאות אלפי דולרים לשנה, ואלפי פועלים עלולים ליהפך למובטלים.

„אתה מוכן ליטול אחריות זו על עצמך?" שאל אותי לא מכבר אחד ממקבלי ההחלטות שנזכרו לעיל. השאלה הריטורית היתה פטורה מתשובה. אך זו השאלה המקפלת בתוכה את הפרובלמטיקה שמעסיקה את בעלי העמדה הריאל־פוליטית, ומכבידה גם על הדוגלים ב„הורדת הפרופיל".

■■■

מעשית, איך תצא הממשלה מן המילכוד של האילוץ החיצוני, האמריקני, והאילוץ הפנימי של צורכי המשק והתעשיה, ואיזו צורה תלבש הורדת הפרופיל עליה הוחלט בקבינט ברוב קולות, עם שמיר־פרס־רבין בראשו?

עיבוד הפרטים נמסר לצוות שרים שיגישו מסקנותיהם תוך חודשיים. נסתפק בינתיים בתחזית בלתי מחייבת: יורדו מן הפרק גילויים חיצוניים, טקסיים וסמליים, של הקשרים; לא ייערכו ביקורים רשמיים בדרום־אפריקה, ולא יוזמנו אנשי מימשל משם לכאן; לא ייערכו חילופי תרבות או ספורט; הייצוא והייבוא האזרחי יצומצמו בהדרגה; חוזים רב־שנתיים שטרם מוצו, יכובדו, אך לא יחודשו, ולא ייחתמו חוזים חדשים.

אך ישראל לא תטיל סנקציות, ולא תנתק את קשריה הדיפלומטיים עם פרטוריה.

נותרה רק שאלה אחת, שבשבועות האחרונים איננה חדלה להטריד אותנו, ואשר מצביעה על מצבנו הלאומי: השאלה אם די בזה כדי לספק את רצון ארה"ב?

המוסף לתרבות, ספרות ואמנות - עמוד 20

24-HOUR SALE
24 שעות של מכירה טרנס-אטלנטית
פורים 14.3.87-15.3.87
לכבוד המכירה בחג הפורים מתנה להורים והפתעה לילדים מחופשים בחנות המפעל בלבד.
ב-MONTGOMERY-WARD ארה"ב, בחנות מפעל שטיחי כרמל בקיסריה וברשת בית כרמל.
כל שטיח בהנחה של עד 50%
רשת השיווק הישיר
בית כרמל
רשת השיווק הישיר של שטיחי כרמל
• רמת־גן – מודיעין 13
• ירושלים – המלך דוד 14
• חיפה – צומת הצ'קפוסט (מול ההום־שוק)
• ראשל"צ – רחוב הרצל (המשך כביש בית דגון)
פתוח במוצ"ש עד 23.00.
במבצע בינלאומי חסר תקדים המשותף לתשלובת שטיחי כרמל – חנות המפעל, רשת השיווק הישיר של שטיחי כרמל ולרשת בתי הכלבו המפורסמת MONTGOMERY-WARD בארה"ב, ימכרו במשך 24 שעות בלבד כל שטיחי כרמל בהנחה של עד 50%.
במכירה מבחר עצום של שטיחים בשלל דוגמאות מרהיבות בכל הצבעים, בין היתר גם סוג ב' ועודפי יצוא.
חנות המפעל שטיחי כרמל אור עקיבא, קיסריה.

החנות פתוחה 24 שעות רצוף ממוצ"ש 14.3.87 בשעה 19.20 ועד יום ראשון 15.3.87 בשעה 20.00

דב גנחובסקי

מי מאמין למדד

מדד הפלאים של פברואר – אחוז אחד בסך־הכל, כמחצית מן התחזיות האופטימיות ביותר, התקבל בהפתעה, אבל גם הביא עמו צרור שלם של בעיות גדולות. אבל, את גלגל המדד אין כמובן להחזיר. בשארו הבעיות, וננסה למנות כאן את העיקריות שביניהן.

ראשית – בעיית האמינות. מדד פברואר עירער במידה רבה את אמון הציבור במדידת המחירים באמצעות המדד. כולנו „מודדים" מחירים: בצורה זו או אחרת, וכולנו מושפעים על־ידי תעמולה רישמית ולא־רישמית, המצווה עלינו לבדוק ולהשוות מחירים. קשה מאוד לשכנע אותנו כי עליית המחירים בפברואר היתה של אחוז אחד בלבד, כאשר לכל אחד ואחד מאתנו צרור שלם של דוגמאות שונות ומשונות לעליות מחירים של עשרות אחוזים באותו חודש.

המדד טעון, אם־כן, הסבר נרחב: מה הוא מודד וכיצד הוא מודד. הוא אינו מודד, למשל, חלק ניכר מגלן המוצרים ה„חדשים" שאנו מוצפים בהם. שמתם לב כמה סוגי גבינה „חדשים" מופיעים מדי שבוע בחנויות? רובם ככולם אינם אלא דרך מקורית שגילו היצרנים לקביעת מחיר גבוה לגבינה הקיימת בשוק בשם אחר.

יש להסביר גם את המשקל הגדול שיש במדד לפירות ולירקות, אלה שער לפני כמה חודשים נחשבו אויבי המדד, וגרמו כמעט לייבוא עגבניות מספרד. בחודש שעבר, הצילו דווקא הם את המדד. לולא הפירות והירקות, היה המדד עולה ביותר משני אחוזים.

כל אלה טעונים כעת מערכת הסברה דחופה. מדד נמוך, שאין מאמינים בו, גרוע ממדד שאינו קיים בכלל.

עניין אחר, הטעון הסבר לציבור, הוא אמינותן (או אי־אמינותן) של התחזיות. בימים בהם המציאות עולה על כל דמיון, מה דעתכם על תסריט כגון זה: כלכלני האוצר, מומחים לאיקטנים בחיזוי מדדים, חישבו ומצאו כי אכן, מדד פברואר יעלה רק בסביבות אחוז אחד. אולם, כאשר סמוך לי־5 במרס צילצל העיתונאי הראשון לשאול על התחזית למדד הקרוב, הוא נענה, כפי שסוכם בהתייעצות חשאית, „בערך שניים וחצי אחוזים".

■ ■ ■

תשובה זו ניתנה לעיתונאים כבר בתחילת ינואר, לגבי ארבעת החודשים הראשונים של השנה, ואיש לא חש בהטעייה. בפברואר היינו כולנו עסוקים מדי מכדי לגשת לשוק ולראות מה קורה שם. התוצאה: „תרגיל מבדיק" ביחסי־ציבור של אנשי האוצר. כדרכם של תרגילים מסוג זה, הוא עשוי להפוך לבומרנג אמיתי, שייכה במי שיזם אותו, מבלי שזה יצפה זאת מראש.

והנ, שיהיה ברור, תרגיל דמיוני בלבד. וברצינות רבה יותר: מי שאינו יודע לחזות מחירים בטווח כה קצר, כיצד הוא יכול לתכנן מדיניות כלכלית, לקבוע מהלכים כלכליים, להחליט על השקעות והצמדות וקניות ומכירות? הדברים אינם אמורים רק לגבי האוצר והממשלה, אלא גם לגבי הבנקים וכל שאר חוזי המדדים שלנו.

ולבעייה שלישית – הפיצוי. התחושה שקיימת בחלקים נרחבים בציבור, כי „המדד מרמה", תתחזק עוד יותר בשל העובדה, שהפיצוי שיקבלו השכירים, בתוספת היוקר הקרובה, על ההתייקרויות שהיו מאז תשלום התוספת הקודמת, יגיע בקושי לכדי שליש מההתייקרויות. הלשון הפורמלית של ההסדרים הקיימים בעניין זה אינה מעניינת את אלה המרגישים כי קורס רומו במדד ואחר־כך בתוספת היוקר.

כתוך שבועות מועטים ייפתח המו"מ להסכמי־השכר החדשים. הסיכויים להגיע להסכם־מסגרת חדש – שגם יתאים למדיניות הכלכלית וגם לא יאפשר תוספות־שכר – נעשו קלושים יותר, עד כמה שהדבר נשמע אבסורדי, בגלל מדד פברואר הנמוך. מה שלא הושג כפיצוי להתייקרויות באמצעות תוספת היוקר, ייתבע בהסכם המסגרת. ומה שלא ינתן בהסכם המסגרת, ייתבע ברמה המיפעלית והענפית. מוטב היה כבר לשלם לכל השכירים תוספת יוקר גבוהה יותר מ־2.7 אחוזים, מאשר להסתבך בתוספות כאלה, מעל ומתחת לשולחן, דווקא לחוקים.

בעייה רביעית היא הפיחות, אף היא מן האבסורדים של מדד פברואר. אחרי עליית המדד הנמוכה, עשוייה להשתרש הדיעה, שאכן ייתכן פיחות בלא שיבואו עליות מחירים בעקבותיו? עובדה – היה פיחות (בינואר) של 10 אחוזים, והמדד שאחריו עלה באחוז אחד בלבד?

טעות. הדבר מוכיח רק שהפיחות היה, לפחות בינתיים, מה שקרוי „פיחות דה־לוקס", בלי כאבים בעקבותיו. הצרה היא, שפיחות דה־לוקס אינו מועיל למשק. „הצלחת" הפיחות של ינואר, מבחינה זו, עשוייה להביא לאשליות מסוכנות ביותר.

■ ■ ■

בסיכום ביניים, מדד פברואר מראה רק, שהממשלה הצליחה לעקר או לדחות את השפעות הפיחות, מבלי שיתיה ברור למה זה טוב ולמה זה מועיל. אם יתברר שהדחייה היא למועדים ארוכים יותר, הרי שיתעוררו מתרדמתם הלחצים לפיחות נוסף. אם מדדי מרס ואפריל יראו שהדחייה היתה קצרת־ימים, תתעורר השאלה, במה „טובים" חודשים אלה מפברואר?

ולבעייה החמישית – הריבית. על זו מדברים הכי הרבה, אולי מפני שהיא הקלה להגדרה ולטיפול. אם כי גם

(המשך בעמוד 18)

דו"ח סודי של מבקר המדינה, שיוגש לכנסת בחודש הבא, קובע: ● לאורך כל הדרך היו ליקויים בתמחיר ובתחשיב, שהיטעו את מקבלי ההחלטות; ● המטה הכללי היה רק שותף זוטר להחלטות הדרג הפוליטי; ● גם בשלבים הראשונים התעלמו מהחלופות שהציעו האמריקנים

מאת רון בן־ישי

מבקר המדינה: מחדלים חמורים בפרוייקט „הלביא"

בתעשיה האווירית ממש מתעבים אותו וחוששים מפניו. במערכת הבטחון לא אוהבים לדבר עליו. הממשלה והכנסת עדיין אינם יודעים את תוכנו. אבל כשיונח על שולחנם בתחילת אפריל עתיד דו"ח סודי של מבקר המדינה על פרויקט ה„לביא" לחשוף מערכת מחדלים נוספת בקנה מידה לאומי. מחדלים שמשלם המיסים הישראלי, ובעקר האמריקני, משלמים את מחירם.

אחד לאחד חושף הדו"ח ליקויים ושיטחיות בבדיקת עלויות הפרויקט ובתהליך קבלת ההחלטות עליו בשמונה השנים האחרונות. הוא מסביר, בפעם הראשונה בצורה מוסמכת, כיצד תפח והסלים מטוס חד־מנועי קטן וזול – „משלים מלמטה" למטוסי האיכות של חיל האוויר אפ־15 ואפ־16 – למטוס דו־מנועי האמור להתחרות באפ־16 ולנגוס את חלק הארי מתקציב ההצטיידות של צה"ל במשך כמה שנים טובות.

לשון מנומסת וזהירה

אם תרצה הממשלה להימנע מחזרה על שגיאות העבר, יהיה על חבריה להעניק לדו"ח זה עיון מדוקדק בבואם להחליט בקרוב על עתידו של פרויקט ה„לביא". הדו"ח שסיווגו „סודי" גנוז זה כשלושה חודשים עמוק במגירות צמרת משרד הבטחון וצה"ל.

הוא בודק שלושה אספקטים של פרויקט ה„לביא":
● תהליך קבלת ההחלטות.
● ההיבט הכלכלי והתמחיר.
● ההיבט המבצעי.

הדו"ח קבע בלשון מנומסת וזהירה, כי הליקויים שהיו לאורך כל הדרך, בתמחיר ובחישוב העלויות של הפרויקט היטעו את מקבלי ההחלטות. כי המטה הכללי, האמור לראות את התמונה הכוללת של צרכי ההצטיידות של צה"ל, היה שותף זוטר וכמעט זניח להחלטות שהתקבלו על ידי הדרג הפוליטי, וכי בשלבים הקריטיים שבהם הוחלט על הפרויקט – כלומר לפני שבע שנים – לא נבחנו החלופות שהציעו האמריקנים. בעיקר החלופה הניבחנת עתה לקנות מטוסי אפ־16 מוכנים ולציידם במיכשור ישראלי.

מסתבר, שמלכתחילה אמור היה ה„לביא" להיות מטוס תקיפה חד־מנועי קטן ופשוט שנועד להיות מבצעי בשימוש חיל האוויר בסוף שנות ה־80 (כלומר עכשיו). המטוס הישראלי נועד להיות תחליף זול למטוסי התקיפה המיושנים, ה„סקייהוק", ה„כפיר" וה„פנטום", ולאפשר לחיל האוויר להקצות את עיקר תקציב ההצטיידות שלו לרכש מטוסי איכות מתקדמים מתוצרת ארה"ב שיהיו זמינים בשנות ה־80 וה־90. זו היתה התוכנית המקורית שהחליטה עליה הממשלה כולה בפברואר 1980 על פי המלצתו של שר הבטחון דאז, עזר וייצמן.

„קטן ממזר וזול"

גם החלטה זו על מטוס „קטן ממזר וזול" נתקבלה מבלי לתת שהות לצוות האמריקני שהקים המימשל בוושינגטון להציע חלופות. האמריקנים בלעו את ההחלטה וחיל האוויר נתבקש לנסח את דרישתו המבצעית מן המטוס. כבר באותו שלב היו ל„לביא" מתנגדים לא מעטים במטה חיל האוויר ובקרב אלופי המטכ"ל אבל משהונחתה החלטת הדרג הפוליטי החליטו „הכחולים" למצות ממנה את המירב.

הדרישה המבצעית המכסימליסטית שהציג חיל האוויר למתכננים נתקבלה בהתלהבות רבה בתעשיה האווירית שאנשיה התיישבו אל שולחנות השירטוט. התוצאה היתה מטוס גדול ב־15 אחוז מן ה„לביא" המקורי וכמובן גם יקר יותר.

מטוס זה הוצג בפני שר הבטחון שהתחלף בינתיים. מנחם בגין שהחליף את עזר וייצמן במשרד הבטחון לא ראה צורך להיוועץ בממשלה כולה כאשר החליט למעשה על „לביא" חדש ויקר.

יחד עם שר האוצר, מנכ"ל משרד הבטחון, מנכ"ל משרד האוצר, מפקד חיל האוויר ואחרים הוחלט לבנות מטוס גדול יותר, ודו־מנועי. משתתפי אותה ישיבה מצביעים על העובדה שבבואם להחליט העמידו חלופות אמריקניות, מטוסי אפ־16 ואפ־18, מול ה„לביא" שהוכח לדבריהם כזול יותר מתחליפיו. דובר אז על עלות פיתוח של 800 מיליון עד מיליארד דולר ועל מחיר של שבעה מיליון דולר למטוס. אולם הבסיס להחלטה היו נתונים שסיפקה התעשייה האווירית ואשר נבדקו על ידי היועץ הכלכלי למשרד הבטחון. נתונים אלה, לדעת מבקר המדינה, היו שגויים, הוכנו בצורה שטחית, ולא נתנו את תמונת העלות האמיתית. אבל ההחלטה נפלה וה„לביא" הגדול יצא לדרך.

פרשה בפני עצמה הנפרשת בדו"ח היא ההחלטה על מנוע ה„לביא". בתחילה הוחלט לצייד את המטוס הישראלי במנוע מדגם 404 מתוצרת „ג'נרל אלקטריק". מנוע שהוכיח עצמו במטוסים אחרים של חיל האוויר. אולם בהמלצת חיל האוויר, החליט מנחם בגין באותה הזדמנות גם על מנוע חדיש שלא נוסה עד כה: 1120 מתוצרת „פרט אנד וויטני".

(המשך בעמוד 26)

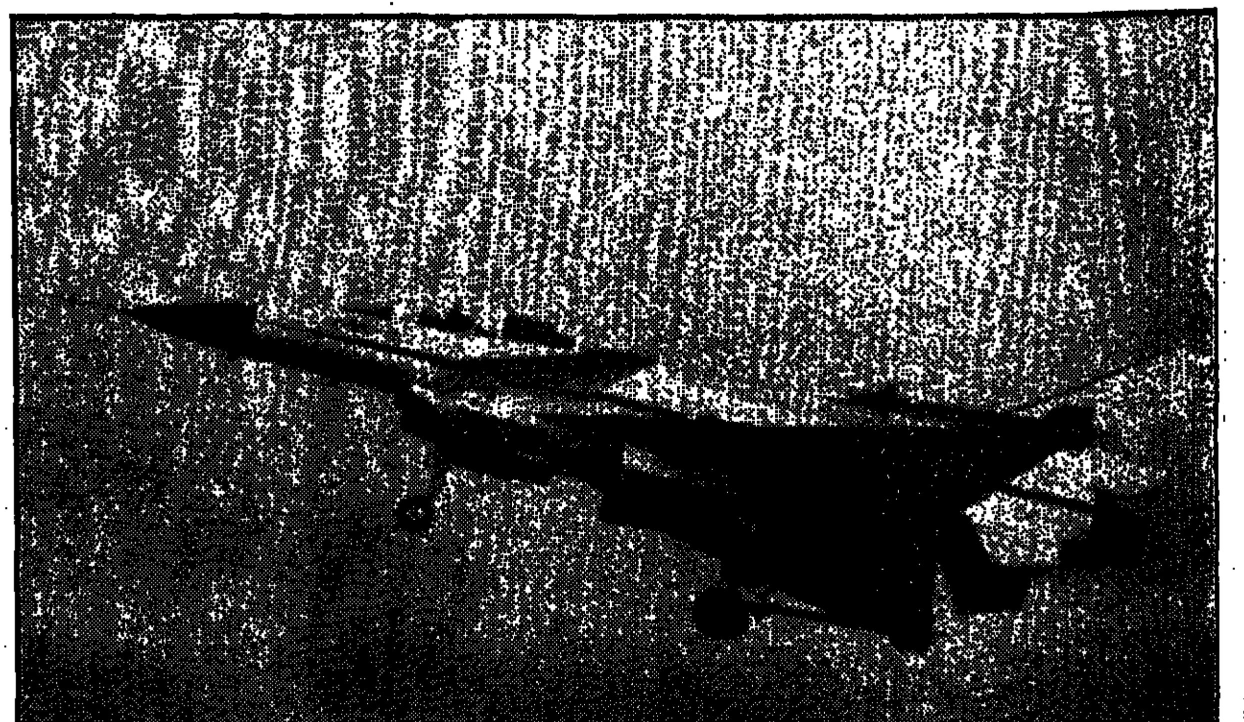

המוקש הבא

ומי ישלם את המחיר? ישראל

כלי תיקשורת זרים מדווחים על עסקות נשק בהיקף של 300 עד 500 מיליון דולר בשנה בין ישראל ודרום־אפריקה. מי שייפגע מן הסנקציות תהיה דווקא ישראל. את המכה הקשה ביותר יספגו מפעלי הנשק

מאת גדעון עשת

■ נובמבר 83, חיילות ישראליות ולוחמים מסיסקאי בפתיחת ביתן התיירות של סיסקאי. לישראלים היתה מעורבות בכמה פרוייקטים כלכליים במדינות־חסות. לא כסף גדול (צילם: יוסי רוט)

לדרום־אפריקה אין סיבה להתרגש מן הסנקציות הכלכליות שמתכוונת ישראל לנקוט נגדה. מי שייפגע מן הסנקציות תהיה דווקא ישראל. דרום־אפריקה עצמה תיפגע מעט מאוד. גם השבועון הבריטי „אקונומיסט" שותף להערכה, כי לא יקשה על פרטוריה למצוא תחליפים למדינות המטילות נגדה עיצומים.

מהדיונים המתנהלים בקונגרס האמריקני עולה, כי יתכן שתובא הצעת חוק, שתחייב מדינות המקבלות סיוע אמריקני להטיל סנקציות על דרום־אפריקה. ישראל, שמקבלת סיוע אמריקני בסך 3 מיליארד דולר לשנה, תיאלץ לצמצם יצוא שנאמד, על־פי מקורות זרים, ב־300 עד 500 מיליון דולר לשנה.

ארצות־הברית עצמה סוחרת עם דרום־אפריקה בהיקף של 5.5 מיליארד דולר. לגביה העניין לא תופס. גם יפן, עם סחר בהיקף של כמעט 3 מיליארד דולר לשנה, לא תיפגע. כך גם לגבי מדינות מערב אירופה, שאינן מקבלות סיוע אמריקני, ולכן אינן צריכות להתאים עצמן לדרישות של הקונגרס האמריקני.

הייצוא האזרחי של ישראל לדרום־אפריקה נאמד ב־80 מיליון דולר בשנה. הייבוא ממדינה זאת, יותר ממחציתו ייבוא של פחם, מסתכם בכ־180 מיליון דולר. סנקציות כלכליות לא ייצרו, אם כן, בעיה לשוק האזרחי.

בשנים האחרונות יש נסיגה בהיקף הייצוא של ישראל לדרא"פ, בעיקר בגלל ירידת ערכו של הראנד. ב־1980 הסתכם הייצוא בכ־100 מיליון דולר, אולם מאז הוא הצטמק. מצבה הפוליטי העגום של דרום־אפריקה, מבטיח שה־ראנד ימשיך להישאר מטבע חלש, ודבר זה מבטיח צימצום בייצוא האזרחי.

מצבה הכלכלי הקשה של דרא"פ הביא את ממשלתה לחקיקת חוקים נוקשים האוסרים על הוצאת מטבע חוץ ממדינה זו. לחוקים האלה היה חריג אחד: השקעות במדינת ישראל. לפי הסכם בין שתי המדינות מותר לאזרחים דרום־אפריקנים להשקיע מדי שנה כ־20 מיליון דולר בישראל.

והאזרחים הדרום־אפריקנים היחידים המגלים התעניינות בנושא זה הם, כמובן, יהודים. במשך שנים רבות הם לא גילו עניין רב בהשקעות בישראל. אולם כאשר החמיר המצב הכלכלי, החל ביקוש גובר לאפיק־השקעה זה. למעשה, היתה זו הדרך היחידה להוציא כסף מן המדינה.

גם בנושא זה, מדובר בסכומים לא גדולים במיוחד. גם אם תנקוט דרום־אפריקה בצעדי גמול על הסנקציות, ותחסום את האפשרות להשקיע בישראל, נוכל לעמוד בכך.

■ ■ ■

היחסים הכלכליים בין ישראל ודרום אפריקה מתרכזים בנושאים הבאים:

● פחם. הפחם הוא המוצר העיקרי הנסחר בין ישראל לדרום־אפריקה. יותר ממחצית תצרוכת הפחם של ישראל נרכשת בדרום־אפריקה. הסיבה: הפחם הדרום־אפריקני יותר זול. בעולם יש שפע של פחם, ולא יקשה על ישראל לרכוש פחם ממדינות אחרות, אם כי יתכן שזה יהיה יקר יותר. מצד שני, קשה להניח כי מישהו יתלונן על רכישות הפחם מדרום־אפריקה. גם מדינות השוק המשותף, שהטילו סנקציות מוגבלות על פרטוריה, לא כללו את הפחם ברשימת המוצרים האסורים במסחר.

● פלדה. המוצר השני בחשיבותו מהבחינה הכספית. היבואן הראשי של פלדה דרום אפריקנית הוא מפעל „איסכור" שבקרית גת. „איסכור" נמצא בבעלות חלקית של ההסתדרות, אבל שנתם של ראשי המשק ההסתדרותי לא נודדה בשל מקורה של הפלדה. הפסקת רכישת הפלדה בדרום־אפריקה לא תיצור בעיה כלכלית. למדינות השוק המשותף יש עודפים גדולים של פלדה.

● זהב יהלומים. הצביעות העולמית כלפי דרום־אפריקה בולטת במיוחד בתחום זה. השליטה על שוק היהלומים מצויה בידי סינדיקט היהלומים, שמקום מושבו בלונדון. אולם למעשה, מצוי הסינדיקאט בשליטה דרום־אפריקנית.

זהב ויהלומים הם מקור ההכנסה העיקרי של שלטון הלבנים. מי שרוצה לפגוע במשטר האפרטהייד יכול להשיג זאת בקלות על ידי פגיעה במקור הכנסה זה. אבל מעטים, אם בכלל, מציעים בשלב זה לפגוע בסינדיקאט. אפילו ברית־המועצות, שהיא ספקית של יהלומים גולמיים, פועלת באמצעות הסינדיקאט.

לפני כשנה הציע ה„אקונומיסט" לארצות־הברית, לברית־המועצות ולמדינות אחרות עם מלאי זהב גדול, למכור את המתכת בכמויות גדולות בשווקים. מכירה כזו תוזיל את הזהב, ותפגע בהכנסות דרום־אפריקה במטבע חוץ. השקט הרועם שבו התקבלה ההצעה מלמד יותר מכל על הכוונות האמיתיות של הסנקציות שנוקטות מדינות שונות נגד דרום־אפריקה.

ענף היהלומים הישראלי מגלגל כמיליארד דולר בשנה, עם רווח נטו של 150 מיליון דולר. תיאורטית, יכולה דרום־אפריקה להציף את השווקים ביהלומים, כדי לממן את ההפסדים שנגרמו לה בשל הסנקציות הכלכליות. במקרה כזה, יירדו מחירי היהלומים, והייצרנים הישראליים ייפגעו.

● מדינות חסות. לישראלים היתה מעורבות בכמה פרוייקטים כלכליים במדינות־חסות של דרום־אפריקה, כמו סיסקאי. לא מדובר בכסף גדול.

● נשק. הנתונים על היקף העסקות הבטחוניות בין שתי המדינות נשמרים במשרד הבטחון. כלי תיקשורת זרים מדווחים על עסקות בהיקף של 150 עד 400 מיליון דולר בשנה.

מבחינת המשק הישראלי, הבעיה היא שהייצוא הזה מרוכז במספר קטן של מפעלים. מפעלים אלה נפגעו כבר כתוצאה מניתוק הקשרים בין ישראל ואיראן. חלקם נפגע בתוצאה מן הירידה בהזמנות של משרד הבטחון עבור צה"ל.

אם תתקבל בקונגרס האמריקני חקיקה שתאסור על מדינות שמקבלות סיוע לייצא נשק לדרום־אפריקה, עלולים אותם מפעלים ספורים להיפגע פגיעה קשה ביותר. בינתיים, כך עולה מן הדיונים שנערכו באחרונה, מנסה ישראל להקהות את המכה, בכך שהודיעה שלא לפגוע בחוזים קיימים.

■ ■ ■

אם ניאלץ לנקוט סנקציות כלכליות נגד דרא"פ, עדיין תוכל ישראל לפעול בשוק האפור. לפני כעשר שנים הטילו מרבית מדינות העולם סנקציות כנגד השלטון הלבן ברודזיה של אז, זימבבווה של היום. התברר כי הסנקציות האלה כמעט לא היו אפקטיביות. הסיבה: בעלי עסקים במדינות שהטילו סנקציות על רודזיה המשיכו בעסקים דרך מדינות שלא הטילו סנקציות.

מכללת בית ברל
המרכז ללימודי עבודה וניהול

נפתחת ההרשמה
ל־2 קורסים ללימודי תעודה

קורס ניהול עסקי־מסלול מתקדם
מיועד למנהלים בארגונים עסקיים וציבוריים בעלי השכלה על תיכונית ובעלי השכלה אקדמית. (580 שעות - 4 סמסטרים).

קורס ניהול עסקי־מסלול מקיף
מיועד לבעלי תעודת בגרות. חסרי תעודת בגרות יתקבלו לאחר מיון ועדת חריגים (880 שעות - 4 סמסטרים + מכינה)

הלימודים יתקיימו ביום לימודים ארוך בכל יום שלישי בשבוע בנוסף למספר ימים מרוכזים בסוף כל סמסטר. תחילת הלימודים ב־12.5.87* וימשכו ברציפות, להוציא חודש אוגוסט ותקופת החגים.

*מועד משוער.

סיום הרשמה: 30.4.87

לפרטים והרשמה: המרכז ללימודי עבודה וניהול
דאר בית ברל כפר סבא 44905
טלפונים 450697, 448753 (052-25168 (42

יש חדש בבית ברל

מגדיר שטחים

מאת רוני שקד

משרד החוץ מנהל, אפרופו הליכוד, מדיניות שלום שאינה עולה בקנה אחד עם עמדתו של ראש־הממשלה. אבל השבוע הגדילו לכת. בחוזר רשמי שהופץ בין הנציגויות הישראליות בעולם, הופיע מונח חדש. במקום יהודה ושומרון, כתבו: השטחים המנוהלים על ידי ישראל.

אגב, בסוגיית ההגדרה עסק המנכ"ל המדיני של משרד החוץ, יוסי ביילין, כבר ב־85. בחוות דעת שביקש וקיבל מהיועץ המשפטי לממשלה דאז, פרופ' יצחק זמיר נאמר, כי אמנם לא התקבלה החלטה רשמית איך לכנות אזורים אלה, אבל „כיוון שהממשלה והכנסת העדיפו את השם, יהודה, שומרון וחבל עזה, מן הראוי ששם זה ישמש את גם לצרכים רשמיים".

בכל אופן, על המינוח החדש הליכוד לא יעבור בשתיקה. „אם לא סיפוח", אומרים שם, „אז לכל הפחות צריך לספח את המונח, יהודה ושומרון בחוק". ■

קרטר ילך לשטחים

עזר ויצמן עוז השבוע בטריקה את לישכתו במשרד החוץ. טען שלא ניתנה לו תעסוקה הולמת. השבוע תהיה לו תעסוקה. ויצמן יארח את נשיא ארה"ב לשעבר, ג'ימי קרטר, המגיע לביקור בארץ

ביקורו של הנשיא לשעבר, עשוי לאפשר לסקרנים להציץ גם בראש־ממשלה לשעבר. קרטר ביקש, באופן מיוחד, לפגוש את ידידו־יריבו מקמפ־דייויד – מנחם בגין. בגין, סגור בביתו, עדיין לא נתן הסכמתו.

קרטר, בביקור פרטי, מתכוון לתת דגש לשלום ולבעייה הפלשתינאית. להבדיל ממבקרים אחרים, הוא יסתובב בשטחים ואת ארוחת הערב של סוף השבוע יסעד בחברת ד"ר יאסר עוביד ברמאללה.

אגב, אשתו, הגברת רוזלין קרטר, שהצטרפה אליו למסע, לא תחצה את גשר אלנבי. היא העדיפה את ארמונות עמאן ועקבה על־פני קינג דייויד בירושלים. רוזלין עושה את השופינג שלה עם המלכה נור. ■

מי אמר ששמיר מנשק רק ילדים. השבוע, הוא נתפס מנשק גם שתיים מבין 2500 נשות „הדסה" שחגגו מלאת 75 שנה לאירגון. את הראשונה (מימין), נשיאת האירגון, רות פופקין, מצא בלובי. נישק והלך להרצות. את השנייה, המנחה, מייד אחרי ההרצאה. 20 דקות בין נשיקה לנשיקה. בשר וחלב. (צילום: זום 77)

כך ייעשה לזלמן שושי

מאת גדעון רייכר

ח"כ מאיר כהנא, מבקש להקפיד על הטוהר היהודי. על כן הוא מתעב למשל, הודים וקוקסינלים. כמה אורחים הודים נמצאים בארצנו, ביקש לדעת.

שר הפנים ברק ומצא והשיב מעל דוכן הכנסת: „בישראל מתגורר אורח הודי אחד.

„מה בדעת משרד־הפנים לעשות כדי לצמצם את מספרם של ההודים הללו", מקשה כהנא.

לא מדובר בתופעה, ענו לו ועל כן אין מקום לביצוע צעדים כלשהם.

ח"כ כהנא ביקש, איפוא, לברר סוגייה אחרת.

„מדוע מרשים לקוקסינל כמו זלמן שושי, להופיע באוניברסיטת בן־גוריון בהרצאה בפני סטודנטים?". שר החינוך, יצחק נבון, לא התחמק: „הסטודנטים יזמו את הופעתו של הקוקסינל ואין זה מענייננו של משרד החינוך".

„יפה", אמר כהנא, „ומה חושב משרד החינוך על מקצועו של שושי?"

„אין זה מענייננו", חזר נבון.

כהנא לא ויתר: „ומה היה שכרו של המרצה, הקוקסינל, זלמן שושי?"

גם את הסוגיה הזו בדק נבון והודיע מעל הדוכן: „150 ש"ח, אשר שולמו על ידי אירגון הסטודנטים חברי ההסתדרות. וכפי שנמסר לנו", חתם נבון את המסכת הזו, „מהשכר הזה נוכה מס־הכנסה כחוק בשיעור של 50%"

חיוך של נחת עלה על פני הח"כ המזוקן. ■

קיפוח זוחל

שמחה גדולה לא היתה שם בכנסת, ביום האשה הבינלאומי.

היו"ר, שלמה הלל, קבע, אמנם, כי רק נשים ידברו בדיון החגיגי, אבל שרה דורון שכבה בביתה חולה, שולמית אלוני חולה ורק שמונה נבחרות נותרו במשכן.

אמירה סרטני ממפ"ם סקרה בעצב את הספסלים הריקים. „היכן הגברים בכנסת?"

מנחם הכהן, גם רב, נעלב: „אני כאן", והוסיף: „כבר אמרו חכמינו: בינה יתירה ניתנה לאשה".

מנחם פרוש מאגודת ישראל נעלב: „איך אתה אומר דבר כזה?"

מרים גלזר תעסה היתה נמרצת: „הנשים בישראל נמצאות בשולי המערכת החברתית והפוליטית. גם במדע, באומנות ובפעילות ציבורית. בממשלה יש לנו, במקרה, שרה אחת מבין 25 שרים. ובכנסת יש עשר חברות המהוות שמונה אחוזים בלבד".

מרים, מסתבר, התכוננה היטב לנאום הזה: „במשרד החינוך שרוב ההוראה בו היא בידי הנשים אין ולו גם מנהלת מחוז אחת. כל המחוזות, שישה במספר, מופקדים בידי גברים.

ברגעים אלה ממש צועד באון לעבר האולם ח"כ אהרן הראל, ושואל בתרעומת: „אומרים לי שרק נשים יכולות להשתתף בדיון הזה. מדוע?"

אורה נמיר מוסיפה נופך מעשי לדיון הזה. „אני מבקשת מהכנסת לאשר את החוק הקובע, כי מעתה ואילך יפרשו נשים מעבודתם בגיל 65. צריך לבטל את קיפוח הנשים בגיל הפרישה ולהשוות אותו לזה של הגברים". „נכון", אומרים הח"כים, מרימים ידיים ומאשרים בהצבעה את החוק החדש. ■

פרס ורבין לנצח

מאת אורלי אזולאי־כץ

בחרות כבר חככו ידיים בהנאה. פה ושם החלו להופיע רמזים על יחסים עכורים בין שר החוץ, שמעון פרס, לבין שר־הביטחון, יצחק רבין. מי שהתאמץ, שמע בדבריו של פרס לטלוויזיה, התקפה עקיפה על רבין.

פרס אמר שמינוי סלע היה משגה, והרי האחריות היא של רבין. פרס דרש שוועדת חקירה תחקור גם את הדרג המדיני, והרי הדרג המדיני הוא רבין.

אחר־כך בפורום סגור בלישכתו מיהר פרס להרגיע: „מבחנו של ג'נטלמן הוא דווקא בעת צרה. אני מתייצב מאחורי רבין בכל החלטותיו. אני נותן לו גיבוי ב־100 אחוזים".

בתחילת השבוע שוב דיברו על יחסים עכורים בין השניים. בסוף השבוע כבר היו שם כמעט חיבוקים

בפורום אחר הודה שר החוץ, כי בזמן האחרון נפגש עם רבין כמה פעמים והיחסים ביניהם „קורקטיים". כאשר נשאל, למה אמר מה שאמר בטלוויזיה, השיב: „הבעתי את דעתי בעניין סלע למען הגנת האינטרסים בארה"ב, אבל לא קראתי לסטר אותו".

ממצב שליפה בתחילת השבוע, עברו השניים לכמעט חיבוקים בסוף השבוע. ■

התוכניות למגירה

במפלגת העבודה נאסף בימים האחרונים חומר מודיעיני רב מהנעשה בתוך חרות לקראת ועידתה. לאור נתונים אלו הגיעו בצמרת העבודה למסקנה, כי הבעיות האמיתיות של חרות טואטאו מתחת לשטיח וכי הוועידה האמיתית של חרות תערך סמוך למועד הבחירות.

בישיבה העריכו, כי שמיר יצא מחוזק מהוועידה, וכי „ההתקפלות" של לוי היא טקטית זמנית בלבד. עוד מנחשים, כי הוועידה תעבור בשקט.

צמרת העבודה, אשר קיוותה כי תהיה זו ועידה של התרסקות ועל חורבותיה ניתן יהיה לפרק את הממשלה וללכת לבחירות, התעשתה ודחתה את תוכניותיה הרציניות למועד אחר. ■

הלך המערך

לקראת הבחירות הבאות יעלם „המערך" מהנוף הפוליטי. לאחר פרישת מפ"ם ומיזוג „יחד" עם תנועת העבודה, אין יותר סיבה להקרא „מערך". ברחוב הירקון 110 מחפשים שם חדש למפלגה.

תחילה חשבו על שם שונה לחלוטין, אבל החליטו שלא יהיה נבון למחוק את כל השמות המוכרים. וכך, בשיחה שהיתה בין מזכ"ל המפלגה לבין היו"ר הוחלט, כי בבחירות הבאות השם הרשמי יהיה: „מפלגת העבודה". המערך ז"ל. עתה צריך אישור פורמלי של המוסדות. ■

שמעון פרס נקלע השבוע לחילופי מהלומות מילוליות עם שרון. שרון האשים אותו בערעור היחסים עם ארה"ב, ומייד יצאה הודעה מלשכת פרס, ובה הוגדר שרון כזורע הרס וגורם אסונות. מחכים לסיבוב הבא.

המערך מחכה להם בפינה

מאת בינה ברזל

שמיר מודאג מאד מוועידת חרות. משוכנע שכישלון שם ייפגע בקיום הממשלה. „המערך אורב לחרות", אמר השבוע למקורביו. „אם הוועידה תיפגע ינסה המערך לפוצץ את הממשלה".

זהו סוד כוחו של שמיר בתנועתו. למרות אי־ההסכמה הכללית סביב הוועידה, יש הסכמה כללית לבחירתו כיו"ר. ברור בחרות, כי פגיעה בשמיר תציג אותו כראש־ממשלה שאפילו מפלגתו אינה רוצה בו.

זו הסיבה ששמיר חותר להסכמה מוקדמת בין שרון, לוי וארנס על חלוקת תפקידיהם.

אם תיכשל ועידת חרות יפוצץ המערך את הממשלה, מאמין ראש־הממשלה. לפיכך נשקל אולטימטום: ועידה מסודרת או התפטרות שמיר

כשנכשלו השבוע מאמציו להביא להסכמה כזו, נשקלה דחיית הוועידה. הרעיון נדחה כשהתברר שדחייה תזיק יותר.

עוד רעיון נשקל בחוג סגור זה. לפי התסריט יעמוד שמיר בפני הוועידה מיד עם פתיחתה ויציג אולטימטום: או שמקבלים הצעתו לוועידה מוסכמת ומסודרת, או שהוא שמיר יתפטר.

גורמים בכירים בתנועה מאמינים, כי שמיר חייב הפעם להסתכן ולשחק על כל הקופה.

לא יכולים יחד ולא לחוד

יהודה פרח, ח"כ לשעבר, חשק בתפקיד ראש מחלקת הנוער והחלוץ בסוכנות. פרח, עריק ממחנה מודעי, בנה על תמיכת שריר, ראש מחנהו הנוכחי.

גם אריה אבן רצה להבחר. אבן מצפה לתמיכת מודעי.

נחום שוץ רצה בתפקיד בחסות צבי רגר מאירגון העובדים הליברלים, יצחק קעטבי, יו"ר מועצת המפלגה קיווה להבחר כמועמד של פשרה ועוד עשרה ליברלים לטשו עיניים לתפקיד עתיר הנסיעות והכיבודים.

השבוע הפך המאבק למלחמה. לאו דווקא חלוקת שלל ליברלית טיפוסית, אלא סיבוב נוסף במאבקי שריר־מודעי.

מודעי קיווה, כי בהיעדרו של שריר מן הארץ, יצליח לשכנע את נסים לבטל ישיבת מרכז מפלגה שזימנו יריביו לבחירת המועמד לסוכנות. המזימה נכשלה ומודעי נאלץ לקבוע ישיבה משלו, באותה שעה בה כונסה ישיבת יריביו. אלא שבגלל החרם שהדבר עורר שינה מודעי את הטקטיקה. פנייה נוספת לבית דין מחוזי וכינוס המרכז נאסר זמנית.

התמודדות במרכז היא אירוע שמודעי לא יכול להרשות לעצמו. התמיכה המסיבית שמורה לו במועצה, לא במרכז. את המרכז, אומרים במטהו, כבשו שרים אחרים באמצעות משרות וכיבודים.

מודעי, בנסיון נואש, ביקש להפוך חברי מועצה לחברי מרכז ובכך להגדיל את מספר תומכיו שם. הנסיון הוכשל ע"י נסים, פת ושריר שטענו, כי הוא פועל בניגוד לחוק. מודעי ענה: אתם משחקים את המפלגה. הדברים, אגב, מתבררים כעת בבית הדין המחוזי בירושלים.

כרגע עושה מודעי כל מאמץ כדי למנוע התמודדות על מגרש לא ביתי. תוצאת התמודדות תשמש כבסיס לחלוקת אלף המקומות המשוריינים לליברלים במרכז המשותף, שיוקם לאחר האיחוד עם חרות. אלא שבמסגרת הליברלים אין אלף חברים והמפלגה עסוקה בחיפוש אחר חברים מן השורה.

בחרות, כה הדרך למרכז ארוכה ומייגעת, עוקבים בקנאה אחר מהלכי הליברלים. „הם יוציאו מכרזים על מקומות במרכז", אומרים שם במרירות.

נכון. שם המשחק בליברלים הוא: תפוס ככל יכולתך. יותר אנשים במרכז החדש, השרדות יותר בטוחה הכנסת הבאה.

שתי הישיבות השבוע, של אותו מוסד, באותה שעה, בשני מקומות שונים, היו מפלגות כל מפלגה נורמלית. אבל בליברלים אין מה לפלג. מקסימום, אם יחליטו לפעול בשני ראשים, ינהל מודעי מגעים על הצטרפות לחרות בשם גולדשטיין, תיכון וחבריהם. נסים ושריר יעשו זאת למען החלק שלהם. בסוף, במרכז מפלגת הליכוד, ייפגשו כולם ביחד ■

שהכלה תבוא עם הכסף

מישהו אמר השבוע, כי הצטרפות הליברלים לחרות, לאחר אישור הסכם האיחוד, היא עונש. אמנם כבר מדברים על בריתות בין שרון למודעי, בין שריר ופת ללוי, בין נסים לשמיר, אולם, בדרך יצטרכו עוד הליברלים להזיע הרבה.

בחרות לא מאושרים מהחופה. בדיונים פנימיים הוחלט, אמנם, כי אין מנוס, הסכם האיחוד יאושר, אבל, רק באופן עקרוני. ועדה מיוחדת תיבדוק את הפרטים ורק אחר־כך יבוא האישור.

„פרטים", רוצה לומר, הגדרה מדויקת כיצד יבחרו הנציגים המוניציפליים של המפלגה המשותפת, וכיצד יוקמו מועצות הסניפים. פירוט מדויק של כספי הליברלים והדרך בה יועברו לשותפות.

בחרות חוששים, כי הליברלים הבריחו כסף לעמותות שלא יכללו בהסכם. על הטעות שעשו אצלם עם צירוף „לעם", לא יחזרו. כזכור, צורפה לעם בבהילות לפני הוועידה האחרונה וכל הנושאים הללו לא סוכמו. כך באו שוסטק וחבריו לשידוך בלי נדוניה. את הכסף השאירו בהסתדרות העובדים הלאומיים.

טעות נוספת שלא יחזרו עליה היא כמות הפעילים שהצטרפו. לעם לא מנתה במוסדותיה 200 פעילים, ולכן צורפו חברים מן השורה לוועידת חרות. כמה מקומות העמידו גם לרשות מחנה שמיר. כך, למשל, נבחרה לוועידה עוזרתו של ח"כ עוזי לנדאו, ארזה אנטלר על מקום שהוקצה ללעם. גם סמי פרידריך, מנכ"ל משרד הכלכלה ומקורבו של השר מרידור, נבחר בדרך זו.

חוץ מיישום מסקנות אלה, תאבק חרות נגד מיסחור מקומות במרכז המפלגה החדש. כאן כל מקום יכול יהיה להכריע את גורלם של שמיר, לוי, שרון או ארנס. ■

היה סמל?

לתנועת החרות, אומרים, יש סמל. מפת ארץ ישראל המנדטורית על שתי גדות הירדן, הרובה והכתובת: מולדת וחרות. אלא שבשנים האחרונות נעלם הסמל מהמכתבים והפירסומים הרשמיים.

לא משתמשים בו כרגע, אישר דובר בכיר בתנועה. אחר הודה. שרובה הוא לא בדיוק הסמל לו זקוקה היום התנועה.

הסמל נולד בפולניה, ערב מלחמת העולם השנייה, בביתם של לילי והנריק שטרסמן, הבית שהיה למרכז המחתרת הלוחמת בפולין. עסקו שם בהוצאת ביטאון שהביא לאור את שאיפות אצ"ל: ירושלים המשוחררת.

לילי הציעה לעטר את הגיליון השלישי בסמל. עליו יתנוססו המילים הפולניות: „טילקו־טק", ובעברית: רק כך. בארץ עוברתה הסיסמא והפכה ל„מולדת וחרות".

אחר־כך, באופן מוזר למדי, התגלגל הסמל לממלכת ירדן. אימצו שם את המפה ואת שתי הגדות והן מקשטות היום כל בניין ממלכתי בממלכה.

הזנחתו של הסמל הזעזעה את ח"כ מאיר כהן אבידור. השבוע הריץ מכתב לשמיר ובו תבע, כי הוועידה הקרובה תחייב את התנועה לשוב ולהתקשט בסמל. ■

גולדשטיין וה„בובי" הצ'כי: כשלא ייצג את ישראל כשר הספורט הסתובב כתייר. (צילום: יוסי רוט)

האיש שלנו בפראג

מאת אביבה שאבי

מחוץ למגרש הטניס של ראדץ'קראלובה, היה זה ח"כ פנחס גולדשטיין שגנב את ההצגה. זה היה צפוי, משום שגולדשטיין הוא גם פוליטיקאי וגם חובב ספורט נלהב, מה שעשה אותו לפרשן אד־הוק של יחסי ישראל־צ'כיה במשחקי גביע דייוויס. גולדשטיין אוהב לציין, שיצא תחת הכובע של יו"ר ועדת הספורט של הכנסת, כלומר, הצ'כים ידעו מי בא אליהם („הם יודעים הכל"). למעשה, צורף למשלחת ברגע האחרון, לאחר שאחד מן הנוסעים ביטל את יציאתו. משרד החוץ מימן את הנסיעה.

גולדשטיין שמח בצ'כיה על תקן של מיניסטר, תואר שהוא נאלץ להתנער בו מטעמי אי נעימות. הצמידו לו לימוזינה שחורה־כהה עם נהג, שגם לקח אותו לסיור בפראג. נתנו לו את הכבוד הראוי.

מה מצא ח"כ גולדשטיין בצ'כיה? שנוהגים לשקול שם את הנקניקיות, לדוגמה. הוא גם ראה שוטרי חרש בכל מקום, שורצים בשטח, עוקבים

מה מצא ח"כ גולדשטיין בצ'כיה? שנוהגים לשקול שם את הנקניקיות, לדוגמה. בניגוד לשאר אנשי המשלחת, הוא ראה שוטרי חרש בכל מקום, שורצים בשטח. הוא מאומן, אמר, מאז דיבר בנוכחותו הרב רוזן ברומניה, אל המנורה שלמעלה ואמר: „נו, אתם שומעים אותי?". אתה מרגיש שעוקבים אחריך, הוא אומר, אתה מזהה פרצוף שראית אותו לפני שעה, ופתאום הנה הוא לידך.

את התיירים הרוסיים, שהיו שם במסגרת „הכר את האומות הכבושות", זיהה מרחוק לפי שיני הזהב שבפה, ולפי כובע הפרווה.

גולדשטיין עבר חוויה בלתי־רגילה, עד כדי כך, שעם שובו כבר הודיע על כוונתו לנסוע להודו. הרגע הגדול שלו בראדץ'קראלובה היה כשעמד ושר את ההימנון הישראלי, שזוייף קצת. כמה נעים לאוזניו הזיוף הזה אני נשבע, הוא אומר, שכל הזמן חשבתי על מילות השיר של אריק איינשטיין „שיר שחלמתי על פראג". זה שיר שחלמתי על פראג – „התקווה". ועוד לנצח מעצמת טניס עשינו את הבלתי־אפשרי.

לביקור היה, בכל זאת, אספקט דוחה אחד לגבי ח"כ גולדשטיין הקוסמטיקה לא הגיעה עדיין אל רגליהן של הנשים הצ'כיות. הוא משוכנע, שההמצאה הישראלית יכלה לעשות שם הון. ■

במכתב ששיגרה לפרקליטה כותבת אן פולארד: „ג'יי הוא גיבור לאומי. הוא הציל חיי־אדם ומנע מלחמה ● מעולם לא תיארתי לעצמי שניכנס לקטגוריה של מקדשי־השם ● גם היום הייתי מקריבה את חיי כדי להציל פקידים ישראליים, כולל גנרל אחד, הידוע בעלילות הגבורה שלו, והנחשב כמנהיגה העתידי של ישראל"

אן פולארד: אנו אסירי־ציון

מאת אלי תבור, ניו־יורק

„אם יצא משהו חיובי מהטרגדיה שלנו, הרי זו העובדה שארה"ב עומדת עתה בהבטחותיה להחליף מידע מודיעיני עם ישראל, מידע החיוני לקיומה". כך כותבת אן הנדרסון־פולארד, רעייתו של ג'ונתן פולארד, במכתב ששיגרה לפרקליט ליאון צ'רני, שהסכים לקבל על עצמו להיות ה„יועץ הפוליטי" שלה.

תפקידו של צ'רני הוא לנהל את השדולה, שתאפשר, אולי, בעתיד, להביא להקלת גזר־הדין שהוטל על בני הזוג פולארד, ואולי גם להסכמתה של ארה"ב לגרשם לישראל. „אם ארה"ב היתה מוכנה לשחרר מרגלים סובייטים ולהחליפם באנשים שבידי הרוסים, אין שום סיבה מדוע לא יווצר באחד הימים מצב בו תהיה מוכנה לשחרר גם מרגלים ישראליים", אמר הפרקליט.

שואה אישית

במכתבה כותבת אן פולארד, בין השאר: „אני עדיין אשה מסורה, האוהבת עמוקות את בעלה. לא אחסוך שום מאמץ כדי להבטיח את העתיד הטוב ביותר עבורו. יחד עם זאת, עליך להבין, כי הופעלו עלינו לחצים בלתי־רגילים. הם נבעו מהחרדה ואי־הידיעה לגבי עתידנו, מההפרדה בינינו, מתנאי־הבידוד הנוראים שבהם אנו שרויים, ומן הלחצים הרצופים שהופעלו עלינו על־ידי התביעה, אנשי החוק ונציגי התיקשורת.

„התביעה טענה, כי פעילותו של בעלי הזיקה בצורה רצינית ליחסי ארה"ב עם מדינות־ערב. דווקא פרקליטיה הם שגרמו את עיקר הנזק, בכך שהפכו את ישיבות בית־המשפט בפרשה שלנו לאירועי תיקשורת מרכזיים. אם היו מטפלים בעניין שלנו בשקט, לא היה נגרם כל נזק ליחסים אלה.

„פרקליטי התביעה בוושינגטון ניצחו על סידרה של הדלפות, שנועדו להביך את ישראל, את יהדות ארה"ב ואת הציונים. למרות שהם הרעילו במתכוון את האווירה בסיפוריהם, כדי ליצור לנו תדמית איומה, קיבלנו מכתבים עם הבעות תמיכה. האנשים הפרטיים שכתבו לנו הביעו את זעמם על הטיפול הסאדיסטי בפרשתנו.

„בעלי לא היה מעורב מעולם בפעילות שכוונה נגד ארה"ב. בעקיפין, הוא דווקא חיזק אותה באמצעות חיזוקה של ידידתה, החשובה ביותר מבחינה איסטראטגית – ישראל. ג'יי הוא גיבור במלוא מובן המילה, משום שהוא הציל חיי־אדם באמצעות מניעת מלחמה פוטנציאלית בין ישראל למדינות ארה"ב, בכך שסיפק לישראל מידע, שהיה חיוני להמשך קיומה.

„כיהודים בגולה, נטעו בנו משפחותינו את החשיבות שבשמירת חיי־אדם באמצעות מניעת מלחמה. השיכנוע העמוק שלהם בנושא, נבע מזיכרונותיהם מתקופת השואה, שבה ניטבחו שישה מיליון יהודים. מחוייבותנו הגיזעית וההכרה המוסרית שלנו, היא לעשות כל מה שבכוחנו כדי למנוע שחיטה שיטתית נוספת של בני־אנוש (במיוחד יהודים). לכן הרגשנו, ג'יי ואני, אנוסים לנקוט פעולות מסויימות שהסתיימו לבסוף בשואה האישית שלנו.

„מפעילו הישראלי של ג'יי שיבח אותו תמיד לגבי ערכו הרב של המידע שסיפק. הוא אפילו פירט בפניו את השימוש שנעשה במידע.

„פשעי היחיד הוא היותי אשה נאמנה ותומכת נילהבת של ישראל. תכופות שאלו אותי אם הייתי חוזרת על מה שהתרחש ב־18 בנובמבר 1985, אם הייתי יודעת אז מה שאני יודעת היום: האם הייתי מקריבה את חיי כדי להציל את חייהם של פקידים ישראליים ושל נשותיהם הניכבדות, כולל גנרל אחד, הידוע בעלילות הגבורה שלו, והנחשב כמנהיגה העתידי של ישראל.

חשש מהשומרים

„התשובה לשתי השאלות היא כן מודגש. אני ניפחדת כשאנשים אומרים לי, שהייתי יכולה להינצל מעונש, אילו הייתי מסגירה את בעלי לשלטונות, או אילו הייתי מגנה את מעשיו אחרי מאסרו. אלה הצעות מתועבות. אני מאוהבת עמוקות בג'יי ותומכת נילהבת של ישראל. אני מאמינה שניצחונות ישראל הם ניצחונותנו ותבוסותיה הן תבוסותינו. אף שהתביעה הכירה בכך, הביאה האנטישמיות של ממשלתנו להפיכת משפטנו, מנושא מוסרי ומשפטי לשערוריה פוליטית, שבאמצעותה קיוו לפגוע בדמותה של ישראל.

„התביעה הפכה בגאוניות את הפרשה שלנו ממשפט נגד ג'ונתן פולארד למשפט של ארה"ב נגד ישראל.

„השנה האחרונה היתה גיהנום עבור שנינו. עברו עלינו עינויים פיסיים ופסיכולוגיים. אני זוכרת כתובת ב'יד־ושם', האומרת, שיהודי העולים על קידוש־השם ייזכרו. מעולם לא תיארנו לעצמנו שניכנס בקטיגוריה זו, ונהפוך לאסירי־ציון."

(המשך בעמוד 26)

שלמה גזית

איך מגייסים סוכן

פעילות חשאית, מעצם טיבעה, איננה יכולה להתנהל על פי כללי התקשי"ר המקובלים. אי־אפשר לסכם נהלים ברורים וקשוחים לפעילות כזו אם רוצים גם להגיע לתוצאות. ההתמודדות הבלתי פוסקת במסגרת מה שנהוג לכנות „מלחמת המוחות" מחייבת גמישות מירבית, כושר אילתור בלתי־נלאה ודמיון פרוע. בלעדיהם – אפשר ויהיה סדר, אך ספק רב אם יושג גם המודיעין הנדרש.

בנסיבות אלה תנאי חשוב ביותר להצלחה, להשגת התוצאות המבוקשות, הוא מערכת היחסים הנכונה בין ראש השרות המודיעיני לבין הקברניט הממונה עליו, בין אם זה ראש הממשלה או שר הבטחון. המפתח לעצם היכולת לקיים עבודה משותפת טמון ב„כימיה" הפרסונלית שבין שני האישים, אולם מעבר לכך חייבים השניים – הקברניט וראש שרות המודיעין – לגבש לעצמם מתכונת בכל אותו תחום מורכב, רגיש ועדין – על מה זקוק ראש השירות לאישור הקברניט, לצורך פעילותו החשאית ומה יהיו דיווחיו בהקשר זה.

אין לכך כללים קבועים שיהיו ישימים לכל קברניט ולכל ראש שירות. כל זוג כזה חייב לבנות „תורה" שתתאים לסגנונם ולאופיים האינדיבידואלי. באופן סכמטי יהיו ארבעה סוגי פעולות:

● ראשון, כמובן, פעולות לגביהן יבקש ראש השרות אישור מראש מן השר הממונה עליו. בתחום זה, כל עוד לא הציג את הנושא, כל עוד לא שטח בפניו את הסיכויים מול הסיכונים הכרוכים בו, אסור לו בשום פנים לעשות דבר.

● השני, אלה אותן פעולות חשאיות לגביהן ידווח ראש השרות בדיעבד. אם משום שהעניין הוא שיגרתי כל כך ואם משום שיחשוב, כי כל עוד לא ננקטו צעדים מסויימים, ספק אם בכלל יש טעם לעורר ציפיות או חששות מיותרים.

● השלישי, אלה אותם מקרים בהם ישמע הקברניט את ההצעה אך יבהיר קטגורית כי אם חלילה יתפוצץ המבצע ויתחשף, יכחיש מכל וכל כי ידע דבר וחצי דבר על כך.

● ולבסוף, הרביעי, והדבר חייב להיות נדיר ביותר, זוהי אותה פעילות חשאית שראש השרות יחליט שלא לדווח עליה לשר הממונה – לא לפני המבצע ולא בדיעבד. מקרה נדיר זה יקרה אם וכאשר ישקול ראש השרות כי הנושא חשוב וחיוני ביותר ומאידך, אין הוא רוצה בשום פנים לסכן ולסבך את הממונה עליו, אם חלילה תהא תקלה. האחריות במקרה זה – ובמודע – תהא כולה על ראש השירות.

המדיניות הקבועה והמחייבת את כל שרותי הביון שבקהילת המודיעין הישראלית היתה ברורה וחד־משמעית – בשום פנים ואופן אין להפעיל סוכנים בנגוד מדינות ידידותיות בכלל ובארצות־הברית בפרט. ואכן כך גם נהגו הכל.

והנה, על רקע זה, הופיע יונתן פולארד מיוזמתו שלו, והציע את שירותיו ללשכה לקשרי מדע. שרות זה היה היחיד שפעל בארה"ב.

התייצבותו של יונתן פולארד יצרה פיתוי גדול, מבחינה פסיכולוגית קשה ביותר להפר את המדיניות המחייבת וליזום גיוס סוכנים בארה"ב, לא כן הדבר כשהאיש המתאים מגיע אליך מיוזמתו שלו. להיפך, לדחות אותו על הסף (כפי שצריך היה לעשות) הרבה יותר קשה. פולארד היה ממוקם בתפקיד שכל שרות מודיעין היה מתברך לשתול בו סוכן משלו. הנחת־היסוד היתה כי נפלה לידינו תרנגולת אשר תטיל ללא ספק ביצי זהב. זאת ועוד – הלשכה לקשרי מדע שאיננה, ואיננה אמורה להיות, שירות איסוף מודיעין חשאי, לא עמדה בפני הפיתוי ושאפה להוכיח לשאר השירותים, כי כל מה שהם יכולים, יכולה לעשות גם היא, וכלא פחות הצלחה.

בפני ראש הלשכה לקשרי מדע עמדה ברירה בין שלוש דרכים אפשריות – הוא יכול היה, כאמור, לדחות את פולארד ולשלחו כלעומת שבא. חלק"מ לא עשתה כן. ראש השירות יכול היה ללכת בדרך השניה – להציג את הבעיה בפני שר הבטחון, השר הממונה על הלשכה, ולהשאיר את ההכרעה בידיו. אולי, בנסיבות המיוחדות של הסכויים הטמונים בנגישותו של מר פולארד, היה השר מאשר כחריג את הפעלתו – מכל הידוע לנו, ראש הלק"מ לא עשה כן.

וכאן, כך מוסבר לנו, בחר ראש הלק"מ בדרך השלישית – הוא החליט לגייס את יונתן פולארד ולהפעילו וזאת מבלי שביקש אישור ומבלי שידווח על כך לקברניט שמעליו.

ראש הלק"מ לא היה טירון במלאכת המודיעין. להיפך – הוא נמנה על הטובים שבאנשי המקצוע ועל בעלי הנסיון המבצעי העשיר ביותר. משהחליט שלא לבקש אישור ושלא להכניס את השר הממונה בסוד העניין, הרי שעשה זאת מסיבה אחת ויחידה – מידיעה ברורה כי אין לו סיכוי לקבל אישור להפעלת סוכן (ויהא זה מי שיהיה) בתוך ארצות־הברית. זה לא היה מהלך מתרל, זו לא היתה טעות בשיקול, זה היה ללא ספק צעד מחושב.

יתר על כן, ראש הלק"מ הכיר ללא ספק את הנחת־היסוד הרווחת בקהילות המודיעין בכל העולם – מקור מודיעיני מרגע שנולד החל גם תהליך מותו. אין זו אלא שאלה של זמן עד שייחשף מקור זה וייעלם. לא יכול היה להיות שום צל של ספק כי במוקדם או במאוחר גיוסו והפעלתו של יונתן פולארד עתידים להיחשף על כל המשתמע מחשיפה זו.

ועדת הבירור של ד"ר רוטנשטרייך ורב־אלוף צבי צור תחקור פרשיה זו מכל היבטיה, אולי גם יתגלו פרטים חדשים אשר יצביעו על כיוונים נוספים ומשלימים בפרשיה זו, כיוונים שלא הגיעו עד כה לפירסום. אולם לקח אחד ניתן לסכם ולקבוע כבר היום – דווקא בפרשיה זו היו נהלים והיתה מדיניות ברורה ומחייבת. נהלים ומדיניות אלה לא עלה בידם למנוע את המעשה. הנוהל הטוב ביותר אינו יכול למנוע החלטה נחושה להפר אותם ולפעול בניגוד למדיניות.

אולי, לפחות, יעלה בידה של ועדת הבירור להבין מה היו המניעים להחלטה אומללה זו מצד שנתקבלה בלשכה לקשרי מדע לפני כשלוש שנים. בכך אולי ניתן יהיה לחנך את הדורות הבאים בקהילת המודיעין לשיקול דעת יותר אחראי, ולשיתוף פעולה הדוק יותר בין הקברניט לשירות המודיעין.

ועדת הבירור. בין הטיפות

מאת רונית ורדי

לפני מספר חודשים סיים יהושע רוטנשטרייך את עבודתו בוועדה שבדקה את יחסי הדרג המדיני עם השב"כ. רוטנשטרייך, אהרון יריב ורפאל ורדי המליצו אז על הידוק הפיקוח „האזרחי" על השב"כ, ושבו לשיגרת יומם. בתוך תקופה קצרה חזרה השלישייה הזו אל הרגל. רוטנשטרייך נבחר בוועדת הבירור, יריב במרכז תת הוועדה מטעם הכנסת, ורדי כאחראי על איסוף החומר של הפרשה האיראנית. כשתיגמרנה הפרשות האלה, ינועו שלושתם, סביר להניח, אל ה„ברוך" הבא. כמו מטהרי אוויר משוכללים, כמו, אולי, מצפון האומה.

הם נמנים עם קבוצת גברים המתאפיינת במוניטין כשל ל"ו צדיקים, טובי שכל ונטולי אלמנטים שערוריתיים. הדרג הפוליטי „יודע" שניתן לסמוך עליהם, ושגם הציבור חושב כך. על הקבוצה הזו נמנו בתקופות שונות אנשים כמו חיים לסקוב ז"ל, יגאל ידין ז"ל, מאיר זורע ומשה לנדוי. הם מסודרים בסולמות יוקרה פנימיים. נשיא לשעבר של בית המשפט העליון שווה יותר, בדרך כלל, מרמטכ"ל לשעבר או מפרקליט נודע. שילוב של הרב בגלימה הוא שילוב נדרש.

מרגע שהשופט לנדוי סירב לשבת בוועדת הבירור, מותר היה להניח, כי לא יימצא לו מחליף בדרג השפיטה העליונה. מי יכול היה להרשות לעצמו לקבל את התפקיד לאחר סירובו/רמיזתו של לנדוי?

רוטנשטרייך: „אני יכולתי להרשות לעצמי להיענות בחיוב".

רוטנשטרייך הסביר את החלטתו כ־24 שעות לפני שנודע על סירוב שלושת העדים להופיע בפניו. „השופט לנדוי אמר, כפי ששמעתי, שאינו מתנגד לצורת הוועדה. הוא מתנגד לבעייה שאין לו סמכות לאכוף על עדים להופיע. אני לא רואה בזה כל קושי".

- ולך אין קושי לשבת בוועדה שראש הממשלה הודיע, כי הוא לא מתחייב לקבל את כל המלצותיה?

לדעתי הוא לא אמר זאת.

- שמעתי במו אוזניי.

דיברתי עם שמיר, והוא אמר שהחוק אינו מכריח אותו (לקבל את ההמלצות – ר.ו.).

- זה מרגיז אותך?

זה לא עניין שלי, אני משוכנע שההצעות תתקבלנה. הממשלה תפרסם מה שתמצא לנכון.

- תסיימו את עבודתכם זמן רב אחרי ועדת אבן.

לבריאות להם.

- זו תחרות?

אנחנו שמחים על כל תחרות.

העובדה שאין המדובר בוועדה משפטית, או בשופטים לשעבר, מזמינה בדיקה ציבורית של החברים בוועדה. למשל, קשריהם עם המעורבים האחרים בפרשה. דיפדוף מהיר מגלה כי אישים נכבדים העשויים להיחקר עם קיימו בעבר קשרי עבודה ו/או ידידות עם החוקרים.

פעם שאלה לאה ענבל („כותרת ראשית") את רוטנשטרייך לסוד מעמדו המיוחד. כבודי נשמר, הוא ענה לה, כי מעולם לא נכנסתי לחיים הפוליטיים. ועכשיו, אמרתי לו השבוע, אתה הורג מעט מכבודך בשביל מה אתה צריך את זה?

אני לא צריך את זה, אמר. אני ממלא פונקציה. בתור אזרח המדינה, אם דורשים ממני לעשות זאת, עלי לעשות.

- זאת אומרת שיש פגם בהתנהגותו של השופט לנדוי?

רוטנשטרייך: אינני מכיר את רגשי לבו של לנדאו, אני מכיר את רגשי לבי, תנכתי על ערכים מסויימים. מישהו הכריח אותי להיות חבר במגנה? יכולתי ללכת כמו עשרות חברים אחרים, וליהנות מחיים יפים.

■■■

ד"ר יהושע רוטנשטרייך נולד והתחנך בסמבור, גאליציה. הוא בן 77. צבי צור־צ'רה נולד בזסלב, רוסיה, כ־15 שנה אחר כך. הוא התחנך בתל אביב על ברכי תנועת העבודה. רוטנשטרייך היה חבר בתנועה הרביזיוניסטית, ידיד של עליזה ומנחם בגין ושל יוחנן באדר. בארץ נמנע מפעילות פוליטית.

רוטנשטרייך וצור מופיעים טוב, מתנסחים היטב, מרגיעים, מחבבים את עצמם על הזולת. שניהם נמנעו במהלך חייהם ממעורבות במאבקים קשים, אינם אנשי מלחמה. זהירותם מופלגת.

משה נסים, האיש שהציע אותם לתפקיד, הכיר את צור על רקע עסקיו של אייזנברג בארץ. אייזנברג רתם את צור לעסקיו בתקופה שבה הידרדר המוניטין של קבוצתו (אלבין, אתא, צים). צור, שניהל קודם לכן את „כלל תעשיות", הביא לאייזנברג מכובדות, סולידיות, וקירבה אינטימית לפרס ורבין. ב„כלל" הוציא לעצמו שם של מי שלא מסתכן. זה גם מה שמצא בו נסים.

ברוטנשטרייך מצא נסים מוניטין מקצועי של מי שיודע להלך בין הטיפות, מפשר בין הקצוות, מקהה עוקצים, מרכך, מיישר, מכשיר, מקשר. רוטנשטרייך גם מייצג קבוצת עלית מקומית בעלת יכולת השפעה רבה בתחומי המימשל והתיקשורת בארץ. הקבוצה הזו מכונה, לעתים, בית הלורדים המקומי. חברים בה אישים מתבגרים שהם מעבר לשאיפות פוליטיות־כלכליות, מי שכבר עשו את שלהם. הוא היה חבר בוועדות בדיקה שונות, כמו ועדה שמינה שמעון פרס לבדיקת סכסוכים בין משרד הביטחון למפעלים ביטחוניים.

רוטנשטרייך גם הביא לוועדה את קשריו עם התיקשורת. הוא משמש נשיא מועצת העיתונות, חבר בוועדת השלושה, הדנה בעירעורים בנושאי צנזורה. יש המעריכים, כי העיתונות תתקשה לתקוף ועדה שרוטנשטרייך חבר בה.

- כנשיא מועצת העיתונות, איך תנהג אם תגלה, כי הממשלה גונזת חלקים ממסקנותיך בשל נוחות פוליטית?

ברגע שמסרתי את הדו"ח, איני יכול להתערב יותר.

- כנשיא המועצה וכחבר בוועדת הצנזורה, איך תנהג אם חלקים פוליטיים־חסויים יפורסמו בעתונות?

אפסול עצמי מלדון בזה.

- האם העיתונות צריכה, לכן, לנהל חקירה עצמאית?

תרשי לי לא להביע דיעה, בעקבות התפקיד שקיבלתי על עצמי.

■■■

רוטנשטרייך עלה לארץ בסרטיפיקאט של בית"ר, פירסם מאמרים על חפותם של סטאבסקי ורוזנבלט, ואיבד עקב כך את האפשרות להתמנות כעורך דין אצל משה זמורה, שעבד אז עם הסתדרות העובדים הכללית.

רצח ארלוזורוב עתיד להביכו שנית, כעבור עשרות שנים. הוא ניהל עם מיכה כספי את משרד עורכי הדין של דב יוסף בתל־אביב. חיים צדוק הצטרף אליהם אז. רם כספי עתיד להופיע כעד בוועדת הבירור. חיים צדוק מייעץ לאביאם סלע.

רוטנשטרייך וצדוק נפגשו במשפט מפורסם נוסף. שרון־טיים. רוטנשטרייך ייצג את הטיים בתחילת המשפט ופרש משום שהתנגד לדרך ההגנה שנקטו הטיים (עניין הנספח הסודי). צדוק קיבל את התיק, והפסיד את המשפט לדובי וייסגלס. וייסגלס מייעץ עכשיו לרפי איתן.

■■■

ובכל אופן „החליק" רוטנשטרייך פעמיים, בגיל מבוגר, כששמואל תמיר צופה בהסתבכותו וגם תורם לה. פרשת רוטנשטרייך־שוקן־טבת־תמיר:

לפני כחמש שנים הוציא שבתאי טבת את ספרו על רצח ארלוזורוב בהוצאת שוקן. הוא רואיין ב„זה הזמן" של רם עברון. שמואל תמיר, שר המשפטים דאז, הוזמן להגיב. תמיר הזכיר אז, כי טבת ספג ביקורת קשה מבית המשפט העליון שדן בפרשת שורת המתנדבים־עמוס בן גוריון. לכן, אמר, ייטיב טבת לעשות אם ייזהר בבואו לטפל בפרשת ארלוזורוב. יאיר קוטלר מספר בספרו, „כוח להשחית", כי שוקן וטבת ביקשו מד"ר רוטנשטרייך, שנשא בתוארים: עו"ד ונשיא מועצת העיתונות, שיתערב ו„יטהר" את טבת. רוטנשטרייך כתב מכתב „מטהר" שתוכנו פורסם. תמיר ענה במכה ניצחת עם ציטוטים מבית המשפט. רוטנשטרייך שתק.

השבועון „אנשים" דרש אז את פיטוריו של רוטנשטרייך ממועצת העיתונות. השבועון אסף את תגובותיהם של אישים מרכזיים בתיקשורת המקומית. הפיתרון נמצא אז בדמות נוסחה רוטנשטרייכית אופיינית: רוטנשטרייך לא פעל כעורך דין ולא כנשיא מועצת העיתונות.

פרשה שניה, בוררות המיליונים של האחים שמואל ומשה יוחננוף. רוטנשטרייך שהיה ידידם ופרקליטם במשך שנים, נבחר כבורר מוסכם. לאחר תקופה מה ביקש ממנו שמואל יוחננוף להתפטר. רוטנשטרייך סירב, ושמואל יוחננוף פנה באמצעות שמואל תמיר לבית המשפט.

בית המשפט המחוזי פסק שאמנם עלול להתעורר הרושם, כי רוטנשטרייך נהג באורח חד צדדי לטובת משה יוחננוף, והעניין עבר לעליון. שם הציע השופט אהרון ברק פשרה, שהתקבלה על ידי כל הצדדים: פסק הדין של המחוזי יבוטל בהסכמה. רוטנשטרייך יתפטר.

■■■

צבי צור־צ'רה קנה את פרסומו בהגנה, בגבעתי ובשועלי שמשון שכבשו בפיקודו את משלט 105 בדרך לנגבה. יצא לו אז מוניטין של איש הגון, מפקד מוכשר. הוא התקרב לדיין כראש מטה שלו בפיקוד הדרום. מכאן נפתחה דרך ארוכת שנים שבה צעד עם נערי בן גוריון, דיין ופרס. הוא למד מינהל ציבורי בניו־יורק והשתלם בסורבון ובקורסים צבאיים בצרפת. פיקד על פיקוד הדרום במלחמת־56 ומונה לרמטכ"ל עם פרישתו של לסקוב. בכך הקדים את יצחק רבין, שהיה מועמד טבעי לתפקיד. ההערכה היתה אז, שהזקן הקפיא את רבין בשל השתתפותו בכנס המפורסם של הפלמ"ח ב־49. צ'רה לא היה פלמ"חניק.

הוא נחשב לרמטכ"ל מוכשר וענייני, אבל נטול כאריזמה. לא נפלה בחלקו אף מלחמה. שנותיו היו שנות ההצטיידות וההתארגנות של צה"ל כצבא מודרני, בדרך למלחמת ששת הימים.

צ'רה עבד בשיתוף פעולה עם שמעון פרס, שהיה סגן שר ביטחון תוק. בראיון שנערך אתו ב־1981 ולא פורסם מעולם, לצורך כתיבת ספר על פרס, הוא מספר על ידידותו עם פרס:

„יצא לנו לשוחח כשהגעתי לארה"ב ב־51 והוא היה ראש משלחת משרד־הביטחון. לקח אותי לארוחת צהריים במסעדה טובה. שנינו לא ידענו איך להתנהג, באנו בלי ז'אקטים, והמלצר הלביש אותנו. יצא לי אז לעמוד על טבעו. הוא היה בן 28, בתפקיד כה בכיר, שקשה היום להעלות על הדעת דבר כזה. הרכש מארה"ב היה שונה מהיום – זה היה רכש נגד ממשלת ארצות הברית... פרס היה אחראי לרכש והצטיידות..."

בראשית שנות ה־60 היה פרס סגן שר הביטחון, וצ'רה רמטכ"ל. אז עשתה יחידה חדשה את ימיה הראשונים במשרד, כמטנט של שמעון פרס. היחידה הזו התפרסמה מאוחר יותר כלק"ם, הלשכה לקשרי מדע. לפי איסר הראל, הקים פרס את היחידה ותיפעל אותה באופן לא רשמי. הראל סירב לתת לה לגיטימציה, ובשלב מאוחר יותר, התפטר.

בן גוריון מינה אז ועדת שניים, ידין־שרף, לחקור את הנעשה בשירותים החשאיים. הוועדה הכשירה את הלק"ם. הראל: „אני לא הייתי משלים עם זה".

- למה?

הראל: למה־פולארד.

■■■

מאז התפרסמו בעיתונות זרה מספר פרשיות שהיתה להן נגיעה לעניינים מדעיים. כמו למשל פרשת הריגול של המהנדס השוויצרי (תוכניות המיראז').

במחצית השניה של שנות ה־60, לפי עיתונות זרה, נעלמו ממפעל קטן בפנסילבניה, מפעל שעסק בעיבוד אורניום מועשר, כ־100 ק"ג אורניום מועשר. כמות המספיקה לייצור כ־10 פצצות בעלות עוצמה דומה לזו שהוטלה בהירושימה. במשך שנים ניסו האף.בי.אי, הסי.אי.איי והוועדה האמריקאית לאנרגיה אטומית, לברר מה עלה בגורל האורניום החסר. באותם עיתונים פורסם החשד כי החומר הועבר לישראל. הוזכר אז שמו של מנהל המפעל, זלמן שפירו, ציוני ידוע. אחרי חקירה מקיפה אי אפשר היה להאשים את שפירו. אז טענו, כי הדברים נעשו בעצה אחת עם המימשל האמריקאי.

עתה, במהלך פרשת פולארד נתפרסם מסמך של האף.בי.אי. המתאר את אברהם שלום (האלקטרונאי) ורפי איתן (הכימאי) כתיירים ששהו בכור הגרעיני בפנסילבניה, בספטמבר 68. איתן סיפר לא מכבר על חיבתו לכימיה. פעם, אמר בערך כך, התחפשתי לכימאי וזה הצליח. אגב, מספר שבועות לאחר הביקור בפנסילבניה (שתואר במיסמך הנ"ל), התרחשה על פי מקורות זרים פרשה שבמרכזה עמדה אנייה שהובילה אורניום, סטתה ממסלולה והגיעה ככל הנראה לישראל.

צ'רה, להזכיר, כיהן במשרד הבטחון מאז 67, כעוזר השר משה דיין, במעמד של מספר 2, וכמי שעסק בין השאר בתעשיות הביטחוניות.

„מאז", הוא מספר בראיון מ־81, „חיו יחסי עם פרס על בסיס אישי. מאז אנחנו ממש חברים".

רוטנשטרייך וצור, חברי ועדת הבירור, אינם אנשי מלחמה. הם מופיעים טוב, מרגיעים, מחבבים עצמם על הזולת. אישים נכבדים העשויים להיחקר אצלם, קיימו עימם בעבר קשרי עבודה ו/או ידידות

■ ד"ר יהושע רוטנשטרייך. מרכך, מיישר, מקשר

■ צבי צור־צ'רה. קירבה אינטימית לפרס ורבין

מאת אהרון בכר, ניו־יורק

מועדון הרומן הרומנטי

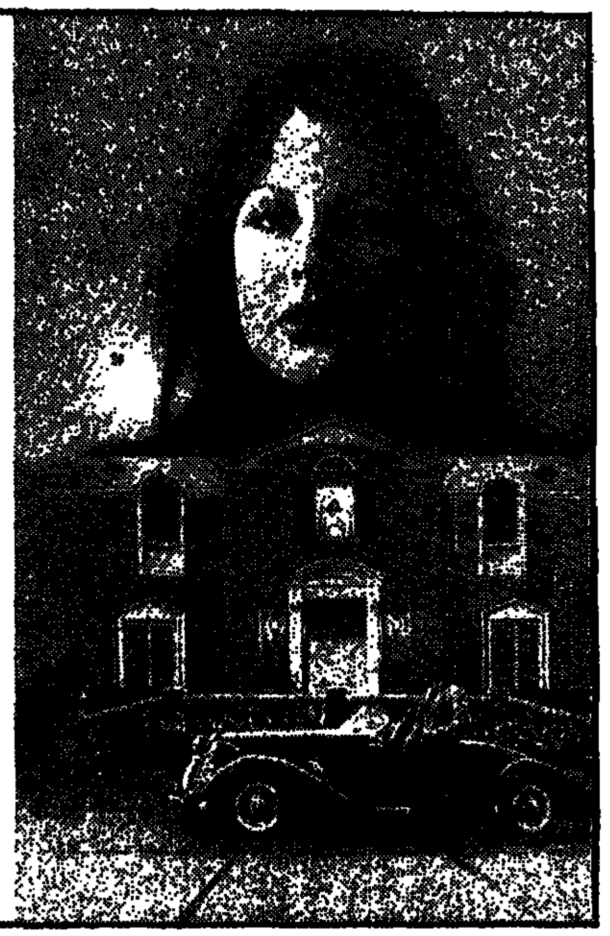

ידיעה קטנטונת בשולי החדשות משכה אותנו בעבותות של קסם בלתי מוסבר אל הכינוס השנתי של איגוד סופרי הרומן הרומנטי, שנפתח בראשית השבוע ליד ניו־יורק. אנחנו עדיין מהופנטים מן השגעונות הקטנים של אמריקה המטורפת.

דיוני הכינוס של איגוד הסופרים הרומנטיים בחוף המזרחי התקיימו באולם לא גדול, מקושט בבלונים, של סיפריה ציבורית מטופחת, על־רקע מתאים מאין כמוהו של נוף פרברים מלוקק שהשתרע בחוץ לכל מלוא העין. בנופים האלה שולטים, בדרך כלל, גוונים של ירוק עז עם כתמי ארגמן לוהט של גגות רעפים. פה ושם, כמו כדי להשלים את גלוית הנוף הזאת, היתמר מן הארובות עשן אפור והתעופף לו ברוח, בין קרעי העננים, עד שהתמזג כליל עם צבעי השמיים. מנגד, באוויר הצונן, קפא ההדסון בתוך ענגת אובך תכולה ורוגעת. הוועידה, עושה רושם, לא יכלה לבחור לעצמה אתר התכנסות טוב מזה.

סמוך ל־11, אחרי שהיושב־ראש מסר את הדין וחשבון השנתי שלו, ולאחר שגם הגזברית התעכבה בהרחבה ניכרת על חומרת הגרעון המצטבר בקופת האיגוד (גרעון המעמיד, אגב, בסכנה מוחשית את פעילותו השוטפת של איגוד הסופרים הרומנטיים בחוף המזרחי), נפתח דיון כללי בבעיות השעה הדוחקות. חברים מן השורה נטלו בזה אחר זה את רשות הדיבור כדי להאיר, כל אחד מנקודת ראותו, את הבעיות המנסרות בחלל עולמו של הסופר הרומנטי בחוף המזרחי של ארה"ב. באולם ישבו כ־60 – 50 סופרים רומנטיים, רובם המכריע ממין נקבה, ועקבו בעיניים מזוגגות אחר דברי הנואמים. מעת לעת נשמעו מן הירכתיים קריאות ביניים בקול צווחני ולאחריהן עלו גם לחשושי הסכמה, או נהמות הסתייגות, הכל לפי הצורך.

כרגיל באירועים כאלה, חלק מן הפעילות התנהלה לאורך מסדרון קצר, במבואות האולם, או אף בין מדפי הספרים באולם הקריאה הסמוך. אחדים מן האנשים והנשים האלה כתבו לפחות חצי תריסר רומנים רומנטיים, אם כי רק מעטים מהם (שלא לומר יחידי סגולה) הצליחו להוציא את יצירותיהם ממחשכי המגירה ומעטים יותר רשמו לעצמם גם הצלחה מסחרית ניכרת. פה ושם רחשו בפרוזדורים כמה התקהלויות קטנות סביב ציידי כשרונות שטרחו לכבד את הכינוס בנוכחותם אם מטעם עצמם ואם מטעם הוצאות ספרים שמתמחות בהוצאה לאור של פנינים ספרותיות מן המגזר הזה.

הסופרת ג'יין טומכס, עקרת בית בעלת אינטונציות צווחניות, השתלחה מבימת הוועידה בעורכי הרומן החדש שלה, „הסקוטי", שיצא לא מכבר בהוצאת „דל". הספר שלה משחזר את עלילות האהבה של בני משפחת מהגרים על ענפיה ודורותיה, הנרדפת עדיין בידי העבר המעורפל שלה.

„כשהספר יצא לשוק היה לי קשה להכיר את כתב היד שלי", מחתה הסופרת נמרצות. „הנה, למשל, בעמוד 48 החליט העורך לרצוח את אחד הגיבורים שלי – וזאת בלי לבקש ממני רשות, ואף מבלי להודיע לי על כך מראש. אבל העורך עשה, לדעתי, מעשה עוד יותר נתעב: אחרי 10 עמודים, בדיוק בסוף עמוד 58, הדמות שזה עתה נרצחה באכזריות קמה לה פתאום לתחיה וממשיכה לתפקד לאורך כל הספר כאילו לא אירע דבר. אלוהים אדירים, איך עושים דבר כזה?"

רחשי הסכמה חלפו בקהל וסחפו אותו. הסיום נשמע מוכר.

הגברת טומכס המשיכה: „הרמתי מייד טלפון למו"ל שלי. הוא צחק ואמר: 'שום דבר, יקירתי, אל תתרגשי מן התקלה הפעוטה הזאת. האמיני לי, איש מן הקוראים שלנו בין כה וכה לא יבחין בה'".

□ □ □

גברת אחת, שלא הזדהתה בשמה, קמה מן השורה הראשונה והעידה בזעף: „לי קרה דבר חמור מזה. אני כתבתי: 'דורותי שלחה מבט מלוכסן בפני בעלה והציתה לעצמה סיגריה' – והעורך תיקן לי וכתב: 'דורותי שלחה מבט מלוכסן בפני בעלה והציתה לעצמה סיגר ריחני.' אל אלוהים, איזו וולגריות! ראיתם דבר כזה? ממתי אשה הגונה מציתה לעצמה סיגר?..."

מרת מילדרד לובקה, עקרת בית מניו־ג'רסי, שספרה האחרון, „אהבתה של המורה למלאכת יד", זיכה אותה בפרס השנתי של איגוד המו"לים של הרומן הרומנטי, נתנה לבאי הכנס את המרשם הבדוק שלה.

„הכוח האמיתי של סופרת רומנטית טמון ביכולת שלה לחטט טוב יותר בנבכי נפשה של אשה אוהבת, או אשה המתייסרת ביסורי אהבתה", שיתפה הגברת לובקה את עמיתיה ועמיתותיה בסודות קטנים ומועילים משולחן הכתיבה שלה. „יחד עם זה, עלינו להישמר מכל משמר מן נערב את הגיבורים שלנו ביחסי־מין לפני הנישואין, או מחוץ למסגרת הנישואין. אלוהים ישמור".

הגברת אומנם גלווית כל העת עם העט שלה אל חדרי המיטות של גיבוריה ומשתהה בהם ארוכות כהנציחה שם בעיקר מישושים ולחשושים – אבל הסצינות האינטימיות האלה מתרחשות תמיד בין זוגות נשואים (או לכל הפחות מאורסים), על רקע שקיעות רומנטיות, בציפורניה של סערת רגשות עזה, כאשר הסופרת מקפידה להתבונן בגיבוריה מבעד לסדין. הנה, למשל: „הו, אהובי, קראה מרי־אן ונפלה אל תוך זרועותיו החסונות. הוא חיבק אותה בעוז. נשימתה נעשתה קצרה. אדמומית קלה עלתה על לחייו. או, אהובתי, אמר ברוך והצמיד אותה אליו לאורך כל גופו עד אשר התערב בו גופה ונמס בקרבו כליל. בחוץ כבר הפציע שחר אדמדם וקול ציוץ של ציפורים עלה מן החצר, יחד עם אוושת הרוח. היא ידעה שאין אשה אחרת בחייו וגם לא יכולה להיות. לבה אמר לה זאת בוודאות גמורה. תחושה של מתיקות שלווה הלכה והתפשטה במהירות לאורך כל גופה. כפות ידיו החליקו קלות לאורך גופה. עיניה נעצמה. הוא התרומם קלות, נשען על פרקי ידיו, ונשק ברוך לשתי עיניה". (שם, שם, עמוד 25).

□ □ □

בהפסקת הצהריים נפל בחלקנו העונג ללגום ספל תה עם הסופרת. היא הותירה בנו רושם בל ימחה.

„אינני אוהבת לדבר בפומבי על המירשמים הספרותיים שלי, אבל כארבע עיניים לא איכפת לי להתעכב על כך מעט", אמרה הגברת לובקה. „אני כותבת מהר, באופן אסוציאטיבי, ומשתמשת בדרך כלל בפנטזיות מקובלות של נשים. נכון שלא כל הגברים שלנו יפים ושריריים כמו ברומנים שלי – אבל רוב הנשים שאני מכירה אוהבות לפנטז לעצמן את האיש שלהן בדמות אביר שרירי, בעל זרועות פלדה, מוצק, יפה, גבוה, פיוטי, רגיש, מבין, מתחשב, בעל אמצעים ואתלטי. המו"ל הראשון שלי נתן לי פעם עצה טובה. מותק, אמר לי, אף פעם אל תעשי אותם פחות ממטר שמונים. הוא לעזאזל צודק. גם אני לא משתגעת אחרי גברים נמוכים".

□ □ □

אנדריאה קנת, סופרת ועקרת בית, שיתפה את עמיתיה בקשיים שבהם היא מתייסרת אגב נסיון לפרסם את כתב היד שלה.

הגיבור שלה, ברנש בשם פרקר פיין, מוצא במגירה נידחת את היומן האינטימי של אשתו. הוא מוצא בו, בין היתר, גם את לוח התאריכים של המחזור החודשי שלה – ומגיע למסקנה הבלתי נמנעת שרעייתו השתמשה בו כל השנים רק כמכשיר נטול נשמה להעמדת צאצאים. הברנש הזה, פרקר פיין, נכנס, איפוא, לשונפליקט נפשי חמור.

„הו, לא", עלו מן הקהל קריאות מחאה חלושות. „זה לא הדבר. עשוי להיות חסר טעם. הקהל לא אוהב לחטט בעניינים מבכים. זה עומד בניגוד לכל המוסכמות".

„אבל בסוף מסתבר שזאת רק אי־הבנה", מחתה הסופרת. „בסוף הספר מסתבר שהיא אוהבת אותו – והדבר מתגלה לו באופן דרמאטי ערב יום השנה לנשואיהם".

„יקירתי, אני מציעה לך להגיש את כתב היד כמו שהוא", יעצה לה מרת לובקה לאחר שחזרה ונטלה את רשות הדיבור. „תסמכי על המו"ל שלך. הוא בוודאי יעשה בו שמות. אני עצמי התנסיתי בחוויה דומה. בספר הראשון שלי – לא, זה היה, כמדומני, בספרי השני או השלישי – הוצאתי את ג'ימי לטייל בחוץ עם כלבו 58 פעמים. המו"ל יעץ לי למחוק מייד 50 יציאות כאלה. בסופו של דבר הוא עצמו הוציא לי עוד ארבע – כך שלאורך כל הספר כולו הגיבור יוצא לטייל עם כלבו בסך הכל פעמיים".

„מה את מציעה לי לעשות?" יבבה אנדריאה קנת ביאוש. „האם עלי לשכתב את היומן?"

„לא, אינני סבורה כך", אמרה מרת לובקה. „תשאירי אותו כמו שהוא – המו"ל כבר יסתדר עם זה בעצמו".

□ □ □

היו, כמובן, גברות שהביאו אתן כתבי יד מתוקתקים בקפידה וערוכים לפי פרקים.

„יש לי שישה רומנים, ואני עובדת עכשיו על השביעי – אבל טרם נמצא מו"ל שיסכים להוציא אותם לאור", התמרמרה גברת אחת. היא הביאה עמה מזוודה קטנה עם כל כתביה. גברת לובקה שמיהרה והעניקה לה את חסותה, יעצה לה בטון אימהי להתאזר בסבלנות. היא אמרה: „כשרונות, יקירתי, אינם הולכים לאיבוד כל־כך מהר. עובדה".

גברת טומס, סופרת מצליחה מאוד, שעמה פיטפטנו שעה קלה במסדרונות, שמחה לשתף אותנו בסודות הצלחתה הקופתית. היא עשתה מכה יפה.

„לפני שש שנים, אחרי שהתגרשתי, החלטתי להתמסר סופית לכתיבה", סיפרה. „זה היה סיכון לא קטן, בעיקר בהתחשב בעובדה שהיה עלי להחזיק את הבית ולפרנס שתי בנות. בכל אופן, עזבתי את הג'וב שלי, כאחות בבית־חולים, והתיישבתי לכתוב. בפרק זמן זה הספקתי לפרסם 21 רומנים ואני עובדת עכשיו סימולטנית על שני חדשים. בשנה הראשונה, אחרי שלושת הראשונים, עשיתי 20 אלף בוקסות. השנה כבר ייצא לי כ־85 אלף – ואני חושבת שזה סכום די מכובד. בכל אופן, עלה בידי להגשים חלום ישן: תמיד חלמתי לשבת בבית ולהתפרנס מכתיבה. הנה, עשיתי את זה".

ג'נטלמן מנופח בשם תום זלצמן, שהכל ביקשו את קרבתו, הואיל להסביר לנו את חשיבותו הספרותית של הרומן הרומנטי בעיצוב החוויה האמריקנית בת זמננו. אנחנו, אגב, מסירים מעצמנו כל אחריות לדברים שלו. „הז'אנר הזה עוסק ברבדים הנפשיים העמוקים ביותר של החברה האמריקנית בפרברי הערים", אמר המו"ל המכובד כהעיפו בנו מבט מחמיר. „עובדה היא, על כל פנים, שיש בשנים האחרונות ביקוש ניכר לז'אנר הזה. אפשר, בקיצור, לעשות מזה כסף לא רע. זאת, בעיקרו של דבר, ספרות יפה שנועדה לנערות מתבגרות ולעקרות בית – ומי זה מסוגל לתאר אותן ואת לבטי נפשן הרומנטית טוב מעקרת בית? עקרות בית כותבות לעקרות בית – וזה כל סוד ההצלחה", הוסיף המוציא לאור ברוב חשיבות. „עובדה היא, על כל פנים, שהרומן הרומנטי מציף בשנים האחרונות את שווקי אמריקה כמו גל אדיר ומתקבל טוב מאוד גם בחוגי הרוב המוסרי. שיגידו מה שרוצים, המרשם הזה נמכר יפה".

מר זלצמן סיפר שבא לכנס איגוד הסופרים הרומנטיים בחוף המזרחי לדרוך קצת את שוק הכותבים ולהניח את ידו על הרופס. „יש לי פה על הכוונת לפחות שניים שלושה כתבי יד לא רעים ואולי גם כשרון חדש וסנסציוני", אמר. אגב כך, שלף המו"ל המכובד מן התיק שלו שניים שלושה כתבי יד והרשה לנו לרפרף בהם. „האוסף הזה, חוששני, לא יצליח לענות על הביקוש", נאנח המקצוען. „עד סוף השנה הבאה אנחנו מתכננים להוציא לאור לפחות 25 רומנים רומנטיים – כך שיהיה עלי לעבוד קשה כדי לאתר תוך פרק זמן קצר יחסית לפחות עוד עשרים כתבי יד מתאימים ולמסור אותם לתיקונים ושיפוצים. זה יהיה, כרגיל, מירוץ נגד הזמן".

הג'נטלמן הואיל לשתף אותנו גם בדרישותיו המעודכנות של השוק התופשי. „בזמן האחרון", אמר ביבושת, „גוברת דרישה ניכרת לתיאורים של חתונות. אם לא תהיה ברירה, יהיה עלינו להזריק אל תוך כתבי יד קיימים סצינות של זוגות נישאים מפני כומר, בכנסיה. היא לובשת, נגיד, שמלת מלמלה, עם כתר יהלומים לראשה – והוא מופיע בפראק שחור, בתוך ענבה של בושם גברי טוב ועונד לה על אצבע טבעת יהלום, משהו כזה".

כך או כך, בעוד אנו מנסים לרדת לעומקן של פנינים כאלה, ניצת בנו רעיון משעשע: אם רק יואיל האדון המכובד לתת לנו ארכה של שבועיים וחצי, לא יותר, נביא לו עשרה כאלה במכה.

הוא חושב, הכסילופון, שאנחנו מתבדחים.

אידי מרס

שפעת גרמה לי להבין כיצד מרגישה ומתנהגת כנופיית־השלושה (שמיר־פרס־רבין), בחודש זה, של אידי מרס.

חום וקור, אופוריה של תחושת־כוח ורחמים עצמיים. אל תעירו ואל תעוררו את הבעייה. מחר יום חדש. הכל חולף, במעורפל. להתייחס לבושות כאל „תקרית", „חריג", „משגה". לא להודות, לא לקחת אחריות. נסיון לחנוק כל חקרנות באיבה. טישטוש וטימטום חושים וריפיון שכל. מי שיודע יודע ומי שלא יודע שימשיך לא לדעת. לזלזל בדעת הקהל כהיסטריה, לפטור אותה כאילו היתה זימזום טורדני באוזניים הכבדות.

להיכנע, אחרי התפתלויות ופירפורים, רק כאשר הלחץ הוא חיצוני, ואז להתחכם ולהקים איזו ועדת־בירור או בדיקה, במקום ועדת־חקירה משפטית.

לא לרצות לחשוב עד שעור בושה מרימה את ראשה המכוער.

ההבדל בינם לביני הוא שאצלי מצב זה הוא זמני, ואילו אצלם, זה טרמינלי.

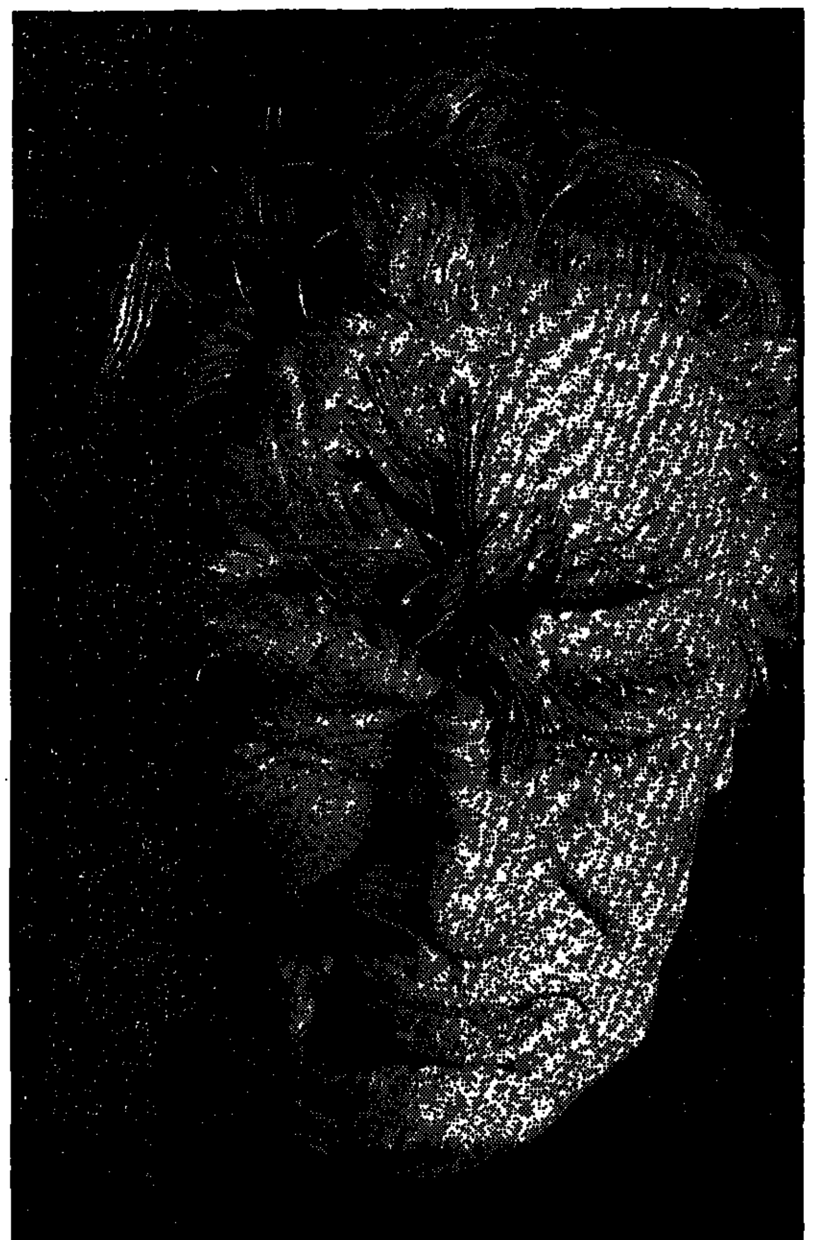

לזלזל בדעת הקהל כהיסטריה, לפטור אותה כאילו היתה זימזום טורדני באוזניים הכבדות. (איור: ריימונד קום)

●

דברים שרואים מכאן – לא רואים משם

עד לרגע זה, לא ידוע אם יממש עו"ד יהושע רוטנשטרייך את הבטחתו להסתלק מוועדת הבירור, אם יסרבו עדים להופיע בפניה, לאור מכתבו של עו"ד דוד ליבאי לרוה"מ, בו הוא מודיע שהורה לשלושת האנשים שהוא מייצג, לא להופיע בפני הוועדה.

אמנון רובינשטיין: תזכורת קטנה

ועדת חקירה משפטית, כן. בירור, לא.

בכל העניין הזה של ועדת הבירור, או הבדיקה, קשה לעקוב אחרי שר התקשורת, אמנון רובינשטיין, בלי לקבל סחרחורת מפיתוליו.

הוא היה בעד הקמת הוועדה הזאת במקום ועדת חקירה משפטית. הוא טען שזה נושא בטחוני כל כך רגיש, שאסור שיותר מדי אנשים יהיו בסוד העניין. ששום ארץ דמוקרטית לא מקימה ועדת כזאת בענייני ביון.

כשבאו אליו בטענות, כי הממשלה ממנה ועדת בירור ולא נשיא בית המשפט העליון, ואין לה שום שיניים, וכי השופט לנדוי סירב לעמוד בראשה, הציע, יחד עם משה שחל, הצעת תיקון שלהבא יהיו ועדות בירור בעלות סמכויות כשל ועדות חקירה. אבל כבר לא לוועדה הזו, לאלה שבדרך. כלומר, להקים בתי דין ממשלתיים.

היתה גם ידיעה שהוא נסוג בו מהצעה זו.

משהו קרה לאמנון רובינשטיין האופוזיציונר, שמפלגתו, „שינוי" קמה כתנועת מחאה, שעזרה להקים את ועדת אגרנט אחרי מלחמת יום הכיפורים – בדרך אל השררה. פעם היה האיש מר חוק ומשפט.

תזכורת קטנה: בספטמבר 1982, אחרי פרשת סאברה ושאתילה, ניסתה ממשלת הליכוד, להתחמק מוועדת חקירה וניסתה להקים ועדת בדיקה, ופנתה לנשיא בית המשפט העליון, יצחק כהן, לעמוד בראשה.

הפרופסור אמנון רובינשטיין, המומחה למשפט קונסטיטוציוני, הריץ, בשם תנועתו, לשופט כהן את המברק הבא:

„...אנו פונים אליך שלא תיקח על עצמך את התפקיד של ראש ועדת בדיקה, כפי שהציעה הממשלה, אלא תדרוש שיפנו אליך להקים ועדת חקירה על פי חוק, כדי שיהיו בידיך הסמכויות והכלים שיאפשרו בדיקה וחקירה מלאה של כל העובדות, ואפשרות להגיע לחקר האמת, מה שחסר לוועדת בדיקה, שסמכויותיה לא מעוגנות בחוק.

„...אסור לתת יד לכוונת גורמים בממשלה לטשטש את העובדות, להסתיר את האמת, ולזרות חול בעיני הציבור, על ידי קבלת החלטה זו..."

השבוע, הזכירה מרים כהן, בעתון זה, מאמר שכתב רובינשטיין ב„הארץ", בדצמבר 1980, ובו הוא קובע כי יש לקיים יחסים דיפלומטיים וכלכליים תקינים עם דרום־אפריקה.

„... אנו, העניים בקשרים, איננו יכולים להרשות לעצמנו להיות בררנים כאחרים...".

מרים כהן ליגלגה על רובינשטיין שהופיע לפני ימים מספר ב„ערב חדש" וגינה את היחסים עם פרטוריה, והשוויץ שעוד בהיותו סטודנט צעיר, כתב מכתב ל„הארץ", והוקיע כל קשר עם מדינת האפרטהייד.

היואיל מר רובינשטיין האמיתי לקום על רגליו?

●

ספר הישר

לבועז אפלבאום, ראש לשכת מ"מ רוה"מ, במוצב המוח, במובלעת, במשרדו של יצחק שמיר.

אחרי שנוכבה השמועה כי אתה כותב ספר על חייך עם שמעון פרס בעשר השנים האחרונות, אתה סוגר את פיך המפיק מרגליות, כבריצ'רץ'. מה שבטלה מאונס יכולה לעשות. במקום להיות פעלתן, ולהמשיך ליהנות מקרינתו החורת והמסמאת של פרס, כמו כל ילדי הפלא שלו, הנראים כאילו נעשו בשיכפול גנטי, אתה כבר משרבט את זכרונותיך.

אולי אינך מודע לכך, אבל אתה בצרות. אתה תהיה המזכיר הראשון של ראש־ממשלה לשעבר חי, שכותב עליו ספר. מה שלא עשו נבון, עדי יפה, שמחה דיניץ ויחיאל קדישאי, שהבוסים שלהם, מלבד בגין, כבר לא בין החיים.

אתה בבעייה. איך לכתוב על האיש פרס, שאתה ליווית אותו בשים הרעות באופוזיציה, ועמדת לצידו במטר של עגבניות וקלחי תירס, כשאמו היתה ערבייה ובכיסו מניות של „תדיראן", כשהוא ידע מה חשבו עליו גולדה וגלילי, ומה כתב עליו רבין. ובהתמודדויות שלו עם רבין, עם יגאל אלון, עם יצחק נבון. איך תוכל לכתוב את כל הדברים האלה מבלי לאבד את חוש ההתבוננות החד שלך?

הן לא תרצה לכתוב ספר שמאלצי. ממך הייתי מצפה למשהו כמו ספרו של

בועז אפלבאום: משרבט זכרונות

מזכירו של צ'רצ'יל, סר ג'ון (ג'וק) קולוויל. מלא אנקדוטות, לא תמיד מחמיאות, על האיש. וגם הוא כתב אותו רק לא מזמן.

ראית את פרס גם בתקופת שכרון החושים וההתאהבות העצמית שלו כהיותו ראש ממשלה. ברגעי ההצלחות שלו, בחיזוריו אחרי הדתיים, בהפרת הבטחותיו לחברים.

למה לך? כשתגמור, יצטרך הספר לעבור ועדת בדיקה של שרים, ואתה, לבטח לא תפרסם אותו, אם יהיה ספר הישר, לפני הבחירות. ואם לא תהיה שפו הסופר, איך תישא פניך את הכוס? זה עוד: עלול להיות ספר כריתות. אתה תימחה מספר החיים הפוליטיים.

או תוציא את הסיגר המגעיל מפיך, ולך, בינתיים, לפטפט קצת עם השכן הנחמד שהצטרף אליך למוצב, עייזר וייצמן. גם הוא פליט פצוע של פרס, שהעדיף השבוע להסתלק מן הקובה שהיתה לו במשרד החוץ, אחרי שנמאס לו, כדבריו להיות הפרוטזה של פרס, ועבר לחדר במשרדו של שמיר. (עוד תומר לספר)

וזכור את עצתו הטובה של קוהלת: „... ויותר מהמה, בני, היזהר: עשות ספרים הרבה אין קץ ולהג הרבה יגיעת בשר".

סניאורו של המחבל היה סוכן כפול

ז'אן פול מאזורייה: פגישות עם עבדאללה בכלא ליון

מאת אדווין איתן, פאריז

עורך־דין צרפתי צעיר הטיל בימים האחרונים פצצה בארצו. הוא גילה, כי כאשר שירת כסניגורו של הטרוריסט הלבנוני ז'ורז' איברהים עבדאללה, פעל בעת ובעונה אחת גם כסוכן השירות החשאי הצרפתי, וקיבל שכר חודשי בסך 1000 דולר וגם הוצאות.

ז'אן־פול מאזורייה בן ה־32 סיפר, תחילה בטלוויזיה ואחר בספר שפירסם, כי לא זו בלבד שידע מה יהיה אופי הגנתו של עבדאללה, אלא אף עודד אותו לנהל את כנופיית הטרור שלו מתוך תאו בכלא. לאחר מעצרו על־ידי המשטרה הוחזק עבדאללה על ידי היחידה לריגול נגדי, הד.ס.ט., שהיא המקבילה של השב"כ. אך הד.ג.ס.א. – שווה־ערך של ה"מוסד" – ראה את העניין כולו באור שונה.

מסרים מוצפנים

"מה שבאמת עורר את צערם של האנשים ב'בריכת השחייה' (כינוי ה"מוסד" הצרפתי) היה, שעבדאללה לא יכול עוד להנהיג את קבוצתו. השירות לא ידע מה מתכננים הטרוריסטים ומהם הלכי־הרוח בקירבם. התפקיד שהוטל עלי היה לשמש כסוכנו של עבדאללה והקשר שלו עם העולם החיצוני", אומר מאזורייה.

חודשים רבים נפגש מאזורייה כמעט יום־יום עם עבדאללה בתא־המאסר שלו בכלא בליון, חזר ברכבת לפאריז ואחר המתין בלישכתו עד אשר אחד מחברי הכנופייה – על פי רוב אשה – התקשר אתו טלפונית. הוא העביר לה את המסרים המוצפנים ואת ההנחיות ואילו היא העבירה לו מסרים עבור מרשו. אשת־הקשר הראשית שלו היתה "גטלי" – ערבייה צעירה, אשר זוהתה בינתיים כז'קלין אסבר, החשודה ברציחתו של הדיפלומט הישראלי, יעקב בר־סימנטוב, ליד ביתו בפאריז באפריל 1982.

בדרך זו נתגלה, איפוא, כי הרוצחת של בר־סימנטוב נשארה בפאריז מספר שנים לאחר הרצח וכי השירות החשאי הצרפתי לא רק שידע על נוכחותה, אלא גם יכול היה לעוצרה ללא קושי. מאזורייה, אשר פרש בינתיים מעריכת־הדין, נפגש כמה פעמים עם ז'קלין פנים־אל־פנים ברומא, בפאריז, בז'נבה ובבלגרד. הוא סבור, כי במהלך כל הפגישות הללו עקבו אחריו אנשי השירות החשאי הצרפתי, שהיו יכולים להתערב, אילו רק רצו. ז'קלין אסבר נעלמה בינתיים ולדעת משטרת צרפת, היא מסתתרת אי־שם בלבנון.

קהילת עורכי הדין הצרפתיים הוכתה בהלם על כך שאחד מחבריה בגד במרשו – יהיה אשר יהיה – ופעל כסוכן־בשכר של השירות החשאי. אך הצרפתים ברובם הופתעו – ואף חשו גאווה מסויימת – מתיחכומו של השירות החשאי שלהם. "אין לנו מה לקנא בסי.אי.איי., בק.ג.ב. ואפילו ב'מוסד'" – הערה זו נשמעה לעתים קרובות, "אנחנו לא פחות טובים מהם".

הדרג הגבוה ביותר

ספר, שפורסם בעת ובעונה אחת עם התגלות פרשת־מאזורייה, אף הרחיק לכת בדרכה בהמחישו, אם לא את היעילות, הרי מכל מקום את כפילותו ואף את אופיו המאקיאווליסטי של השירות החשאי הצרפתי. מתברר, כי במשך עשרים שנה ניהלו הצרפתים משא־ומתן חשאי עם כל המעורבים בסיכסוך במזרח־התיכון: האירגונים הפלשתיניים למיניהם, הסורים, העיראקים, האלג'ירים והסיעות הלבנוניות המרובות – בעוד שבאורח פורמלי שיתפו פעולה עם ישראל, מערב־גרמניה וארה"ב. כל אירוע זכה לכל פרט – החל בשיחרורו של אבו־דאוד (הפלשתיני שתיכנן את רצח הספורטאים הישראליים באולימפיאדת מינכן ב־1972) וכלה בפינוי הארכיון של אש"ף ואנשי מטהו מביירות – היה חלק מתוכנית כוללת, שאושרה בדרג הגבוה.

הספר "ההיסטוריה החשאית של הטרוריזם", מאת שני עתונאים צרפתיים, שארל וילנב וז'אן־פייר פרה מגלה עוד, כי קולונל לשעבר בצבא הצרפתי, היה למעשה היחיד, שתיכנן והוציא אל הפועל את המדיניות הצרפתית החשאית

זהו אחד הגילויים שהתפרסמו באחרונה על השירותים החשאיים בצרפת • עוד מתברר, כי במשך עשרים שנה ניהלו הצרפתים משא־ומתן עם כל הגורמים המעורבים בסיכסוך במזרח־התיכון – בעוד שרשמית שיתפו פעולה עם ישראל, מערב־גרמניה וארה"ב

במזרח־התיכון בימי כהונתם של שלושה ראשי שלטון צרפתיים: הנשיאים ואלרי ז'יסקאר ד'אסטן, פראנסואה מיטראן ועתה ראש הממשלה, ז'אק שיראק.

עתונאי צרפתי אחר, העורך לשעבר של "ל'אכספרס", איב קואו, הוא שנקב בשמו של מקבילו הצרפתי של אוליבר נורת האמריקני: קולונל פיליפ רונדו. הוא בנו של גנרל צרפתי, מדבר היטב ערבית, פרסית, כורדית וכתריסר ניבים אחרים. הוא מקיים קשרים מצויינים עם אנשים מקורבים לאבו־ניראל, עם יאסר ערפאת ועם מנהיגי חצי תריסר ארצות ערביות. כששירת באגף המיבצעים של השירות החשאי הצרפתי הוא תיכנן את חטיפתו של הטרוריסט המיסתורי "קרלוס", העברתו לפאריז והעמדתו לדין.

מירדף אחר "קרלוס"

מעצרו של "קרלוס" תוכנן לראשית 1977, שעה שפיגועיו בצרפת הגיעו לשיאם: השלכת רימון לחנות בשדרות סן־ז'רמן בפאריז (שני הרוגים ו־34 פצועים); תפיסת השגרירות הצרפתית בהאג; פצצה ברכבת (ארבעה הרוגים ו־60 פצועים); רציחת שני מפקחי משטרה ואף רצח אחד משותפיו.

ההוראה לתפוס את קרלוס (רצוי חי) הועברה גם לקולונל גנרון דה מארול – האיש אשר כעבור מספר שנים ניסה למגר את שלטונו של מועמר קדאפי בלוב ולכונן בה ממשלה פרו־צרפתית. בזמנו היה "ידיעות אחרונות" העתון הראשון בעולם, ששריווח על התוכנית – לאחר שנכשלה.

אך בינואר 1977 היה דה מארול בשיא עוצמתו. יחד עם רונדו הוא תיכנן לפתות את "קרלוס" לצאת ממקום מחבואו, כנראה בדרום־תימן, למקום כלשהו שבו אפשר לתפוס אותו. ככל שידוע, נקודת התורפה היחידה של "קרלוס" היא אביו: "המיליונר האדום" חוזה אלטגרסיאס רמירז נאוואס, החי בחוותו הגדולה בוונצואלה, בקירבת גבול קולומביה. הוחלט, כי האב – ש"קרלוס" מעריץ אותו – ישמש כפתיון. השיטה: לגרום לו למחלה קשה, כמעט למותו. הצרפתים האמינו, כי "קרלוס" יבוא אל ערש־הדווי של אביו.

עד היום לא ברור, אם הפקודה לביטול המיבצע ניתנה מארמון־אליזה, שם שקד ז'יסקאר ד'אסטן על מדיניותו הפרו־ערבית או מראש השירות החשאי, שאולי היו לו סיבות משלו להשאיר את "קרלוס" בחיים.

שבועות מספר קודם לכן, פעל רונדו למען שיחרורו של אבו־דאוד מכלאו בצרפת, למרות מחאותיה של מערב־גרמניה והסיכסוך הדיפלומטי עם ישראל, אשר החזירה את שגרירה, מרדכי גזית, "לשם התייעצויות" לירושלים.

אבו־דאוד הגיע לפאריז ב־7 בינואר 1977, כדי להשתתף בהלווייתו של נציג אש"ף, מחמוד סלאח, שמת לאחר התנקשות בחייו. מי שהיה אז מפקד משטרת צרפת, רובר פנדרו – היום סגן שר הפנים – הורה לעוצרו. זה קרה בליל שבת ובמשך יומיים, בשבת וביום א', התנהל מאחורי הקלעים מתול מיוחד במינו. בעוד שישראל ומערב־גרמניה כאחד מתכוננות לשגר לפאריז בקשות הסגרה, הקולונל רונדו ונציג אש"ף עז־א־דין קאלאק (שגם הוא נרצח כעבור מספר שנים) ניהלו משא ומתן במשרדי הליגה הערבית במרכז פאריז.

"חוק אבו־דאוד"

השניים הגיעו להסכם, ששורטט בקווים כלליים בלבד. ההסכם, אשר בחוגי השירות החשאי הצרפתי ידוע עד היום בשם "חוק אבו־דאוד" או "דוקטרינת המיקלט הצרפתי" הוא פשוטו: צרפת לא תעצור מנהיגים פלשתיניים בעוון מעשים שבוצעו מחוץ לצרפת בתנאי שאש"ף יכבד את הריבונות הצרפתית ולא יבצע מעשי־טרור על אדמתה.

ביום ב' בבוקר הועלה אבו־דאוד למטוס והוטס לאלג'יריה – כתשלום ראשון על חשבון הדוקטרינה החדשה. העתונאים שארל וילנב וז'אן־פייר פרה טוענים בסיפרם, כי כל מעשי הטרור שבוצעו בצרפת לאחר מועד זה היו מעשי ידיהן של סיעות פלשתיניות אנטי־אש"פיות. מעשים אלה נועדו בחלקם להעניש את צרפת על תמיכתה בערפאת ובחלקם כדי לאלץ את צרפת לשנות את מדיניותה הכללית במזרח־התיכון. הם מביאים שתי דוגמאות מפורסמות: ההתקפה נגד בית־הכנסת ברחוב קופרניק ב־1980 (שבה ניספו ארבעה אנשים ו־20 נפצעו) והטבח במיסעדת גולדנברג היהודית באוגוסט 1982 (שבו נהרגו ששה ונפצעו 22).

לדברי המחברים, לטרוריסטים היתה מטרה מקיאוולליסטית כפולה ואף משולשת:

● דעת הקהל בצרפת, שאינה מבחינה בין הסיעות הפלשתיניות השונות, תטיל האשמה על ערפאת, ותמיכתה של צרפת בו תפחת.

● בעולם הערבי תגבר יוקרתם של הגורמים הקיצוניים כיוון שהם נתגלו כמיליטנטים יותר נגד ישראל.

● במקביל, תשמש ההתקפה אזהרה לצרפת, כי על אף "דוקטרינת אבו־דאוד", אדמתה עדיין חשופה להתקפות טרור.

לטענת המחברים, כל זה תקף גם היום, ב־1987, והקולונל רונדו, המשמש עתה כיועצם החשאי לענייני המזרח התיכון של הנשיא מיטראן וראש הממשלה שיראק כאחד, הינו עדיין בפיקוד ומטפל בעניינים החשאיים במזרח־התיכון בדרג הגבוה.

נכיון לפסח

מבצע מיוחד לבעלי עסקים!

16 במרס עד 15 במאי! לקראת קניות הפסח, בנק המזרחי נותן לך עכשיו מסגרת נוספת של אשראי ומימון בונים בתנאים מיוחדים, רק לתקופת החג. נכיון שטרות ושיקים בריבית מיוחדת של פריים + 4% לחודש. המבצע ללקוחות ותיקים וחדשים כאחד. פרטים מלאים בכל סניפי הבנק.

בנק המזרחי

מאחורי עורפו העבה

יגאל סרנה

בבוקר, כשאתה בא מן החוץ הקר והזועף של ירושלים חורפית, נראה אולם המשפט ספון העץ כמין תוך של קונכיה חמימה, בועה בה נכלאו, ארבעים וחמש שנה, זכרונות נוראים. בארץ סוערת, בה נחקרים, מיידי בוקר עניינים חדשים, בתוך איראן, פולארד, דרום־אפריקה, מלחמת גנרלים ומאבקי כוח ממשלתיים, מתנהל לאיטו באולם משפט דמיאניוק, דיון ליגליסטי ממושך בדבר תקפות עדותם של המתים. יושבת העדה הישישה רדוויקר, פותחת תיק קרטון ישן, מוציאה תמונות. התובע מעלה את "בעית חלוף הזמן".

בתחילה אתה נתקף תחושת תדהמה או זרות, כאילו נקלעת לאחד מאותם משפטים ציבוריים שהיו נפוצים כל כך פעם, לצורך דיון ב"בעיות השעה": צילומי הקבע של מחנה טרבלינקה מעל ראשי התביעה, הבמה המוגבהת, רחש הקהל. אבל אחרי שעה האולם הזה הוא המציאות, כי מדובר בפלנטה אחרת וכשהיא פורצת מהבקבוק או מתיבתה הנעולה, תכונתה שהיא ממלאת כל מקום, כך אולם המשפט וסביבתו.

נשכחים החוץ הפולרדי, המבוכה ואווילותה של המנהיגות המקומית. נותר רק המקום הזה עצמו על הוראותיו, סדריו, המזנון שלו, הטלפונים, הניצול המכרסם ללא הרף עוגות שוקולד ולא ברור סופית אם הוא ניצול או זקן סנילי, השומר החוצה את המעבר, בעת המשפט, ובידו כוס מים לקפה, השר המצטלם עם ילדים, שילנסקי בשורה הראשונה, הישיש המקלל מכסאו את שפטל, ילדותיו הבלונדיניות של אוקונור ועורפו העבה של איוואן.

אם בעוד ארבעים שנה אצטרך להעיד על הנאשם, אזכור רק את עורפו, בשר מוצק ובמרכזו קמט וגומה עבה, שיריון בפני כל התקפה מאחור. בישבו שם, קולחים סביב דמיניוק דברי הפרקליטים, עולה קולו הנוזף של השופט לוין, רועדים קולות העדים הזקנים. והוא יושב, ראשו, עטור האוזניות, כמעט אינו נע. הדברים מתחלקים עליו כמו מים מפרוות הדב, גם למלכודת החוקר המושתל לא נפל.

ביושבו שם קולחים דברי הפרקליטים, עולה קולו הנוזף של השופט, רועדים קולות העדים הזקנים. ודמיאניוק יושב, ראשו, עטור האזניות, כמעט אינו נע. ועורפו, בשר מוצק ובמרכזו קמט וגומה עבה, שיריון בפני כל התקפה מאחור. והדברים מתחלקים עליו כמו מים מפרוות הדב.

רק הצטברות הדברים פועלת נגדו, כמו שעון חול איטי. ככל שמתארכת ישיבת דמיאניוק באולם הזה, מתרבות העדויות, פרצי הבכי והאצבעות המאשימות, כן נטווית סביבו רשת סמויה וחזקה. עצם ישיבתו סוגרת עליו. מאמצי הזיהוי נמשכים, אך הם הופכים כמעט מיותרים מעצם כוחו של דבר־מה גדול ומדויק שננעל על הנאשם וממנו לא יצילוהו, גם לא חלקלקות סניגורו.

מעורר שדים רדומים

אחר־הצהריים עמדה קבוצת נערים דתיים בקצה רחבת בנייני האומה, קרוב לכביש הסואן של התחנה המרכזית, עמדה והתפללה, התנועעו ופניהם מזרחה. רוח חזקה נשבה, היה קר בירושלים באמצע השבוע. תחת רגליהם, במנהרת־הולכי־הרגל, בתאי התצוגה שוגגיותיהם נופצו, בהקו המודעות הלבנות: "לא יוסגר נקש" "יונף דגל ישראל על הר הבית", "לא למפגשי נוער יהודי ערבי", מנהרה רחבה ומזוהמת, כמו תעלת ביוב נפשי שעוברת תחת הכל.

מאוטובוס ירדה קבוצה גדולה של ועידת הנשיאים שעניינם פרשת־פולארד, נכנסה לבנייני האומה בכניסה המיוחדת למשפט דמיאניוק, עברו ליד שולחנות כיבוד קל שהוצבו בחופזה רגע לפני בואם. כדלת האחורית יצאו אותה העת נשות הדסה. אתר חדש לעליית לרגל, התנועה הסואנת סביב איוואן המוצג מידי יום בכניסה לעיר. כבר הגיע השבוע מכתב וכו הצעה להציב את דמיאניוק, אחרי גזר הדין המרשיע, בספארי, חיית פרא באזור חלציים, זקן פרא והליכה שפופה. יגיעו גם מכתבים של תלינים־בהתנדבות ומענים ללא־שכר וכו'. אירוע כזה, מעצם טבעו, מעורר שדים רדומים, נוגע בבריאים ובמעורערים.

עוד פחות מחודש יפתח, באותו בנין, יריד הספרים הבינ"ל, יהיה מי שיטעה להכנס למשפט במקום ליריד, יבוא לראות ספרי ילדים מאויר ויקלע לזוועה, או להיפך, כי החיים סביב דמיניוק אינם נפסקים, יש תשומת לב עצומה אך הנשימה אינה נעצרת. המשפט משתלב, בדרכו המחרידה, בזרם החיים. כבר תהו רבים מה גורם לאנשים שמעולם לא התעניינו בשואה להקשיב כפייתית לרדיו. דן בן אמוץ, ילד שנחלץ מן השואה ויהודי משעשע שתרם משהו טוב ומרגיע לחיים שלנו פה בארץ, כתב לפני שבוע על המשפט "החשוב והמיותר". בן־אמוץ שאל מה יהיו לקחינו, האם תוטל כל האשמה כרגיל על "משנאינו" או שנבין, אחרי המשפט, כי דמיניאניוקים ומוריקי נפט יכולים לקום בכל מקום. האם נצא טובים יותר, או תיתיים יותר מהמשפט.

הכתב האוקראיני קופצ'ינסקי

בהפסקה הצביע מישהו על גבר שמן ומשופם שעמד באולם הכניסה של המשפט, "תראה את החזיר הזה, כתב אוקראיני, נראה כמו נאצי", אמר הישראלי וצחק. רומן קופצ'ינסקי לא הסתובב. דברים כאלה, שנאמרים לידו בעברית, אינם נקלטים בטייפ הקטן שלו. גוררת פה שנאה חדשה־ישנה: אוקראינים. חדשה למי שהמילה אוקראינים לא אמרה לו כלום עד המשפט. אם יערך אחרי המשפט "סקר שנאה" בארץ, יתכנו שינויים בסדר העדיפויות הלאומי, את מי ישנאו יותר: ערבים או אוקראינים.

שעתיים אחרי שקופצ'ינסקי הוכר לי מגבו כחזיר, ערך ביננו הארון סוסלינסקי הכרה רשמית יותר. האוקראיני התגלה כעיתונאי אינטליגנטי, אוהד קטן מאד של דמיניוק. הוא כותב עבור העיתון האוקראיני הניו יורקי "סוצסניז". בן ארבעים ושלוש, נולד בוינה בדרכם של הוריו לארה"ב, גדל בארה"ב. הגיע לשבועיים, לכתוב מאמר מקיף על המשפט, מתכנן גם ספר באנגלית. עד כה נזהר עיתונו מלעסוק בנושא, "בכלל", יגיד, "מפולגת הקהילה האוקראינית בארה"ב בנושא, יש הממהרים לתמוך בדמיאניוק ויש הנזהרים כמו מאש מזיהויים עם המנוול".

– איך תתחיל את מאמרך?

– אספר על טרבלינקה ואיך אדם כמו איוואן האיום עשה מה שעשה. הקוראים שלנו צריכים לדעת שלא כל האוקראינים הם מלאכים.

יש לקופצ'ינסקי דעה מצוינת על השופטים הישראלים, "חששתי שהשופטים יהיו עוינים, אבל בדיעבד השופט לוין עוזר לדמיניוק יותר מעורך דינו". קופצ'ינסקי בז לאוקונור, "חבל שהקהילה אספה עבורו כסף", יגיד, "כל עורך־דין שישראל היתה ממנה לו חינם היה עדיף על אוקונור, הוא טיפש, לקקן והשאלות שלו סבוכות ומייגעות". על דמיאניוק יגיד, כי הוא "אדם פשוט שכנראה מסתיר משהו רע שעשה בעת המלחמה". זה הרושם שלו.

ארון סוסלינסקי שהכיר לי את רומן קופצ'ינסקי הוא מורה לאנגלית, עולה מרוסיה. במחנה המעצר "ולדימיר" ישב עם אסירי ציון ואוקראינים: "האוקראינים הצילו את חיי". מאז הוא מקדיש חלק מחייו לעיסוק מוזר של קירוב לבבות יהודים־אוקראינים, פעילות ששנאה בצידה, הרבה נחת אין לו פה והמשפט הופך את עבודתו לסיזיפית, כמו ילד הולנדי שדוחף אצבע בסכר מתמוטט. לדבריו יש באגודת הידידות חמש מאות איש, חציים בארץ.

במאי 85 חגגו על הר־ציון את הקמתה של אנדרטה לזכר האוקראינים שמתו במלחמה. תמורת חמישים אלף דולר, מחסכונותיו של נגר קנדי בשם דייבה, קיבלו מ"ישיבת התפוצות" פיסת קרקע. כעבור ארבעה חודשים באה קבוצה של פרטיזנים זקנים בראשותו של סטפן גרייר וניפצה בפטישים את האנדרטה. הנגר הקנדי מת כעבור חודשיים משברון־לב, או מחלה אחרת, האגודה הקימה אנדרטה זמנית מעץ ומחכה לימים טובים יותר.

כל הזמן זורמים אוקראינים למשפט, כאלה שבאים ללחוץ ידו של דמיאניוק ואחרים כמו קופצ'ינסקי שבאים מתוך סקרנות או רצון לשמוע את הפרטים. רבים בקהילה, יגיד קופצ'ינסקי, אינם אוהבים ששמו נכרך בשמנו. "האם משהו מאפיין את הקהילה האוקראינית של דמיניוק בקליבלנד?" אני שואל, "האם הם שונים מקהילתך הניו יורקית?" "קשה להגיד", עונה הכתב, "אנחנו שונים זה מזה כמו כל עם". אבל כעבור זמן קצר יספר לי, איך כשבא צוות הטלוויזיה של סי.בי.אס לקליבלנד לצלם, סולקו משם בצעקות "יהודים מלוכלכים, לכו מפה". קופצ'ינסקי צוחק, "הם היו שחורים".

בארבע מחזירים לאולם את דמיאניוק, כשהוא שותה מים, קופצ'ינסקי מצלם מהיציע. הקהל קם על רגליו עם כניסת השופטים, הדיון נמשך, העדה נזכרת. על בעיית הזהות כבר עובדים מומחים בעזרת מדידת המרחקים בין העיניים של דמיאניוק בצילומים השונים. קהל טוב, אומר צלם, כמו בסדרות טלוויזיה בריטיות, מגיב נכון. כשהשופט לוין מלגלג על הפרקליט שפטל, הקהל מגרגר בהנאה. עוד לא ברור אם הגרזן שהוצב בראשית המשפט יופעל במערכה האחרונה.

רק בלי מזוכיזם

אני לא יודעת איך הרגישו מנהיגי יהדות ארצות־הברית, כשאת תגובתם על פרשת פולארד כינה פרופ' שלמה אבינ־רי: „גלותיות של יהודים מפוחדים בעיירה"; אבל גם אם נחנקו מזעם – אין לי ספק שלהבין לא הבינו.

גם מנת תסכול חריפה יותר לא תשכנע אותם היום, שהאיזון העדין בינם לבין ישראל הוא זמני, הוא פיקטיבי, ויכול מחר להיהפך, חלילה, למאזן אימה; גם מנת מצוקה גדולה יותר לא תשכנע אותם שלא היתה מעולם, ואין גם היום, גולת רווחה; מה שיש הוא גולה־שכבר־במצוקה – כמו למשל בברית־המועצות – וגולה־שעדיין־לא־במצוקה – כמו בארצות־הברית, למשל.

אבל, האם רק בברוקלין, פרופ' אבינרי ידידי, הגיבו יהודים בפרשת פולארד „כיהודים מפוחדים בעיירה", שטעטל, בלעז – או אולי גם פה, בישראל, בין צברינו החמורים וזקופי הגוו

■ ■ ■

לא שלא דרושה היום חקירה ובדיקה – דרושה!

לא שהאשמים, אם יהיו ומי שלא יהיו, אינם חייבים לתת את הדין – חייבים!

אבל למה בהלקאה עצמית חולנית שכזאת, עד ששומעים בה את גניחות ההנאה המזוכיסטית: אשרינו – מה עמוק פיצענו!

למה בהתבטלות עצמית חולנית שכזאת, עד ששומעים בה את הקולות החגביים של „מי אנחנו" לעומת אדונינו הנפילים, מדוע אנו אוכלים לא לחם סתם, אלא לחם חסד...

...אם מהצלפות מגלב של אויב, גם לי כואב – מתשפוכת כזו של קיא עצמי, בא לי להקיא.

■ ■ ■

אמת, אנחנו לא אמריקה. אבל גם לא עוד סתם מדינה אחת בעולם.

אמת, אנחנו מקבלים מידיה של ארצות־הברית הרבה, אבל לא רק – אנחנו גם נותנים;

אמת, אמריקה היא ידידתנו האחת, אבל אין אמריקה אחת, יש גם אמריקה אחרת;

יש אמריקה שהיתה הראשונה להכיר בנו כמדינה – ויש אמריקה, שבו־זמנית, הטילה עלינו, ואנו אז במצור ובמלחמה, אמברגו כבד: לא דולר אחד, לא כדור אחד;

יש אמריקה שמשפיעה עלינו מענקים – ויש אמריקה, שבו־זמנית, מחמשת את אויבינו; יש אמריקה שעוזרת לנו לנצח במלחמות – ויש אמריקה ש„עוזרת" לנו להיפטר מההישגים שניקנו בדמנו;

יש אמריקה אחת של שולץ – ובו־זמנית יש אמריקה אחרת, של ויינברגר; ואם ויינברגר לוחם היום נגד ה„לביא" – זה לא כל כך בגלל מחירו בדולרים, זה בגלל מחירו בדולרים, זה בכלל יתר־העצמאות הצבאית שהלביא מביא לנו בכנפיו;

ואם ויינברגר יוצא היום מכליו בפרשת פולארד – זה לא כל כך בגלל ה„בוגדנות" שלנו, כמו בגלל יתר־המידע שנפל – ולא צריך היה לרעתו ליפול – לידינו.

■ ■ ■

אבל כמו לאורך ארבעים שנות המדינה, גם היום, בין אמריקה האחת לבין אמריקה האחרת, יש מן איזון שכזה.

שישראל תהיה מספיק חזקה כדי לא להיות מובסת, אבל גם מספיק חלשה כדי לא להביס את אויביה. מן איזון שכזה ביחסה של ארצות־הברית כלפינו מחייב מן איזון מסויים גם מצידינו להתברך בכל לב בידידותה של ארצות הברית אבל בו־זמנית גם לפקוח בכל עת את העיניים.

עמוס מנסדורף, אלוף מתוצרת הארץ, שהחל דרכו כאוסף כדורים במיגרש וניצח השבוע מעצמת־טניס כמו צ'כיה • עוקבים אחריו ברטט 70 אלף אלופים בפוטנציה, המתרוצצים ב־120 מגרשי טניס בישראל • התקציב: יותר משני מיליון דולר • הכוח המניע: ההורים

מנסדורפיאדה

מאת חגי קרן־צבי ודן חי

לפני עשר שנים, התנדב ילד אחד, מלא תקווה, לאסוף כדורים במרכז הטניס ברמת־השרון. אחר־כך, התחיל ללמוד במרכז את האלף־בית של הספורט הלבן. כששאלו אותו מה ירצה להיות כשיגדל, ענה: „להיות טניסאי מקצועני ולהוביל את נבחרת ישראל להישגים בגביע דיוויס". שמו של הילד היה עמוס מנסדורף.

קשה להניח, שבתחילת השבוע, כאשר הוביל את נבחרת הטניס לניצחון הסנסציוני על צ'כוסלובקיה, נזכר מנסדורף בחלום הזה. לא היה לו זמן לנוסטאלגיה. המחשבה כולה היתה נתונה במאבק עם הצ'כים. אחרי שגבר, בתחילת התחרות, על מילוסלב מציר, שישי בדרוג העולמי, כבר עמד באוויר ריח של היסטוריה. עמוס, 33 בדרוג העולמי, ביקש להפוך את הריח הזה למציאות מוחשית.

למשחק האחרון בתחרות, נגד קרל נובאצ'ק, הגיע תשוש. הספיק לצבור עד המשחק ארבעה לילות ללא שינה. בחדרו, בקומה התשיעית של מלון צ'רניגוב, הסמוך לתחנת הרכבת המקומית, התקשה להירדם.

לפני המשחק ביקש מקפטן הנבחרת, יוסי שטבהולץ, לשחררו מן המשחק ולשלוח למערכה מישהו אחר מהנבחרת. שטבהולץ, טניסאי בזכות עצמו בעבר, לא השתכנע. בצדק. עמוס התחיל במלאכה, והמתחיל במלאכה אומרים לו גמור.

אליעזר דווידמן, אלוף ישראל בטניס בשנות ה־60, עקב בדריכות אחרי הניצחון בצ'כוסלובקיה. כשהוא היה אלוף, בשנות ה־60, לא חלמו על הישגים כאלה. השבוע הסביר: „לא יכולתי לדעת שייבנו מרכזי טניס כאלה, לא האמנתי שייצמחו משם שחקנים כאלה, שהענף יצעד קדימה".

גם מנסדורף, כשהוא מנסה להסביר את הישגי הטניס הישראלי בשנים האחרונות, חוזר לנקודת ההתחלה. זו גם מביאה אותו להשוואות עם ענפי ספורט אחרים בארץ, במיוחד עם הכדורסל, סיפור הצלחה נוסף של הספורט הישראלי. מנסדורף מוצא הבדל בולט בין שני הענפים הללו: „הנבחרת שלנו בטניס היא 'כחול־לבן' לגמרי. אצלנו אין *שחקנים תוצרת־חוץ*".

מגע של אלוף

אבל, הוא גם יודע לפרגן. *ההצלחה של ישראל בתחום הספורט*, הוא אומר, עושה שרות טוב למדינה. עמוס מספר על תחרויות טניס במקומות נידחים בעולם: „אנשים שלא יודעים הרבה על ישראל רואים פתאום טניסאי ישראלי, רואים שאנחנו אנשים נורמאליים".

גם השבוע, בעיירה הצ'כית הראדץ־קראלובה, גילו אלפי צ'כים ישראל אחרת, ישראלים אחרים. המונים הקיפו את מנסדורף אחרי הניצחון. חלקם ביקשו חתימה. אחרים רצו רק לגעת. מגע של אלוף. עשרות סטודנטים ערבים ביציע, שצעקו בלהט, במהלך המשחקים, סיסמאות בגנות ישראל, נאלמו דום אחרי הניצחון.

עמוס לא רואה בהישגים האלה סוף־פסוק. לספורט הישראלי יש, לדעתו, צורך בכוכב, דמות שתמשוך אחריה המונים. אחרי שהתמנה כך, לפני חודשים ספורים, אמרו למנסדורף, אז – מדורג במקום הט"ו בעולם, למה לא תיקח את התפקיד על עצמך. מנסדורף, אז: „זה צריך להיות מישהו מוכשר יותר".

נכון לעכשיו, מנסדורף, ירצה או לא ירצה, הוא האיש. אבל, מן הביאוגרפיה שלו, אולי של בני־דורו, ניתן ללמוד איך מטפחים יורש, אולי יורשים. מהי, איפוא, תמונת־המצב אצל בני הדור הבא של הטניס בישראל, נכון להיום?

ובכן, הילדים של היום הולכים לטניס. קודם לטניס. אם לא מצליחים שם, ממשיכים הלאה. לא לפני שהם בטוחים שהעסק אבוד. יעל סגל, טניסאית בת 14, הסבירה השבוע: „אחרי ניצחון בכדורסל מתחלקת התהילה על פני הקבוצה כולה. בטניס אתה לבד, נהנה מהכל". תמצית העניין.

התנופה של הענף התחילה לפני 11 שנה. איאן פורמן, שולי פריקשטיין ועוד כמה משוגעים לדבר, הקימו את מרכז הטניס הראשון ברמת־השרון. אחריו צמחו עוד שישה, בערד, אשקלון, יפו, ירושלים, חיפה וקריית־שמונה. 120 מגרשי־טניס בסך־הכל. תקציב שנתי לתיפעול: שניים ורבע מיליון דולר. חצי מיליון נוספים הולכים לבנייה ולהרחבה.

רק 580 אלף דולר זרמו בשנה שעברה לקופת מרכזי הטניס מהקהל המקומי, תמורה לשירותים שהם נותנים, שעיקרם השכרת מגרשים למבוגרים. הילדים מתאמנים כמעט בחינם. בקריית־שמונה זה עולה חמישה ש"ח בחודש. ברמת־השרון – 20. שולי פריקשטיין, מנכ"ל מרכזי הטניס: „הרעיון היה לא לתת בחינם. שישלמו תשלום סימלי. כך יעריכו את התמורה יותר".

רוב התקציב בא מתרומות בחו"ל. מאז הוקם המרכז ברמת־השרון כבר נאספו יותר מ־20 מיליון דולר. במשך השנה נוסעות קבוצות של טניסאים צעירים, הנמצאים בתחילת דרכם, להופעה ראשונה באנגליה, צרפת, דרום־אפריקה, קנדה וארה"ב. הקהל שבא לצפות בהם, יהודים ברובם המכריע, מתרגש ותורם, וביד רחבה.

הכסף זורם להנהלה הבינלאומית של המרכזים. זו מנווטת אותם לארץ לפי הצורך. גם המערכת המקצועית של המרכזים כבר משומנת. מלבד מדריכים מקצועיים, עומדת לרשות המתאמנים יועצת חינוכית. ברמת־השרון יש גם חדר־כושר משוכלל. על בריכת־שחייה חשבו, אבל לא הקימו. גם ג'קוזי לא. מפחדים שאלה יהפכו את המקום לקאנטרי־קלאב.

לא כל ילד מתקבל למרכז. ברמת־השרון יש מקום רק ל־600 ילדים. גם ביתר המרכזים המספר מוגבל. תהליך הקבלה מורכב. כל יום שלישי נערכות בחינות. ילדים מתקבלים עד גיל 12. אחרי גיל זה, איחרו, כמעט, את הרכבת. ילד מבוגר יותר יוכל להתקבל למרכז רק אחרי שיילמד את היסודות במקום אחר. מרכז הטניס מיועד לטובים, הטובים ביותר.

בלי בריכה וג'קוזי

גם מי שבפנים, מקום־הקבע שלו עוד לא מובטח. תהליך הניפוי דינמי. כל ילד חדש שמתקבל מוציא, בסופו של דבר, מישהו אחר מהמעגל.

התחרות הזאת מקבלת ביטוי כבר בשיעורים הראשונים. הילדים מבינים מהר מאוד, שכדי להצליח, עדיף שהיריב ייכשל. חברים אין הרבה. בטניס אתה לבד, כבר מגיל קטן.

רעיה יובל, היועצת החינוכית של המרכזים: „טניס הוא ספורט אינדיבידואלי. זה הופך את קבוצת העבודה של הילדים לקבוצה תחרותית. צריך להפוך אותה לקבוצה תומכת. לא הצלחנו בזה. היריבות בין הילדים כאן היא לא רק בתוך המיגרש, אלא גם מחוצה לו".

התחרות, אגב, מתחילה, ברוב המקרים, אצל ההורים. לאלה, מסתבר, חלק גדול בהצלחת ילדיהם. לעיתים גם בכישלון. רעיה יובל: „יש ילדים שבאים לכאן בשביל הכיף. עם כאלה אין בעיות. יש כאלה שבאים במטרה להיות שחקן. אז נשאלת השאלה מי המעוניין האמיתי: הילד או ההורים? הילדים האלה מרגישים שהיחס אליהם בבית משתנה בהתאם להישגים. הטניס הופך להיות מרכז החיים".

דוגמאות לא חסרות. אחד ההורים סיפר השבוע שחלק מעמיתיו מכים את ילדיהם אחרי הפסד בתחרות. רעיה יובל מכירה דוגמאות פחות קיצוניות: „פעם באתי לבקר את אחת הילדות בביתה. הבנתי שיש לה בעיות. התברר לי שכל פעם, כשהיא חוזרת מהמרכז, מכריח אותה אביה לשבת ולצפות בסירטוני וידאו של טניס מהעולם. זה רק הזיק לה".

גם הנוכחות הפיזית של ההורים במרכז מפריעה. ירון כהן, המדריך הראשי במרכז ברמת־השרון, מספר שמנסים להוציא אותם מאזור מיגרשי האימון: „שימתינו לילדים בקפיטריה". הוא מגדיר: „ההורה האידיאלי הוא זה שמתעניין, תומך, אבל לא מפריע יותר מדי".

הניסיון ניכשל. ההורים בשטח. תמי לוין, מדריכה במרכז, מספרת על הורים שנוהגים להטריד את הילדים בהערות באמצע השיעור. „כשהילד הולך לשיעור פסנתר, ההורה לא בא ואומר לו איזה תו לנגן. אז שלא יבוא לכאן, יישב על הטריבונה ויגיד לו איך לשחק".

דומה, שאת עיסוקם של רבים מ־70 אלף ילדי ישראל בטניס, מניעה שאיפת ההורים לגדל בבית מנסדורף קטן. אלוף. 3600 מהילדים הללו פעילים במרכזי הטניס. הם העילית שבחבורה. מהם יצמח האלוף הבא.

פתק באידיש, געגועים לאביב

מאת אביבה שאבי

אם יש אלוהים בצ'כוסלובקיה, הוא מופיע היום בדמותו של שליט בריה"מ, מיכאיל גורבצ'וב. זה הרושם שעולה מן השיחות שניהלו חברי המשלחת הישראלית לטניס בצ'כיה. הצ'כים, שזוכרים את הלם דובצ'ק, מחכים בכמיהה ל־4 באפריל, מועד ביקורו המתוכנן של גורבצ'וב בפראג. יש משהו אבסורדי בשימוש במונח אלוהים במדינה, שבה מתנהלת תעמולה רישמית נגד שליחי הכנסיה, ועוד יותר מזה בציפיה לבואו של האח הגדול, השנוא, כדי שיקל מעט את עולו של משטר, הנחשב לנוקשה ביותר בגוש המזרחי. זה הפראדוכס.

20 שנה אחרי, דובצ'ק מנהל משרד לייעור בברטיסלאבה, ועל שמו של סבובודה, הנשיא־בובה, שהחזיר את הגולים לפראג, קרוי רחוב בעיר הבירה. יש להניח, שליברליזציה נוסח גורבצ'וב היא הדבר האחרון שהוסאק הישיש, השליט הנוכחי, מייחל לו. אבל הגעגועים אל טעם האביב ההוא, של 68', רוחשים מתחת לפני השטח. גורבצ'וב הוא אלוהים בשבילנו, אמר ארכיטקט צ'כי לדדי הרניק, יו"ר איגוד הטניס הישראלי, בארוחת ערב במסעדת „הגולם" בפראג. אנחנו מקווים שהוא יזיז את הביורוקרטים העייפים שלנו.

יש אלוהים בצ'כיה, התרשמו חברי משלחת הטניס מישראל, ואלוהים הוא גורבצ'וב • הצ'כים מחכים לביקורו הקרוב בכיליון־עיניים, כמהים להקלה מעולו של משטר נוקשה • „בהצלחה", כתב יהודי מברנו לשחקני הנבחרת, „אנא, נצחו"

על רקע זה, יש מי שיפרש את היחס החם שזכו לו הישראלים בהראדץ־קראלובה, כמו גם הענקת אשרות־כניסה לקבוצה ראשונה של תיירים מישראל, כסימן להפשרה של הקרח הצ'כי. ח"כ פנחס גולדשטיין, שהתלווה למשלחת, מאמין שפראג מתבוננת לאביב תיירותי. גולדשטיין אחראי למשפט האלמותי הבא: איני יודע אם פנחס גולדשטיין הוא הסנונית שהביאה את האביב. ביחסי ישראל־צ'כיה, אבל אין לי ספק, שגורבצ'וב הוא שיכול להביא אותו.

המדובר כאן בהתרשמויות אישיות, לא בלתי־משוחדות. צ'כיה, כפי שהשתקפה בעיניים ישראליות, מביקור חטוף, בן ימים מספר, היתה צבועה בצבעי אפור וחום, האנשים כבויים, דהויים משהו. רחובות מרוקנים מאדם בשל הקור העז, שעמד על מינוס 12 מעלות. יום ראשון, יום הגעת המשלחת לצ'כיה, החל בסיור של כמה שעות בפראג, שכלל ביקור באתרים היהודיים. מאז הול, בית העירייה, שאפשר לקנות בו כרטיסים לארוחה במסעדה כשירה, המוזיאון היהודי, שהנאצים ריכזו בו תשמישי קדושה „לזכר הגזע הנכחד", בית הכנסת העתיק, ולידו בית הקברות היהודי, שבו קבור המהר"ל, הכיכר, השעון בעל האותיות העבריות. פעם התנהלו כאן חיים יהודיים תוססים. מורי הדרך דאגו לציין, שהצ'כים הצליחו לשכנע את היטלר לא להרוס את האתרים הללו.

אתה עובר ורואה את האותיות העבריות על המצבות, וזה עושה לך משהו, אומר יוסי שטבהולץ, קפטן הנבחרת. שטבהולץ סגר מעגל בביקור הזה: בפעם הקודמת היה כאן ב־66', כשהטניס הישראלי היה עדיין בחיתוליו. בנבחרת הצ'כית שיחק יאן קודאש, היום קפטן הקבוצה. הישראלים הפסידו לצ'כים 5:0. זה היה בחודש יולי, ויותר אנשים ניראו ברחוב, והם לא נשאו על כובעיהם את סמל הדוב הרוסי. שטבהולץ, אז בן 20, צעיר וחסר־ניסיון, נשא איתו במשך השנים שעברו מאז, לצד תחושת חוסר האונים, שליוותה את ההפסד, גם זיכרון בהיר של מראה האותיות העבריות על הקברים. זה השאיר עלי רושם כזה, הוא אומר, שידעתי לאן אבוא כשאחזור.

במלון בפראג התרחש מפגש מרגש בין חברי המשלחת הישראלית לקבוצה של תיירים יהודים־אמריקניים, שהיו בסיור באתרי השמדה מטעם מכון ויזנטל. למחרת, יום שני, נסעה המשלחת לראדץ. אחרי היחס העויין שזכתה לו נבחרת ישראל מצד הרוסים, באוקטובר 84', היוו הצ'כים הפתעה נעימה. בעוד שהרוסים התעלמו לחלוטין מנוכחותה של ישראל בתחרויות, היו כלי התקשורת הצ'כיים מלאים בדיווחים על המשחקים. הצ'כים, עם ספורטיבי למופת, היו קורקטיים לאורך כל הדרך, גם לאחר המפלה הצורבת. קבוצת סטודנטים לוביים, שהפריעה למשחק, זכתה לשריקות בוז מצד הקהל, והורחקה על ידי המשטרה המקומית.

הנבחרת ומלוויה שוכנו במלון צ'רניגוב היוקרתי, במרכז העיר, מול תחנת הרכבת הראשית. מלון חמישה כוכבים, 21 דולר ללילה לתייר, 9.5 דולר לתושב מקומי. לרשות הישראלים הועמד אוטובוס עם נהג צמוד, מתורגמן, חדר אוכל עם טבח אישי, סוויטה, שהפכה לחדר טיפולים. מאמן הנבחרת, שלמה צורף, מי ש„גידל" את עמוס מנסדורף לכוכבות, אומר שגורם הבייתיות. החיוני כל כך לתיפקוד השחקנים, היה אידיאלי.

על כל פנים, הצ'כים שמרו באדיקות על כללי התקנון: דגל ישראל הונף באיצטדיון במהלך המשחקים, וגם ניגנו את ההימנון. ביום השני לתחרויות התקיימה ארוחת ערב חגיגית, על־פי המסורת של משחקי דייוויס, בהשתתפות ראשי ההתאחדות הצ'כית. היחסים עם אנשי הנבחרת הצ'כית היו לבביים, למעט עם הקפטן, קודאש, שהתנהג, לפי צורף, „כמו חבר מפלגה".

שעות הפנאי המועטות נוצלו לסיורים בעיר. הרניק אומר, שהישראלים לא חשו כאילו הם נתונים במעקב, לבד מנוכחותם במלון של שני אנשי ביטחון, שקשה היה שלא להבחין בהם. בראדץ חיים צפון־וייטנאמים ולובים רבים, שבאים ללמוד ולעבוד בעיר. ח"כ גולדשטיין נתקל גם בסטודנט דרוזי מן הכפר ירכא בגליל, דובר צ'כית רהוטה, שנשלח על ידי המפלגה ללמוד שם פסיכולוגיה. רמת החיים סבירה. משכורת צ'כית ממוצעת עומדת על 2,500 קרונות, שהם כ־250 דולר. החזקת דירה, כולל הוצאות חשמל, גז ומים עולה בממוצע 500 קרונות. לא ניכר שם מחסור כמו בפולין, אבל האנשים עומדים בתור לחנויות המכולת.

הצ'כים שותים כמויות אדירות של בירה, וודקה וויסקי. אין שם בעיית אלכוהול, אבל יש סמים וגם איידס. הטלוויזיה המקומית משדרת בשלושה ערוצים, וברדיו אפשר לשמוע גם מוסיקה מערבית. בדיסקו של המלון, בקומה ה־14, המושך אליו עשרות צעירים בימי שישי, לא מנגנים את האינטרנציונל דווקא.

הצ'כים, כך התרשמו הישראלים, משתוקקים למגע עם זרים. הם נפתחים בקלות לשיחות על המצב הפוליטי בארצם, מתלוננים בגלוי על הביורוקרטיה ועל בעיית המחסור בדיור. מפגינים שינאה תהומית כלפי המנוולים הרוסים, שנוהגים לעצור את התנועה בכביש כדי לאפשר את מעבר השיירות הצבאיות. צ'כי אחד שאל את דדי הרניק אם קיימת מפלגה קומוניסטית בישראל. כן, ענה לו הרניק, אבל קטנה. תשתדלו שלא תיגדל, החזיר הצ'כי.

משהו על הנקודה היהודית: המגעים התנהלו חלקם בגלוי, חלקם בחשאי. היו שחיזרו ליהודים; ובאו לאחל הצלחה בלחיצת־יד או בחיבוק. היו שביקשו לשמור את דבר יהדותם בסוד. אחרים שמרו על קשר־עין מרחוק. יוסי שטבהולץ, שבשל היותו דובר פולנית, שימש איש־קשר ברבים מן המגעים הללו, אומר, שהיתה הבנה ללא מילים, כזו שבין יהודי ליהודי.

עם תחילת המשחקים התקבל במלון בראדץ מברק מיהודי בעיר ברנו, שבו נאמר: בהצלחה, אנא נצחו. ח"כ פנחס גולדשטיין שב ארצה ובידו מכתב מיהודי מקומי אל קרוב משפחה בישראל. המכתב נתחב לידו בחופזה בכניסה למיגרש, בצירוף המילים: שלח, באידיש.

דידי מנוסי

נְקֻדָּה שֶׁל אוֹרָה בְּרֵיאַלְיָה שְׁחוֹרָה

אַל תֹּאמַר בֶּן־אָדָם
שֶׁהַכֹּל פֹּה שָׁחוֹר,
אַל תֹּאמַר שֶׁשָּׁקַעְנוּ
בְּעֵמֶק עָכוֹר
וְהַגֹּעַל פּוֹרֵץ
וְיוֹצֵא מִכָּל חוֹר.

אַל תֹּאמַר שֶׁבִּשְׁנַת
אַרְבָּעִים לַמְּדִינָה
הָפַכְנוּ סְנִילִים,
אִבַּדְנוּ בִּינָה
שֶׁכָּל מַעֲשֵׂינוּ
מָשָׁל וּשְׁנִינָה.

לֹא הַכֹּל זֶה רַק פּוֹלַארְד
(שֶׁאִישׁ לֹא אָשֵׁם)
אוֹ נָקָשׁ – קָרְבָּן
עַל קִדּוּשׁ הַשֵּׁם
וַאֲפִלּוּ דְּרוֹם־אַפְרִיקָה
תֹּאַר וָשֵׁם.

לֹא הַכֹּל רַק אִירָנְיָה
שֶׁל שׁוֹמֵר וְנִיר
וְנִמְרוֹדִי – נוֹצֵץ
בְּאָפְנַת אִיוָנִיר –
וּמִלְיוֹנִים דּוֹלָארִים
פּוֹרְחִים בָּאֲוִיר...

יֵשׁ גַּם אוֹר וְשִׂמְחָה,
הִסְתַּכֵּל בֶּן־אָדָם
לְמָשָׁל לִיבְּרָלִים
(אֲנִי מְעָדֵם)
מוּכָנִים לְהַפְשִׁיט
זֶה לָזֶה אֶת בִּגְדָם.

אֵיזֶה אֹשֶׁר לִצְפּוֹת
בְּקִרְקָס הַהִתּוּל
הָעוֹסֵק בִּסְטְרִיפְּטִיז
(בְּעִבְרִית זֶה עַרְטוּל) –
מוּדָעֵי וְשָׁרִיר
שְׁנֵי זְנָבוֹת בְּלִי חָתוּל.

הֵם כָּל כָּךְ לִיבְּרָלִים
(הַחֶבְרָה שֶׁל פַּת)
שֶׁעוֹרְכִים בּוֹ־זְמַנִּית
יְשִׁיבַת הַנְהָלָה...
חֲצִי בִּמְתִלָּה
חֲצִי בְּאִילַת.

וְהֵם רַק מָשָׁל
לְכָל חַ"ב וְעִסְקָן
שֶׁדְּרוֹם אַפְרִיקָה, נָקָשׁ,
פּוֹלַארְד, אִירָאן –
חֲשׁוּבִים כִּקְלִפָּה
מוּל כִּסֵּא לֵישֵׁב.

אליהו עמיקם

הסוכן מוונציה

(לא על פי ויליאם שקספיר ו/או שלום־עליכם)

בקיץ 1980 נקלעתי, בניו־יורק, לבית ישראלי של יורדים. הביאני לשם ידיד, איש־מערך (ויש באלוה), שהבטיח לי ערב מעניין. לפי הערכתו של האיש עצמו, בדיעבד, היה זה ערב מגעיל ומרגיז.

במרכזו של חבורה, בת כמניין אורחים ומארחים, געש איש־מצפן. הוא חגג את החלטות „ועידת התשע", שהתכנסה באותו שבוע בוונציה. מה ששימח את ליבו של החוגג היתה „הצהרת ונציה", שנתקבלה בוועידה ושקבעה, כי אש"ף יהיה צד לכל מו"מ בנוגע למזרח־התיכון. כן קראו בעלי ההצהרה לשים קץ לכיבוש הישראלי, להוקיע את ההתנחלות היהודית ב„שטחים הכבושים" ולהכיר בזכותו של העם הפלסטיני להגדרה עצמית.

איש־המצפן נראה מאושר. „סוף־סוף תפסיקו להיות אימפריה בין היאור והפרת" – הוא שאג לעבר הישראלים והלא־ישראלים, שהיו במקום – „לא יעזור לכם שום דבר. תצטרכו לשבת עם אש"ף, תתקפלו מכל השטחים הכבושים, ומי שיישאר, יחיה במדינה חילונית ולא בגיטו יהודי תיאוקרטי".

ההודעות ה„מוקלטות", שהשמיע הדובר, עוררו את זעמו של ידידי, איש המערך, ותוך דקות ספורות גלש הוויכוח לתיגרת־שפתיים קלנית. „אתה אש־פיסטו" „ואתה בגיניסט, משרת הפאשיזם" – זה היה תוכנן הבסיסי של הצעקות ושל הצעקות־שכנגד, אשר התעופפו בין הניצים.

– „אני שונא את הנבלות האלה, סוכני ערפאת" – אמר ידידי, כשיצאנו מבית־המריבה – „עכשיו יהיה להם תקליט חדש: ונציה".

– „סיפקת לי כותרת" – אמרתי לו: „הסוכן מוונציה".

■■■

כמעט שבע שנים חלפו מאז. שבע שנים חיכתה הכותרת עד בוא שעתה לעלות לראשו של סיפור מסיפורי שלום־עליכם אשר לטראגיקומדיה של ההיסטוריה היהודית.

כדי לראות באיזו מידה תתאים כותרת שקספירית לסיפור שלום־עליכמי וכדי למצוא את ההבדלים, הלכתי אצל שקספיר. פתחתי ב„סוחר מוונציה", ומה אני קורא בעמוד הראשון? – – –

„הנפשות (דְרַמַאטִיס פֶּרסוֹנֶה): הדוכס של ונציה; (תאמינו או לא) הנסיך של מרוקו; הנסיך של אראגון..."

אם כן, גם אצל שקספיר מצאתי קשר מרוקני, כמו אצל שלום־עליכם שלנו. זוכרים איך נתקבל ראש ממשלתנו, מר שמעון פרס, במרוקו? – משמר־כבוד של תשעה משרתי־ארמון; ארוחת־קוסקוס עם מרוקני אמיתי, אמנם לא נסיך של מרוקו (גם לא מלך), אבל חבר־כנסת, שייצג את הוד מלכותו בהעדרו ליד שולחן האירוח המלכותי; אנדרטת המלך מוחמד החמישי, שביקרה באשקלון לביקור־נימוסין, קצר אך מלבב, ועל הכל – הקטורת, שאת עשנה הפיצה גבירה מגבירות הארמון סביב המלך, וזה היה אולי הממשי שבהישגים.

ברם, תאמינו או לא – היה הישג עוד יותר ממשי במטס־הישגים פלאי, אשר ערך או מר פרס, בין יבשות העולם, והוא – הוועידה הבין־לאומית, שעליה כתב „ידיעות אחרונות", ב־3 באוקטובר:

„ועידה בין־לאומית! – זו היתה פריצת־הדרך האדירה. כך הציגו זאת דוברי השלום־במרומים – כאילו הצליח מר פרס להכניע את ידידו־יריבו, מובארק, בקרב־על־השלום, ומובארק המנוצח הרים את ידיו ואמר: מי יעמוד כפניך, יא שמעון! יהא כבר כרצונך: ועידה בין־לאומית..."

■■■

עד כאן שלום־עליכם – סיפורי נסים ונפלאות (בלשון הישראלית העכשווית – הישגים) על הצלחותיו עוצרות־הנשימה של מנחם־מנדל, היחיד והקולקטיבי.

מכאן ואילך – שקספיר: סיפור על ליטרת הבשר, שיש לכרות מגופו של בעל־הדין. אולם, כמו כמעט הכל במדינת־המהפך, מתהפכים גם כאן היוצרות, ואנטוניו אינו גוי אלא דווקא יהודי – יהודי קולקטיבי, במקרה דנן.

ולעומתו, שיילוק, מבקש נפשו, הוא דווקא הגוי הקולקטיבי, כשלצידו עוזר יהודיו. יהודים אלה חרדים להיות יהודים, בעוכרם את המוטאציה מיהודי סדיר ליישותו של עמלק, הדובר יידיש בעברית עכשווית. עמלק, כפי שמסתבר, הוא איזוטופ של היסוד היהודי.

הכל סובב כאן סביב ליטרת הבשר, שרוצים לכרות מבשרו של היהודי, רצוי מסביבות הלב. בשרו של עם הוא אדמתו, ככתוב: אדמת־עמו. והואיל וגם באירופה העיקר הוא החוק, כמעט כמו במדינת־ישראל המשפטנית, הרי יבוצע הביתור על פי גזר־דין. והגזר ייגזר במשפט הביתור, אשר מטעמים סמנטיים מובנים ייקרא – ועידת שלום־עליכם בין־לאומית, או משהו בין־לאומני אחר, במרחק בטוח מן האמת של תוכנה.

אולם השקרים הסמנטיים מיועדים רק לבעלי־הדין היהודים. בעלי־הדבר, כלומר – שופטיהם, אינם טורחים כלל להסתיר את האמת. „שרי הקהילייה האירופית" – קוראים אנו ב„מעריב" (24 בפברואר 1987) – „אומרים כי ההודעה החדשה שלהם (כדבר הוועידה הבין־לאומית – א.ע.) מבוססת על החלטות קודמות, כולל 'הצהרת ונציה', שבה נקבע כי אש"ף הוא 'הנציג האותנטי' של העם הפלסטיני".

והרוסים אומרים („הארץ", 3 במרס 1987): „לא נסכים שוועידה תשמש רק מטריה לשיחות – לצדדים לא יהיו סמכויות סיכום אלא רק למליאה..."

והמצרים („הארץ", 3 במרס 1987): „ועידה בין־לאומית תיערך בסתיו בהשתתפותו של אש"ף".

ועוד המצרים („ידיעות אחרונות", 1 במרס 1987): „ויצמן מציע מו"מ עם אש"ף – בתיווך מצרי..." ובכותרת מצוטט ויצמן: „פרס חושב כמוני, אבל אני אומר בגלוי..."

ועוד ויצמן („הארץ", 5 במרס 1987): „אשוחח עם ערפאת אם יקבל את 242..."

והעיקר („הארץ", 5 במרס 1987): „ערפאת מרוצה מהקרע בין שמיר ופרס..." הוא רואה בו – „נקודת אור המעידה על 'נטיית שלום' העוברת עתה בחברה הישראלית".

איך יהיה זה כתוב במגילת־פְּלִיצְיָה? – ולפלסטינים היתה אורה...

וליהודים? ליהודים תהיה ועידת שלום־עליכם, ועל פי גזר דינה – המשך תהליך־השלום של המהפכה עד־הנצחון.

■■■

כך אנו מגיעים לפורים תשמ"ז. מסע העדלאידע של כל־יום־פורים מגיע לשיא חדש, אחר שעבר, בהצלחה יתרה, את שיאי מלחמת־לבנון ושב"כ בקו 300. שיכרון השמים הקרנבאלי מזכיר השתא את רגעי ההתעלות של סברה־ושתילה בככר מלכי־ישראל. הכל שותים מן הארגמן־האדום הזה – עדלאידע בין ארור־ערפאת וברוך־מנחם־מנדל.

התחפושות הנפוצות ביותר הן – תחפושות צדק־צדק־תרדוף, חוק־חוק, ערכים ומוסרים. במרכז האירועים – משפט פולארד. אחרי שנגזר הדין בארצות־הברית, הועתק המשפט לישראל ונמשך כאן בעוצמה גוברת, ללמדך, כי מדינת־ישראל היא מדינה עצמאית ולא תתחשב בבית־משפט אמריקני.

משפט פולארד הוא מעין משפט זוטא, לקראת משפט ונציה של הוועידה הבין־לאומנית. אבל במחומת הגדולה, שריגלת – ציונות־במשפט־תיפרח (רומה שזה התחיל במשפט־ארלוזורוב), נשכח דבר אחד שאין לזלזל בו, והוא:

פולארד הוא עכשיו קורבן נאמנותו לארצות־הברית ולא קורבן בגידתו בה. הוא מסר מידע על בסיסי־רצח, שאיימו על חיי ישראלים בארצם, על חיי יהודים ברחבי העולם, על חיי אמריקנים ועל חיי כל בני אומות אחרות, שהיוו ויהוו מטרה לפיגועי הטרור.

פולארד סירב למסור מידע על ישראלים, הפועלים בישראל, בשירות הריגול האמריקני. מסירת מידע כזה היתה בעיניו מזיקה לארצו האמריקנית, גם אם היתה רבת חשיבות למולדת עמו היהודי. האינטרס האמריקני הכריע כאן.

נאמנות זו הביאה עליו את הצרה. שכן, אילו היתה בידי ישראל רשימת אוזחיה, המרגלים

(המשך בעמוד 18)

הערות בשוליים

הרב מנחם הכהן

דעת ומדינה

מצב לאומי: „הממשלה מנוטרלת, הכנסת לא מדוווחת, הקבינט משותק, רק שלישיית ראשי הממשלה הם דנים, הם מחליטים והם קובעים".

– שלושת הַכּוּפִים.

★

סימני בשדות: מהי אחריות מיניסטריאלית בישראל? – מַפְרִיסִים פַּרְסָה וּמַעֲלִים גֵּירָה.

★

סוף לבן ודגל שחור: הקבינט החליט: „ישראל תצמצם קשריה עם דרום־אפריקה ולא תחתום עוד חוזים עם משטר האפרטהייד".

– עַם־הָאָרֶץ לא יִתְרוֹעַע עוד עם הַבּוּרִים.

★

שאלת הזהות: יהודים באמריקה חוששים שכתוצאה מפרשת פולארד, יתחילו גם חוגי שלטון בארה"ב לשאול „מיהו יהודי?".

★

פתגם חכמים: בור שאתה שותה ממנו מים אל תזרוק בו סלע.

★

נשיאים ורוח: יודעי־דבר אומרים: „ועידת הנשיאים" מייצגת את יהודי אמריקה, כמו שהסוכנות היהודית מייצגת את יהדות העולם.

★

אור לגויים: „פרשת פולארד – תדהמה ביהדות אמריקה. פרשת נקש – זעם ביהדות צרפת. פרשת הדרכונים – מורת רוח ביהדות אנגליה".

– איך אמר ההומוריסטן היהודי האמריקני סמי גריינמן: אלפיים שנה חיכו היהודים למדינה, ודווקא לי זה היה צריך לקרות.

★

מחלת מידבקת: כמו שיש דתיים הצוהלים כאשר „שמאלן" „יפה נפש", נתפס בקלקלה ובפלילים, כך יש חילוניים העושים חגיגה, כאשר „חרדי" „רב" „חסיד", מואשם בסטייה ובפשע.

– זה מה שקוראים: שמחים לאֵידָם.

★

משנכנס הדר מרבים בשמחה: לקראת ההצגה השנייה של ועידת „חרות", תקציר מילולי מתוך הסטנוגרמה של המושב הראשון: „זייפנים, בריונים, יד־זדונית, מְפֻיוֹנָרִים, חֲרַקִירִי, אספסוף, חוליגנים, אינטליגנט, פושעים, שגעון־גדלות, פרופסור, אֶלִיגַנְט, קירקס, דְּרָדָס, מתאבדים, שקרנים וכו' וכו'".

– אנחנו על המפה.

★

כי מציון תצא תורה: בירושלים הפגינו השבוע הסטודנטים נגד הפרדת הדעת מן המדינה.

★

פסוקו של טוב: „הצדיקים הטהורים אינם קובלים על הרשעה אלא מוסיפים צדק. אינם קובלים על הכפירה, אלא מוסיפים אמונה. אינם קובלים על הבערות, אלא מוסיפים חכמה" (רבי אברהם יצחק הכהן קוק).

ראשון ראשון חביב...

קרית ראשון ראשון לציון

כל הדירות בשלבים הראשונים "נחטפו" ימים ספורים לאחר תחילת המכירה.

הזדרזו ובואו למשרדי שיכון ופתוח והרשמו עוד היום!

מחיר סופי ללא הצמדה.
הנחה למקדימים בתשלום
כניסה מפוארת לבנין
אנטנה לקליטה מלווינים

בואו לבקר בדירת לדוגמא באתר בקרית ראשון בין השעות 15.00־17.00

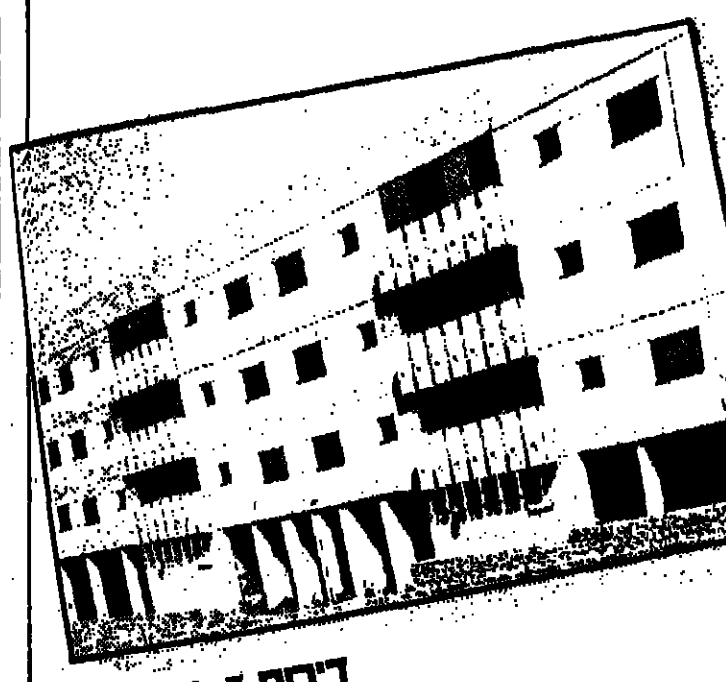

דירות 3, 4 חדרים
בבנין בן 3 קומות

דירות 3, 3½ חדרים
בבנין בן 8 קומות

ההרשמה תסתיים
ביום ו' 27/3/87 בשעה 12.00

הדירות תמכרנה לזכאי משרד הבינוי והשיכון ובמכירה חופשית בהתאם למפורט בטופס ההרשמה.

עדיפות ראשונה לזכאים!

על הנרשמים להביא איתם:
1. תעודת זהות של שני בני הזוג
2. תעודת זכאות בעלת תוקף (לזכאים בלבד)
3. המחאה בנקאית לפקודת שיכון ופתוח לישראל בע"מ ע"ס 300 ש"ח

הגרלה
לאחר גמר ההרשמה תערך הגרלה לקביעת הזכאים לרכוש דירה מהדירות המוצעות למכירה ולקביעת הדירה המסויימת.

פרטים ותנאי מכירה:
תל־אביב, בית אליהו רח' אבן גבירול 2, פינת המאספים,
טל' 262169, 03-262160

שיכון ופיתוח
במסגרת תוכנית תבניה של משרד הבינוי והשיכון

קניה בטוחה בחברה אמינה

חיים חפר

מדד 1

אֵינְךָ לְבַד מַדָּד 1 • הִנֵּה אֲנַחְנוּ מַבִּיטִים בָּךְ מִן הַצַּד • וְאַתָּה נִרְאֶה כָּל כָּךְ נָמוּךְ, כָּל כָּךְ נֶחְמָד • כָּל כָּךְ אוֹפְּטִימִי וְיָפֶה, וּמְעֹדָד • עַד כִּי פָּשׁוּט רוֹצִים לִקְרֹא לְךָ: „הֵידָדוּ" • וּלְבָרֶכְךָ וְאַף לִלְחֹץ לְךָ בְּאֹשֶׁר אֶת הַיָּד • (וְיֵשׁ נָשִׁים שֶׁמּוּכָנוֹת לַחֲלֹץ לְךָ גַּם שַׁד) • לֹא, כְּבָר אֵינְךָ אוֹתוֹ מַדָּד אַדִּיר מַמַּר • אֲשֶׁר בְּרֹאשׁ כָּל הַמַּדָּדִים בָּאוֹן צָעַד • עַד כִּי כָּל שֶׁבְּדַרְכּוֹ כִּמְעַט הֻשְׁמַד • אַתָּה פָּשׁוּט – מַדָּד קָטָן, מַדָּד גַּמָּד • אֲשֶׁר בְּקֹשִׁי לְתוֹסֶפֶת־יֹקֶר כָּאן יִצָּמֵד • מַדְּדְצִ'יק מָתוֹק שֶׁכָּזֶה, חַיַּת־מַחְמָד • וּמִי יִתֵּן וְכוּ תַּחֲזִיק גַּם מַעֲמָד • מַדָּד 1, מַדָּד 1, מַדָּד 1 • כָּל הַכָּבוֹד, וּתְנוּ לוֹ יָדוֹ ••

אֲנִי מַבִּיט סְבִיבִי, וְכָל הָעָם צָדִים • וּלְיָדְךָ אֲנִי רוֹאֶה עוֹד מַדָּדִים • אֲנִי רוֹאֶה אוֹתָם הוֹלְכִים וְצוֹעֲדִים • וּמְקַפְּצִים, וּמְהַדְּסִים וּמְדַדִּים • וּבְרֹאשָׁם – מַמָּשׁ נָמוּךְ לְלֹא תַּקְדִּים – • אֶצְבְּעוֹנִי, מִמְּדִינַת הַגַּמָּדִים • וּמֵאָחוֹר, בַּחֲצוֹצְרוֹת וְלַפִּידִים • הֲמוֹן שָׂרִים, וּמַנְכָּ"לִים, וּפְקִידִים • אֲמַרְכָּלִים, שָׂרֵי צָבָא, וַחֲסִידִים • מִכָּל הַמִּפְלָגוֹת וְהַסִּיעוֹת וְהַצְּדָדִים • הָעֲקֻדִּים, הַנְּקֻדִּים וְהַבְּרֻדִּים • שֶׁצָּעֲדוּ בָּרֹאשׁ – כְּעֵדֶר עַתּוּדִים • וְהֵם – אֲשֶׁר הָיוּ כִּבְדֵי פָּנִים וְנִכְבָּדִים • פִּתְאֹם נִרְאִים, גַּם לְיָדְךָ, כְּמוֹ יְלָדִים • כְּמוֹ יְלָדִים אֲשֶׁר כְּחֹשֶׁךְ אֲבוּדִים • וּלְכָל אִוְשַׁת עָלֶה בָּרוּחַ רוֹעֲדִים • – וְכָךְ עוֹבְרִים הֵם לְפָנֵינוּ בְּמִצְעָד • בְּלִי תְּאֵנָה, בְּלִי זַיִת, בְּלִי פֶּרַח אֶחָד • – וְהַמֶּלֶךְ הוּא – הַקּוֹץ הַזֶּה – הָאָטָד ••

וְהַשְּׁאֵלָה אֲשֶׁר בּוֹעֶרֶת בְּלִבּוֹ שֶׁל הָעָם • הַאִם לַמַּדָּד הַזֶּה הַנָּמוּךְ וְהָרָם • הַמְּחַיֵּךְ כָּל כָּךְ אֵלֵינוּ נִרְגָּשׁ וְנִפְעָם • יֵשׁ אוֹ אֵין טַעַם? ••

נס

מַה כְּבָר לֹא אָמְרוּ עַל הַלִּיבֶּרָלִים, רַבּוֹתַי? • אָמְרוּ שֶׁהֵם מְחַסְּלִים, אָמְרוּ שֶׁמַּסְפִּיק וְדַי • הֵטִיחוּ בִּפְנֵיהֶם קְרִיאוֹת בּוּז וּגְנַאי • וַאֲחֵרִים לֹא הֵבִינוּ אֵיךְ הַמֵּת הַזֶּה חַי • וְהִנֵּה – לֹא יְאֻמַּן, מַמָּשׁ מַעֲשֵׂה נִסִּים • הֵם בִּקְּשׁוּ לַעֲרֹךְ לֹא כֶּנֶס אֶחָד, אֶלָּא שְׁנֵי כְּנָסִים! • אָבִיב בַּלִּיבֶּרָלִים! צוֹמֵחַ, שׁוֹפֵעַ, פּוֹרֵחַ • צוֹמְחִים שָׁרִיר וְנִסִּים וּפַת, וְצוֹמֵחַ יִצְחָק מוֹדָעִי • וּפִּיְיסִי וְשַׁלִּיטָא וְלֵוִין וְדוֹרוֹן • – פּוֹרְחִים כַּשּׁוֹשַׁנִּים וְכַחֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן • וּמְזַמְּרִים כְּמַלְאָכִים, וְכִבְנֵי מָרוֹן • שֶׁהִנֵּה, יֵשׁ לַבְּעָיָה הַלִּיבֶּרָלִית פִּתְרוֹן • וּבִמְקוֹם לְהַכּוֹת זֶה אֶת זֶה וּלְקַלֵּל וְלִתְקֹף • וּלְהַכְנִיס זַפְטָה וּסְטִירָה וּסְנוֹקֶרֶת וְאֶגְרוֹף • שְׁנֵי כְּנָסִים, שְׁתֵּי כְּנָפַיִם לַלִּיבֶּרָלִים, כְּמוֹ לְכָל עוֹף • וְיֵשׁ לְשַׁעֵר שֶׁיִּהְיֶה לוֹ גַּם דִּמְיוֹן וְגַם מָעוֹף • וְחִדּוּשׁ בַּפּוֹלִיטִיקָה וּבְצִבּוּר וּבַנּוֹף • וְתִהְיֶה שַׁלְוָה בִּמְקוֹרוֹ וּמְנוּחָה בְּנוֹצוֹתָיו • וְכָל אֶחָד לְחוּד, אֲבָל בְּכָל זֹאת – יַחְדָּיו • יַבִּיט, וְיִרְאֶה וְיִלְמַד הַשֻּׁתָּף ••

וְיֵשׁ לָעוֹף הַזֶּה רַק בְּעָיָה אַחַת – דַּקָּה כְּחוּט • הָעוֹף הַלִּיבֶּרָלִי הַזֶּה – וְיוֹדְעִים זֹאת בְּ„חֵרוּת" – • הוּא עוֹף שָׁחוּט ••

איכות חיים

מִבְּחִינַת אֵיכוּת הַחַיִּים – אֲנַחְנוּ בִּמְקוֹם הַשְּׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם • כְּמוֹ קוּבָּה, אוֹ מִסְגֶּרֶת אַחֶרֶת תַּחַת הַשָּׁמַיִם • כְּלוֹמַר – אֵין נִמּוּס, אֵין סֵדֶר, צוֹעֲקִים, דּוֹחֲפִים יָדַיִם • דּוֹפְקִים אֶחָד אֶת הַשֵּׁנִי וְעוֹבְדִים בָּעֵינַיִם / מִתְנַהֲגִים כְּמוֹ פִּרְחָחִים, שָׂמִים זֶה לָזֶה רַגְלַיִם • וְטוֹרְפִים זֶה אֶת זֶה בְּשִׁנַּיִם וְצִפָּרְנַיִם • כִּי כָּכָה זֶה כְּשֶׁאַתָּה בִּמְקוֹם הַשְּׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם ••

מִי עָשָׂה אֶת הַסֶּקֶר הַזֶּה? הָיִיתִי רוֹצֶה אוֹתוֹ לִפְגֹּשׁ • וּלְהַגִּיד לוֹ: „יָהּ חֲתִיכַת חָרָאוֹ" וְלִפְתֹּחַ לוֹ אֶת הָרֹאשׁ ••

„אבל נקיים את כל החוזים הקיימים..."

בועז עברון

ערב בתמורה

החמצתי הצגת בכורה בתיאטרון לילדים ולנוער. בשבוע שעבר טילפנו אלי מהתיאטרון ושאלו: אולי תרצה להילוות אלינו ולראות את ההצגה במתנ"ס שבכפר תמרה, ליד שפרעם, בגליל התחתון? מובן שהסכמתי, וביום שלישי האחרון נסענו לשם – השחקנים, מנהלי התיאטרון ואני, כולנו במונית אחת.

היגענו ברמדומי ערב מעונן וקר, בין טיפטוף גשם אחד לשני. נסענו ברחובות המתעקלים ורעועי הריצוף של כפר ערבי אופייני, שחרף הרומנטיקה של אחרים מאתנו המתפעלים מ„התאמתו של הכפר הערבי לנוף" מראהו כרוך כלל דל וקודר. אומנם פה ושם פזורים בתים הבנויים מאבן מקומית נאה, אבל הכלל הוא כתי בלוקים בלתי־מטוייחים, חנויות ובתי־קפה חשופי קירות המוארים באור פלואורוסצנטי קר ועגום, תריסי ברזל מנומרי חלודה, שלוליות בוץ והעדר גינון נוי. בעצם, הישוב כבר יצא מכלל כפר. מספר התושבים הוא כ־18,000, כפי שמסר לנו מנהל המתנ"ס, מוניר דיאב. אגב, זהו המתנ"ס הראשון שהוקם במיגזר הערבי, ב־1973, כנראה הודות לעובדה שהמערך שלט אז בכפר. אבל, הוא מציין, משרד הפנים טוען שיש רק 14,000 תושבים בישוב.

הסיבה? כסף. יותר תושבים, יותר הקצבות. חבר הנהלת המתנ"ס שהצטרף לשיחתנו, המהנדס הצעיר אבו אלי־היג'ה בדראן, שלמד את מקצועו בקייב שבברית־המועצות, טען שמספר התושבים הוא בעצם 20,000. וזוהי כבר עיירה וזקוקה למעמד של עיר. במצב הנוכחי נאלצים התושבים להזדקק לשירותים המחוזיים של עכו, וזה כרוך בטירדה רבה וסחבת.

דומני, שרוב הישובים היהודיים בגודל זה אכן יש להם מעמד של עיר. שאלתי את מר דיאב כיצד הגיע לאומדן של 18,000 תושבים, והוא הסביר את בסיס החישוב שלו: מספר תלמידי בתי־הספר בכפר הוא כ־6,000. ידוע מהו אחוז תלמידי בתי־הספר בכלל האוכלוסיה הערבית בארץ, ומכאן היסק אריתמטי פשוט. לי זה נראה פשוט מרי, אך לא בירורתי על מה מכסס משרד הפנים, האינטרסנט השני, את אומדנו. מדברי מר בדראן מסתבר, שיש אומדנים אף גבוהים מאלה של מר דיאב. יתכן שהמספר הנכון הוא משהו בין 15 ל־17 אלף.

★

ניכר שאין זה כפר עשיר. אחרי הפקעות הקרקעות של ראשית ימי המדינה נותרו לכפר רק כ־30,000 דונם, וכיום מתפרנסים מחקלאות רק 20 אחוז מהאוכלוסיה. רוב היתר עובדים כפועלי תעשיה בקריות שבמפרץ חיפה או כבעלי מלאכה וחנונים בישוב עצמו. תעשיה מקומית אין, פרט למתפרות מעטות. הקיצור, זהו מקור כוח אדם לתעשיית המפרץ. השליטה במועצה נשמטה מידי הסיעות ותומכות במערך והקשורות כחמולת דיאב, ועברה לחמולה הקשורה ב„חזית הדמוקראטית" הקשורה בחד"ש. ההצבעה למוסדות המקומיים היא עדיין בתבנית השמרנית של הנאמנות החמולתית, בהצבעה לכנסת חלוקת הקולות היא אחרת („הרשימה הדמוקראטית לשלום" זכתה בתמרה יותר קולות לכנסת מאשר נרשמה המקומית). כלומר: בבחירות לכנסת מתחילים לחשוב במונחים פוליטיים אמיתיים, מחוץ למשטר החמולות.

מר דיאב נתן לנו דוגמה לסוג של הנאמנות החמולתית: לפני ימים מספר הציגה במתנ"ס קבוצת חובבים מחזה שאף נכתב על־ידי אחד החובבים. האולם התמלא מפה לפה ורבים עוד נשארו בחוץ. בני הכפר באו לתת עידוד לשחקנים השייכים לחמולה, מסגרת היסוד של חייהם, ולא דווקא משום אהבה לתיאטרון. ומה הוא מעריך יבואו להצגה המקצועית הערב? הוא מקווה לרבים. הודעות מודעות בכל בתי־הספר, ואף חולקו לבתים.

ירדנו לאולם המרוות, שהיה מלא למחצה. מעטים היו הילדים או בני הנוער במקום. רוב הצופים היו גברים צעירים או אנשים מבוגרים, ומעט מאוד נערות ונשים. מאחר שההצגה („שניים על גג בורך") מתאימה גם למבוגרים, והם אולי גם מסוגלים יותר לתפוס את מלוא משמעותו של מסר האחווה האנושית שבה, לא היה בכך כל רע.

★

הקהל היה נימוסי מאוד. להבדיל מקהל התיאטרון העברי, הוא מחא כפיים לכל שחקן עם הופעתו על הבמה. להבדיל מהקהל העברי, שידו נו הכל באולם באורח חופשי, גם במהלך ההצגה. (דומני שבציבור הערבי טרם דבק בעישון הדימוי השלילי שיש לו בציבור היהודי. נראה שאחוז המעשנים בקרב הערבים גבוה בהרבה מאשר בין היהודים) הגישה ניכר גם בשתיקה המוחלטת שקיים הקהל במשך חלק ניכר מההצגה. בעצם, אף יותר מרי. השחקנים, אחרי ההצגה, ציינו שבהציגם בפני קהל יהודי (המורכב או ברובו מילדים) יש מלכתחילה הרבה יותר תגובה מצד הקהל, הרבה יותר צחוקים ותגובות קוליות, המספקים להם חיזוק והרגשה של שותפות עם הקהל בבנייה חוויה תיאטרונית. כאן הרגישו שהם מוכרחים להתאמץ הרבה יותר, כאילו הם פועלים בריקנות מנוטמת. רק בהמשך ההצגה והתחילה האווירה להתחמם והתחילו להגיע תגובות צחוק והשתתפות, ובסיום היו תשואות חמות כאמת.

כשסיכמנו בינינו את החוויות הערב רכנו שנראה כי הקהל הערבי הכפרי (או העירוני־למחצה, כמו הקהל כאן) עדיין אינו ער במידה מספקת לתיאטרון או כפי שהרהרתי אחר כך, אולי אינו מעוניין בתיאטרון כשלעצמו אלא באירוע רדמטי מסוג זה שנותן על־ידי חובבי הכפר. במסורת העממית והאיסלאמית אין תיאטרון כמו שאין גם במסורת היהודית. המאמר של רון, להוציא התיאטרון של המזרח הרחוק, הוא מוצר יווני מערבי. אולי העובדה שלא היתה השתתפות ניכרת מצד בתי־הספר בערב זה מעידה על חוסר קשר מספק בין המתנ"ס ופעילותו לבין מערכת החינוך.

שוב יצאנו אל הלילה הקר והרטוב. העיירה נראתה רדומה. אורות עכו והמפרץ היבהבו במרחקים. נסענו הביתה.

עמוס קינן

שאלות שאין עליהן תשובה

האם רוטנשטרייך המשפטן, ידע מה שיודע פרופ' ליבאי המשפטן, שהעדים האמורים להופיע בפני ועדת הבירור, יקחו להם עורך־דין שייעץ להם שלא להעיד?

האם לממשלת ישראל יש משפטן שידע מה שיודע פרופ' ליבאי?

האם שמיר שאמר שלא בהכרח יכבדו את המלצות הוועדה ואחר כך אמר שכן, ידע מה שיודע פרופ' ליבאי? האם פרס ידע? האם רבין ידע?

האם כל אלה ידעו מה שיודע השופט העליון לשעבר לנדוי, שסירב לקבל את המינוי?

האם רק כל אזרחי ישראל ורק כל דעת הקהל בעולם יודעים מה שלא יודעים רוטנשטרייך, שמיר, פרס, רבין, וכל ממשלת ישראל? ש„וועדת הבירור" היא עוד טריק מלוכלך של קוסם־מתחיל שמכסה לשלוף שפן מהכובע ומה שיוצא מהכובע זה עוד עכברוש?

★

האם ניתן לשלוט בארץ ישראל השלמה וגם להגיע לשלום?

האם ניתן לשלוט בארץ ישראל השלמה גם מבלי להגיע לשלום?

אילו ניתנה, בפני כל אזרח ישראלי, הברירה האמיתית, שהיא: או ארץ ישראל השלמה או שלום – האם היה מנסה לבחור בין הברירות?

האם מישהו אי־פעם ניסה להעמיד את האזרח הישראלי בפני הברירה האחת, היחידה, האמיתית, הנכונה?

האם שמיר, לוי, ארנס, שרון, כאמת מאמינים שניתן להשיג שלום ללא חלוקת ארץ ישראל?

האם פרס באמת מאמין שאפשר לעשות שלום מבלי להחזיר את כל השטחים שנכבשו ב־1967?

★

אם בתנועת החירות מחלקים את כל התפקידים לפני הוועידה, לשם מה יש צורך בוועידה.

אם ועידת חירות היא המחליטה מי ייבחר למה, מדוע מחלקים את כל התפקידים לפני הוועידה.

אם שני הדברים גם יחד נכונים, מי מהם יהפוך שולחן למי בוועידה?

★

מה שלום הגליל?

מה שלום ירושלים, העיר שחוברה לה יחדיו?

אצל מי היית היום קונה מכוניתיד־שניה?

האם יחליפו את נקש במונדרוביץ'?

האם יחליפו את פולארד ברמיאניוק?

האם עדיין יש מקום בבתי־הקברות לאלה שאין להם תחליף?

האם נותרו עוד שאלות?

דוד שחם

כסף קטן

ריח של סכנה

על הפיתות שחל במעמדו של יצחק רבין כבר מצפצפות הציפורים מראשי גגות. במפלגת העבודה קיים אומנם עדיין „מחנה רבין", אבל כבר אין קשר של ממש בין המחנה לבין האיש שעל שמו הוא קרוי.

אפשר להביט על הכל במבט פילוסופי – כך חולפת התהילה. אבל המצב חמור מכדי שיהיה אפשר להסתפק בהירהורים מלנכוליים כאלה.

הבעיה אינה בכך שהאוטוריטה של רבין בצבא ירדה. הבעיה היא, שעימה התרופפה סמכותו של השילטון האזרחי על הצבא. הרינונים והקיטורים בחוגי הקצונה הגבוהה כבר מגיעים החוצה. ועימם החשש שזו לא תסתפק בדיבורים ובבוז שהיא הוגה לאורחים הממונים עליה, לחולשתם ולרפיסות כוח ההחלטה שלהם, ותבקש לקחת את העניינים לידיה ולהכניס קצת „סדר בבלגן".

סימנים לכך מתרבים ורק עיוור אינו רואה וחרש אינו שומע אותם. אפשר כבר להריח באוויר את ריח הסכנה. בינתיים אלו רק משלחות מאורגנות המשמיעות איומים מוסתרים. בינתיים אלה רק טיפטופים והדלפות כאמצעות כתבים אוהדים.

ההמשך כתוב בספרי ההיסטוריה של מדינות רבות. הבעיה הבוערת אינה להחזיר את הכבוד והסמכות ליצחק רבין האיש. הבעיה היא להחזיר ולהקריר בצבא את תודעת כפיפותו המוחלטת לשילטון הנבחר של המדינה.

אבן מאסו

אי־אפשר שלא להתפעל מן המהירות והמקצועיות של התאוששותו של אבא אבן מן המבוכה הכללית שהשתררה כאן, כשהתברר כי פרשת פולארד / איתן / סלע / ומי־יעוד חמורה הרבה מעבר לחששות שקיננו מלכתחילה.

מבעד להצהרות הסותרות ודברי ההצטדקות המגומגמים והפטפוטים חסרי השחר שהשמיעו קברניטי הממשלה – בקע קולו הצלול וההחלטי: אם אין ועדת חקירה ממלכתית – תהיה חקירה של הכנסת, בין שתסכים לה הממשלה, בין שלא תסכים.

אין לי ספק שעוד יתברר כי הממשלה חייבת לו, ליוזמה שנקט, לכוח העמידה שגילה ובעיקר – לאומץ הלב שלו להמרות את פיה, את ראשיתו של המיפנה לטובה המסתמן והולך ביחסה של ארצות־הברית. והרי זה הדבר העיקרי המעניין את ממשלת ישראל, ולא יחסו של הציבור כאן – שעליו היא מצפצפת בחרוות.

בתנאי, בתנאי שלא תיהפך החקירה למסע טישטוש חדש, שאז יהיה נזקה גדול מתועלתה. אני מקווה, שיהיה לאבא אבן האומץ לעמוד בפיתויים שעוד ידעיפו עליו כמו שהיה לו האומץ לעמוד בחרפות שחרשו אותו עד עכשיו.

בפנים ובחוץ

אחרי רעידת האדמה, כשישקע עמוד האבק ותשכך ההמולה והעובדות יהיו ברורות וגלויות לא רק למי שיודע אותן, כי אם גם למי שצריך לדעת אותן – עוד יתברר כי הפרצוף האנושי של המפה הפוליטית לא ישוב להיות מה שהוא היום.

אינני מוכן להתנבא מי יהיה בפנים ומי בחוץ, אבל בדבר אחד אני בטוח – סיכוי עדיף להיות בפנים יש רק למי שיצליח להוכיח שעד עכשיו היה בחוץ. ואם פירוש הדברים שאלה שעכשיו בפנים ימצאו את עצמם בחוץ – כנראה שגם זו לטובה.

מחסום הבושה

אסירי המחתרת היושבים עדיין בכלא נדרשים עכשיו להביע צער וחרטה ולהבטיח לא לחזור על מעשיהם ואז, טוענים, לא תהיה עוד מניעה לשיחרורם המוקדם.

אם זה הכל – אין בעיה.

הרי רובם כבר הביעו גם צער וגם חרטה. צער, על כך שלא עלה בידם לבצע את זממם – כגון ההוא שהסביר בטלוויזיה את תקפותם של המניעים שהניעו אותו לתכנן את הפיצוץ בהר הבית. וגם חרטה. על כך שנתפסו.

אשר להבטחה שלא לחזור על מעשיהם – גם כאן אין בעיה. כולם מוכנים להבטיח שישתדלו מאוד מאוד שלא לחזור ולהיתפס.

עכשיו, אחרי שראש הממשלה שמיר הביע פומבית את התקווה שלא יצטרך „להפעיל לחץ" על הנשיא, כיוון שהנשיא „צריך לעשות שימוש בזכותו לחון", דומה שכבר הוסרו כל המחסומים חוץ מאחד, הלא הוא מחסום הבושה.

אבל את המחסום הזה ממילא אין צורך להסיר. מימיו לא חסם אצלנו הרבה. הגבוהים עוברים מעליו. הנמוכים – מתכופפים ועוברים מתחתיו.

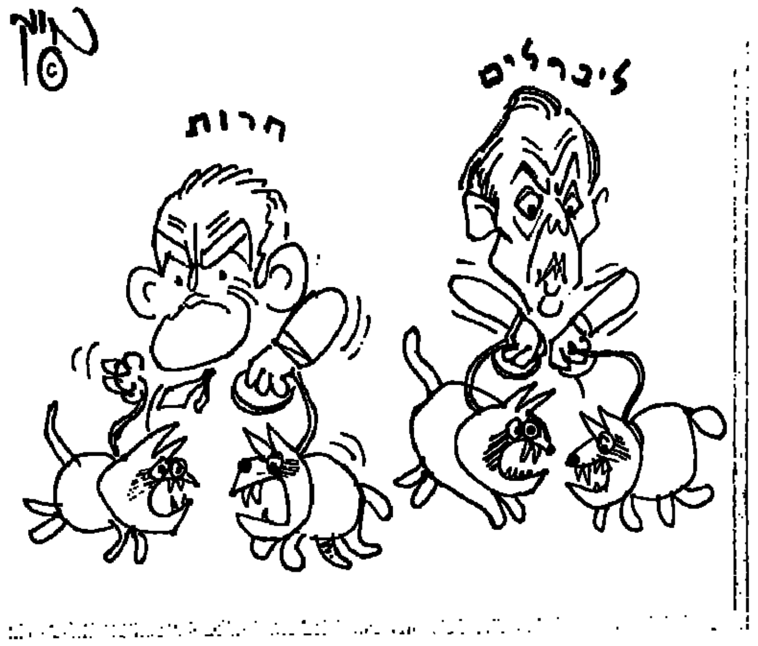

זיוה יריב

המרגל האחרון

במצב העניין, בלשון המעטה, שנוצר בינינו לבין ארצות־הברית מובנת להפליא ההכרזה הנחרצת של פורום שלושת ראשי הממשלה, שחוץ מפולארד אין לנו יותר מרגלים בארצות הברית. פולארד הוא המרגל האחרון. וזהו, גמרנו.

מה להגיד, הכרזה משכנעת כזאת כבר מזמן לא שמעתי. מפני שכל בר־דעת ובוודאי ארצות־הברית, יודעים שאם באמת היו לנו מרגלים נוספים שם, ישראל היתה מיד קמה ומודיעה בגלוי שיש לנו עוד מרגלים. מה יש לנו להסתיר? זה לא בושה.

נישאלת רק שאלת תם אחת: מעניין בעצם יודע פתאום הדרג המדיני אם יש לנו או אין לנו מרגלים נוספים.

לו אני הייתי הפורום המשולש הייתי מנסה להרגיע יותר את האמריקאים ומוסרת להם את השדר הבא: עד כמה שלא ידוע לנו, אין לנו יותר מרגלים, ואם נדע נגלה לכם כמובן, אבל לעולם לא נדע לצערנו.

האיש שלנו בוושינגטון

תעלומה בעיני מדוע מתקשה כל כך הפורום המשולש למצוא מועמד לשגריר ישראל בארצות הברית, שעה שיש לנו מועמד אידיאלי.

איש שהתפקיד ממש נתפר עבורו. אדם בעל מהלכים בצמרת האמריקאית, המכיר את המציאות האמריקאית, ושולט בשפה האנגלית על בוריה. אדם מבריק ומהיר תפישה.

ואם לא די בכל התכונות התרומיות האלה, הרי מינויו יפגין את עצמאותנו וזקיפות קומתנו. וכמו קידומם הנכון של גיבורינו הלאומיים רפי איתן ואביאם סלע, כך גם מינוי זה יוכיח לכל מי שפקפק בכך, שאנחנו אדונים לעצמנו ולא איזו גרורה אמריקאית מבוהלת הממלאת בצייתנות את רצונו של נותן לחמה.

ימונה ג'ונתן פולארד לשגרירנו בארצות הברית!

מוסד קבע

שפע הפרשיות מאלצים אותי לחזור על הצעתי משכבר הימים: הקמת ועדת חקירה ממלכתית קבועה.

מה אנחנו צריכים כל פעם מחדש את הכאב ראש הזה, לחפש בנרות מועמדים נשואי פנים ואובייקטיביים, ולהתחבט כל פעם מחדש אם להקים ועדת חקירה פרלמנטרית, בירורית, בדיקתית, משפטית, משטרתית, פריטטית, פנימית או חיצונית. למה לא להקים למען היעול והסדר הטוב ועדת חקירה ממלכתית קבועה.

ועדת קבע, עם צוות אובייקטיבי נשוא פנים קבוע שיקבל משכורת קבע.

מוסד קבע, זמין בכל עת, שיוכל תוך עשרים וארבע שעות לחקור ללא משוא פנים את הפרשיה העכורה התורנית, שיוכל להניח בתכטח את המלצותיו על שולחן הממשלה, רצוי עוד לפני שהמחדל ארע, ולמסור לדרג המדיני את תשובתו הברורה לשאלה הקבועה – האם הדרג המדיני ידע או לא ידע.

חקר האמת

ועדת בירור, על פי מיטב השכלתי המשפטית, היא מין חיה משונה שאינה יכולה לאלץ עדים לומר את האמת, זאת אומרת ועדה שמותר לשקר לה.

או מתייצב לפניה עד שהוא דרג מדיני ואומר: לא ידעתי, לא שמעתי, לא ראיתי, חוץ מזה אני מנצל את זכותי לשקר.

הארונים רוטנשטרייך וצור ימצאו את עצמם בבעיה. האם עליהם להאמין לו באומרו שהוא משקר, או אולי בעצם הוא מנצל את זכותו לשקר באומרו שהוא משקר, ולמעשה הוא אומר את האמת כשהוא אומר שהוא משקר ומשקר באומרו את האמת.

הצילו, המדד יורד

דבר מחר קרה לנו בדרך לעצמאות כלכלית. ככל שהאינפלציה עולה, יורד המדד.

בחודש פברואר ירד המדד לאחוז אחד. נהדר. אבל המחירים בחנויות העפילו שחקים והאוברדרפט שלי בבנק תוכפל.

אם בחודש הבא יצליח שר האוצר במאמציו והמדד ירד, חלילה, לאפס, אאלץ לקבץ נדבות כדי לקנות עגבניה.

עיקרי את המדד הוא רוצה להרוג!

נתן ברון

מה עושה אזרח טוב?

אתה אזרח ישראלי הגון וישר. שירתת בצבא, אתה משלם מסים כדין, ואפילו חונה רק במקומות מותרים לחנייה. לא תאמינו, אבל עדיין יש אנשים כאלה בארץ.

יום אחד אתה נוסע לחוץ־לארץ, לטיול. מבקר פה, רואה שם, מתגורר אצל חברים מחוץ לעיר, הולך למוזיאונים ולתיאטרון. באחד הבקרים, באופן מקרי למדי, אתה מתיידד עם מישהו, המציג את עצמו כיהודי, תושב המקום, העובד בתפקיד חשוב במשרד ממשלתי כלשהו. אתם שותים בירה אחת או שתיים, צוחקים, נהנים, מבלים.

לפתע אומר לך האיש: תשמע, אתה אזרח ישראלי. היית בצבא. אני יהודי, אוהב את מדינת ישראל. אני רוצה לעזור לכם. יש לי מידע על דברים שבטוח חשובים לכם מבחינה בטחונית. אתה מוכן להיכנס לעניין? מוכן לעזור?

נו? מה אתה עושה? עם יד על הלב: מה היית אתה, ואת, וכמעט כל אחד מאתנו, עושה במקרה כזה?
אני, למשל, יודע, מה אני הייתי עושה.

★

עכשיו, צריך כמובן לומר שעשויים להיות כמה ישראלים טובים, ישרים והגונים, שהיו קמים ממקומם, כוס הבירה בידם, ואומרים לאותו יהודי בקול זועף וכועס: אדוני, זו שערוריה! איך אתה מעז לבגוד ולפגוע במקום עבודתך, במדינה בה אתה חי, בארץ בה אתה אזרח! מרגע זה ואילך – עזוב אותי, רד ממני, אין לי שום קשר אתך, תהיה לי בריא, שלום – ולא להתראות!
כך היו אומרים אותם כמה ישראלים טובים והגונים וישרים – ואי־אפשר לבוא אליהם בטענות כלשהן.

אבל, אם אני מכיר קצת את טבע־האדם של האזרח הישראלי הממוצע – נרמה לי, שהרוב המכריע בינינו היה נוהג אחרת. קשה להאמין שרבים מבינינו היו נכנסים ממש "לעניין", מתחילים להעביר חומר אולי צילומים או הקלטות מפה לשם. אבל סביר בהחלט להניח, שהיינו עושים משהו, איזה שהוא צעד, בעניין הזה.

אני, למשל, הייתי פונה לשגרירות ומבקש לדבר עם מישהו אחראי. מישהו אחר היה פונה לידיד מסויים, עליו ידוע שהוא "בעניינים". אזרח ישראלי שלישי היה יוצר קשר, בבואו לארץ, עם מי שצריך. בקיצור: לא מתקבל על הדעת שאתה ואני היינו סתם כך בורחים מכל העסק הזה, גומרים לשתות את הבירה – ומסתלקים מן התמונה.

לא שאנחנו מרגלים בפוטנציה, ולא שאנחנו ממש מוצאים את עצמנו בספריו של ג'והן להיקארה. אבל, עד כמה שהדבר נשמע ירחמיאלי ושמאלצי, אנחנו פשוט מעורבים, והאזרח הישראלי הממוצע אינו מסתלק ואינו בועט כאשר מדובר במשהו חשוב לבטחון המדינה.

אבל, וזו הפקורה החשוכה: האם אתה ואני יודעים שבכך נחרץ, אולי, גורלנו? האם אתה ואני יודעים, שגם אם נחזור לארץ בשלום, ואולי אפילו נשכח מכל הפרשה – היא עשוייה לשוב ולטפוח על פנינו בצורה קשה ואכזרית ביותר? האם אתה ואני מעלים על דעתנו – שיום אחד ניקרא להופיע בפני ועדות חקירה, ידרשו את פיטורינו מן העבודה, יתבעו לא לקדם אותנו בדרגה, ובכלל יתייחסו אלינו כאל פושעים ממדרגה ראשונה?

בקיצור: האם לך ולי ברור עכשיו, שמה שישראלי טוב צריך לעשות, זה פשוט לא להתערב בשום דבר, להתחמק מכל דבר לא נעים, ולא לעשות שום צעד בלי סוללה של עורכי־דין צמודים?

★

אין ספק, שכל מה שנאמר עכשיו איננו בדיוק תיאור נאמן של מה שקורה בפרשת פולארד. אבל, בעיני, "פרשת פולארד" היא לא פחות ולא יותר מאשר פרשה אחת מני רבות, שהתרחשו, מתרחשות ואף יתרחשו בעתיד. אם יבואו ויוכיחו לי שמישהו מהישראליים שפעלו בפרשה היה מושחת או תאב־בצע – מוכן שאהיה בין הראשונים שאתבע להוקיע אותו ולהעניש אותו בכל חומר הדין. אבל, להפוך את כל המעורבים בפרשה לחבורת מצורעים, שדמם מותר, זה כבר עובר כל גבול.

מאחר דורשים שיתפטר מתפקידו, מאחר תובעים שיסתלק בכלל מהשירות הציבורי, ולשלישי אומרים שיעמידו אותו לדין על מה שעשה בחו"ל. תרשו לי להיות קצת פרימיטיבי, ולשאול: למה לא להעמיד לדין את איסר הראל על חלקו בפרשת אייכמן, האם הוא לא פגע בחוקי ארגנטינה? האם הוא לא סיכך את ישראל ביחסיה עם מדינה ידידותית?

★

הצרה היא, שאווירת ההיסטריה הכללית, השוררת עתה בארץ מסביב לפרשת פולארד – ומסביב לפרשיות אחרות בהן ישראלים חשבו שהם משרתים את מדינתם והסתבר להם שהם נאשמים פליליים בפוטנציה – נושאת בחובה סכנות גדולות וכבדות בכיוונים אחרים לחלוטין: התוצאה תהיה, שהישראלי יהפוך לאדיש, לחשדן, ללא־איכפתי, למישהו שאומר: למה לי להסתבך? למה לי צרות?

עד היום – לא היינו כאלה. אם רוצים, שנהפוך את עורנו – הנה לנו עוד פרשיות ועוד הסתבכויות. קדימה לעבודה.

הסוכן מוונציה

(המשך מעמוד 15)

בישראל לטובת ידידיה האמריקנים, היתה היא יכולה לעצור אותם, לדרוש מארצות־הברית להסגיר לידה את מפעיליהם האמריקנים או לפחות לחסום את קידומם.

■■■

בהזרמנות חגיגית כזו, אפשר היה אולי גם לגלות מיהו כיום הסוכן מוונציה. זה בוודאי אינו איש המצפן ההוא, מניו־יורק, מלפני שבע שנים. כיום אין הוא חייב להיות איש־מצפן.

כיום יכול הוא להיות ידידי לשעבר, איש המערך, שהמציא לי אז את הכותרת "הסוכן מוונציה". עכשיו, בגלל נאמנותו של פולארד לארצות־הברית, לא נדע מיהו אותו סוכן. לא נעלה גם ניחוש, מן נקומם בו יותר מדי מועמדים לתואר ולג'וב הזה.

מכל מקום, אילו היתה רשימה כזו בידי המדינה, היתה היא יכולה להחליף את כל 400 הסוכנים הישראלים, המרגלים אצלנו לטובת ארצות־הברית (באין מספר־מוסמך אחר, אנו שואלים כאן את מספרי נביח כרי חשעי) בזוג פולארד.

אבל מי חושב על זה? מי חושב על פולארד? מי בכלל רוצה להפסיק את הערלאידע? מה יעשו בלעדיה קבלני המוסר, הערכים, החוק והשלום. זוהי עונתם, הסיזון שלהם. למה יגרעו ממנה? למען ויכוחים על גילויין של בלאס?

עתה יש להם דאגה אחת בלבו: לתפוס מקום טוב, ככל האפשר, ליד חלון (הראווה) – בקו 300. מכאן הם מאותתים לג'נובה, הקטיגור האמריקני: אל תיכנעו אל תרפה מהם! אל תכבה את המנוע! אנחנו ממשיכים. נמשיך ביחד! גם לנו יש פה הרבה ג'נובים. אם כן קדימה, הגנובים של כל הארצות, התאחדו ונמשיך ביחד – לפסטיבל של ונציה!

■■■

ואיש אינו עוצר בעדם. הנה הגיע לארץ ידידי, מלקולם הונליין, מנכ"ל ועידת הנשיאים, יהודי בכל רמ"ח אבריו, רווי אהבת ישראל, מן המנהיגים הצעירים המבטיחים ביותר של יהדות אמריקה. הוא הגיע הנה בעיצומה של הערלאידע, עם הנשיאים שלו. ואני הוזמנתי להשמיע באוזניו מישאלה, בשם יהודים רבים, שאינם בסוכנות או בסוכנויות ושאין להם כלי־תקשורת או עיתון משלהם:

במקום להצטרף לקרנבאל הזה, קום ואמור למימשל האמריקני שלך, שם ולא פה:

לאנשים ששגו בפרשת פולארד, לא היתה כוונה רעה כלפי ארצות־הברית. כל כוונתם היתה לעקור מן השורש את הטרור. האם זו כוונה רעה כלפי אמריקה או אירופה, או אפילו כלפי המזרח התיכון?

אפשר להאשים אותם בשגיאות ובשטויות שעשו, אך לא כפשעים. שגיאותיהם נעשו במהלך מלחמה בפשע נגד האנושות. ואיך אפשר לא לשגות במציאות שגויה, בעולם שטוי? האם שמירה על החוק, שכוונתה ממנו נרצח תינוק (אורחי מאור) במרכול פריזאי – אינה שגיאה, שטות או פשע? האם כניעת ממשלות אירופה לרוצחים אינן עבירות בוטות על החוק, שהן בעצמן חוקקו והן ממונות על שמירתו? וכל זה קרה בגלל מצב, שהמעורבים בפרשת פולארד ניסו לשנותו.

שום דבר אינו יכול להיות שפוי או תקין במצב של תוהו. במצב כזה רק ג'נובה אינו שוגה. הנה, רק לפני שבוע ימים, זוכה ג'ון גוטי, סנדק משפחת גאמבינו, המאפיה הגדולה ביותר בארצות־הברית, הנחשבת לחזקה ביותר בעולם – מ־14 סעיפי אישום. ולשאלה: הרשע המורשע לא יהיה הכבוד להכיר את הנרי הזכאי, במעונו החדש.

גם הגנובים של ישראל מעולם לא שגו. לשווא, שמדינת יהודים היא פאשיזם, צבא יהודי – מיליטאריזם, ועליית רבבות יהודים לארץ־ישראל, בימי השואה, היא אסון – כל זה אינו שגיאה ולא שטות בעולם שגוי ושטוי –

עולם הערלאידע בין ארזור־פרסאזו לברוך־מנחם־מגדל.

★

(מאמר ששי)

לך על גדול... ביבנה

קונים 3 חדרים. מקבלים עד 6 חדרים.

סגנון חדש בעולם הבנייה: רובינשטיין מציעה לך בית הגדל יחד עם המשפחה, כולל תוכניות בנייה מאושרות מראש להוספה עד 3 חדרים.

★ דירות פטיו
עם חצר/גינה פרטית, בת 3 חדרים, ואפשרות הוספת עד 3 חדרים בהשקעה נמוכה.

★ קוטג'ים
עם חצר/גינה פרטית, בני 3 — 4 חדרים, ואפשרות הוספת חדר רביעי לקוטג'ים בני 3 חדרים.

מחיר חד - פעמי!
5 הקונים הראשונים יוכלו להנות ממחיר חד־פעמי, החל מ־97,200 ש"ח בתוספת מע"מ. אפשרות לכניסה מיידית.

משכנתא גדולה
עד 75% ממחיר הדירה
לזכאים, לתושבי מחוז 71 (עד־מיגונה) ולזוגות צעירים.

בקרו בשבת באתר־הבנייה
נציגי המכירות של חברת רובינשטיין ישמחו לפגוש בכם בשבת זו, בין השעות 10.00 עד 15.00, באתר־הבנייה רח' האלון 67 רמת־ויצמן יבנה.
להתראות!

פרטים מלאים במשרדי רובינשטיין:
רח' מקוה־ישראל 8, תל־אביב, טל: 03-622621
בימי א', ד': 16-8; בימי ב', ה': 13-8, 16-19;
בימי ג': 14-8; בימי ו': 13-8.

רובינשטיין
חברה הבנייה הראשונה והותיקה הנאמנה בישראל

מי מאמין במדד

(המשך מעמוד 8)

בהצגתה יש הרבה מן ההגזמה. בנק ישראל העלה בפברואר את הריבית באחוז אחד לחודש, בהנחה שלפנינו כמה חודשים עם מדדים גבוהים. המדד של פברואר לא הוכיח דבר לכאן ולכאן, מבחינה זו, אולם כל האינטרסנטים למיניהם, צועקי ה"עליהום" הקבועים, התעוררו לחיים, והם תובעים את הורדת הריבית "לאלתר". המחשבה המסתתרת מאחורי מהלכים אלה, הן מהלכיו של בנק ישראל והן אלו של צועקי החמס, כאילו במשק הישראלי יכול שינוי כזה בריבית להשפיע מיידית, תוך 24 שעות, לכאן או לכאן – היא המסוכנת מכל.

בתוך־כך, מתערבים גם הפוליטיקאים בתגיגה, ואם טבחים רבים יכולים להקדיח תבשיל – פוליטיקאים על אחת כמה וכמה. הנושא הפך להיות מבחן־כוח, לא מעט משום שנגיד בנק ישראל, פרופ' ברונו, חשף עצמו לנסיונות לכופף לו את היד.

בסופו של דבר, כל הבעיות הללו מסתכמות באחת: לו היה לציבור אמון במדיניות הכלכלית ובביצועה, התרגשות סביב מדדי "הפורים" של פברואר היתה פחותה בהרבה. היותר, היו רואים כי מיפרעה על חשבון ההכנסות ההורדות של האוצר למדדי מאי 1987 ואילך. אולם, דווקא המהומה שעורר המדד, ובעקבותיה צרור הבעיות שתיארנו, היא־היא המבליעה בבירור כי בעייתם העיקרית של קובעי ומבצעי המדיניות הכלכלית בישראל נאו מה שנשאר ממנה, היא בעיית האמון הציבורי בהם, בתכניתם ובסדרי ההתפתחויות הכלכליות.

הודעה לציבור

הנהלת "טתה" החליטה בישיבתה האחרונה לפתוח רשמית את עונת אביב/קיץ '87 בתאריך 29.3.87
לכן, הוחלט לערוך עד לתאריך זה מבצע.

פינוי מדפים עד הפריט האחרון

אופנת חורף - עודפי יצור

אופנת גברים
חולצות פלנל מהנטון חלקות 19.90 ש"ח
חולצות פלנל מנהטון דוגמאות החל מ־ 29.90 ש"ח
מכנסי צמר אלגנטיים, קורדרוי וכותנה החל מ־ 39.90 ש"ח

אופנת נשים
מכנסי קורדרוי אופנתיים החל מ־ 19.90 ש"ח
סוודרים אופנתיים החל מ־ 39.90 ש"ח
סווטשרטס החל מ־ 19.90 ש"ח

אופנת ילדים
מבחר סוודרים יפהפיים 19.90 ש"ח
טרנינגים החל מ־ 19.90 ש"ח

ביתך
• כל מצעי הפלנל 50% הנחה
• מצעי מיטה צבעוניים "קוקטייל" ו"פסים" 25% הנחה
• מגבות רוזן 25% הנחה

טתה
קונים יותר משלמים פחות

ת"א: אלנבי 85 ★ דיזנגוף 136 ★ רהצל 6 (חנות המפעל) ר"ג: ביאליק 29 ★ קניון איילון ראשל"צ: הרצל 68 הרצליה: סוקולוב 3 פ"ת: קציר 6 כ"ס: מרכז קניות אהרוני בת-ים: שד' העצמאות 67
חולון: הרצל 203 חדרה: רוטשילד 36 נתניה: הרצל 9 ירושלים: המלך ג'ורג' 7 (חנות המפעל) ★ לונץ 7 באר-שבע: קק"ל 139 אילת: מרכז "שלום".
חיפה: דרך העצמאות 61 ★ צ'ק פוסט (חנות המפעל) ★ הדר, הרצל 50 ק. מוצקין: השופטים 76 עכו: בן-עמי 43 צפת: ירושלים 40 עפולה: ארלוזורוב 8 נהריה: ככר העיריה

ספרי חמד מציעים
בריטניקה לנוער
אנציקלופדיה
ב-17 כרכים
האנציקלופדיה לנוער המומלצת ביותר
אף אחד לא מנסה להתחרות בה.
אף אחד לא מעז לחקות אותה.
אף אחד לא מצליח להגיע לרמתה.
באנציקלופדיה נוסף כרך 18 המעדכן את האנציקלופדיה עד לימים אלו.
במבצע 6 תשלומים חודשיים של 66 ש"ח כל תשלום (ס"ה 396 ש"ח)
ניתן להזמין טלפונית או למלא את הספח הרצ"ב וכן דרך כרטיס אשראי
טלפון: 294904, 298338, 290907, 03-289480
לכבוד ספרי־חמד, רח' רש"י 37, תל־אביב 63265
מצ"ב 6 שקים ע"ס 66 ש"ח כ"א לפקודת ספרי חמד עבור בריטניקה לנוער, 17 כרכים.
שם משפחה ______ שם פרטי ______ ת.ז. ______
כתובת ______ טלפון ______

חופשת פסח
מצרים
כולל ליל הסדר
$ 170 לאדם בחדר זוגי
ילד עד גיל 12, 50% הנחה בחדר ההורים
המחיר כולל:
★ 8 ימים 7 לילות במלון 5 כוכבים
★ ארוחת בוקר מלאה
★ הסעה ת"א-קהיר-ת"א באוטובוס ממוזג
★ מלווה ישראלי למטיילים במצרים
יציאות בחודש אפריל: 14,12,10,5
מספר המקומות מוגבל
תכניות מיוחדות לסיורים במצרים
המחירים אינם כוללים:
ויזה, מסים, היטלים ותשר.
פרטים והרשמה בכל משרדי הנסיעות
פולמן טורס
הירקון 98 תל־אביב (קומה א')
טל: 245635, 238436, 249565
• גנור ושמור • גנור ושמור • גנור ושמור •

מעונין בעבודה למשאית וולוו
אף־אל.7 1987 דבל אקס ארגו ארוך
בכל הארץ
03-909597 בערב
אמי רז

נגריית וינר־גבן חדרה
החברה המובילה בייצור נרות לבנין בכל הארץ,
התחדש
חלונות ודלתות במחירי מבצע
אזור התעשיה ב', חדרה
06-333569

משקיע / קבוצת משקיעים
עד 3 מליון דולר
לפרוייקט אקסקלוסיבי
בצפון תל־אביב
03-492778

אוניברסיטת בן־גוריון בנגב
הפקולטה למדעי הטכנולוגיה
המחלקה להנדסת תעשיה וניהול
מודיעה על קיום סדנא
בתאריכים: 26—25, מרץ, 1987
תיכון ממשק אדם מחשב
Designing The User Interface
סדנא והרצאות מאת
פרופ' בן שניידרמן
מומחה בין־לאומי, מאוניברסיטת מרילנד, ארה"ב
לקבלת פרטים נוספים נא לפנות לטלפונים: 057-664492,4,3

מכללת אמונה
נמשכת ההרשמה לשנה"ל תשמ"ח
מטפלות לגיל הרך
לבוגרות י"ב כיתות. מגמה חד־שנתית
פרטים והרשמה: מכללת אמונה, דרך־בית־לחם 104
ירושלים ת"ד 10290, טלפונים 716787, 02-711033

שיטה
סאן קלאב
sun club
the key to sun & games
פסח בסאן קלאב
חוף מכמורת
דירות וחדרי נופש, מדשאות
חוף ים ומגרשי ספורט
מבצע קיץ בתשלומים
15 ש"ח × 6 ואתה בחופש
מינימום 4 לילות 3 איש בחדר
סוף שבוע 20% תוספת
המבצע עד 15.4.87
02-528912 053-96102-3

מבצע לפסח
10 תשלומים שווים
brother טורבו-גל
בו זמנית!!!
המיקרוגל הראשון בעולם המבשל, אופה ומשחים
אושר ע"י מכון התקנים האמריקאי והישראלי
עכשיו, יותר מתמיד – כדאי לקנות את 'טורבוגל' –

קפצו על ההזדמנות: 'טורבוגל' – תנור הדור השלישי בטכנולוגיית מיקרוגל יכול להיות שלכם כבר היום...
לבעלי כרטיס אשראי – ויזה, ישראכרט, דיינרס קלאב.
brother
★ עלון אינפורמטיבי
★ מועדון והורים ללקוחות
ניתן להשיג בחנויות מוצרי החשמל המובחרות

נפתח
ברמת־השרון
בית אבות
★ פיקוח רפואי 24 שעות
★ פנסיון מלא
■ מספר המקומות מוגבל ■
טלפון: 03-473293 • 03-9610314

ראיון עם פרופ' עזרא פליישר, חתן פרס־ביאליק

„שכר מחקר - מחקר"

עזרא פליישר, אסיר־ציון לשעבר, היום חוקר הפיוט העברי • בשנת 1959 הבריח מרומניה ארצה פואמה גדולה, שזכתה מייד בפרס־ישראל לספרות, כשהמחבר עדיין מעבר למסך־הברזל ושמו עלום • ממרחק של 28 שנים הוא מספר על חוויותיו בכלא הקומוניסטי, על היופי שבפיוטים, על ספרות דור הפלמ"ח, על דויד גרוסמן ועל יחסי דתיים וחילוניים בישראל 1987 מנקודת מבטו של אדם שומר־מצוות

ספרות אמנות

מאת זיסי סתוי

זה היה ביום־העצמאות תשי"ט־1959, לפני 28 שנים, בעת טקס חלוקת פרסי ישראל. הקהל הרב שנכח באולם וייז בירושלים הופתע לשמוע, כי הפרס לספרות עברית הוענק לאדם שלא נמצא אותה שעה בארץ, ואף שמו האמיתי היה נעלם. נאמר אז, כי את הפרס קיבל משורר בשם י. גולה על פואמה גדולה בשם „משא גוג", שפורסמה זמן קצר לפני כן בירחון לספרות „מאזנים". מפה לאוזן נלחש בקהל, כי המדובר באסיר־ציון לשעבר, החי באחת המדינות שמעבר למסך הברזל, ושהצליח להבריח את כתב־היד של הפואמה לכאן. כעבור שנה, ב־1960, עלה האיש המיסתורי ארצה ממולדתו רומניה, ולימים נודע בשם עזרא פליישר, פרופסור בחוג לספרות עברית באוניברסיטה העברית בירושלים, העוסק בחקר שירת־הקודש העברית לתקופותיה. ביום שני הבא יקבל פרופ' פליישר בן ה־59 את פרס ביאליק לחוכמת־ישראל על ספרו המונומנטאלי „היוצרות בהתהוותם ובהתפתחותם" (הוצאת מאגנס). וזהו, כמדומה, המיקרה היחיד שבו אדם מקבל פרס ביאליק לאחר שכבר זכה בפרס ישראל. בביתו שבשכונת רחביה הירושלמית אנו נפגשים לראיון שהפרס הוא רק עילה לו. הדברים שעולים כאן מתרחקים ממנו הרבה, אך בסופו של דבר שבים אליו.

• *פרופ' פליישר, נתחיל משיאה של הדראמה. כיצד הברחת לארץ את הפואמה „משא גוג"?*

כתבתי את הפואמה בשנת 1958 בבוקרשט, כאשר הייתי כבר מחוץ לכלא. בבירה הרומנית היתה אז צירות ישראלית, ויהודים שקיבלו היתר עלייה לארץ היו יוצאים ובאים שם. ידידה טובה שלי, סוניה אבצוג, עמדה ללכת לצירות כדי לקבל אשרה, ואני שאלתי אותה אם תסכים למסור את כתב־היד של הפואמה למישהו בצירות, כדי שיעביר אותו לישראל. הסברתי לה, כמובן, במה מדובר ולא העלמתי ממנה את האופי האנטי קומוניסטי, אומנם המוסווה, של השיר. שנינו ידענו את גודל הסיכון שבמעשה שלה. אם היו תופסים אותה, איני צריך לומר לך מה היה גורלה. בכל אופן, כתב־היד נמסר לצירות ואיני יודע עד היום מי טיפל בזה שם ומי העביר אותו לארץ.

• *מי מסר את הפואמה לפירסום ב„מאזנים"?*

ידיד שלי, שלמה ליבוביץ, שגר בארץ. אליו הייתי מעביר בדואר שירים שכתבתי, והוא קיבל גם את הפואמה ומסר אותה לפירסום.

• *האם ידעת שם ברומניה ש„משא גוג" פורסם ושאתה זכית בפרס ישראל?*

לא רק שלא ידעתי אלא שהדבר לא עלה אפילו על דעתי. אבל הייתי נוהג להאזין בקביעות לשידורי „קול ציון לגולה", ובליל יום־העצמאות תשי"ט שמעתי לפתע שפואמה בשם „משא גוג" זכתה בפרס ישראל. את הכינוי י. גולה שמעתי אז גם כן לראשונה.

כשאתה יוצא מהכלא הקומוניסטי, אתה מתחיל להרגיש בריתמוס אחר של חשיבה, אולי גם של הרגשה. דבר זה נשאר לך לכל החיים

• *כיצד הגבת?*

משום רעדתי, אבל לא משמחה אלא מפחד. אילו היה מתגלה שאני הכותב, זה מוות בטוח. אחרי חצי שעה אזרתי אומץ ולחשתי לאשתי. איש לא ידע על כך מלבדנו עד שהגענו ארצה.

• *נחזור כעת שנים אחדות אחורה. מתי ועל מה נאסרת?*

אני הייתי פעיל ציוני, חבר בהנהלה הארצית של בני־עקיבא ברומניה, שמקום מושבה היה בבוקרשט. בינואר 1952 נאסרתי.

• *מתי הועמדת למשפט?*

כעבור שנתיים ורבע של חקירות מתישות ושל ישיבה בתא בודד הועמדנו, כל הפעילים הציונים, למשפט, קבוצות קבוצות. אותי האשימו בפרופגנדה ציונית.

• *מה היה גזר הדין?*

יצאתי בנס. קיבלתי רק שש שנות מאסר, וזה נחשב לעונש קל מאוד. אני זוכר שחברי קינאו בי. הם „זכו" בתקופות מאסר ארוכות בהרבה.

• *אבל, למעשה, גם את שש השנים לא ריצית במלואן.*

נכון, בינתיים סטאלין מת, היתה הפשרה מסויימת וכולנו שוחררנו בסוף 1955.

• *כיצד „בילית" את זמנך בתא הבודד?*

כתבתי מאות שירים.

• *מה פירוש כתבת? היו לך כלי כתיבה?*

או, לא, זה לא היה מאסר ישראלי, זה בית־כלא קומוניסטי. כתבתי את השירים במוחי יום־יום והעברתי את הזמן בליטושם, בשינונם ובליטושם.

• *הכל בראשך?*

כן, בוודאי. כאשר שוחררתי, פשוט ישבתי ו„הורקתי" אותם על הנייר ללא כל קושי.

• *שירה וכלא הולכים טוב יחדיו?*

הם הולכים יחד נפלא. הכלא הוא ניסיון קיצוני חזק מאוד, שדוחף אנשים לקצה הקיצוני ביותר. פגשתי מאות אסירים, וכמעט לא ראיתי אנשי אמצע. כולם היו באחד משני הקצוות. היו שם חיות־טרף מצד אחד ומלאכים מצד שני. הכל תלוי מה היה מזגו של האדם לפני שנכנס לכלא. אם היה רשע, רשעותו הקצינה עד הסוף, אם היה קצת צדיק, הוא התעדן התעדנות גדולה.

• *האם יש בתנאי הכלא כדי לתת לאדם דחף יצירתי?*

אני בטוח בזה. הבדידות, הלחץ, ההתמודדות, גם הידיעה שאתה יושב בכלא בשביל משהו שאתה מאמין בו. זה נותן המון כוח לעמוד ברעב, בהעדר שינה, בקור איום, בעינויים פיסיים. זה גם נותן כוח יצירתי למי שיש לו בסיס לכך.

• *אתה יהודי שומר מצוות. איך משפיעה הישיבה בכלא על האמונה הדתית?*

האדם המאמין, בעיקר אם הוא יהודי, אינו חש את האמונה כל רגע מחייו, הוא מקיים את המצוות כדרך חיים וחושב על אלוהים רק לעיתים רחוקות. אבל כשאתה יושב בבית־הסוהר אין־ספור ימים ולילות, ואינך רואה לא שמיים ולא בני־אדם, פתאום אתה חש את האלוהים מתח לך על הכתפיים. האמונה נעשית כל־כך מוחשית, כל־כך ברורה, כל־כך חד־משמעית, כפי שאינה יכולה להיות בשום תנאים אחרים. זה היה דבר מרהיב לגבי, והתפלאתי מהעמקות המופלאה הזאת של החוויה הדתית בכלא. חוויות כאלה לא היו לי מאז, ולא יהיו לי עד סוף ימי.

• *איך אדם יוצא מן הכלא הקומוניסטי? אילו תחושות מלוות אותו?*

אדם יוצא שונה לגמרי ממה שנכנס. עד כדי כך שונה, שלעיתים אינו מצליח לזכור איך הוא היה לפני המאסר. זה סוג של חוויה כזו, שהייתי מדמה אותה אולי ללידה חדשה.

• *במה זה מתבטא?*

אני חושב שזה ריתמוס אחר של חשיבה. אולי גם של הרגשה. יש איזו תחושה של מבנים גדולים של חוויה, שמיתוספים על החוויה הקיומית שלך. אתה מתחיל לראות את הדברים משתי פרספקטיבות שונות, הקודמת וזו שקנתה לך על־ידי בית־הסוהר. זהו כעין סטריאופוניה הרמונית. אתה בתוך כל דבר כאדם מן היישוב, ומייד אחר־כך מבקר את עצמך מאיזושהי פרספקטיבה שונה.

• *אתה חי עדיין את הטראומה של המאסר? זו צלקת לכל החיים?*

בשבילי אין זו צלקת. אני נושא את המאסר ככתר על ראשי. [illegible] אני חושב שהצלחתי להשתחרר מהצד הטראומאטי. למשל, אני לא [illegible] נראה הכלא, אני לא חולם עליו, אין לי סיוטים. אבל, כפי שאמרתי, הפאראמטרים של החשיבה נשתנו, וזה נשאר לכל החיים.

• *עלית ארצה ב־1960. איך קיבלו אותך כאן?*

נו, טוב, אל תשכח באיזו תקופה מדובר. הכל היה חשאי. לא [illegible] המוניים בלוד ועל התיקשורת אסור היה בכלל לחשוב. היתה לכבודי [illegible] קבלת־פנים נסתרת מטעם „המזרחי", ואני זוכר שעגנון נכח בה. [illegible] הסתכלו עלי כמו על איזו חיה שהופיעה בארץ נושבת...אני עצמי [illegible] די מהר למציאות החדשה. הייתי אז די צעיר.

• *נפגשת עם דוד בן־גוריון?*

כן, קיבלתי מידיו את פרס־ישראל במעמד צנוע.

• *הוא קרא את הפואמה?*

לא שאלתי אותו על כך והוא לא אמר לי דבר. מה שאני [illegible]

בשירת־הקודש שלנו יש יופי מוזר ורחוק. אם אתה סקרן להכיר אותו, כמו את תרבות סין ויפאן, המאמץ משתלם בסופו של דבר

שנדהמתי מהתמצאות שלו בפרטי פרטים של מצב יהודי רומניה, הוא [illegible] ממש הכל, ולא יכולתי לחדש לו דבר.

• *מי נתן לך את הכינוי י. גולה?*

חבר טוב החליט על כך. אגב, רציתי להיפטר מהשם פליישר, אבל לאור שכבר הכירו אותי בשם זה ויתרתי על הרעיון. גם אבי עליו השלום לא [illegible] את השם הזה ורצה להחליפו בפלטיאל...

• *שמך הפרטי עזרא הוא, עד כמה שאני יודע, על שמו של [illegible] אבן־עזרא, המשורר והפרשן מימי הביניים.*

כן, זה נכון. ביתנו היה בית עברי, ואבי היה חוקר של ספרות ימי־הביניים [illegible] בעיקר הוא אהב את אברהם אבן־עזרא, וכשנולדתי קרא לי עזרא על שמו. תלמידי אמרו לי פעם, שלמזלי הרב אבי לא אהב את טודרוס אבולעפיה...

• *אם הזכרנו את השמות הללו, ניכנס לעולם המחקר שלך בפיוט [illegible] העברית. אחת הטענות שנשמעת כלפי הז'אנר הספרותי הזה היא שהוא רחוק מאוד, סגור, אזוטרי, הרמטי, וקשה לישראלי [illegible] את המחסומים האלה. באמת, מדוע ירצה צעיר ישראלי ב־1987 לקרוא בפיוטים הקדומים, או באלה של ימי הביניים?*

קודם־כל, בגלל הסקרנות. הסקרנות היא ראשית חוכמה אבל [illegible] השכל. אנו הולכים, דרך משל, אל האמנויות האקזוטיות, אל תרבויות [illegible] ויפאן, ודווקא הזרות והמחסום מהווים גורם מדרבן ומסקרן. אם לגבי [illegible] ויפאן כך, קל וחומר שתרבות העם שלנו צריכה לסקרן אותנו.

• *מה יפה בשירה הזאת? איך היית מאפיין את האסתטיקה שלה?*

את היופי הזה אינך יכול לקלוט במיפגש הראשון שלך עם הטקסט. [illegible] שבה כל המגדים, הרצפים והאברים שונים לגמרי מהמקובל [illegible] רק אחרי שהסקרנות שלך הביאה אותך אל הטקסטים האלה ופתחת אותך אליהם, אתה מגיע אל השלב, שבו היופי מתחיל לדבר אליך. וזה יופי [illegible] רחוק, נבדל מכל סוגי היופי שאתה רגיל ונוהג להנות ממנו.

• *אולי תפרט את מרכיביו של היופי הזה?*

קודם כל, יש שם יופי של שלימות צורנית. בשירת הקודש [illegible] של ימי הביניים יש ארכיטקטוניקה מסובכת, מורכבת ומופלאה. [illegible] למערכת הזאת חוקים בלתי מוסברים, שמעמידים אותה [illegible] ובהרמוניות משונות ומופלאות. יש כאן תבניות זו על גבי זו, [illegible] הוא הקומפוזיציה הגדולה השלימה. צריך ללמוד לראות את זה. [illegible] הדברים האלה כדי להרכיב אותם [illegible] וזה יופי מסוג אחר. שניה, יש [illegible] ומופלא של לשון, שאינה קיימת אלא ביצירה. הפייטן [illegible] מעצב לעצמו את השפה, הוא בורא לו עברית ומפיק את היופי המיוחד [illegible] יש איזה חשמל, איזו עוצמה בלתי רגילה לטקסט [illegible] על הלשון, לפעמים לא חשוב מה המשורר אומר, חשוב איך הוא אומר [illegible] מילות הקסם והמישחק של המלים. וסוג שלישי של יופי הוא [illegible] הטקסטים. הפייטן מסוגל לצרוף ביצירה אחת לפעמים עשרות [illegible] מדרשיים ותלמודיים, שהוא רומז להם במלים בודדות [illegible] בזה לצייר פסיפס, שבונה מעשרות־אלפים קוביות צבעוניות [illegible] ומופלא. הפייטן [illegible] לך בכבל הגדול הזה עם אלפי [illegible] הרמוניות נפלאות. גם זה סוג ביותר של יופי, יופי [illegible] יהודי מאוד.

עזרא פליישר: „רעדתי מפחד חצי שעה"

דן מירון: „ידיד נפש"

את ספרו „השירה מן האני העני", מחקרים בשירתו המוקדמת של ביאליק, שראה אור בשנה שעברה, הקדיש פרופ' דן מירון לעזרא פליישר. אלא שלא כמקובל במקרים אלה, לא הסתפק מירון בעצם ההקדשה, והוסיף לה כעין הסבר בסיום ה„סוף דבר" שלו. ראויים הדברים שנביא אותם כאן:

„...כנוהג שבעולם מחבר מקדיש את חיבורו לאדם הקרוב לו קירבת־לב או קירבת־דעת ואשר הוא חש עצמו קשור בו ונתמך על־ידיו מצד זה או אחר. כך גם אני עושה עתה. עזרא פליישר, עמיתי להוראה במשך עשר שנים באוניברסיטה העברית, הוא רע לי כאח. הקדשת הספר לו באה במקום דברי אהבה, שבני דורנו ומקומותינו מתקשים לפעמים לומר להוריהם במפורש ובגלוי. אבל עזרא פליישר אינו רק ידיד, הוא גדול חוקריה ומבוניה של מסורת ארוכה ומרכזית בשירת ישראל, אשר מתוכה נאלץ ביאליק לחלץ את שירתו, אף כי היתה טבועה ומושרשת במעמקי נפשו ותודעתו התרבותית, כדי שתוכל למלא את ייעודה שלה. חייבת היתה שירת ביאליק להיפרד ממסורת שירת־הקודש העברית, מן המודל של הפייטן שליח־הציבור שעמד במרכזה...עזרא פליישר הוא זה שהאיר את מסורת שירת־הקודש העברית לעומקה, סימן את דרכיה והגדיר את משמעותה בשביל דורנו [illegible] גם בשבילי. מעבודתו למדתי מה היה כוחו של הדגם, אשר ממנו חייב היה ביאליק לנוס. וזו אין צריך לומר, גם אחת הדרכים לדעת את הדבר שאליו ביקש ביאליק לנוס ושבו אנו אוחזים כולנו, אלא אם כן יתקננו ממנו גליון של אטביזם תרבותי וריגוש. לעזרא פליישר, ידיד־נפש וחוקר למופת."

בעריכת זיסי סתוי

תרבות ספרות אמנות

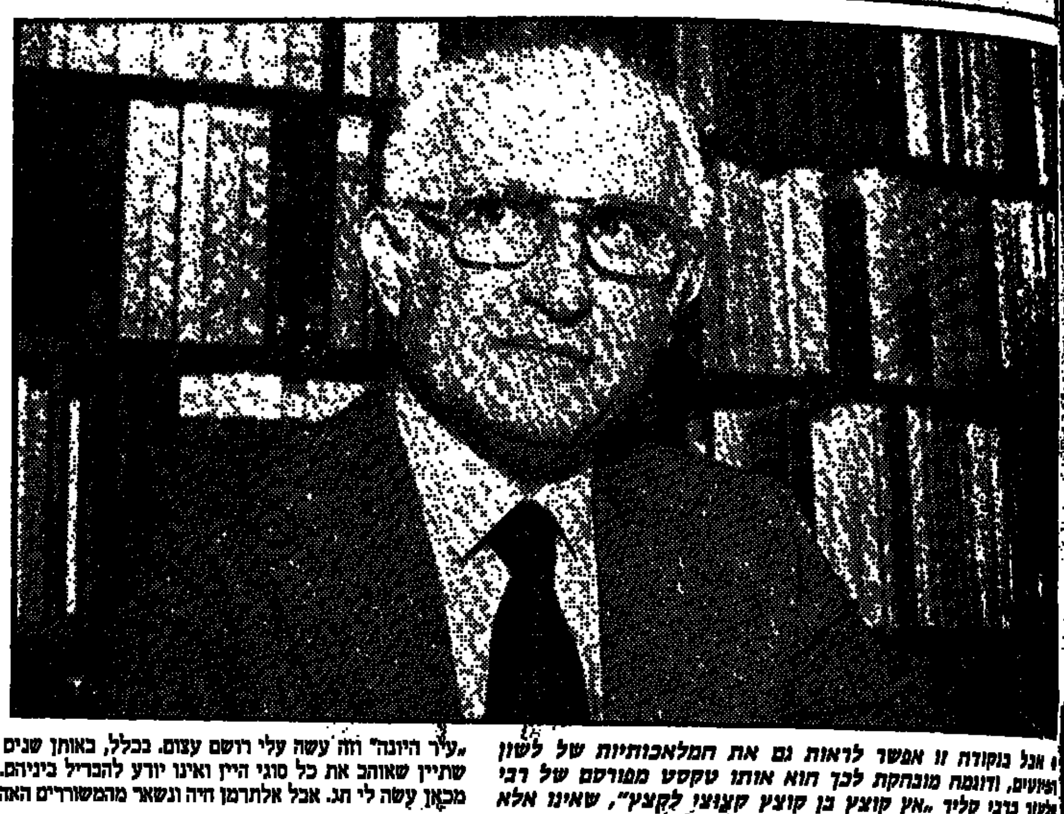

„את מרכז החוויה הספרותית שלנו הולכת ותופסת הפרוזה, וזו תופעה נפלאה"

• *אבל בנקודה זו אפשר לראות גם את המלאכותיות של לשון הפיוטים, ודוגמה מובהקת לכך הוא אותו טקסט מפורסם של רבי אלעזר ברבי קליר „אץ קוצץ בן קוצץ קוצצי לקצץ", שאינו אלא מישחק לשם מישחק, זיקוקין די־נור לשמם. וכאלה יש רבים.*

אני לא נבהל מזה שעל אותו ענין אפשר לומר דבר והיפוכו. הלוא זה מה [illegible] בספרות בכלל, גם יסוד המישחק אינו מפחיד אותי. בכל אמנות [illegible] יש היסוד הזה. ואשר לדוגמה שהבאת, אל תשכח שמדובר בפיוט לפורים, [illegible] מתוך קומפוזיציה לשבת „זכור" שלפני פורים, וברור לגמרי שהפייטן התכוון לשעשע ולהצחיק את הציבור. גם אצל הפייטן ינאי יש קטעים [illegible] מסוג זה, שהם מאנייריסטיים והוא משחק בהם כאקרובט על החבל.

• *אני חוזר כאן לשאלתי המרכזית בסוגיה זו: מה צריך להניע אותי [illegible] לקרוא סוג זה של שירה עברית?*

השאלה היא איזה מאמץ אתה מוכן להשקיע כדי לקלוט סוג זה של שירה [illegible] השאלה היא גם, האם זה אכיל או לא אכיל. אם תיקח, למשל, את „פאוסט" כרך ב' ותשאל את עצמך: אכיל או לא אכיל? התשובה היא: לא אכיל. אבל אחרי שתתאמץ ותגיע כהוגן, אתה מקבל בכרך ב' של „פאוסט" [illegible] שאינך יכול לקבלם באלף ספרים. כיוצא בזה בפייטנות. אתה יכול, [illegible] שלא לאכול את זה אבל אם תתאמץ, אתה רואה לבסוף כמה היה [illegible]

• *[illegible] מכניס סוג זה של ספרות לבית־הספר התיכון בארץ?*

שירי־קודש מסוג זה הייתי מכניס ללא ספק. פיוטיו של אבן־גבירול הם [illegible] נפלאים, ואפשר לעשות מיבחר של שירים שידבר אל התלמידים. צריך [illegible] ולפיהן ללמד. אבל טוב לזכור בכלל שבית־הספר זה בעצם [illegible] מי שיודע רק מה שמלמדים אותו בבית־הספר הוא בור והדיוט. אז מה [illegible] מלמדים שם חמישה שירים של יהודה הלוי? ומה אם מלמדים שם סיפור [illegible] של עגנון ואם ילמדו עשרים שירים, זה נקרא לדעת? ואם ילמדו [illegible] סיפורים של עגנון, זה נקרא לדעת? את כל ההשכלה שלנו אנחנו [illegible] מחוץ לבית־הספר, וזה מהדברים שאיננו תופסים כאן בארץ.

• *[illegible] של הסטודנטים אל החומר הזה? יש כאלה שנתפסים לו?*

השאלה היא אם יש סטודנטים הנתפסים לשירה בכלל. אנחנו חיים בדור [illegible] אהבת שירה. אני מקווה שיבוא דור אחר, שקט יותר, שליו יותר, [illegible] יותר, ואז יבוא גם תורה של אהבת השירה, קודם של השירה המודרנית [illegible] של סוגים אחרים. אבל גם היום יש סטודנטים שבאים מרצונם [illegible] הזה.

• *אגב, מדוע הפסקת אתה לכתוב שירה אחרי שפירסמת את ספריך „שלגים" ו„בחילוף לילה" בתחילת שנות ה־60?*

אין לי תשובה מלאה לשאלה הזאת. זה ענין אישי ועמוק מאוד. כתיבת שירים [illegible] אותי לגמרי מבחינה פיסית ונפשית. כשיצאתי מבית־הסוהר, [illegible] שהדבר כדאי ושלשירה יש עוצמה גדולה, יש כוח, יש השפעה. כך [illegible] ברומניה. אבל כאשר הגעתי ארצה, קלטתי די מהר את המציאות [illegible] שלא כדאי לי להיסחף פיסית ורגשית כדי להיות משורר.

• *אם מותר לי להציע הסבר כלשהו. אולי בתת־מודע חששת שלא תוכל להשתלב בשירה המודרנית הצעירה שהתפתחה אז כאן, כי [illegible] שאבה ממקורות אחרים לגמרי והתנסחה בלשון שונה לחלוטין.*

לא, איני חושב כך. לא היתה לי תחושה שלא אוכל להשתלב בזרם [illegible] של השירה. [illegible] הרגשתי הוא שלא אוכל להיות משורר טוב כפי [illegible] להיות. התחושה הזאת היתה לי עוד בחוץ־לארץ, והיא התחזקה [illegible] שהגעתי ארצה.

• *פרופ' פליישר, כמי שחי את המציאות הכללית בארץ, אתה ודאי חי [illegible] את המציאות הספרותית. אתה עוקב אחרי מה שנכתב כאן?*

[illegible] יכולתי ובפיגור ניכר, למרבה הצער.

• *[illegible] למשוררים בני דורנו, ואני לוקח לדוגמה שניים שונים [illegible] ואורי צבי גרינברג?*

את שירת רטוש איני מכיר די הצורך לומר עליו דבר של ממש. אני זוכר [illegible] את שמו מפיה של לאה גולדברג מייד לאחר בואי ארצה. היא [illegible] גדולה. אצ"ג הוא מהמשוררים הנערצים עלי ביותר. [illegible] „רחובות הנהר" הגיע אלי לרומניה והקריאה בו היתה חוויה [illegible] באותו יום.

• *[illegible] ארצה נפגשת עם אצ"ג?*

כן, עליתי לרגל לביתו ברמת־גן. המיפגש היה קצת משונה, כי הוא היה [illegible] שהיה נורא, ואני לא הבנתי בדיוק מה אמר...אבל [illegible] לשירה העברית בדורנו.

• *[illegible] אלתרמן מדברת אליך?*

כן, בוודאי. גם אותה הכרתי עוד ברומניה. חבר שלי שלח לי מהארץ את „עיר היונה" וזה עשה עלי רושם עצום. בכלל, באותן שנים הייתי כמו אותו שתיין שאוהב את כל סוגי היין ואינו יודע להבדיל ביניהם. כל ספר שהגיע מכאן עשה לי חג. אבל אלתרמן היה ונשאר מהמשוררים האהובים עלי באמת.

• *את מי הכרת מהדור היותר צעיר?*

אני זוכר שלמחרת הגיעי לארץ נתן לי מישהו חוברת „מאזנים" ושם ראיתי שיר של יהודה עמיחי. מעולם לא שמעתי לפני כן את שמו וכמובן לא הכרתי אף שורה שלו, אבל כמו שאומרים בעברית קלאסית: נדלקתי בקריאה ראשונה על השיר ההוא. שירת עמיחי קרובה אלי מאוד עד היום. הדימיון שלו, האסוציאטיביות המופלאה, אלה תופעות שאתה לא נפגש עימן לעתים קרובות בשירה.

• *משורר אחר שהיית קרוב אליו מאוד הוא דן פגיס ז"ל. גם עבדתם יחד בחוג לספרות עברית באוניברסיטה.*

דן זכרונו לברכה היה האדם החכם ביותר שפגשתי כאן בארץ ומהאנשים האינטליגנטים ביותר שפגשתי מעולם. לשירה שלו איני יכול להשוות כל שירה אחרת. האיסטניסיות, הסגפנות של הביטוי, החסכנות בבחירת המלים. שירה נקיה כל־כך, בלתי מתחנחנת, לא מתחנפת לקורא.

• *השירה והמחקר של שירת ימי־הביניים שכנו אצלו בהרמוניה?*

בשום אופן לא. אני חושב שבליבו הוא שנא את המחקר, אף־על־פי שהיה חוקר מצוין. הוא עסק במחקר בחריקת שיניים, אבל היתה לו תחושת אחריות נפלאה, וגם את מה שלא אהב לעשות עשה בקפדנות ובחתירה אל השלימות. ואין לשכוח את רוחב אופקיו, את היותו איש בעל רגישות תרבותית יוצאת מן הכלל. זה ממש קרן ממנו.

• *יש איזו תופעה מרכזית שאתה מבחין בספרות העברית בשנים אלה?*

כן, אני חושב שאת מרכז החוויה הספרותית שלנו הולכת ותופסת הפרוזה.

הדת אינה מרוויחה שום דבר מזה שהיא כופה על האדם החילוני לשאת אשה בטקס דתי. מי שרוצה, שיתחתן בנישואים אזרחיים

זו תופעה נפלאה בעיני, כי היא מעידה על בגרותו במשך ההיסטוריה הארוכה של ספרותנו השירה עמדה במרכז. לא היינו בשלים לפרוזה. בשביל פרוזה אתה צריך תשתית גדולה של קיום פחות־או־יותר נורמאלי, רחבות מסויימת, טריטוריה, שמיים. כל עוד אלה לא היו לנו, לא יכולנו להעמיד פרוזה טובה.

• *בהקשר זה, מהו יחסך לפרוזה של מה שנקרא אצלנו בצדק או שלא בצדק דור הפלמ"ח, או דור מלחמת השיחרור, או דור תש"ח? כוונתי לפרוזות של יזהר, מגד, שחם, גורי, ברטוב, שמיר, ניצן וחבריהם. האם הביקורת לא עשתה להם עוול?*

צריך להבין: יש תקופות בספרות שבהן נבנית התשתית. דור תש"ח יצק לנו את הבטון של הפרוזה העברית החדשה. זה לפעמים אפור, לעיתים קשה, אבל בלי הבטון הזה כל הבנין היה מתמוטט. הם כתבו לפי דרכם, שהיא דרך קלאסית לגיטימית, ואין לי ספק שיש ביצירותיהם גם דברים שהדורות הבאים יחזרו אליהם.

• *אתה מוכן להיות יותר קונקרטי?*

„ימי ציקלג" הוא בעיני ספר חשוב ומעניין מאוד. יש ספרים של אהרן מגד שאהבתי אותם, למשל „החי על המת". אני זוכר ש„מלך בשר ודם" של שמיר הגיע אלי לרומניה וקריאתו היתה לי חוויה. את הפרוזה של גורי, „הספר המשוגע", אהבתי מאוד.

• *איך אתה מסביר את הניסיונות של חלק מהמבקרים למחוק את הדור הזה ממפת הספרות?*

סיפורת ריאליסטית אינה שדה שבו המבקר יכול להפליא לעשות. פרוזה סוריאליסטית, סימבוליסטית, אלגוריסטית – זה נותן למבקר ביקעה להתגדר בה. הפרשנות הנדרשת לרומאן ריאליסטי היא לא גדולה. לכן אולי לא נתפסו המבקרים לפרוזה הזאת. אני אומר זאת גם מפני שאני מעיר אישית חלק מתנפשות הפועלות בביקורת שלנו...

• *מי מהסופרים הצעירים יותר מקובלים עליך?*

יש לנו פרוזה נפלאה, אבל ספר אחד שקראתי השנה ממש חמם אותי. אני מתכוון ל„עיין ערך: אהבה" של דויד גרוסמן, זה הישג ספרותי טהור, ממש ספר גדול.

• *איזו גדולה מצאת בו?*

קודם־כל, הווירטואוזיות המופלאה של עיצוב עלילה מורכבת. שנית, יש בספר עוצמה בלתי רגילה של אמינות. הרי זו עלילה סוריאליסטית לגמרי, מופרכת באופן גלוי, אין שום דבר שמסתבר. ובכל זאת, הסופר משכנע אותך בכל עמוד מחדש. אתה הולך אחריו כאילו זה סיפור ריאליסטי לגמרי. אתה לא מפקפק ולו שניה אחת שכך זה אכן צריך להיות. האמינות ממש קורנת מכל עמוד בספר הזה. ושלישית, הלשון. זה גם אמיתי. הוא מותח את הלשון עד קצה גבול האפשרי. יש לנו, אם כן, בפרוזה שלישיה מובילה אפלפלד, יהושע, עוז, שהקכה לרבעיה עם הצטרפותו של גרוסמן. ואני מבקש לא לשכוח את יעקב שבתאי ז"ל. „זכרון דברים" הוא בעיני ספר גדול מאוד. „סוף דבר" פחות. הוא אינו מגובש, לא גמור.

• *פרופ' פליישר, נעבור ברשותך לפרק האחרון של הראיון. אתה משתייך אל סוג הפרופסורים שאינם מתבטאים בעניני השעה, ואולי*

(המשך בעמוד 25)

ראיון עם פרופ' פליישר – היום בגלי צה"ל

ראיון עם פרופ' עזרא פליישר, שזכה השנה בפרס ביאליק לחוכמת ישראל, ישודר היום בגלי צה"ל, אחרי חדשות 5, [illegible] בערבי הראיון [illegible] (מתוך [illegible] ימי־הביניים מפי [illegible]). [illegible] פרס ביאליק לפרופ' פליישר ולד"ר [illegible] ביום ב' הקרוב בשעה 4.30 אחה"צ באולם [illegible]

יריד הספרים הבינלאומי ייפתח בירושלים ב־6 באפריל

סופרות, ספרים וסרטים

מאת תמי שבק

יריד הספרים הבינלאומי, שייפתח ב־6 באפריל בירושלים, הוא השלושה־עשר במיספר ונחשב לשני בחשיבותו אחרי יריד פרנקפורט. שפע האירועים והכנסים, המתרחשים סביב התצוגה הרגילה של ספרים, מקנים לו את ההילה התרבותית המושכת לכאן מו"לים חשובים מכל העולם. „מספיק גדול כדי להיות מיסחרי ומספיק קטן כדי להיות אנושי", אומר זאב בירגר, יו"ר היריד ומנהלו, ואולי זהו סוד עלייתם לירושלים של נציגים מארבעים מדינות, החל בטורקיה ובהודו וכלה בפולין ובהונגריה כשבאמתחתם מאה אלף ספרים. סופרים ומנהלי בתי־הוצאה גדולים, אנשי־רוח ומתרגמים, כולם יגיעו לכאן בתחילת אפריל לחגיגה הספרותית הגדולה, כשתשומת־הלב מתמקדת בשני כינוסים: כינוס הסופרות הבינלאומי וכנס „שפינוזה בשנת אלפיים".

מרגריט דיראס ונטלי סארוט מצרפת, מרגרט דראבל ואווה פייגס מאנגליה, אירנה קלפיש ומרלין פרנץ' מארה"ב וסופרות נוספות מקנדה, קניה, איסלנד, בלגיה, ספרד, נפאל, תאילנד, אוסטרליה, ניגריה, פולין, ואפילו רוסיה לשעבר — טטיאנה ממנובה, תצטרפנה לעמיתותיהן הישראליות דליה רביקוביץ', יהודית הנדל, שולמית הראבן, יונת סנד, נעמי פרנקל, רות בונדי, רינה ליטווין, נורית זרחי, שולמית לפיד ואידה צורית־מגד, ותנסינה לדון בשאלה „האם קיימת ספרות נשים". „אנחנו סבורות, כמובן, שיש דבר כזה", מצהירה פרופ' אליס שלווי, המארגנת את הכינוס בשם „שדולת הנשים" בישראל. תשעים הסופרות שתגענה לכינוס מייצגות את כל קשת הדעות בנושא, החל באלה שעוסקות בחוויה הנשית האישית, דרך סופרות המתעלמות בגלוי מן התווית הזו ושואפות להתייחסות אובייקטיבית, וכלה בסופרות פוליטיות כמו מרים טאלי הגולה מדרום־אפריקה, או סופרות בעלות מורשת דתית כמו מרי גורדון הקתולית מארה"ב וטוקגית הנוריקול מתאילנד, שכתבה סיפור העוסק דווקא ביהדות.

בין 1 ל־3 באפריל הן תתכנסנה בסדנאות סגורות, תקראנה מיצירותיהן, תצפינה בהצגות, בסרטים וביצירות מוסיקאליות שנוצרו על־פי כתביהן ותעסוקנה גם על השאלות העוסקות ב„מעמדה של הסופרת כמעידה על עצמה ועל סביבתה". בערבים הן תפתחנה את הדיונים במכון ון־ליר וביום ראשון, 3 באפריל, ייערך הפנינג גדול בגן הפעמון (אם לא יירד גשם) או בבית בלגיה שבקמפוס הר הצופים.

★

„שפינוזה בשנת אלפיים" הוא שמו של כנס הפילוסופים שייערך, כאמור, גם כן במיסגרת היריד. בניגוד לשנים קודמות, שבהן עסק הכנס בנושא אחר כל פעם (תורתם של קאנט, שפינוזה, ניטשה), פותחים מכון שפינוזה בירושלים ויריד הספרים בתוכנית שאפתנית, שתכלול שבעה כינוסים עד שנת 1999 ו„תנחיל למאה העשרים ואחת את תורתו של שפינוזה", כדבריו של פרופ' ירמיהו יובל, המרכז את הכינוס. הכנסים מסודרים על־פי סדר הפרקים בספרו של שפינוזה על תורת המידות. לכן יוקדש הכנס הראשון למטאפיסיקה של שפינוזה, שהיא כעין הקדמה לתורת האתיקה עצמה. פרופ' יובל מקווה „להחזיר את שפינוזה לבני עמו על־ידי הפיכת ירושלים למרכז בינלאומי לחקר תורתו". הדיונים יהיו פתוחים לקהל וכן גם כל פעילויות המכון שיימשכו בין 2 ל־6 באפריל בבית מאירסדורף שבהר־הצופים. ישתתפו בהם כעשרים פילוסופים מצרפת, יפאן, איטליה, ארה"ב וישראל, במתכונת של הרצאה, תגובה של מרצה אחר ודיון. בין הבאים גם פילוסופים צעירים, שפרופ' יובל מקווה שעד 1999 ייהפכו לגורמים חשובים בשדה חקר שפינוזה כמו ז'אן לוק מריון הצרפתי. מן הארץ ירצו פרופסור יוסף בן־שלמה מאוניברסיטת תל־אביב, ד"ר עמיהוד גלעד וד"ר דן נשר מאוניברסיטת חיפה וד"ר אלחנן יקירה מאוניברסיטת ירושלים. פרופ' שלמה פינס, מגדולי חוקרי הפילוסופיה היהודית, ירצה על השפעות המחשבה היהודית בימי־הביניים על המטאפיסיקה של שפינוזה. יפתח את הכינוס הזה, כמו את יתרם, ראש עיריית ירושלים טדי קולק.

שני כנסים חשובים נוספים, המשולבים זה בזה, ואינם פתוחים לקהל הרחב, אך את פריים נקטוף במישור הבינלאומי, הם כנס של מכון אסטן ללימודים הומאניסטיים בארה"ב, תשליש במיספר, שעוסק הפעם בגבולות השפה במו"לות. עורכים, מתרגמים ומוציאים־לאור ידונו בבעיות של עלות התרגום, נאמנותו למקור ועיבודים ספרותיים. הכינוס מקווה לעורר את עניינם של בני תרבות אחת במורשת של האחרת ועשוי להיות מעניין במיוחד לנו, הישראלים, משום שהעברית היא שפה קשה לתרגום. בכנס משולב גם כינוס של עורכים צעירים מההוצאות היוקרתיות ביותר במערב כמו „מקמילן", „וינטג'" ו„רנדום" האמריקניות ו„לה פונט", ו„ליברה דה פוש" הצרפתיות וכן עורכים מגרמניה, מאיטליה ומהולנד. בין היתר מתוכנן גם מיפגש חשאי עם סופרים ישראליים בחסות אגודת־הסופרים.

★

למי שעייף מן הכנסים המסורתיים, מציע היריד שלל ארועים תרבותיים נוספים. אפשר יהיה, למשל, לגשת לסינמטק הירושלמי ולצפות בפסטיבל סרטים, שעובדו על־פי ספרים שתורגמו לעברית בשנה שעברה. אם אתם ספרנים, מארגנים עבורכם ביום שלישי, 7 באפריל, כנס מיוחד שישולב בסימפוזיון לעידוד הקריאה ויכלול הרצאות וסיור ביריד. במוצאי־שבת, 11 באפריל, יתקיים בכנסיית דורמציון ערב מיוחד בחסות שגריר גרמניה בישראל וראש עיריית ירושלים ובו יוצג ספרו של דוד קרויאנקר על האדריכלות בירושלים וייערך גם קונצרט קאמרי. [illegible] את כל האורחים הזרים להרמת כוסית, וסול בלו, חתן פרס נובל לספרות, אולי יגיע. ואל נשכח את פרס ירושלים היוקרתי, המוענק השנה לסופר הדרום־אפריקני ג'ון מ. קוטזי („מחכים לברברים", „חייו וזמנו של מיכאל ק.") ביום חמישי, 9 באפריל, בשעה 21:00 באולם רבקה קראון שבתיאטרון ירושלים.

היריד עצמו יהיה פתוח לקהל בימים שלישי, רביעי וחמישי (7 עד 9 באפריל) בין 15:00 ל־22:30, ביום שישי (10.4) מ־09:00 ל־13:00, במוצאי־שבת (11.4) מ־19:30 ל־23:30, וביום ראשון (12.4) מ־09:00 ל־12:00. הוצאות הספרים הישראליות מבטיחות לפנק את הקורא הישראלי בשלל ספרים חדשים שייצאו לאור לרגל המאורע. למטה, באולם הקולנוע של בנייני האומה, ימשיך להתנהל משפט דמיאניוק.

שטרייכמן בגבורות

אמנות

שטרייכמן / האוצר: יגאל צלמונה / מוזיאון ישראל, ירושלים.

לא ציור נדפס על שער הקטלוג האלבומי היפה הזה, אלא תצלום: תמונת חלון הסטודיו של יחזקאל שטרייכמן, המגלה מקצת ממה שיש בסטודיו (על ארון החלון) ומקצת מן העולם החיצוני החוגג בירק שיחים ועצים. איכשהו, יש בתצלום הזה תוספת פרשנות ליצירתו של שטרייכמן המוצגת עתה, במלאת לו 81 שנה, במוזיאון ישראל. שטרייכמן, יליד קובנה וחניך גימנסיה עברית, עלה לארץ ב־1924, למד בבצלאל, המשיך ללמוד בפאריס ובפירנצה, חזר לארץ ב־1936, הקים ב־1945 את האולפן המפורסם „שטרייכמן־סטימצקי" שרבים מאמני ישראל הצעירים יותר למדו בו, יסד עם אחרים את „אופקים חדשים" ובהדרגה התבסס מעמדו כאחד מחשובי הציור המופשט בארץ. בקטלוג מובאים הדפסים משובחים של ציוריו ואתם מסה של האוצר, העוסקת בין השאר בהשוואות של שטרייכמן לזריצקי, וכן קורות חיים ורשימת תערוכות.

ביקורת

שמיר על שירה

עניין אישי עם 35 משוררים / משה שמיר / עם עובד / 432 עמודים.

משה שמיר ליווה לאורך השנים לא מעט מספרי השירה שראו אור ברשימות בישרתיות, כשהספרים שנבחרו היו כמעט תמיד ספרים שאהב והעריך ולא היפוכם. עכשיו כינס שמיר את מבחר הרשימות האלה, תוך שהוא מקפיד להדגיש בוקדמה את האופי האישי שלהן: אין כאן מפה שלמה של השירה העברית בדורות האחרונים אלא רק מפת של גורמי שמיר בה. מצויים פה מאמרים על ל"ה משוררים שקשה אפילו לרשום את שמותיהם במיסגרת המצומצמת שלנו, אבל כולם העיסוק המרובה בביאליק, טשרניחובסקי, ישראל גלבע, שלמה טנאי, בנימין גלאי, עוזר רבין, ע' הלל, אבנר טריינין וראובן בן־יוסף. כדאי גם אולי לציין את ההתקפה הרציפה ביותר, שירה הוא דוד אבידן וכותרתה „קשקשירים".

שירה

עולם חלומי

שלא בעונתן / עזה זרמוני / ספרית פועלים / 47 עמודים.

משירי הספר נשקף איזה עולם חלומי שבו היד „אוחזת צרור פרחי שושן צחורים", הכל אפוף „ירקות מטרפה", „פרחי השעם בשלל צבעיהם ושפעה של פרפרים כחולים" ו„אפשר לשמוע את קול טיפות הדבש נוטפות מן השרכים" (מובאות אלה מלוקטות מכמה שירים). גם העולם המיקראי ודמויות המיתולוגיה היוונית שקועים במקצת מן השירים ולציורים הזוות האכזרי, כמו בשיר „ילד בשורה מוקשים ישן".

סטטיסטיקה במקום אגדות

העץ והמשורה / יורם בק / רשפים / 71 עמודים.

זה ספר שיריו התשיעי של המחבר ובתוך השירים הליריים שבו מובאות גם קבוצה קטנה של „שירים לבני דודי" ובהם תרכחה הברתית ואפילו פוליטית. נצטט שורות אחדות מתוכן, לדוגמה: „דודי אבר מוזמן את כיווני מרוצתו / הפנה עורף לגבעות האהובות, ואת סיפורי האגדות / המיר בסטטיסטיקה. הוא בחר / בכעור, בשאון ובשכחה, / וזנח את תחושת החטא הקדמונית ומבריאה / בשם איזה אידיאל של חופש או של כנות". או: „כאשר אומרים לנו מי שאומרים: התפקרו הלנו אתם או לצרינו, האם לשמאל או לימין, / והשמאל ישמאיל והימין יימין, דומה / שאין דבר יותר בלעג ויותר בזוי / מאשר חירות הפוליטיקה לשירה, שלא כבדרך הטבע".

אף על פי כן

ביני לבין עצמי / רותי נין / רישומים ורדה טלמור / הוצאת רמי הכמכב.

מה שסיפרה רותי נין באריכות בספר קודם, היא מספרת במשפטים אחדים במבוא לספר הזה: איך חלתה לראשונה בסרטן כשהיתה בת 11, איך חזרה המחלה כשהיתה בת 36 והתירה אותה ללא רגל, ללא כליה, ללא מרה וללא רחם, איך שמרה על אף כל זאת על מרץ בלתי־נדלה ושמחת חיים תוססת, גידלה שלושה בנים ובת, ניהלה בוטיק, עיצבה אופנה והיא מאושרת. האופטימיות המתפרץ הזה בא לביטוי גם בשירים („פתחתי דף חדש / כי לבי פרץ גדרותיו / אולי בהשפעת האביב / זרים הפריחה, / אולי כשל אהבה רדומה / שהתעוררה") וגם באפוריזמים הפזורים ביניהם בכתביד („אם אבטיח לך / גם אתה תקיימה").

תפרחת של כאב

תמונת נישואין בכסף ויהנין ושירים אחרים / לילי אלישבע / רשפים / 39 עמודים.

אפשר לראות את מחזור השירים הזה כמין אוטוביוגרפיה פרטית, שבה משוקעים זכרי טקס הנשואין של אבא־אמא, „נער עקש ונועז מנליציה / אשה צעירה ופראית מוינה", וכר אחות האם לילי ששמה ניתן לילדה, „צער הגרילה" בגוף הטובעני בואכה בית־אלפא, כבר רייזנגוף של הילדות, סיפורי האב על מישפחתו האבודה, הפנקס לרישום המחולות בנשף כינה של 1907 שנשאר מסבתא, קינת הלב על מות האב, המרחק הנפער בין אם לבתה המתבגרת ועוד. כל הדברים האלה נרמזים בשירים וכמו קלועים ב„תפרחת של כאב שמתחילה לשיר".

יתום מאלוהים

ברמי יומיר / יהיעם פדן / זמורה, ביתן / 80 עמודים.

„בודד כילד בחשכת הלילה / גב ידי / על עיני מאהילה, / כמתמשה, / כי תר אני בלב הומה / אור האהבה המלטפת / כי יתום אני מאלוהי / והוא עודנו בחיים". שיר קצר זה הוא הראשון מבין ע"ג השירים שנקבצו בספר,

הראשון למחברו. אלה שירי־יחיד העוסקים בשאלות המוות, האהבה, הפחדים, הבדידות והניכור.

אורי סלע

ממכבש הדפוס

סיפורת

ברוך בואכם

שכנים / תומס בירגר / מאנגלית: משה זינגר / זמורה, ביתן / 221 עמודים.

תיקיה של משטרת ישראל גדושים בתלונות על סכסוכי־שכנים, הנענות לרוב בסירוב לטפל בהן „מחוסר עניין ציבורי". אבל אין בהם, מן הסתם, אף אחת המתארת סיכסוך שכנים דומה לזה שבספר. מדובר כאן במישפחה שכנים חדשים, הם והכלבם, נכנסו לגור בשכנותה בפרבר אמריקאי טיפוסי. המינהג האמריקאי מחייב לקבל כמאורי־פנים שכנים חדשים ולסייע להם בקליטתם החברתית וכך נוהג גם גיבור הספר שלנו, אלא שכוונותיו הטובות מתנפצות אל התפתחות מרוזה, סיוטית בהמשכה. הזמנת השכנים לארוחת ערב גוררת איכשהו את הזוג החדש לתוקפנות וזו מסלימה עד לאלימות. גיבורנו הופך, תוך סופשבוע אחד, לקורבן שגם משפחתו וגם ידידיו נוטשים אותו והוא חש בייאוש כיצד איננו מסוגל להתמודד עם הסיטואציה שלתוכה נקלע.

סמיילי חוזר

חיוג אל השאול / ג'ון לה קארה / עבריתו: אליעזר כרמי / שלגי / 210 עמודים.

היתה ערנה לג'ון לה קארה במקומותינו. שלוש הוצאות מציעות את ספריו הישנים והחדשים ומלאה הארץ סמיילי. הספר שלפנינו הוא ספר־יסוד, מפני שהוא מכיל „ביוגרפיה קצרה של ג'ורג' סמיילי". סמיילי נפגש, בתחילת העלילה, עם פקיד במשרד־החוץ – מי שהיה קומוניסט בנעוריו, ועתה היה קורבן להלשנה – ומבטיח לו, שהתיק, שנפתח בעקבות ההלשנה, ייסגר. שיחה זו גוררת במפתיע התאכזרות של האיש. מנקודת־מוצא זו תתפתח עלילה של ריגול ובילוש, שלא נמרט אותה מטעמים מובנים, ורק נציין, שמרובר באחד מספריו המוקדמים של לה קארה, שבהם שם יותר רגש על קידום העלילה, וסירט מוות את התיאורים המרוקדקים המאפיינים את ספריו האחרונים.

איך להכין תקציב

עיון

התקציב העסקי והניהול / רו"ח ראובן איינהורן / עתרת / 222 עמודים.

תקציב הוא הביטוי הכספי של תוכנית פעולה, ומבחינה זו אין הבדל בין מוסר ציבורי לאירגון עסקי. ההבדל הוא בכך, שבאירגון העסקי צד ההכנסות הוא המטרה הראשית, ולפיכך נבנה תקציב ההוצאות כדי לשרתו בצורה הטובה ביותר, בעוד שבמוסד הציבורי או הממלכתי צד ההוצאות הוא החשוב ואת ההכנסות שואפים להתאים אליו. מכל מקום, הספר שלפנינו מלמד את קוראיו כיצד להכין ולבצע תקציב כאמצעי של תיכנון, תיאום, שליטה על הביצוע ופיקוח. מדובר פה לא על תקציב כספי כולל אלא גם על תקציבים ספציפיים, כתקציבי מכירות, תקציב יצור, תקציבי עלויות, תקציבי מזומנים, תקציב תשלומים, מאזן תקציבי חזוי, תחזית מקורות ושימושים תקציבית וכרומה. נרונים פה איסוף המידע להכנת התקציב, עריכת התקציבים השונים, בקרת התקציב על־ידי השוואה לביצוע ועוד. פרק נרחב עוסק במה שאי־אפשר בלעדיו – ניהול תקציב בתנאי אינפלציה.

על סף בראשית

תורת החיים – ספר בראשית – תולדות־זיוזי / בעריכת הרב מרדכי ליב קצנלבוגן / מוסד הרב קוק / ש"א עמודים.

לא מכבר מסרנו בטור זה על הכרך הראשון של החומש „תורת חיים" ומשמח לראות כי הכרך השני בא בעיקבותיו עד מהרה, ומסיים את ספר „בראשית". אם לתמצת את טיבו של המיפעל המונומנטלי הזה במישפט אחד, אפשר לומר שזו מהדורה משופרת מאוד של „מקראות גדולות". הקורא ימצא פה את נוסח התורה עצמו (מדוקדק ומוגה על־פי כתר ארם צובא וכתבי־יד קרובים בידי מרדכי ברויאר, אותו נוסח המשמש בתנ"ך המפורש „דעת מקרא") עם תרגום אונקלוס (מוגה על־ידי הרב יוסף קאפח) ועם מיטב הפירושים המסורתיים – רס"ג, רבינו חננאל, רש"י, רשב"ם, ראב"ע, רד"ק, רמב"ן, מהר"ם, חזקוני וספורנו – שכל אחד מהם זכה לעורך בקי וטוב טעם, הושווה למקורות הטובים ביותר ונוספו לו מראי־מקומות והערות דרושות. לכל אלה נוספו גם ספר החינוך, שעניינו מיצוות התורה, וההפטרות הנלוות לפרשיות השבוע. ואל נקפח

גם את העיצוב המסורתי והמאיר עיניים ואת הכריכה המשובחת.

חיסטוריה עד כאן

תולדות העמים בזמן החדש (חלק ב', כרכים) – או 1914–1763 / 1985–1914 / משה ליפשיץ / גא. / 307 עמודים.

זה ספר מקורי ללימוד ההיסטוריה כללית ראשון במרומה מסוגו בעידננו. ...התפתחות ארה"ב, המהפכה הצרפתית, ...מהפכות 1848, המחצית השנייה של המאה הי"ט, חלוקת אפריקה, האימפריאליזם ומלחמת העולם הראשונה – ייסמצא גם כמה אחרים, מן הסתם. אבל תיאור מלחמת העולם השנייה וההתפתחויות בארה"ב, במיזרח באירופה, במזרח הרחוק, במזרח התיכון ובאפריקה מאז ועד היום – זה חומר שטבעו חדש שספק אם יש לו מקור אחר.

הגות

ב"ג על הספה

דוד מלך ישראל – ביוגרפיה פסיכו־אנליטית של דוד בן־גוריון / אבנר פלק / תמוז־בר / 446 עמודים.

פעם אהבו היסטוריונים להשתעשע בשאלה מה היו פני ההיסטוריה אילו חוטמה של קליאופטרה היה ארוך יותר, למקרא ספר זה מתעוררת השאלה מה היו פני ההיסטוריה שלנו, אילו צמח בן־גוריון לגובה ... נוספים. לא מעטים משליטי העולם ... למשל, או סטאלין) היו נמוכי־קומה, ... נמצאו מי שקשרו את יצר־השלטון ... שלהם בכך. בספר נרונים גם יחסי ב־גוריון לאמו ולאביו, נשואיו ואהבותיו ... ובביוגרפיה שלו – ההתנכלות כולה מתוך ... להציץ לנפשו ולנתחה – ... „הצורך באוייב אינטימי", „סיוטו ... ו„לידה־מחדש ורצח־אח". ... ב"ג את לכבון מוסברת כרגשות ... והעמוקים שהיו לו, בלא שידע ... מות אחיו, אחותיו ואמו ... של אחרים (גם לכון מתואר כאן ...) ומופרע, חשדן, שחצן נרקיסיסטי ... והפרישה ממפא"י היא אקט של ... מהאם. מובן שמדובר כאן בהערכות, ... ובפירושים ספקולאטיביים, ... אינטלקטואלי.

יותם הקסם

נוער

קאיטוש המכשף / יאנוש קורצ'ק / תירגם מפולנית אורי אורלוב / ציורים: אורה איתן / ספרית דן חסכן, עם עובד / 208 עמודים.

את קאיטוש הכירו בארץ בגירדונות קודמים בשם „יותם הקסם", שם שניתן לו בתרגומו הקודם (באותה הוצאה, ספריית „שחרות"). זהו ילד רב־כשרונות ורב־תושיה הרוצה להיות מכשף ומפתח כוחות גנוזים (והיום היו מרגים על טלפתיה וטלקינזיס). בעזרתם הוא הופך לבורון מפורסם בקרקס ובקולנוע, אך עומד גם מול אוייב מסתורי ורב־עצמה ההופך אותו לכלב. גם מזה הוא נחלץ, בסופו של דבר. זה סיפור פיוטי, עתיר־דמיון ועונה לחלומותיהם של קוראים צעירים.

דני ורותי בשושן

אגרת של מגילה – הרפתקה במסכות / אפרים סידון, רוני אורן / מסידרת אגדה של האים, סקופוס / 48 עמ'.

דני ורותי מגוייסים על־ידי שירותי הכמוהון של שושן הבירה לטוס על מרבד־קסמים ולעמוד על טיבה של המלכה החדשה ושל התסיסה המדינית בממלכה. התהפושות הפורימיות מסייעות להם מאוד, ואם יש רגעים מסוכנים – כאותו רגע שבו ביקש המן לתלות על העץ את מרדכי ואת דני – הכל יבוא על מקומו בשלום, כצו המגילה. איורי הספר הם בונות פלסטלינה צבעוניות עשירות רמיזן, ההופכות את הספר לחגיגה לעיניים, כמו הספרים הקודמים בסדרה זו.

ביכורים

בין חריצפה לכתפיים

גדול עד השמים / שמואל בנשלום / איורים: אורית איל / ספרית פועלים.

„מי גדול רק טיפ טיפה / זה אני, על הרצפה. / מי גדול עד השמים / זה אני על הכתפיים." י"א שירים קטנים כאלה, מחורזים ברהיטות ומיועדים לגיל הרך, מלווים בספר באיורים צבעוניים עדינים.

גם אני אהיה זקן

סבא מיותב הסיפורים הבתוליים / שלומית כהן / איורה נעם נרבן / עם עובד / 32 עמודים.

שלומית כהן צירפה כאן ל"ג שירים וסיפורים, שמלכם אנחם המעיב של יחסי סבא־נכד מנקודת־מבטו של הנכד. לשם כך כללה בו גם מקצת שירים וסיפורים מספריה הקודמים, המשתלבים נפלאים במסכת החדשה. ואת כל הקשירים פותח מעין מוטו קצר ושנון: „שאלתי את סבא / גם אני אהיה זקן? / וסבא אמר: כן, ילדי, כן."

בתחריות

בדיחות מעבר למסך

יהודי ברית־המועצות – 10 – ... ומאבקם בשנות השמונים / ... פריטל / פרסומים על יהדות בשיתוף ועד המרעגים ... הציבורית למען יהודי ברית־המועצות / XVII + ... עמודים.

אם תיסלח לנו קלות הדעת, ... הכרך הזה במשהו שבשוליו, ... מספרם של דורה שטורמן וסרגיי טיקטין „בריה"מ בראי הבדיחה הפוליטית". ... ציטוטים אחדים: מאזין שואל: „מהו ... אנטישמיות באנגליה?" רדיו ארמניה ... „מפני שהאנגלים אינם חושבים שהיהודים חכמים יותר מהם." או: „רבינוביץ, מדוע אתה רוצה לנסוע לישראל?" „נמאס עלי כל המולה האלה." „איזה הגיגים?" „הנה, השגתי (...) תג. השגתי נייר־טואלט – הנ..." אך ... שוליים, כמובן. כתב־העת מכיל שורה ... של מאמרים המתארים את תנועת העליה בברית־המועצות, מביא שורה ארוכה של ... ומתאות, מפרסם מיכתבים של אסירי ציון ומסורבי עלייה ומביא גם חומר רב על ... בעולם ובארץ. יצויינו במיוחד מאמרו של יחזקאל דרור, המתווה בקיצור נמרץ את הקו שבה צריכה הממשלה להיערך לקראת מו"מ ומתן עם ברית־המועצות וכן המדור המוקדש בגילוי־לב כאוב בנושא ה„נשירה" – ... הגירתם של יהודי בריה"מ לארצות־הברית במקום לישראל.

ארץ־ישראל

תולדות רמת הגולן

רמת־הגולן / עריכה משה ענבר ... שילר / אריאל 50–51, הוצאת אריאל והמכון לחקר הגולן / 256 עמודים + 9 לוחות צבעוניים.

כנס ל"ח של החברה לחקירת ארץ־ישראל ועתיקותיה נערך בסוכות תשמ"ז בקצרין שברמת־הגולן וההרצאות שנשמעו שם היוו את היסוד לספר שלפנינו, שהורחב אף עוד ... כדי להוות סיכום מעודכן ומלא ככל ... לידע העכשווי על הגולן... ותגאוגרפיה (משה ענבר), הצומח ... דניק, ערכי טבע ונוף ... והתיישבות (צבי אילן), הדרוזים ... ועוד. ... והסטוריה של הגולן, ... למלחמה ... בידי הממשלה ... האתרים בגולן ... משה ... שרא ... חמת גדר ... ממוזיאון ... במכון ... יצויין גם ... של תמונותיו ...

המונגולים באים

מחקרים

הכיבוש הגדול – קיסרות המונגולים / מיכאל פראברין / תרגם: שרגא גפני / סדרת קלע, צהיל מערכות, משרד הבטחון – ההוצאה לאור / 446 עמודים.

אירופה שמעה על־כך בעיקר הודות למסעיו של מרקו פולו. הוא שסיפר במערב את סיפור הקיסרות האדירה שקמה במאה הי"ג במזרח הרחוק על־ידי המונגולים והגיעה לשיאה תחת שלטונם של קובלאי חאן ושל טמארלאן. הספר שלפנינו הוא ההיסטוריה של קיסרות זו, עם דגש על ההיבט הצבאי, שבו חידשו המונגולים כמה וכמה חידושים בתחומי הארגון, הטודריגוד והאסטרטגיה העקיפה. הספר ראה לראשונה אור בעברית למני יותר מעשרים שנה ומוגש עתה בהדפסה חדשה.

איך קובעים מדיניות

להחליט ולבצע – פרקים במדיניות ציבורית / ד"ר גדעון דורון / ביתנים / 263 עמודים.

כולנו בישראל יודעים שהממשלה מנהלת לנו את החיים וקובעת פתות או יותר כמה נשתכר, כיצד נגור, במה ניסע, איך ניגשא וניקבר ותהנך את ילדינו. בנסיבות אלה – אולי לא רציות, אבל מצויות – יש מישנה השיכות לשאלה כיצד נקבעת מדיניות ציבורית, נופלות החלטות ונם מתממשות. הספר שלפנינו מבקש לגבש תיאוריה של עיצוב מדיניות ציבורית למרכיביה: השפעת הקבוצות השונות („קבוצות לחץ" קוראים להן בעגה המקובלת), העימות בין כוחות סותרים, יחסי השרירותיות בקביעת המדיניות ועוד. פרק נוסף בספר יוצר מודלים של קבלת החלטות ציבוריות, כשכולם כלולה קשת ואפשרויות – אי־החוראות באשר לתוצאתה של החלטה זו ואחרת וההשתלשלות הנמשכת מכך, השפעת החלטות העבר היוצרות מצב קיים, ההופעה אחרי מירע ועיכולה, מחיר ההרשנות וטיבכיות, מגבלות יכולת הביזור והפרוגנזה של העתיד וכרומה. כאן מובא גם המודל (התיאורטי) של קבלת החלטות רציונלית להלוסינג ומשרתות פאילוזפים. פרקים נוספים עוסקים בביקורת המדיניות ובבדיקת הסוגיות העקרוניות של

האינטרס הציבורי ועצם זכותו של השלטון לבטא אותו. בחלק השני של הספר נרונים למעשה תהליכי קביעת המדיניות, ביצועה והערכתה לאחר־מעשה.

תיעוד

הולדת ז'יוואגו

בשבי העתים – חיי עם פסטרנק / זכרונות אולגה איווינסקאיה / מרוסית: צבי נוסבאום / זמורה־ביתן / 395 עמודים + 16 עמודי־תמונות.

בשנת 1946 הלכה אולגה איווינסקאיה הצעירה, הממונה על מדור המשוררים המתחילים בכתב־העת הסובייטי „נובי מיר" (עולם חדש), לערב קריאת שירים של בוריס פסטרנק בספריית המוזיאון ההיסטורי. כשחזרה אחרי הצגת ואמה כעסה, אמרה לה: „זה עתה דיברתי עם אלוהים. הניחי לי!" זו היתה תחילתו של קשר אהבה שנמשך עד פטירתו של פסטרנק ב־1960. הוא היה בנו של הצייר היהודי ליאוניד פסטרנק והפסנתרנית רוזה קאופמן. הוא אהב מאוד מוסיקה ובנעוריו חשב להיות פסנתרן ומלחין, אך שר השירה גבר. בשנות השלושים והארבעים הגיע המער בין שירתו לבין הקו הרשמי לרמה שמנעה את פירסומם, ואומרים כי ניצל מטיהור מפני שסטאלין החשיב את תרגומיו מהשירה הגרוזינית. ואומנם, הוא התפרנס במתרגם והרויך לרוסית את שקספיר, גיתה, וורלן, רילקה ומשוררי הרומאנטיקה האנגלית. ב־1956 הגיש ל„נובי מיר" את „דוקטור ז'יוואגו" זקיווה להתקבל לטוב. כידוע, הרומאן נאסר לפירסום, הודפס במערב וזיכה את מחברו בפרס נובל. הפרס עורר זעם רב בברית־המועצות, פסטרנק גורש מאיגוד המתרגמים ולא היה חסר הרבה שיגורש מברית־המועצות. הוא כתב או לכרושצ'וב כי גרושה המולדת לדידו כמוה כמוות. הוא היה או כבר חולה לב וסרטן ומתן לא רב אחר־כך נפטר בביתו שבפרדלקינו. הלקיהארי מספרה של אולגה איווינסקאיה – שהיא הדגם של לארה ב„דוקטור ז'יוואגו" – מספר על מה שהתרחש סביב הספר הזה, שעכשיו, יורשה בנראה לקרוא גם בברית־המועצות, אבל התמונה שהיא מציירת רחבה יותר: יש כאן פרקים מרתקים מחיי הספרות בברית־המועצות וכמובן, גם מחייה במחנה ריכוז, שהם כנראה

שער „בשבי העתים"

חלק בלתי־נפרד מהביוגרפיה של כל אישיות שם. משולבים בספר שירים של פסטרנק (בתרגומיהם של ב"צ תומר, ארי אבנר, שלונסקי וצבי נוסבאום) ומכתבים שלה.

שצ'רנסקי יוצא לחופשי

שצ'רנסקי – סיפור של נצחון / מרטין גילברט / תרגום: אביקור נולן / עידנים, ידיעות אחרונות / 190 עמודים + 8 עמודי־תמונות.

עד שיכתוב שצ'רנסקי את האוטוביוגרפיה המיוחלת שלו, כתב אותה לפי שעה פרופ' גילברט, איש רב־פעלים, עורך שורה של אטלסים היסטוריים, הביוגרף של צ'רצ'יל ומראשי הפעילים במאבק למען חרותם של יהודי בריה"מ. הספר יצא תחילה באנגלית ועכשיו לפנינו תרגומו העברי. מסופר כאן על מישפחתו של שצ'רנסקי בגרול, פרי מאבקו הגלוי למען עלייה והסיכתו למעין דובר של הנהגתו. זו באותו העולם, על שמונה השנים שעשה במאסר, על רדיפות־ליבית־אחר אביטל שהיכתה לו ומן רב כל־כך ולבסוף על ניצחון המאבק והשיחרור. בספר משולבים רבים ממיכתביו.

החוקר והאדם

עם הופעת יומניו ואיגרותיו של ש.ה. ברגמן

מאת יוחנן ארנון

שמואל הוגו ברגמן

Schmuel Hugo Bergman, Tagebuecher & Briefe. Band I 1901–1948; Band II 1948–1975. Koenigstein, Juedischer Verlag bei Athenaeum. Leo-Baeck-Institut, 1985 [1986], XVII, 753; 756 SS. Illustr.

הספר שלפנינו הוא ארוע ממדרגה ראשונה: שני כרכים עבי כרס המכילים את יומניו ואיגרותיו של שמואל הוגו ברגמן, שמגרעתם היחידה היא שהם יצאו לאור בגרמניה וכתובים בשפה הגרמנית. רצוי מאוד לתרגמם ללא דיחוי לעברית על מנת שלא רק הגרמנים בארצם וה„יקים" שבנו יהנו ממנו.

ועצה נוספת: משום שהשפה העברית תמציתית לעומת הגרמנית, רצוי לחלק את הספר לשלושה כרכים ולא לשניים, כי קשה להחזיק ביד לזמן רב את הכרך הראשון שמישקלו 1.2 ק"ג, והשני הנופל ממנו רק בחמישים גרם.

אך איני מתלונן, כל דקה של עמל מסוג זה משתלמת. ואף שאיני מן המסכימים עם ריעותיו הפוליטיות של ברגמן, שהיה ממייסדי „ברית שלום". הקריאה בספר היא לכל בן־תרבות נבחינת פתיחת חלון גדול ומשב אוויר זה ומרענן, מה עוד שלדעתי קריאה זו היא בבחינת „קריאת חובה" לכל אדם המבקש ללמוד על תקופה אדומה ומכריעה בתולדות הישוב, על אישיותו של אחד מבחירי ההוגים והמורים בארץ, והרוצה להתבשם מהצצה לעולמו של אדם נעלה ונקי־כפיים.

הומאניסט ורגיש

למי שבא במגע עם הוגו ברגמן כעמית, כסטודנט או כידיד, אין צורך להמליץ על ספר זה. אך לכל שאר הקוראים צריך להדגיש כי אין כאן זיכרונות המשולבים ביומנים ובאיגרות של הוגה דיעות אקדמי קר־רוח ויבש, אלא מסכת חיים של לב אנושי רגיש, של פילוסוף הומאניסט ושומר מיצוות, הרחוק מן הקיצוניות. הספר הוא חג לכל יהודי חושב, לכל ישראלי רחב־אופקים, תהא השקפת עולמו או השתייכותו הפוליטית אשר תהא. לפנינו תולדות הציונות, ההתיישבות בארץ־ישראל, והתנועה היהודית, בין השנים 1901–1975, באספקלריה של אישיותו. היכן ראינו ביקורת עצמית כזאת, יושר אינטלקטואלי כזה, ולב חם כזה? גם הפתיחות של ברגמן היתה ללא גבול, ושום אדם, שום דת ושום ארץ לא היתה זרה או משוללת עניין בעיניו.

את הכרך הראשון פותחים מבוא מאת העורכת מרים סמבורסקי – רעיתו של פרופסור שמואל סמבורסקי, מדע והיסטוריון, עמית וידיד של ברגמן, חבר ב„ברית שלום" – שבו היא מסבירה כיצד נבחרו היומנים והאיגרות מתוך חומר רב לפי הנחיות של אשה, אלמנת ברגמן. כן ניתנת מסתו של נתן רוטנשטרייך – אף הוא מעמיתיו וידידיו של ברגמן – על קשת עבודתו הפילוסופית של ברגמן (מעברית: מרים סמבורסקי).

בספר עצמו אוסף בלתי נדלה של מיכתבים, תעודות, תיאורי פגישות, שיחות, תאורי מסעות לארצות רבות, הירהורים וזיכרונות. כל תקופה ותקופה, שהצעירים בינינו מכירים אותן רק על־פי שמועות או מתוך לימוד ההיסטוריה, עולות לנגד עינינו בצורה חיה, פלסטית, וכל זה בגרמנית המיוחדת של ברגמן, שניתוחה בוודאי יעלם מתרגם העברי. כפי שמציינת העורכת, לא נעשה שום ניסיון לתקן גרמנית זו; תוקנו רק פליטות קולמוס עדודות.

מייסד „ברית שלום"

הכרך הראשון נפתח בתיאור מסע לאחר בחינות הבגרות לקלאסטרגאס (אוסטריה) עם הדוד רודולף. אחרי מיכתב אל פרנץ קפקא – „מדוע נעשיתי ציוני" – שוב תיאור מסע, הפעם לגליציה – „זה היה המצב האוויר זמן רב, לראות המון יהודים, יהודים בקפוטה ופיאות ודם יהודי אמיתי, וטוב..." (1901). ובשנת 1905, מתוך מכתב: „על המונוגמיה..." – על היתרונות של המונוגמיה (אצל שני בני הזוג) על פני הפוליגמיה. מכאן נסיעה לירח־דבש באיטליה ולאחר מכן מיכתבים משירותו הצבאי (1909) בפשמישל וכו'. בשנת 1910 אנו נוסעים איתו לביקור בארץ־ישראל: טריאסטה, אלכסנדריה, קהיר, יפו, תל־אביב, פתח־תקוה, ירושלים, חברון, חיפה. הוא נהנה, אך גם שואל שאלות לעניין. עגורה, ינבאל, כנרת, ראש־פינה. מדבר עם קלווריסקי ואהרונסון על התישבות.

בינואר 1912 אנו קוראים מתוך מיכתבו אל הפילוסוף פרנץ ברנטנו, שהמליץ בפניו על ההתנצרות כיתרון בקריירה אקדמית, את נימוקיו נגד צעד זה, שהוא בעיניו חילול כבוד הדת בכלל ודתו בפרט. את חוויותיו כקצין בעת מלחמת־העולם הראשונה אנו חווים איתו ביומן המלחמה 1914–1918 (גם על החייל היהודי בקרב חבריו הנוצרים). על מה חושב הקצין הצעיר אחרי קריאת הנעדרות „התוצאה עד כה היא המסקנה שפלירט עם ... לא יתכן; שבאן קיימת רק הדרך של הברה ... ... של ישן או שלילתה..." אגב, הוא מכנה את ... במטכ"ל, אלוף העבר, „ארים" ללא היסוס, מלה שבשנת 1918 כנראה טרם היתה עמוסה במשמעות הססמאות הגזעיות הנאצית שעתידה היתה לקבל.

בשנת 1920 עלה ברגמן עם אשתו (הראשונה) ושני ילדיו ארצה ומתיישב בירושלים. מתמנה מנהל הספריה הלאומית. ב־1921 הוא מבכה את מותו של ברנר, „הישר שבין הסופרים העבריים", ומייסד את „ברית שלום" בשנת 1925. משנת 1928 הוא הופך, נוסף על עבודתו בספריה, לדוצנט לפילוסופיה. בזמן הפוגרומים בשנת 1929 הוא נעדר מן הארץ, אך כשהוא חוזר, הוא סובר שהאנגלים הם אשמים ... ואשמת היהודים ... עם הדגל ליד הכותל. על־כן הוא פונה אל הנציב העליון בבקשת חנינה לרוצחים ... אותם ראה במיגרש הרוסים, אסורים ...

אין הוא שוכח לציין ביומנו את התאריך שבו בתו מתיישבת בפעם הראשונה לבדה על הדשא, או כשהוא חולט לעצמו בראשונה קפה שחור במכונה שקיבל משושנה (הלוי, הביבליוגרפית הידועה). כחוט השני עוברים ביומניו ובאיגרותיו דיווחים על שיחותיו עם כל מי ומי בישוב: ש"י עגנון, חיים ארלוזורוב, הרב שמחה אסף (מורו לתלמוד), משה ברש (תלמידו), מרטין בובר, ח.נ. ביאליק, מאקס ברוד, בן־ציון דינור, י.ל. מאגנס, ועוד רבים וטובים.

עבודה מונומנטלית

מובן שבין תיאורי השיחות יש לא מעט קוריוזים: ב־8 לאפריל 1950 אמר רב רפורמי אמריקני בשם אלטמן בנוכחות ברגמן והכומר מאס על אצ"ג („המיתוס" שלו על היהדות: „אם זאת היהדות, לא נותר לנו אלא להתנצר". לא רשומה תגובה כלשהי של ברגמן. או: כאשר אשתו זועמה על שהרב קוק פירסם גילוי־דעת להגנת סטבסקי, לא מחה בירה. אך הוא מספר גם דברים יפים שאמר הרב, בעיקר מפי ביאליק.

דבר מעניין נוסף ביומניו הם החלומות הרבים שהוא רושם ולרוב גם מפרש בעצמו.

יש לשבח את מרים סמבורסקי על עבודתה העצומה בבחירת החומר, שהוא כשליש מן הקיים, ועל העריכה, עבודות התרגום, כתיבת המבואות וההערות ולבסוף קריאת ההגהות. לאלה האחרונים לא יכלה להקדיש כנראה את מלוא הזמן הדרוש, ועל־כן ניתן למצוא שגיאות־דפוס ושיבושים בהערות ובמפתח האישים, והכל. אך דבר זה אין בכוחו להפחית מן העבודה המונומנטלית, לא מן הקנקן הנאה ולא מתוכנו המשובח. התצלומים מתקופות שונות בחייו של ברגמן מוסיפים לוויה־חן לשני הכרכים.

אלון אלטרס

לזכר אמי מרים אלטרס (1920–1986)

לא חסד אלוהי

„וּבָאוּתוֹ יוֹם פָּסַקְנוּ לִקְרֹא.
לֹא שָׁמַעְנוּ בַּת קוֹל הָאוֹמֶרֶת הַפְסִיקִי לִקְרֹא
וּבְלִבֵּנוּ לֹא שָׁכַן חֶסֶד אֱלֹהִי אֶלָּא תַּרְדֵּמָה.
וְכַאֲשֶׁר הַמֵּת שָׁב לְצְלִילוּתוֹ נִמְצָאנוּ לְכוּרִים
וּמְשׁוּחָחִים אִתָּהּ, בֶּן עִירֵנוּ".

הצמח שקניתי

הַצֶּמַח שֶׁקָּנִיתִי לְאִמִּי הָאֲרִיךְ חַיִּים אַחֲרֶיהָ.
לֹא אַכְחִישׁ, הִיא אָהֲבָה אוֹתוֹ,
וְעַכְשָׁו הוּא כְּפִנַּת הֶחָדֵר
אֵינוֹ חָשׁ בַּמֶּה שֶׁקָּרָה.
מִפַּעַם הַשָּׁנִיָּה בֶּחֳדָשִׁים הָאַחֲרוֹנִים אֲנִי שׁוֹאֲלוֹ
„הַאִם אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ הַמָּתוֹק לֹא יָפֶה עוֹד בְּעֵינֶיהָ"

בין הלהבות

אֶת קוֹלֵךְ אַתָּה מַשְׁמִיעַ מִבֵּין הַלֶּהָבוֹת.
הַמַּיִם שֶׁהֵבִיאוּ עָלֶיךָ אֶת מוֹתְךָ
אֵינָם מְצַנְּנִים אֶת הָאַהֲבָה.
יְלָדִים בְּאַהֲבָתָם אֶת אֲבִיהֶם
יַצִּיעוּ לוֹ אֶת בְּשָׂרָם לְמַאֲכָל.
וְאַתָּה, לֹא אַהֲבַת בֵּן וְלֹא רַחֲמִים עַל אָב זָקֵן
הַסִּיחוּ דַּעְתָּהּ, כְּטוּחוֹת צַעֲרָהּ אֶל אַבְדָנָהּ.

★

(מתוך מחזור שירים בהתהוות)

האוזן השלישית

„מפרגנים" לבולי

אווירה של „פירגון", תישבחות ומחמאות שררה ביום ג' השבוע בבית הוצאת הקיבוץ המאוחד. חברים, סופרים, אנשי ההוצאה ועיתונאים התכנסו למה שכונה „הרמת כוסית" והפך למיסגן של חיבה ואהבה לא.ב. יהושע (בולי בפי כל), עם הופעת ספרו „מולכו". מנהל ההוצאה, עוזי שביט, שפתח את מיצעד הדוברים, אמר שהספר הוא בעצם מצחיק, ולזה לא שמו לב. שביט הוסיף שאפשר לברך עליו בלי „אבל" ובלי „אילו", אלא פשוט מכל הלב. נסים קלדרון אמר שהספר „חם ואינטימי". מנחם פרי, עורך „הספריה", פתח בכך שאין לו טענות לא לקהל (שקונה) ולא לביקורת (שמשבחת). אבל עד־מהרה התברר שדווקא יש לו, בעיקר לביקורת: „המבקרים החמיצו את הספר", קבע פרי ויעץ להם פשוט לקרוא אותו מחדש. את בולי הוא הגדיר כ„אחד החייטים המעולים בספרותנו", כי הוא יודע „לתפור" את כל הפרטים ולקשר ביניהם ממרחק של עשרות ומאות עמודים. לדעת פרי, הוא עושה זאת יותר טוב מעגנון. פרי העיד על עצמו שקרא את הספר חמש פעמים, ובכל פעם מצא בו דברים חדשים, והוא בטוח שאם יקרא בו פעם שישית, יגלה בו רבדים נוספים. אחריו דיברו יהודית הנדל („מצאתי בספר וירישת־שלום מצ'כוב"), לובה אליאב („הספר לא הצחיק אותי, זה ספר עצוב") ודן שביט („תורה לבולי על הספר"). חתן המסיבה, א.ב. יהושע, עמד מן הצד כמי שהשכחים כבדים עליו והתקשה לעצור בעד התרגשותו. הוא סיפר כיצד גמלה בליבו ההחלטה לכתוב את „מולכו" דווקא ביום הכיפורים לפני תפילת „נעילה", והודה לפרי על עבודתו בעריכת הספר. „גם בגיל 50 סופר צריך עורך", קבע בולי, פנה אל עמליה כהנא־כרמון שהיתה בין הנוכחים ואמר לה „כן, כן, תני לעורכים לעבוד...".

א.ב. יהושע

תחיית מתים ספרותית

בהצהרת הכוונות שלהם התחייבו אנשי ה„ספריה" להחזיר כל שנה כותב עברי נשכח אל מעגל החיים הספרותי. בשנה שעברה היה זה דוד פוגל. השנה יהיה זה אהרון ראובני, סופר שנוי במחלוקת שהיה, בין היתר, אחיו של הנשיא בן־צבי. בשבועות הקרובים תראה אור הטרילוגיה שכתב בשנים 1916–1919 „עד ירושלים". יהיה זה, סביר להניח, ארוע תיקשורתי שיזכה לכיסוי מאסיבי, שכן ראובני היה אדם מרתק: הוא לא השתלב בקהילת הסופרים הארץ־ישראלית, הוחרם במשך שנים רבות; „בעט" כל הזמן, וברנר היה היחיד שלקח אותו תחת חסותו. במשך עשרים וחמש שנים שמר על שתיקה ספרותית, ורוב הרומאנים שכתב הם רומאני מפתח. קל לזהות בהם אישים בולטים בישוב. ב„עד ירושלים" למשל „מככבים" דוד בן־גוריון, יצחק בן־צבי, יוסף חיים ברנר ואליעזר בן־יהודה.

11 סופרים ישראלים באיטלקית

בחודש הבא תופיע במילאנו אנתולוגיה לסיפורת עברית הכוללת אחד־עשר סיפורים של יוצרים ישראלים: יצחק אורפז, רות אלמוג, אהרן אפלפלד, יוסל בירשטיין, יצחק בן־נר, א.ב. יהושע, עמליה כהנא־כרמון, עמוס עוז, יהודה עמיחי, אהרון שבתאי ודוד שחר. זו אנתולוגיה עברית שניה הרואה אור בהוצאת ספיראלי בשיתוף המכון לתירגום ספרות עברית. על העטיפה יוטיעו כבשים של קרישמן. גאיו שילוני ששב לא מכבר מארץ המגף מספר לאוזן השלישית שטוב היום להיות יהודי באיטליה. היחס ליהדות ולישראל השתפר בעיקבות חטיפת „אקילה לאורו" והטבח בנמל התעופה פיומיצ'ינו. „עיין ערך אהבה" יראה אור באיטלקית תוך שנה, וכך אף מבחר מסיפוריו של א.ב. יהושע. משאו־ומתן מתנהל בימים אלה כדבר תרגום „ערבסקות" של שמאס לאיטלקית.

אנתולוגיות הבוחרים והנבחרים

תיאטרון „הבימה" יעלה בשנה הבאה, לראשונה בארץ, את מחזהו ה„מזרח־תיכוני" של שקספיר „אנטוניוס וקליאופטרה" בתרגום חדש של מאיר ויזלטיר. ויזלטיר מספר שכבר שתרגום מחזה שקספירי לא יהיה אסון בכללי מוחלט – עובדים גם עם הוצאת־ספרים וגם עם תיאטרון. עבודת תרגום אחרת של ויזלטיר, שראתה אור בימים אלה, היא הספר „אלוהים יורע", מאת ג'וזף הלר (הספריה לעם, עם עובד). ספר משעשע שמשובצים בו פסוקים תנ"כיים רבים. כך מצא עצמו ויזלטיר מתרגם חזרה לעברית פסוקים תנ"כיים מגירסה אנגלית מיושנת ושגויה. אבל כל זה כבר מאחוריו. עכשיו הוא שוקד על אנתולוגיה בנוסח מיוחד, שתתפרסם גם כן בהוצאת עם עובד. הוא פנה אל המשוררים אלון אלטרס, יצחק לאור, חזי לסקלי ויוסף שרון וגיבש עימם רשימה של עשרים משוררים המייצגים את שירת שנות ה־70 וה־80. כל אחד מעשרים משוררים אלה נתבקש לבחור שבעה שירים, שהם בעיניו המיטב שבשירתו. שירים אלה יתפרסמו באנתולוגיה. את נימוקיהם יפרסמו הבוחרים רק אם ירצו (כדי למנוע סיכסוכים בקהילה הספרותית הצרה). זה לא מסובך כמו שזה נשמע. מכל מקום, בין הנבחרים אפשר למצוא את אבידן, בוררט, גלבע, הורביץ, וולך, ויזלטיר, זך, זלדה, אבות ישורון, עמיחי, רביקוביץ, שבתאי, שדה ושימל.

צלמים ראשונים בארץ־ישראל

מראות הארץ, עוד לפני שנכבשה אל העידן המודרני, מתועדים בתצלומי ארץ־ישראל של המאה שעברה. שמונה שנים נמשכה עבודת המחקר של פרופ' ישעיהו ניר מהאוניברסיטה העברית בנושא ההיסטוריה של הצילום בארץ־ישראל. את התצלומים המקוריים המוקדמים ביותר גילה, לאחר עבודת בילוש רבה, בארמון כפרי נידח במזרח צרפת, שהיה שייך במאה הקודמת לאציל צרפתי, אשר ביקר ב־1844 בארץ־ישראל וצילם את נופיה. המסע בעיקבות ראשוני הצלמים בארץ הוא מסע אל ימיו הראשונים של הצילום, כמו גם מסע אל הישוב הישן בטרם התיישבות הציונית. הספר „בירושלים ובארץ־ישראל בעיקבות צלמים ראשונים", המבוסס על המחקר, יצא לאור באחרונה בהוצאת משרד־הביטחון.

...פתיתים...

● שבועות ספורים לפני מותו הירצה המרצה דן פגיס ז"ל על החידה בספרות. הוא השתמש בשירה של מלכות „חתך", כדי להדגים חידותיות בשירה. בגיליון הקרוב של „מאזנים" יתפרסם השיר, בתרגומה של רות קרטון־בלום והוא יוקדש לדן פגיס. אגב, תחרות השירה, שאורגנה על־ידי הסתדרות הסטודנטים באוניברסיטה העברית, תיקרא על־שמו של פגיס.

● ספר השירים של גבריאל פרייל „חמישים שיר במדבר" יצא לאור השבוע בהוצאת הקיבוץ המאוחד. סיפרה של ד"ר יעל פלדמן „גבריאל פרייל והמסורת של הדו־לשוניות בספרות היהודית" ראה אור בארצות־הברית לפני מיספר חודשים. ד"ר פלדמן מגלה כי למרות שפרייל נחשב למודרניסט אמריקני, שורשי שירתו הם במודרניזם היידי דווקא.

● האגודה על־שם מרדכי ברנשטיין מכריזה על פרסים ספרותיים לשנת תשמ"ז: פרס לרומאן עברי מקורי על חיי הארץ, פרס לספר שירה עברי מקורי ופרסים על ביקורת ספרותית בעיתונות היומית. את הכתבים יש להגיש למנכ"ל ותאחדות הוצאת הספרים, ת.ד. 20123 תל־אביב.

● פרופ' נורית גוברין תרצה על הנושא „ירושלים ותל־אביב כמטאפורות בספרות העברית", ביום ג', 24.3.87, בבנין גילמן, אולם 496, אוניברסיטת תל־אביב.

● ערב המוקדש לנעמי שחר ז"ל במלאות שנתיים לפטירתה ועם הופעת ספר שירה „לקשת בענן" יתקיים ביום ה' 26.3.87 בשעה 20.30 בבית־הסופר, תל־אביב.

● טקס חנוכת הבית של „מכון הדרמן למחקרי ספרות" ייערך ביום ג' 31.3.87 בשעה 17.00 בהשתתפות שר החינוך והתרבות, יצחק נבון. מכון הביומן, הממוקם בשדרות דוד המלך 20 בלוד, עוסק בעיקר בחקר מורשת יהודי צפון־אפריקה.

● כל מי שיש ברשותו מכתבים, תעודות, תצלומים או עדויות בעל־פה הקשורים במשורר אמיר גלבע, עד שנת 1943 – יבוא על התודה אם יואיל להתקשר עם אירה צורית, רחוב רופין 26, תל־אביב, טל' 03/232579, לצורך עבודה עיונית.

מוזיאון תל אביב
אירועי השבוע

שד' שאול המלך 27, תל־אביב. מודיעין וקופה: טל' 261297. משרדים: טל' 257361.
שעות הביקור:
א'–ה': 10.00–14.00; 17.00–21.00.
שבת: 11.00–14.00; 19.00–22.00.
יום ששי: סגור.
הספריה פתוחה: בימים א', ב', ד': 10.00–16.00; ג', ה': 10.00–13.00; 15.00–19.00.

לתשומת לב: ביום שלישי, 24.3 יהיה המוזיאון פתוח: בשעות הבוקר כרגיל (10.00–14.00) ובשעות הערב תחל מ־19.00–21.00 בלבד.

תערוכות
אלכסנדר ארכיפנקו – מאה שנה להולדתו
תערוכה מקיפה ובה כחמישים פסלים, ציורי־פסל ורישומים, מאוספים ציבוריים ופרטיים בישראל, אירופה וארה"ב. התערוכה מאורגנת בשתוף עם הגלריה הלאומית, וושינגטון, ונעזרת בשפות מטעם המועצה הפדרלית לאמנויות ולמדעי הרוח.

אלכסנדר ארכיפנקו
שתי נשים, 1920

שיח גלריה בתערוכת ארכיפנקו, מוצ"ש, 21.3, ויום שלישי, 24.3, בשעה 20.00
מגמות באמנות המופשט הגיאומטרי.
אוסקר קוקושקה, 1886–1980. מבחר הדפסים ואלבומים מאוסף המוזיאון.
אדוארד מונק: נשות, אהבה ותרדה.
תצוגה של מבחר מאוספי המוזיאון.

מוצג מיוחד
לרגל יובל המאה להולדתו של אריך מנדלסון (1887–1987). רישומים משנות ה־20 וה־30 מאוספים פרטיים, המוצגים עתה לראשונה.

מוסיקה
רביעיית ברטוק (הונגריה)
היום, יום שישי, 20.3, בשעה 14.30. בתכנית: היידן, ברטוק, ברהמס (חמישיה לקלרנית), בהשתתפות אלי הפץ, קלרנית.
מחר, מוצ"ש, 21.3, בשעה 20.30. בתכנית: בטהובן, ברטוק, שומאן (חמישיה לפסנתר), בהשתתפות אריה ורדי, פסנתר.
קול המקהלות, זמרי קאמרן. מנצח: פרופ' היינץ הניג (גרמניה). בתכנית: שיץ, באך, ברהמס, ומדריגלים מהרנסנס. יום שלישי, 24.3, ויום רביעי, 25.3, בשעה 20.30.

הרצאת אורח (באנגלית בליווי שקופיות).
הראשונה בסידרת ההרצאות ע"ש פניר גולדשמיט.
ברנס גאנטן – הברוטון המבוער. ע"י דוד סילבסטר (בריטניה), מבקר וחוקר אמנות, אשר פרסם ספרים רבים בשיתוף עם סכבי – תנועה עולמית. יום חמישי, 26.3, בשעה 20.30.

לילדים
הרשמה לפעילות בחופשת הפסח „לגעת בחומר – מדו מימד לתלת מימד". שתי פעילויות בכרטיס אחד.
כרטיסים מראש בקופת המוזיאון ובביתן הלנה רובינשטיין.
„עיגול ועוד משולש בריבוע". מופע לילדים מגיל 4. עם עירית ועזרא דגן. יום רביעי, 25.3 בשעות 17.00, ו־18.00 (למנויים בלבד).
„צורות" – מרכז הפעלה לילדים. לצד התערוכה „מגמות באמנות המופשט הגיאומטרי". פתוח במשך שעות הביקור במוזיאון.
הרפתקת אחה"צ לילדים (בשעה 17.00) „אדום, צהוב, אדום" שעשועי גלריה וסרט. לילדי הגן (גילאי 4–5), יום ראשון 22.3. כרטיסים מראש בקופת המוזיאון.

מפגש בוגרי השתלמויות מורים
בתערוכה „מגמות באמנות המופשט הגיאומטרי": בתכנית: שיח גלריות, דיון במרכז ההפעלה החינוכי „צורות", המופע „עגול ועוד משולש ברבוע". יום רביעי, 25.3, בשעה 17.00.

קולנוע
„שואה": חלק א': בימים א'–ה', 22–26.3, משעה 13.00.
הקרנת בכורה ארצית: „סיפורים מהחיים" (ארה"ב, 1986, 89 דקות, בצבע אנגלית בתרגום לעברית). סרטו הראשון של דייויד ביירן; כוכב ומלחין להקת „ראשים מדברים". מוצ"ש, ובימים א'–ה', בשעות 19.30, 21.30.

ביתן הלנה רובינשטיין
שד' תרס"ט 6, טל' 299750. הביתן סגור לרגל הכנת תערוכה.

FIAT מודעה זו באדיבות פיאט

השבוע במוזיאון ישראל – ירושלים
20–27/3

שעות הביקור: ימים א', ב', ד', ה', 10–17; יום ג', 16–22 (היכל הספר 10–22) שישי ושבת 10–14. טל' 02-698211.

תערוכות

„שטרייכמן" – תערוכה מקפת של יצירת יחזקאל שטרייכמן, מגדולי הציירים הישראלים הכוללת ציורי שמן משנות הארבעים ועד היום.

„מדוזו לתלת־מימד" חכר אמן ישראלי – דוד גרשטיין והתערוכה „אמנים מנטטים אמנים", באגף הנוער
„תמרה ריקמן: החוף המכושף" – סדרת ציורים בטמפרה ולכה על־גבי נייר שנעשו במהלך 1986 ונשאבו חוף גבעת־עליה ביפו.
„פליקס נוסבאום (1904–1944)" – ציורים של אמן יהודי שנספה בשואה.
„ניו־יורק עכשיו" – שישה אמנים אמריקאיים, מנציגי הדור החדש הפעיל בניו־יורק מציגים יצירות ציור ופיסול המבוססות על כיוונים חדשים.
„רקמת בית־לחם" – 50 שמלות ערביות רקומות ממאה השנים האחרונות מבית־לחם וסביבתה, עד 28/3.
„רכישות חדשות בזכוכית עתיקה" – בביתן אליהו דובקין לזכוכית עתיקה.
„איורים בפלסטלינה" – תהליך איורו של ספר בליווי דמויות מפלסטלינה, מעבודותיו של רוני אורן, באגף הנוער.

רשימת אירועים ותערוכות ניידות ברחבי הארץ – ראה עתונות מקומית (פרטים בטל' 02-698213, 02-698214).
הדרכות: בימי ג' בשעה 16.30; בימי ד' בשעה 10.30
לתשומת־לב – אין להכניס למוזיאון נשק ואין תנאים להפקדתו.

במוזיאון לארכיאולוגיה (רוקפלר): שעות הביקור: א'–ה' 10–17, שישי ושבת 10–14. „חיות מן העולם העתיק" – 400 תיאורי חיות – בציור, פיסול והבליט – שמקורן בתרבויות אגן הים התיכון מאוסף ליאו מילדנברג.
„רעשנים ומסכות בעת העתיקה" – תצוגה מיוחדת לפורים (בת כ־20 חפצים מארץ ישראל ומתרבויות שכנות.
„אמנות האיסלאם" – תערוכה ליחידת במרכז גולי של המוזיאון לארכיאולוגיה (רוקפלר).

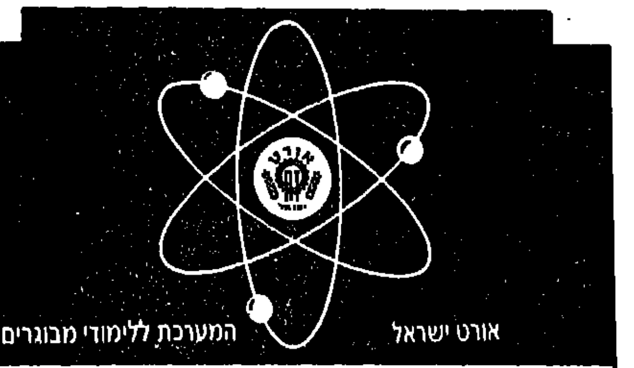

אורט ישראל | המערכת ללימודי מבוגרים

יום עיון:
כורים גרעיניים ושמושי קרינה בתעשיה וברפואה
יום ב' 23.3.87 בשעה 08.00, אולם המלך שלמה, מלון הילטון ת"א

פתיחה ודברי ברכה: מר משה שחל - שר האנרגיה והתשתית. מר ישראל גורלניק - מנכ"ל אורט ישראל.
מנחה: פרופ' גד שני - המחלקה להנדסה גרעינית אוניברסיטה בן גוריון.

תוכנית הרצאות:
כורים גרעיניים ומגמות פתוח בתחום האנרגיה הגרעינית בעולם.
★ ד"ר אהוד גרינשפן - הועדה לאנרגיה אטומית.
בטיחות גרעינית
★ ד"ר דן ליטאי - הועדה לאנרגיה אטומית - בטיחות כורים.
★ ד"ר יאיר רייזנר - המח' לביופיסיקה - מכון ויצמן - צ'רנוביל - סיוע לנפגעי הקרינה
ישומי טכנולוגיה של קרינה בתעשיה
★ ד"ר דן קדם - קדם טכנולוגיות.
סרטים בנושא כורים גרעיניים ושמושי קרינה גרעינית.
ישומי קרינה ברפואה
★ ד"ר משה מלול - המח' לרפואה גרעינית - בי"ח ביילינסון, חידושים ברפואה גרעינית.
★ ד"ר מרים בועזי - הועדה לאנרגיה אטומית, MONO CLONAL ANTIBODY DIAGNOSIS
★ ד"ר דוד בכר - הועדה לאנרגיה אטומית, עור מלאכותי.
המחיר (כולל ארוחת צהריים וכיבוד) 110 ש"ח בלבד.

פרטים והרשמה: אורט ישראל - המערכת ללימודי מבוגרים, שד' דוד המלך 39, ת"א טל: 03-234507 או פלאפון 050-23028/9 (קידומת 050 מכל הארץ), או באמצעות המחאה (בציון פרטים אישיים) לכתובת: אורט ישראל המערכת ללימודי מבוגרים, ת.ד. 16067 ת"א מיקוד 61160

מספר המקומות מוגבל

„דגון"
חברה למכירות פומביות
מזמינה
למכירה פומבית
של ציורים, כלי כסף, יודאיקה, עתיקות ושטיחים שתתקיים בבית אסיה רח' ויצמן 4 ת"א ביום רביעי 25 במרץ 1987 בשעה 19.30

תצוגה מוקדמת תתקיים בבית אסיה

בימים ראשון	22	במרץ	בשעות	16.00–20.00
שני	23	במרץ	בשעות	10.00–20.00
שלישי	24	במרץ	בשעות	10.00–20.00
רביעי	25	במרץ	בשעות	10.00–14.00

מושב שתופי
„מבקיעים" דרומית לאשקלון
קולט משפחות עד גיל 35
בתחום ענפי המשק
חקלאות ■ בעלי חיים ■ כמריה ■ ותעשיה בפיתוח
רצוי בעלי מקצוע ונסיון קודם
בואו והצטרפו אלינו
מען למכתבים: ד. קליטה, מושב מבקיעים ד.נ. חוף אשקלון מיקוד 79125
טלפונים: בשעות אחה"צ 17.00–21.00
שבתאי – 051-28298
אבי – 051-29513
אורה – 051-29514

יהושע אורנשטיין, הוצאת ספרים „יבנה" בע"מ
תל־אביב, רח' מזא"ה 4, טלפון 297856

יצאו לאור

• **הגדה של פסח**
מצויירת בידי נחום גוטמן
הנוסח המסורתי המלא של ההגדה מוגש בתבנית גדולה, צבעונית ובאותיות מאירות עיניים.

• **בצאת ישראל ממצרים**
סיפור יציאת מצרים בציורים מצויירים על־ידי נחום גוטמן מילים לציורים: אהוד בן עזר
ספור יציאת מצרים לילדים מוגש בסגנון קריא וקל, ומשלים את ההגדה.
ציוריו המקסימים של נחום גוטמן – חגיגה לקורא העברי

הגדות נוספות לקראת הפסח:
● הגדה של פסח עברית
● הגדה של פסח עברית־אנגלית
צייר צבי לבני.
ההגדות הן בתבנית גדולה.
● הגדה של פסח – כיס

לחשיג בהוצאה ובחנויות הספרים בארץ

האוניברסיטה הפתוחה
יום עיון בנושא:
היבטים יישומיים של תורת הלשון
9.30 יו"ר אורה רענן
„מעולות הדיבור בתקשורת הבין־אישית" ד"ר ליאורה ויינבך
„נוירולינגוויסטיקה – מחיר" ד"ר אסתר בנטור
„עבודת האקדמיה ללשון העברית ויישומה בלשון" ד"ר יגאל ינאי
11.15 הפסקה
11.45 יו"ר מינה עפרון
הקרנת הסרט „התפתחות מערכת הכתב"
„תופעות תצורה בלשון ילדים" דורית רביד

יום העיון יתקיים ביום ב', כ"ב באדר תשמ"ז, 23 במרץ 1987, באולם ההרצאות, האוניברסיטה הפתוחה, רחוב קלאוזנר 16, רמת־אביב.

יום העיון ייערך במסגרת הקורסים: „מבוא לתורת הלשון", „תורת ההגה", „בלשנות שימושית", „התחביר הלשון העברית".

נמצא בחנויות !!!
סיפורו המרתק של חגי סגל על
המחתרת היהודית
אחים יקרים
הסיפור המלא של הפרשה – התכניות, הגילוי, החקירה והתוצאות!
★ הספר מתכנית הטלוויזיה „במבט שני" להשיג ברשת חנויות „כתר" ובכל החנויות המובחרות בארץ.

יוניפר
GALLERY · גלריה
Juniper
פתיחת גלריה של תמונות ותכשיטים
תיערך ביום שבת 21.3.87 בשעה 11.00 בבוקר
רח' טורא 1 ימין משה (לשעבר גלריה אלה)
הגלריה פתוחה:
יום א'–ה': בין השעות 10.00–13.00, 16.00–19.00
יום ו': 10.00–14.00 שבת: 10.00–13.00

תרבות ספרות אמנות

מצלמת אמת

מאת דליה אמוץ

אירין פלטקה, צילומים על בד, 1982–1986, רחבת הכניסה לאולם רבקה קראון, תיאטרון ירושלים.

דוכרים גדולים יחסית, תלויים ללא מיסגרת ונושמים כאילו תלת־ממדיות אפילו יותר מהרגיל בצילום על נייר. מידותיהם כמטר על מטר ועשרים, ושוליהם אינם מסתירים את גבול הנגטיב. הבד מכוסה שכבת אמולסיה ועליה מודפסים באפרוריות רכה, בהירה ושקטה ונטולת דרמטיות, לרוב אפילו ללא ריטוש, עם פגמים גלויים, הצילומים של אירין פלטקה. הם לכודים בצפיפות של מירפסת־אבן, עציצים ופרחים, חלון מואר, שולחן או ספה, באווירה של דירה ירושלמית. הדמויות, ידועות ופחות ידועות, מרוכזות בעצמן או מאירות מבט, נראות כאילו יודעות על המצלמה, מביטות אליה, אך אינן מעוות פנים או גוף לעומתה.

בצילום אחד יושב צבי גולדשטיין, אמן של אוביקטים פיסוליים, בפינת הבר, מחזיק בידו ברישול תצלום קטן שבו הוא עצמו ועוד מישהו מצולמים יחדיו. ארשת פניו מרוכזת ומהורהרת אל תוך המצלמה והצופה כאילו מנסה לרדת אל פשר השקט המתוח האופף אותו. בתצלום אחר יושבת נערה חמורת־סבר בחזית התמונה, כנראה על ספה, כשהרקע לה הוא תמונת דקלים ושמיים עם אור ועננים קרועים, באפור מרוחק, כמו היה נוף־אמת, אך ניכר עליו שאף הוא תצלום, כי איך תישען נערה עם כרית בגבה על נוף מרוחק. תחושת הישיבה הביתית על רקע הנוף הפנורמי היפה הזה מעמידה את המסתכל בדילמה – חוץ או פנים? מקום חם וסגור או מרחב משולח?

זוהי תערוכה מוזרה קצת. תצלומים פשוטים מאור לכאורה. אינם מה שנקרא „יפים", אלא כמעט כמו תמונות מישפחה מן המגירה, בהגדלה קיצונית. יש בהם כנות שרק מצלמת־אמת יכולה לגלות, ואמת של הסביבה הצרה, הביתית, שבה מתקיימות הדמויות גלויות העיניים בעלות ההבעה הלא־מתחזה הנסוכה עליהן. רוחב התמונה, הקירבה אל האנשים הממלאים את הנגטיב, אורך מבטם מול היושר של הצלמת, יוצרים את הכנות של התמונות האלה.

באמנות

מאת עודד ברושי

ערים טעונות משמעות

יגאל עוזרי, גלריה מימד, רח' מונטפיורי 27, ת"א.

חודש תערוכות מעניין במיוחד בתל־אביב, אולי התאוששות שלאחר חורף ארוך כשהכוכב היה הכוכב היחיד מוזיאון ישראל בירושלים, משום שהעלה בפרק זמן קצר תערוכות של שטרייכמן, גרשוני, בורקובסקי, דורו גרשטיין ותמרה ריקמן (שתי האחרונות עדיין בתצוגה). אמנות ישראלית איכותית ונושמת לצד תערוכת „ניו־יורק עכשיו" שגם היא חידוש במסורת התערוכות של המוזיאון.

את מסגנויות האביב של תל־אביב היא תערוכתו של יגאל עוזרי. אמן צעיר ועסקן אמנות (מימד) מזן חדש. הנושא המעסיק אותו בשנים האחרונות הוא אדריכלות. עוזרי מעריץ במיוחד את אריק מנדלסון, מהגדולים באדריכלי המאה, שבבנייניו גילמו את היפה והאוטופימי שבחזון המודרניסטי. עוזרי מצייר בניינים ידועים של מנדלסון מתוך תצלומים בספרי אדריכלות. ציור בניין של שוקן הוא ציור של אידיאה אורבנית הניתפסת על רקע רעיון הכרך (בטון, זיהום, מיסטר) כנווה פסטורלי, כמין הקבלה לנופי הכפר של קונסטבל. העברת הבניין אל הבד נמה כהעברת הכוח, הגודל ותחושת הרוממה שלו. עוזרי מצייר פנים של כנסייה ברוקית, או מראה העיר מנהטן מן האוויר ופנורמה של וינה על־פי רישום בן מאה וחמישים שנה. הציור של עוזרי מבוצע על נייר גדול (4x4 מ' בקירוב) בטכניקה מעורבת. הגוונים השולטים כהים (כחול, סגול, שחור) עם הבלחות אור בצהוב. ציבעוניות אופנתית משהו, שרגעיה היותר טובים נמצאים דווקא באיזורים הכהים. עוזרי מגדיל את הנושא על הנייר תוך הגבה עליו בצביעה מהירה ואקספרסיבית. הבחירה להשתמש בדימויים של ערים טעונות משמעות היסטורית־תרבותית (ניו־יורק, וינה) או בניינים היא אינה ומשמרת ריחוק אינטלקטואלי.

עוזרי מעמת את הקרירות והתוכנית עם ציור בעל קו אישי, כתמי צבע ותחושת ואוריות. המיתברים המורכבים, ניגודי הקונטורות ומעברים ממופשט לקונקרטי מבססים את הערך האסתטי הבלתי־תלוי של התמונות. עם זאת מתקבל ההקשר החוויתי במידה רבה מן הידיעה שעוזרי הינו צייר ישראלי צעיר. וינה של המאה שעברה או ניו־יורק מצוטטות מתוך מפת התודעה התרבותית היסטורית של צייר יליד אשר מכיר אותן דרך תמונות, ספרים ומפות. וכוונה אמצעית בלתי־נגישה עם מקומות שהם חלומות תרבות אשר ישארו תמיד מעבר לים או כזיכרונות היסטוריים.

□

עיתונאות הווי

דובי זכאי, בית סוקולוב, רח' קפלן 4, ת"א.

דובי זכאי, מאייר, קריקטוריסט וגרפיקאי ב„ידיעות אחרונות" וב„במחנה" מציג חומר שנצטבר במגירה במשך השנים. זוהי תערוכה על „פנלים" המציגה חומר עיתונאי גולמי כפי שהוא מוגש לצילום ולהדפסה בעיתון. זכאי אינו קריקטוריסט פוליטי ואפשר להגדירו כעיתונאי הווי המשתמש בקו ובאיור במקום שאחרים מכבירים מלים. זכאי רושם את דמויותיו בדיו. הן משעשעות אולם אינן גולשות אל הגרוטסקה. ה„כתבות המאויירות" התופסות את חלק הארי של התערוכה מתארות טקסים טיפוסיים של החולין הישראלי. מכירת מכונית דרך מודעה בעיתון, צפייה במישחק כדורסל בטלוויזיה („כדורסלון"), אינפלציה, המחשב האישי שנאות לפעול רק בטיפולו של הזאטוט שחזר מן הגן וכמובן הרבה חוויות מילואים (המרסית, גלויות הכיתה, מגות־קרב).

ה„ישראליאנה" של דובי זכאי ממשיכה באותו מקום שבו הפסיקו הצמד דוש וקישון את שיתוף הפעולה ביניהם אולם בטון מתון יותר ובעל נימה חינוכית. זכאי מציג גם סידרה של איורים צבעוניים לספרי ילדים לצד איורי צבע גדולים, שהחביב ביניהם מתאר את יובל מאה שנה לביה"ס „חביב" כסצינה פרועה המתרחשת בחצר בית־הספר בשעת ההפסקה הגדולה.

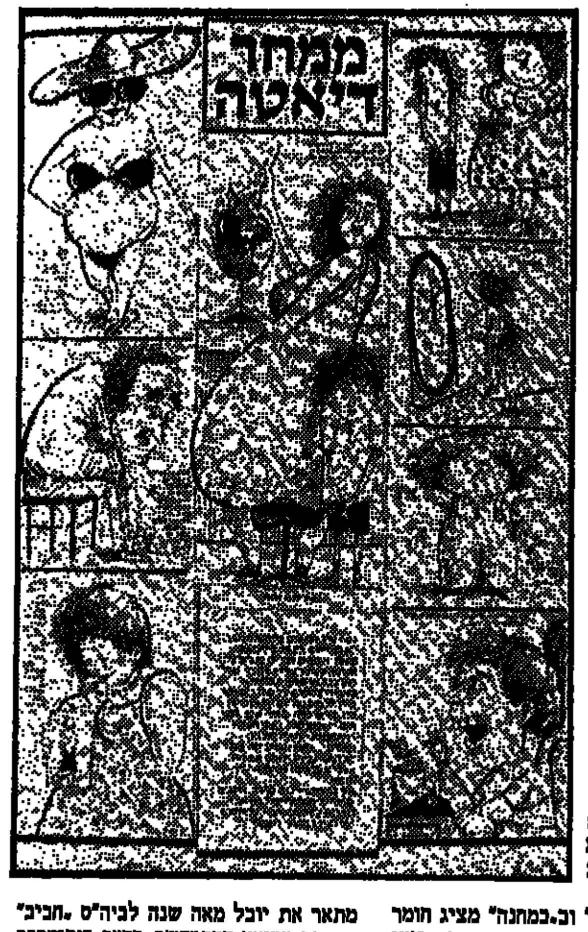

דובי זכאי: חוויות ישראליות

□

מיגוון אפשרויות בתולי

דוד שווילי, גלריה ג'ולי מ., רח' גליקסון 7, ת"א.

המשך נפלא לרות תערוכתו של מיכאל דרוקס שהיתה באותה גלריה לפני כחודש. דוד שווילי מציג סידרת עבודות מרהיבה בשם „מכאנטוריזם וחורי זיכרון". גדי קנווס מתוחים על מיסגרות מלבניות בעלות חמש צלעות בלתי־שוות, צורות המזכירות את הקנווסים הלבנים של אלסוורט קלי אולם מתפקרות כאן בהקשר של אמנות גיאומטרית חדשה. מישטחים א־סימטריים המאפשרים יחסי גומלין בלתי־שיגרתיים בין צורת המיסגרת של הציור לבין הציור עצמו ופותחים מיגוון אפשרויות בתולי אשר לא קיים בתחומי המיסגרת הרבועה והסימטרית.

שווילי בונה מילחון ציורי צלול, כמעט דירקטי בהפרדות בין צורה גיאומטרית לקו ספירלי או לשילוה קונסטרוקטיביסטית על רקע חד־צבעי. הוא משתמש בגוונים מדוייקים של צבעים חמים וקרים ומעמת אותם בצד ההנגדות בין צורות גיאומטריות „שטוחות" לבין „שירטוטים" בקו. הדימוי הלא גיאומטרי היחידי הוא צללית של תוכי המופיעה בתוך הרקע המנוכר ומתקשרת עם מוטיב של ג'וזף קורנל מתוך האיפוק המשותף בנושא הזיכרון. עבודותיו של שווילי מצטרפות לקבוצה לא גדולה אך כבר מורגשת אשר מקנה למונח „יופי" לגיטימציה מחודשת. במיקרה של שווילי זהו חלק מניסיון לעשות שימוש מעניין ולא מצוטט בערכי מסורת האמנות הגיאומטרית (ניגודי צבע וצורה, מיתברים מתוחים), ניסיון מוצלח ומפתיע בהתחשב בתעודות הפטירה הלא מעטות שהונפקו למופשט הגיאומטרי בעשרים השנה האחרונות.

בדף הסבר מצורף מורש שווילי תקציר של תיאוריה כמו־מדעית המגדירה לצורך העבודות מונחים כ„נטורליזם" ו„מיכניזם" בלשון שירה קונקרטית המזכירה את השפה המדעית הפרטית של פנחס כהן־גן. תוכנו העמום של דף ההסבר אינו מקנה הבנה עמוקה יותר של הציורים אם כי הוא משמש עדות מסויימת, מעט פסיכולוגית, מעט רכילותית על היות שווילי בעל התנייה פוסט־קונצפטואלית, התנייה שאינה גורעת כהוא זה מרמת העוצמה ומחיותן של העבודות החדשות.

יגאל עוזרי: ציור של אידיאה אורבנית

פליישר: דתיים וחילוניים יכולים לחיות יחד

(המשך מעמוד 21)

משום כך גם איננו מוכר די הצורך בציבור הרחב. מה הסיבה לכך?

הסיבה היא, קודם־כל, שאף אחד אינו שואל אותי. יש לי דווקא דעות מוצקות על ענינים רבים, אבל תפקידי הוא לחקור את שירת־הקודש שלנו ובשביל זה משלמת לי האוניברסיטה משכורת.

● *אתה חושב שחוקר, איש רוח, צריך לומר את דעתו בעניני אקטואליה ברבים?*

כל מי שמסוגל לומר דבר שראוי לו להישמע, צריך שישמיע דברו. בעיקר כאן, בעיקר היום. אבל לשם כך צריך איזו אנרגיה מיוחדת, או דירבון. האנרגיה הזאת אינה מצויה אצלי, ודירבון איני מקבל, כך שאני שותק.

● *ובכן, אנחנו נותנים לך את הדירבון. כאדם שומר מצוות, איך אתה מעריך את תופעת ההקצנה בשני המחנות, הדתי והחילוני?*

אני רואה אותה כמובן, בכאב גדול, אבל לא בפסימיות נחרצת. ראיתי כבר כמה שקיעות גדולות, שבמציאות הן תמיד קטנות יותר ממה שהן נראות או נשמעות או נקראות בכלי התיקשורת.

● *שוב התיקשורת אשמה?*

לא, התיקשורת לא אשמה. אנחנו אשמים כיוון שאנו מקבלים כל תיאור בעיתון או בטלוויזיה כפי שהוא, מתרגשים ממנו ומאבדים את הפרופורציות הראויות.

● *האם אין בדבריך משום טיאטוא של ענינים חמורים אל מתחת לשטיח?*

המציאות היא חמורה, זה נכון, אבל אני חוזר ואומר שצריך לבחון אותה בשיקול־דעת נבון ולא כהיסטריה.

● *חברך ושותפך ליובליצ, גם הוא איש דתי שומר מצוות, טוען שאנשים היום כבר חיים שני עמים שאינם יכולים להתחתן זה עם זה, לאכול זה אצל זה ולעבוד יחד.*

זה ממש מצחיק אותי. מה פירוש שני עמים בארץ? בבוסטון או בניו־יורק אין דתיים וחילוניים? לי, אישית, אין חברים דתיים. כל החברים שלי הם חילונים. הם אוכלים אצלי ואני לא אוכל אצלם. סו? ואמו אני מוכרח לאכול אצלם? ומה פירוש לא יכולים להתחתן? אני מעדיף שהכלה שלי תהיה דתית. אבל אם לא, מה יקרה? לא נוכל לחיות יחד? אני בכלל איני מבין את הגישה הזאת.

● *מה תאמר על מיפעל שעובדים בו בשבת ויהודי דתי אינו יכול להשתלב בו?*

פה יש לנו בעיה שצריך לפתור אותה שוב בשיקול־דעת. אבל בגלל זה לומר שאנחנו פה שני עמים? אני מתקומם נגד זיוף המציאות, שבא לידי ביטוי בדברים כאלה. אנשים דתיים וחילונים יכולים וצריכים לחיות כאן יחד, ואפשר להגיע לכך. זה לא בשמיים.

● *מה דעתך כאדם דתי על תופעות כמו „גוש אמונים" והמחתרת היהודית?*

זה בפירוש אסון גדול, והמדובר לא רק בתופעות שהזכרת. זה גם כהנא וגם נטורי־קרתא. מה שקורה כאן הוא אולי חלק מאובדן־עשתונות, מתהליך אירציונאלי, וצריך להתפלל שזה לא יביא אותנו לאסון כבד עוד יותר.

● *רק להתפלל?*

כאשר פורצת שריפה, מביאים מכבי־אש עם צינורות מים. לגילויים האלימים הבוטים יש לי רק עצה אחת: משטרה חזקה, שתעקור אותם מן השורש, ללכוד את האשמים, להביאם למשפט ולענוש בכל חומר הדין. זה לטווח קצר. לטווח ארוך, הרשה לי לא להיות מקורי: חינוך, חינוך, חינוך הומאניסטי, הרחבת אופקים, ללמוד וללמד שיש גם השקפות אחרות, שלא כולם צריכים לחשוב ולנהוג כמוני, ולקבל זאת כחלק מן החיים.

● *אתה בעד הפרדת הדת מהמדינה?*

אינני יודע בדיוק למה אתה מתכוון במושג זה של הפרדת הדת מהמדינה. מה שברור לי הוא, שאם רב מתמנה לתפקידו על־ידי השלטונות ומקבל מהם משכורת, זה רע מאוד לקהל, מפני שהרב אינו מטפל בקהל אלא דואג לקשריו עם השלטון, כדי שמשכורתו תישאר בידיו.

● *אני מתכוון גם לאפשרות שאדם חילוני יוכל להינשא שלא באמצעות רב, כלומר נישואין וגירושין אזרחיים.*

ודאי שאני תומך בזה. ומה לגבי יהודי שיושב בניו־יורק? הרי הברירה בידו, ולא קורה לו שום דבר.

● *הטענה היא שזה עלול להאיץ את תהליך ההתבוללות.*

לא, ההיפך הוא הנכון? זו תוצאה של ההתבוללות. משום שהאיש כבר מבולל הוא הולך להינשא אצל הפקיד ולא אצל הרב. לדעתי, האופציה של החיים החילוניים צריכה לעמוד לרשותו של כל אזרח במדינת־ישראל, כולל בתי קברות בשביל מי שאינו רוצה טקס דתי בקבורתו. זכותו של כל אזרח לבחור לעצמו את הדרך שבה הוא רוצה לשאת אשה ולהיקבר. מצד שני, הציבור הדתי צריך לעמוד על כך שכל אחד יבוא באופציה הדתית, וזה תפקידו.

● *אינך חושש שבמתן אופציות כאלו לציבור החילוני נלבה את האש במו ידינו?*

ראה, הדת אינה מרוויחה שום דבר מזה שהיא כופה על אדם חילוני לערוך חופה וקידושין כדת משה וישראל. היא היתה מרוויחה הרבה יותר אילו האזרח היה בוחר בעצמו בין האפשרויות השונות. התחרות הזאת תגרום רק לתועלת הדת. היא גם תחייב את הציבור הדתי להיאבק לא בדרכים פוליטיות, שהן מבזות את הדת ומחרפות אותה, אלא בדרכים של הסברה, שיכנוע וחינוך.

● *פרופ' פליישר, אתה מקבל בשבוע הבא את פרס ביאליק לחוכמת ישראל. איזו משמעות יש לכך בעיניך?*

על המחקר אפשר לומר מה שאמרו על המצווה: שכר מחקר – מחקר. אני אוהב את מחקרי ואני מקבל את כל השכר בעצם העבודה. שאני חי במדינת־ישראל ועוסק בה במחקר האהוב עלי. יותר מזה, אני שמח ומאושר שאני חי בדור שבו מדינת היהודים יכולה לא רק לפרנס אדם שחוקר את היהדות, אלא גם לזכות אותו בפרס על שמו של ביאליק.

פרשת השבוע
כי תשא
מאת מנחם בקר

שבת זו, הסמוכה ל„שבת החודש" שלפני ראש־חודש ניסן, זכתה לכינוי מיוחד: „שבת פרה" — על שום שקוראים בה לעליית „מפטיר" (בספר־תורה מיוחד) פרשת פרה אדומה, העוסקת במצוות טיהור הטמאים בזמן שבית־המקדש קיים (במדבר י"ט, א־כ"ב). קריאה מיוחדת זו, בתום קריאת פרשת השבוע, באה להזכיר לכל אדם מישראל, שבימים שבית־המקדש היה קיים נהגו אבותינו להבריח סמוך לחג הפסח על טיהור הטמאים במי־האפר של פרה אדומה, כדי שיוכלו להקריב את קרבן הפסח בטהרה בי"ד בניסן.

לדעת חכמים במסכת פרה (פרק ג', משנה ה'), נעשו בישראל תשע פרות אדומות לטיהור הטמאים: הראשונה עשה משה במדבר, השנייה עשה עזרא הסופר בימי בית שני, ושבע פרות נוספות נעשו על־ידי כוהנים גדולים שלאחר עזרא. ומוסיף בעניין זה הרמב"ם (הלכות פרה אדומה ג', ד'), שהפרה העשירית יעשה המלך המשיח, שייגלה במהרה בימינו.

★

מצוות פרה אדומה פותחת בביטוי מיוחד: „זאת חוקת התורה", המצוי רק שתי פעמים בכל התורה כולה: א) בתחילת פרשת „חוקת" (במדבר י"ט, ב'), העוסקת בהכנת „מי חטאת" (מים המעורבים באפר פרה אדומה) לטיהור טמאים; ב) בפרשת „מטות" (במדבר ל"א, כ"א), שמסופר בה על הכשרת הכלים שנלקחו מן המדיינים כשלל מלחמה (שם, כ"א־כ"ד).

בעובדה זו — אומר רבי שמשון רפאל הירש (רבה של פרנקפורט דמיין במאה הי"ט) — מרמזת לנו התורה, ששני עניינים אלה — טהרת הגוף וקדושתו וכשרות הכלים שבבית — הם בבחינת הקדמה ותנאי הכרחי לקיום כל תרי"ג מצוות התורה...

„ושמרו בני ישראל את השבת..." (ל"א, ט"ז)

הפרשן והמקובל רבי חיים בן עטר, בעל „אור החיים" (1696 — 1743), מפרש „ושמרו": יצפו, כמו שנאמר על יעקב: „ואביו שמר את הדבר" (בראשית ל"ז, י"א), ופירושו: ציפה והמתין להגשמת חלום יוסף. לפי זה מורה כאן התורה לישראל, שלא תהא השבת עליהם לטורח, אלא ישמחו בה ויהיו תמיד מתחינים ומצפים לבואה...

בעניין זה מציינים חכמי ישראל, שבלשון הקודש לא נקבעו שמות מיוחדים לששת ימי החול בשבוע, אלא כולם נקראים על שם השבת: „יום ראשון בשבת", „יום שני בשבת"; וכיוצא בכך שאר ימי המעשה. כתוצאה מכך קיימת אצלנו תודעת השבת בכל יום ויום.

ועוד ראוי להעיר כאן, שבכל הדורות נהגו ישראל לציין את תאריך היום לפי פרשת השבוע הנקראת משבת לשבת (כגון: יום ו' לפרשת „כי תישא"); וגדולי ישראל נוהגים כך באגרותיהם עד היום הזה.

ממדרשי חז"ל

„ושמרתם את השבת, כי קודש היא לכם" (ל"א, י"ד)

בתורה ובנביאים ובכתובים מצינו, שהשבת שקולה כנגד כל המצוות שבתורה. אמר להם הקדוש־ברוך־הוא לישראל: אם תזכו לשמור שבת, מעלה אני עליכם (= אני מחשיב לכם) כאילו שמרתם כל המצוות שבתורה; ואם חיללתם אותה, מעלה אני עליכם כאילו חיללתם כל המצוות.

★

אמר רבי סימון בשם רבי שמעון החסיד: בעולם הזה אדם הולך ללקוט תאנים (=לארות תאנים מן העץ, שהיא מלאכה האסורה בשבת), אין התאנה אומרת לו כלום. אבל לעתיד לבוא (= בימות המשיח) היא צווחת ואומרת (למחלל השבת): „שבת הוא!"

חסידים מספרים

דודו של רבי חיים מבריסק בקיום מצוות צדקה

הגאון רבי חיים סולובייצ'יק מבריסק (בנו של רבי יוסף דוב סולובייצ'יק ורבה של בריסק דליטא בשנים 1892 — 1918) היה מהדר בכל מאודו במצוות צדקה, כדרך שנהג בשאר המצוות. וכאשר נזדמן לביתו עני המחזר על הפתחים, לא הסתפק במתן מטבע של נחושת — כפי שעשו בעירו בעלי־בתים אמידים — אלא היה מפשפש בכיסי בגדיו ובמגרות ביתו, והעניק לכל עני עד הפרוטה האחרונה שהיתה ברשותו.

ומספרים תלמידי הגאון: כל ימיו חי רבי חיים [illegible] רב וקיים בגופו מאמרם של חכמים: „כך היא דרכה של תורה: פת במלח תאכל... וחיי צער תחיה - ובתורה אתה עמל" (אבות ו', ד'). אולם כל אימת שבא עני לביתו, העמיד פנים של גביר גדול [illegible] אומר לו בחיוך בשעת מתן הצדקה: עכשיו לך [illegible] הגבירים האחרים של בריסק, ותקבל גם מהם [illegible] ראויה...

מחדלי פרוייקט „הלביא"

(המשך מעמוד 3)

גורם נוסף זה לייקור הפרוייקט, הוא נושא לכמה מן ההערות הפחות מחמיאות בדו"ח.

כאשר נכנס אריאל שרון למשרד הבטחון ב־1981, עצר את הפרוייקט וביקש לבחון אותו מחדש. ואומנם כך נעשה. אלא שגם הפעם היו ספקי הנתונים התעשיה האווירית ואנשי משרדו.

„משחק פוליטי מכור"

בדיון בפורום בטחוני אחר, הביעו כמה מאלופי צה"ל את התנגדותם הנחרצת לפרוייקט בטענה שה„לביא" יבוא על חשבון צרכי הצטיידות דחופים וחשובים הרבה יותר של צה"ל. אבל טענות אלה הוסרו הצידה.

ברקע הפוליטי דחק כל העת איש התעשייה האווירית לשעבר, פרופ' משה ארנס, להמשיך בפרוייקט ולהרחיבו. „מה יכולנו לעשות", אומר היום אחד הקצינים הבכירים בצה"ל שעמו שוחחתי על ממצאי הדו"ח, „זה היה משחק מכור במגרש הפוליטי".

בשנת 1983 מגיעה שעתו הגדולה של ה„לביא". פרופ' משה ארנס נכנס ללשכת שר הבטחון ומחליט על סמך נתונים שסיפקה לו התעשיה האווירית להקדים בשנה את לוח הזמנים לאספקת מטוסי ה„לביא" הראשונים לחיל האוויר.

אולם בסוף 1984 נוכחים הכל כי זהו יעד לא ריאלי ולוח הזמנים חוזר להיות כשהיה.

פיתוח ה„לביא" נמשך עם זאת ללא הפרעה על סמך התמחיר המקורי. השבר הגדול חל בפברואר־מרץ 1985. בלחץ האמריקנים מורה שר הבטחון, יצחק רבין, על בדיקה יסודית נוספת של עלות הפרוייקט ולתדהמת הכל מסתבר בפעם הראשונה, כי עלות הפיתוח של ה„לביא" תהיה כפולה ממה שהעריכו עד אותו זמן. כלומר — שני מיליארד דולר ואולי יותר וכי המחיר למטוס בודד ינוע בין 16 ל־15 מיליון דולרים (במקום שבעה מיליון).

הוכח גם כי חיל האוויר לא יוכל לקנות את מספר המטוסים שתכנן מלכתחילה, מה שמייקר עוד יותר את עלות הפרוייקט כולו. אף על פי כן לא הופסק הפרוייקט. היה צורך בלחץ אמריקני מאסיבי, ובמימצאים מעוררי הדאגה על עלות פרוייקט ה„לביא" שהופקו ב־7/1986, כדי להביא את הממשלה להכרה שיש לבחון מחדש ולהחליט בנושא.

„קשה לחזות התפתחויות"

אפילו החשובים והמסורים ביותר בין מצדדי ה„לביא" במערכת הבטחון מפגינים אי־נוחות רבה בדברים על דו"ח המבקר על ה„לביא". כמעט כולם מודים, כי תהליכי קבלת ההחלטות היו שגויים, אולם רבים טוענים כי הביקורת על האופן בו תומחר ה„לביא" ונקבעה עלותו אינה מוצדקת. הטענה היא שבכל נקודת זמן הובאו בפני השרים שהחליטו נתונים עדכניים שהתאימו למצב במשק באותה נקודת זמן.

„קשה לחזות אצלנו התפתחויות כלכליות אפילו מהיום למחר", נאנח אחד מהמבוקרים.

הדו"ח עצמו אמור היה להימסר לכנסת בפברואר השנה. העתק ממנו נמסר למשרד הבטחון כבר בינואר. אולם מבקר המדינה הקודם, יצחק טוניק, החליט ברגע האחרון, מסיבות השמורות עמו, לעכב את מסירתו הרשמית עד תחילת אפריל. תיזמון מקרי אבל מאוד לא סימפטי מנקודת ראותם של מצדדי ה„לביא" בממשלה ומחוצה לה.

אן פולארד: אנו אסירי־ציון

(המשך מעמוד 8)

„אני משוכנעת, שהסיבה היחידה למשפטנו היא אזהרה ליהודים אמריקניים אחרים, בעלי נטיות דומות, שרגשות פרו־ישראלים ונאמנות למדינה זו לא ייסבלו עוד.

„לפני מספר חודשים פירסם ה'ניו־יורק טיימס' מאמר, שבו נאמר, כי 'פקידים לשעבר של משרד המשפטים ידעו על מקרים קודמים בהם טופלו מקרים של ריגול ישראלי בארה"ב ללא תהליך פלילי'. מדוע היה עלינו להפוך למקרים לדוגמא? יתרה מזאת, כל אחד חייב לשאול את עצמו מדוע היה צורך בפעולותיו של בעלי, אילו רק היתה ארה"ב מספקת לישראל, לפני שלוש שנים, את המידע, שהיא מספקת לה כיום, על־פי הדיווחים, לא היינו מגיעים למצב נורא זה.

„תנאי מאסרי מזכירים את תנאי המאסר של שבויי המלחמה בתקופת מלחמת וייטנאם. הקולות שאני שומעת, כוללים זעקות רצופות, 24 שעות ביממה, של אסירות מטורפות או מכורות לסמים... הריחות שאני מריחה מהולים בסירחון הבלתי־ניסבל של השירותים, שאינם פועלים, והכיור ששלטונות בית־הכלא אינם מתקנים. אין לי רגע של פרטיות, משום שכל הזמן אני תחת פיקוח עינם הצופייה של סוהרים.

„אני ניזכרת בוויכוח האחרון שניטש בישראל סביב בקשתה של צרפת להסגיר לה צעיר בעל לאומיות כפולה, שביצע רצח בצרפת. גירושו מישראל נמנע בגלל הטיעון שחייו יהיו בסכנה בכלא הצרפתי, הכוללים אוכלוסייה ערבית גדולה. הייתי רוצה שאנשים יידעו, שציוני נילהב, בעל דיעות פרו־ישראליות, ששירת בנאמנות ובכבוד את מולדתנו והציל חיי־אדם, אינו בטוח גם בכלא אמריקני.

„אדם עם רקע והרשעות כמו אלה של ג'יי, חייב לחשוש גם בשומרי הכלא, שרבים מהם בזים לאסירים בעלי אינטליגנציה גבוהה משלהם, שזכו בחינוך ובהצלחה מיקצועית, שלא לדבר על אסירים מגזע אחר, דתות אחרות או בעלי הרשעות אידיאולוגיות.

„יש בכלא אווירה אנטישמית. בגלל איומי הרצח המרומזים כלפי בעלי, הטילו שלטונות הכלא הגבלות מוזרות על הביקורים אצלו. מותר לו לראות רק את הוריו ואחותו".

אן פולארד מתייחסת במכתבה גם למצבם הכספי של בני הזוג: „למרות שבעלי ואני השתכרנו משכורות נוחות, סילפה זאת התביעה בכוונה בתצהיריה לפני גזר־הדין ובהדלפות לעיתונות. אני ממשיכה לקרוא בעיתונים, שיש לנו 300 אלף דולר בחשבון־בנק בשוויץ. אלוהים יודע, שהיינו רוצים בחשבון כזה, מפני שהוא היה פותר את בעיותינו הכספיות ועוזר לסלק את החובות לפרקליטים. האמת היא, שבעלי לא ראה מעולם אפילו פני אחד מהכסף האגדתי הזה. למעשה, הוא אינו יודע אפילו אם הוא קיים בכלל.

„התשוקה שאינה יודעת שובע של ממשלת ארה"ב להרע את היחסים ביני לבין בעלי, רק קירבה אותנו.

„אנחנו חוששים מכך שחריצת־הדין כלפינו תהפוך גם לצליבתה של ישראל, ואנחנו מתפללים שאותם גיזענים המעוניינים בכך לא יזכו לראות זאת. בעלי ואני מתפללים שניתן להתאחד מחדש, שיותר לנו לגדל משפחה, ושנוכל להתחיל בקרוב חיי יצירה בישראל."

כאשר אחרים נותנים אשראי - פיקנטי נותן נקניק במחיר אמיתי.

פיקנטי אמינות ואיכות ללא תחרות.

כסקר דעת קהל שבוצע על־ידי מחלקת המחקר ב"מודיעין אזרחי" עולה:

אלה הנקניקים המועדפים ביותר.

"פיקנטי" הם המועדפים ביותר (על־פי הטיב והמחיר) בקרב ציבור קוני הנקניק בגוש־דן

השקל שלך

בישראל: השם הנבחר

פיקנטי נבחר להיות נבחר מהתחלה:

פתוח עד 10 בלילה

כשר בהשגחת הרבנות בני־ברק

מפעלי פיקנטי

השומר 104 בני־ברק, טלפון 774865

למוסד ממלכתי

דרושה בשכירות דירה בת 4 חדרים

כולל טלפון בחיפה (במדרונות המערביים של הכרמל או בנווה־שאנן)

הדירה תושכר לשנתיים עם אופציה להארכה.

לא ישולמו דמי תיווך

בהצעות נא לפנות: טלפונים 03-207012 03-207013 בין השעות 08.00—14.00.

למוסד ממלכתי

דרושים בשכירות חופשית

דירה או בית בן 3 חדרים + טלפון (+ רהוט חלקי), באזורים ת"א, גוש דן והשרון הדרומי.

ללא דמי תיווך

בהצעות יש לפנות לטלפון: 03-205504 03-205344

האוניברסיטאות בישראל מודיעות על

הרשמה מאוחרת לתואר ראשון והמשך הרשמה לתארים מתקדמים

לשנה"ל תשמ"ח

ההרשמה תימשך בתחומים המפורטים להלן כל עוד יוותרו מקומות, אלא אם מצוין אחרת.

מרכז ארצי לבחינות ולהערכה

בחינת כניסה פסיכומטרית בינאוניברסיטאית

ההרשמה למועד מרץ־אפריל הסתיימה.

הבחינה הבאה תתקיים בתאריך 2.7.87 בשפות: עברית, ערבית, אנגלית, צרפתית, ספרדית ורוסית.

טפסי הרשמה בלווית חוברות הסברים ודוגמאות לבחינה ניתן להשיג בכל חנויות הספרים האוניברסיטאיות וברשת "סטימצקי", או ע"י פניה בכתב בצירוף 2 ש"ח אל: המרכז הארצי לבחינות ולהערכה, ת.ד. 26015 ירושלים 91260.

טפסי ההרשמה לבחינת יולי חייבים להגיע למרכז לא יאוחר מיום 2.6.87.

בחינות חו"ל

למועמדים שלא ימצאו בארץ בחודשים הקרובים יתקיימו בחינות כניסה פסיכומטריות בחודשים אפריל־יוני 1987 באירופה, צפון אמריקה, דרום אמריקה ובדרום אפריקה.

פרטים והרשמה: במרכז הארצי לבחינות ולהערכה, בחינות חו"ל, ת.ד 26015 ירושלים 91260, טל. 02-663161, ובנציגויות ישראל בחו"ל.

מדרשת פיינברג של מכון ויצמן למדע

לימודים לקראת התואר "מוסמך" (M.Sc.) ודוקטור לפילוסופיה (Ph.D.) במגמות:

- ★ מדעי החיים (ביולוגיה, ביוכימיה וביופיסיקה)
- ★ כימיה (פיסיקלית, עיונית, אורגנית, ביולוגית, גיאולוגית וחקר חומרים)
- ★ פיסיקה - עיונית ונסויית
- ★ פיסיקה שימושית (עיונית, ניסויית)
- ★ מתמטיקה עיונית
- ★ מתמטיקה שימושית
- ★ מדעי המחשב
- ★ הוראת המדעים

מזכירות הרשמה

מדרשת פיינברג, מכון וייצמן למדע, רחובות, בימים א'־ה' בשעות 16.00-8.00 וביום ו' בשעות 13.00-8.00, טל' 08-483158

חוברות הדרכה וטופסי הרשמה:

במזכירות מדרשת פיינברג במכון ויצמן.

בדואר: משלוח מכתב בקשה ל: מדרשת פיינברג, ת.ד. 26, רחובות 76100.

הערות:

• קיימים מסלולי לימודים לתואר "מוסמך" (M.Sc), לתואר "דוקטור לפילוסופיה" (Ph.D) ומסלול לימודים ישיר לבעלי תואר "בוגר" לקראת התואר Ph.D. • ההרשמה ללימודים לתואר "מוסמך" ולמסלול הישיר תסתיים ביום 15.7.87 • ההרשמה ללימודים לקראת התואר "דוקטור לפילוסופיה" (Ph.D.) נמשכת לאורך כל שנת הלימודים.

אוניברסיטת חיפה

לימודי התואר הראשון (B.A.):

★ הפקולטה למדעי הרוח
מקרא, ספרות עברית והשוואתית, מחשבת ישראל, לשון עברית, היסטוריה של עם ישראל, לימודי ארץ־ישראל, שפה וספרות ערבית, היסטוריה של המזרח התיכון, פילוסופיה, היסטוריה כללית, שפה וספרות אנגלית, שפה וספרות צרפתית, אמנות־תולדות, אמנות־יצירה, ארכיאולוגיה, לימודים כלליים.

★ הפקולטה למדעי החברה ולמדעי המתמטיקה
גיאוגרפיה, פסיכולוגיה, סוציולוגיה ואנתרופולוגיה, מדע המדינה, כלכלה (מסלולים: מורחבת, מינהל עסקים, חשבונאות), סטטיסטיקה, מתמטיקה ומדעי המחשב (מסלולים: מתמטיקה טהורה, מתמטיקה ולימודי מחשב).

★ ביה"ס לעבודה סוציאלית
(1) תכנית תלת־שנתית
(2) תכנית דו־שנתית, הסבה לע"ס לאקדמאים בכל תחום שהוא

★ בי"ס לחינוך
חינוך (מסלולים: יסודות החינוך, חינוך מיוחד, יעוץ חינוכי, תכניות לימודים, דרכי הוראה והדרכת מורים, מינהל החינוך).
הוראה (ב"א + תעודת הוראה), ריפוי בעיסוק.

★ ביה"ס לחינוך של התנועה הקיבוצית "אורנים"
★ מכללת עמק יזרעאל "אהל שרה"
★ מכללת "תל־חי"

לימודי התואר השני (M.A.):

★ הפקולטה למדעי הרוח
מקרא, ספרות עברית והשוואתית, לשון עברית, היסטוריה של עם ישראל, שפה וספרות ערבית, היסטוריה של המזרח התיכון, תולדות הציונות, פילוסופיה, היסטוריה כללית, אנגלית, צרפתית, מחשבת ישראל.

★ הפקולטה למדעי החברה ולמדעי המתמטיקה
גיאוגרפיה, פסיכולוגיה (ההרשמה הסתיימה ב־15.4.87), סוציולוגיה (במגמות: סוציולוגיה, אנתרופולוגיה), מדע המדינה (כולל מינהל ציבורי), מתמטיקה ומדעי המחשב, כלכלה (תכנית משותפת של האוניברסיטה והטכניון).

★ ביה"ס לחינוך (ההרשמה הסתיימה ב־30.4.87)
★ ביה"ס לעבודה סוציאלית

לימודי התואר השלישי (Ph.D.)

היסטוריה של עם ישראל, היסטוריה כללית, פסיכולוגיה, מתמטיקה, מדע המדינה, חינוך.

לימודי תעודה:

★ ספרנות (לבעלי תואר ב.א.)
★ הכשרת מורים (מסלולים: דו־שנתי, חד־שנתי והוראת מבוגרים).

מזכירות הרשמה

בנין ראשי, חדר 776, בימים א'־ה' בשעות 13.00-11.00 טל' 04-240324-5-6
קוי אוטובוס: 24, 36, 37, 38, 91, 92.

חוברות הדרכה וטופסי הרשמה

בחנות מכלול באוניברסיטה; ובחנויות "סטימצקי" בחיפה ובערים הגדולות.
בדואר: באמצעות מכתב בקשה בצירוף המחאה ע"ס 19.00 ש"ח לפקודת: "מכלול", אוניברסיטת חיפה, חיפה 31999.

הערה:

תלמידי אוניברסיטת חיפה המבקשים לשנות חוגי לימוד ידרשו טפסי הרשמה כל ויירשמו במועד הנ"ל.

אוניברסיטת בר־אילן

והשלוחות:

אשקלון טל. 051-37823 | צפת טל. 06-930055 בין השעות 15.00-18.30 | עמק הירדן טל. 06-751214/5 במשך כל שעות היום

★ הפקולטה למדעי היהדות
תנ"ך, תלמוד, תושב"ע*, ספרות עם ישראל, לשון עברית, היסטוריה כללית, למודי המזרח התיכון* **, צרוף למודים של המזרח הקדום* **, תולדות ישראל, למודי א"י**, חוג משולב במדעי היהדות* **, המגמה ללמודי יהדות המזרח* **.

★ הפקולטה למדעי הרוח
ספרות אנגלית, לינגויסטיקה אנגלית, תרבות צרפת**, ערבית, למודים קלאסיים**, ספרות משווה, בלשנות כללית* **, פילוסופיה כללית, פילוסופיה יהודית, ספרנות ולימודים ביבליוגרפיים* **, מוסיקולוגיה, שפות* **.

★ הפקולטה למדעי החברה
פסיכולוגיה, כלכלה (מנהל עסקים, חשבונאות*), גיאוגרפיה**, מדעי המדינה, סוציולוגיה ואנתרופולוגיה, קרימינולוגיה**, החוג המשולב במדעי החברה, ביה"ס לעבודה סוציאלית, ביה"ס לחינוך במגמות: יסודות החינוך, ייעוץ, חינוך מיוחד, מינהל ופיקוח, לא פורמלי, הגיל הרך והכשרת מורים; (חינוך תואר שני בלבד: מוקד היסטורי־פילוסופי, פדגוגי־דידקטי־חברתי, יעוץ חינוכי, חינוך מיוחד, מינהל, וטכנולוגיה ותקשורת).

★ הפקולטה למשפטים ההרשמה הסתיימה.

★ הפקולטה למדעי הטבע והמתמטיקה
מדעי החיים, כימיה, פיסיקה, מתמטיקה, מדעי המחשב, סטטיסטיקה* **.

* במחלקות הנ"ל אין לימודי תואר שני.
** במחלקות הנ"ל אין לימודי תואר שלישי.

★ לימודי תעודה במסגרת תואר ראשון
המכון לשלטון מקומי, שרותי בריאות.

★ לימודי תעודה במסגרת תואר שני
עתונאות ותקשורת (במסגרת לימודים מיוחדים), עריכה, ספרנות, מתורגמנות (אנגלית, צרפתית), סגל בכיר למרכזים קהילתיים.

★ המכון הגבוה לתורה
★ המדרשה ליהדות לבנות

מזכירות הרשמה:

המשרד לקבלת תלמידים, תואר ראשון, בנין המגדל, קומת קרקע, בימים א', ב', ד', ה' בשעות 12.00-9.00 וביום ג' בשעות 14.00-11.00, טל' 03-718520/6. קוי אוטובוס: מתל־אביב - 70,69,68,64,45; מרחובות וראשל"צ - 165,164; מחולון ובת־ים - 43; מפתח תקוה - 164,67; מירושלים - 400.

חוברות הדרכה וטפסי הרשמה:

לתואר ראשון ושני: בחנות דיונון בבנין אגודת הסטודנטים באוניברסיטה, בקומת קרקע ובחנות דיונון באוניברסיטת תל־אביב.
לתואר שלישי: במזכירות הועדה לתואר שלישי, בנין המגדל, קומה ב', טל' 03-718458.

הערות

• מועד סיום הרישום לתואר שלישי בעבודה סוציאלית ובפסיכולוגיה - 1.5.87; לביה"ס לחינוך - 31.7.87.
• תאריכי ונהלי ההרשמה המצויינים לעיל חלים גם על סטודנטים ותיקים המבקשים להחליף את מחלקות הלמוד שלהם. הטיפול בבקשותיהם יעשה במשרד לקבלת תלמידים • המעוניינים בהרשמה מאוחרת מתבקשים לפנות אישית למזכירות ההרשמה.

הטכניון - מכון טכנולוגי לישראל

- ★ ההרשמה לרפואה, ארכיטקטורה ואדריכלות נוף - הסתיימה!
- ★ ההרשמה ליתר הפקולטאות - תימשך עד 31.5.87.
- ★ למועמדים ע"ס רקע אקדמאי - עד 14.6.87.
- ★ מועד אחרון לבקשת שינוי ביחידות ההרשמה הוא 30.6.87.

לימודי הסמכה ומוסמכים לסמסטר חורף תשמ"ח:

- ★ הנדסה אזרחית
- ★ הנדסה גאודטית
- ★ הנדסת מכונות
- ★ הנדסת חשמל
- ★ הנדסה כימית
- ★ הנדסת מזון וביוטכנולוגיה
- ★ הנדסה חקלאית
- ★ הנדסה אוירונוטית
- ★ הנדסת תעשיה וניהול
- ★ מדעי המחשב
- ★ מתמטיקה
- ★ מתמטיקה שימושית
- ★ פיסיקה
- ★ כימיה
- ★ ביולוגיה
- ★ כלכלה וניהול
- ★ הוראת הטכנולוגיה והמדעים
- ★ ארכיטקטורה ובנוי ערים
- ★ אדריכלות נוף
- ★ רפואה

לימודי מוסמכים בלבד:

- ★ הנדסה גרעינית
- ★ הנדסת חומרים
- ★ הנדסה ביו־רפואית
- ★ מדעי הקרקע
- ★ כלכלה (בשיתוף עם אוניברסיטת חיפה)
- ★ אמינות הבטחת איכות

לימודי הסמכה (תואר ראשון):

ידיעון למועמדים וטפסי הרשמה: ב"מכלול", קרית הטכניון, חיפה טל' 04-223854; וכן ב"מכלול" באוניברסיטה העברית ובאוניברסיטת בן־גוריון בנגב; או בלימודי חוץ של הטכניון בת"א, רח' ליסין 14 (פינת הלסינקי) טל' 03-262134; וכן בחנויות "סטימצקי" בערים הגדולות. בדואר: משלוח שובר תשלום ע"ס 19.00 ש"ח לזכות חשבון בנק הדואר מס' 4187919 ל"מכלול" ק. הטכניון חיפה 32000. פרטים נוספים: במזכירות לימודי הסמכה, מדור מיון וקבלה, חדר 414, בנין אולמן, ק. הטכניון, בימים א'־ה' בשעות 13.00-9.00; או בטל' 04-292529, כל שעות היממה.

לימודי מוסמכים (תואר שני ושלישי)

טפסים ופרטים - מזכירות ביה"ס ללימודי מוסמכים, בנין צ'רצ'יל, קרית הטכניון, או בטל' 04-292739. ההרשמה עד 15.7.87.

אוניברסיטת בן־גוריון בנגב

ההרשמה המאוחרת לקראת תואר ראשון

בכל הפקולטות והמחלקות, פרט לבי"ס לרפואה ולמגמה לפיזיותרפיה

תיפתח ב־5.5.87 ותסתיים ב־14.6.87.

ההרשמה ללימודי תואר שני

תיפתח ב־7.7.87 ותסתיים ב־31.8.87.

מזכירות הרשמה:

מדור רישום, הקריה ע"ש ד. טוביהו, חדר מס. 10, בימים א', ב', ד', ה', בשעות 13.00-11.00, ביום ג' בשעות 15.00-11.00, טל. 057-661210/09. מדור רישום לא יענה לטלפונים בשעות קבלת קהל.

אוניברסיטת תל־אביב

רישום לתואר ראשון

יסתיים ב־31.5.87, אלא אם מצוין אחרת

- ★ הפקולטה למדעי הרוח (מלבד החוג לפסיכולוגיה והתכנית הקדם־משפטית)
- ★ הפקולטה לאמנויות
- ★ ביה"ס לעבודה סוציאלית ע"ש בוב שאפל
- ★ הפקולטה למדעים מדויקים ע"ש ריימונד ובברלי סאקלר: ביה"ס לכימיה; ביה"ס למדעי המתמטיקה (כולל מדעי המחשב וסטטיסטיקה); ביה"ס לפיסיקה ואסטרונומיה; החוג לפיסיקה ולמדעים פלנטריים
- ★ הפקולטה למדעי החיים ע"ש ג'ורג ס. וייז
- ★ הפקולטה להנדסה - התכנית המיוחדת להנדסאים בהנדסת חשמל ואלקטרוניקה (עד 30.4.87)
- ★ הפקולטה לרפואה ע"ש סאקלר: ביה"ס לרפואה ע"ש סאקלר - התכנית המיוחדת לקראת תואר M.D. לבעלי תואר Ph.D. במדעים הביולוגיים ובמדעים המדויקים (עד 17.5.87); שנה ד' ברפואת שיניים (עד 17.5.87); שנה מתקדמת ברפואה (עד 17.5.87); החוג לסיעוד; החוג לפיזיותרפיה - תכנית השלמה

רישום לתואר שני וללימודי המשך

יסתיים ב־31.5.87, אלא אם מצוין אחרת

- ★ הפקולטה למדעי הרוח (מלבד החוג לפסיכולוגיה) כולל: ביה"ס להיסטוריה ע"ש זלמן ארן; ביה"ס ללשון ולספרות; ביה"ס למדעי היהדות ע"ש חיים רוזנברג; ביה"ס לחינוך (עד 17.5.87)
- ★ הפקולטה לאמנויות
- ★ הפקולטה למדעי החברה
- ★ ביה"ס לעבודה סוציאלית ע"ש בוב שאפל (עד 17.5.87)
- ★ הפקולטה לניהול - ביה"ס למוסמכים ע"ש ליאון רקנאטי
- ★ הפקולטה למשפטים
- ★ הפקולטה למדעים מדויקים ע"ש ריימונד ובברלי סאקלר (עד 31.8.87) (ר' פירוט בתואר ראשון שלעיל)
- ★ הפקולטה למדעי החיים ע"ש ג'ורג' ס. וייז
- ★ הפקולטה להנדסה
- ★ הפקולטה לרפואה ע"ש סאקלר: ביה"ס לרפואה ע"ש סאקלר; ביה"ס ללימודי המשך ברפואה; מקצועות רפואיים נלווים (לימודי הפרעות בתקשורת וסיעוד)

כמו כן יתקיים רישום מאוחר לתואר שני בחודש יולי (למעט החוגים שצוין לגביהם מועד אחר לסיום הרישום ולמעט הפקולטה לניהול).

מזכירות הרשמה:

ענף רישום וקבלה, רח' קלצ'קין 25, רמת־אביב, חדר 3, בימים א'־ה' בשעות 12.00-9.00 וביום ג' גם בשעות 15.00-12.00, טל': 420152, 420317, 03-420531.

חוברות הדרכה וטפסי הרשמה:

ב"דיונון" בחנות שבמרתף בנין האקדמיה למוסיקה, בקרית האוניברסיטה רמת־אביב וב"דיונון" באוניברסיטת בר־אילן. בדואר: באמצעות מכתב בקשה בצירוף המחאה דואר ע"ס 19.00 ש"ח בדואר רשום ל"דיונון", בית הוצאה, ת.ד. 39288, רמת־אביב, תל־אביב 61392.

הערות:

- • תלמידים המבקשים להוסיף ו/או להחליף חוג יירשמו אף הם במועד זה
- • תלמידי כתות י"ב (למעט עתודאים) אינם רשאים להרשם במועד זה, אך הינם זכאים להבחן בבחינות כניסה. פרטים בחוברת המידע
- • רשימת חוגים מפורטת - בחוברת המידע למועמדים.

האוניברסיטה העברית בירושלים

הרשמה לתואר ראשון ("בוגר")

תימשך בתחומים הבאים כל עוד יוותרו מקומות, אלא אם מצוין אחרת (מומלץ למועמדים להזדרז ולהירשם)

- ★ הפקולטה למדעי הרוח וביה"ס לחינוך
- ★ הפקולטה למדעי החברה וביה"ס למינהל עסקים
- ★ הפקולטה למתמטיקה ולמדעי הטבע (למעט המגמה למדעי המחשב)
- ★ ביה"ס לסיעוד (כולל השלוחות ב"אסף הרופא" וב"קפלן")
- ★ הפקולטה לחקלאות (1) וביה"ס למדעי התזונה והבית (למעט ביה"ס לרפואה וטרינרית)
- ★ ביה"ס לעבודה סוציאלית עד 30.4.87

הרשמה לתואר שני ("מוסמך" ותעודה)

תימשך עד 31.8.87 אלא אם מצוין אחרת

- ★ הפקולטה למדעי הרוח וביה"ס לחינוך (2) (למעט מגמת פסיכולוגיה חינוכית)
- ★ הפקולטה למדעי החברה וביה"ס למינהל עסקים (למעט פסיכולוגיה)
- ★ הפקולטה למתמטיקה ולמדעי הטבע וביה"ס למדע שימושי ולטכנולוגיה
- ★ הפקולטה למשפטים וקרימינולוגיה
- ★ הפקולטה לרפואה: מדעי הרפואה הבסיסיים; ביה"ס לבריאות הציבור ורפואה קהילתית (3); ביה"ס לרוקחות
- ★ הפקולטה לרפואת שיניים
- ★ הפקולטה לחקלאות (למעט ביה"ס לרפואה וטרינרית)
- ★ ביה"ס לעבודה סוציאלית: תוכנית שורץ במסלול הכשרת מנהלים למרכזים קהילתיים ובמסלול הגיל הרך
- ★ ביה"ס לספרנות ולארכיונאות

(1) בלימודי הבוגר ניתן לשלב להטיבה קורסים בלימודי כלכלה חקלאית. פרטים: טלפון 481332, 08-461190 רחובות.
(2) ההרשמה למגמת ייעוץ עד 1.6.87
(3) ההרשמה עד 30.6.87

מזכירויות הרשמה:

משרד לקבלת תלמידים (לבעלי תעודת בגרות ישראלית או תעודת בגרות ממדינה ערבית): בנין פרנק סינטורה, קומה ב', הר־הצופים, בימים א'־ה', בשעות 11.00-13.00, טל' 02-882882/8.

משרד לקבלת תלמידים מחו"ל (לבעלי תעודת בגרות או תעודה אקדמית מחו"ל): בנין גולדשמידט, קומה ב, הר־הצופים, בימים א'־ה', בשעות 11.00-13.00, טל' 02-882607/9.

חוברות הדרכה וטפסי הרשמה:

באוניברסיטה העברית: בחנויות "אקדמון" בגבעת־רם, בהר הצופים, בעין־כרם וברחובות. בדואר: באמצעות מכתב בקשה בצירוף המחאת דואר ע"ס 19.00 ש"ח לפקודת "אקדמון" ת.ד. 41 ירושלים 91904.

הערות:

- • מועמד שעדיין אין ברשותו תעודת בגרות מלאה בעת ההרשמה, ישלח מיד את טפסי ההרשמה (ללא תעודה) למשרד לקבלת תלמידים (ראה מדריך לנרשם עמ' 20).
- • מועמדים הנרשמים באמצעות המשרד לקבלת תלמידים מחו"ל ירכשו טפסים מיוחדים בשפות: אנגלית, צרפתית וספרדית - ישירות או באמצעות הדואר, בחנויות ה"אקדמון".
- • המועד האחרון לבחינה הפסיכומטרית לנרשמים הוא יולי 1987.
- • דיור: האוניברסיטה העברית תקצה מגורים במעונות הסטודנטים למעוניינים בכך (פרטים במדריך לנרשם).
- • רשימת חוגים מפורטת - ראה ב"מדריך לנרשם".

למפעל עתיר ידע במרכז הארץ
דרושים
* כרסמים/חרטים למכונות C.N.C
* בוגרי קורסים לחריטה וכירסום מוכרים ובעלי ניסיון של שנתיים לפחות.
* טכנאי כימיה
* טכנאי כימיה מדופלם לעבודה בחומרים מורכבים.
* נסיון קודם בתחום הנ"ל.
* מכונאי אחזקה
* לאחזקת מכונות לעיבוד שבבי.
* רצוי בוגרי בתי ספר מקצועים.
* עובד אחזקת מערכות חשמל
* לטיפול ואחזקה של מערכות חשמל.
* דרוש חשמלאי מוסמך עם ניסיון של 3 שנים.
* מפעילי C.N.C. ומכשירנים
* סטודנטים שנה שניה בעלי רקע מתאים.
* עבודה במשמרת שניה במשרה חלקית.
* מזכירות בכירות
* ניסיון של 5 שנים לפחות.
* הדפסה טובה בעברית.
* הדפסה/שליטה באנגלית – יתרון.
מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות בכתב ולפרט קורות חיים, השכלה, ניסיון, ומספר תעודת זהות אל ת.ד. 19115 ת"א מיקוד 61190.
תנאים מצויינים למתאימים
מועמדים מתאימים יענו
סודיות מובטחת

דרוש:
איש שרות שדה ומכירות
- בוגר "רופין" בנגמות מים והשקייה.
- נסיון מוכח של שנתיים לפחות במערכות השקייה, סינון ואוטומציה.
- ידיעת אנגלית - יתרון.
- מקום העבודה והמגורים: דרום הארץ.
לפרטים נוספים נא לחתקשר לגידי, טל' 06-755140 בשעות 7.00-15.00.
אורקל בית-זרע

לחברה בינלאומית במרכז הארץ
דרושים לעבודת משמרות
* פקידי הזמנות ודיילות שרות לנוסע
בעלי השכלה תיכונית מלאה וידיעת השפות עברית ואנגלית. על בוריין
* מסגרים, חרטים מבנאי מטוסים
* שרטט טכני
לתכנון חלקי מטוסים ומכונות
נסיון רצוי 2–3 שנים
המעוניינים מתבקשים לפנות בכתב עם פרטים מלאים לת.ד. 41 נמל התעופה בן גוריון 70100

משרד התקשורת
אגף התפעול
דרושים
שליחים/ות
לחלוקת דואר
באזור ת"א יפו.
מועמדים/ות בעלי רשיון נהיגה יפנו לגב. גילה עיני, מנהלת יחידת כ"א במחוז ת"א, דרך ההגנה 137 ת"א קומה ה'.
פרטים ניתן לקבל גם בטל'. 03-393911

דרוש
קבלן שלד
עם ציוד
בשבת, ובימי חול בערב
טלפון 03-466201

לחברה גדולה
ליצור בגדי נשים
סוכן
מנוסה
03-296840, 03-296839
למנחם

דרושה
פקידה כתבנית
לאחר שרות צבאי
ליום עבודה מלא משעה 10.00-18.00
לפנות בכתב ולציין קורות חיים
לת.ד. 109, ת"א 61000 לעוזי

לחברה בינלאומית במרכז הארץ
דרושים לעבודת משמרות
* נהגים
בעלי רשיון מעל 15 טון ונסיון טופה של שנתיים לפחות.
* פועלים בלתי מקצועיים
המעוניינים מתבקשים לטלפן: 03-9716230; 03-9716868

למוסד רפואי גדול בחולון
דרוש:
קניין
* בעל רקע טכני
* בעל רכב
* נסיון 3 שנים לפחות
לפנות בשעות העבודה למר צבי פריימן
טל': 03-898444, 03-898424

לחברת טכנולוגיה ומסחר
* מהנדס/הנדסאי טכנאי שרות
אחראי על הקמת מח' שרות לתעשיה
* פקידה/כתבנית
לאחר שרות צבאי 12 שנות למוד
לפנות בכתב לת.ד. 11381 ת"א, 61113

הזדמנות לעובדים סוציאליים:
מרכז שקום חדרה
מציע משרות של
עובדי שקום
לעובדים סוציאליים מוסמכים
לפנות לטלפון: 06-331394 או 06-331097.

חוק הזדמנות שווה בעבודה, התשמ"א 1981
לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. המעבידים צפויים לעונש על פי החוק.

לחברה למרכזי תרבות וספורט (לנוער ולמבוגרים) בע"מ
דרושים יזמים חברתיים
לתפקיד
מנהלים
למתנ"סים
ראש העין
לוד
דרישות התפקיד:
• השכלה אקדמאית (ב.א. לפחות) • נסיון מוכח בארגון מינהלי וכלכלי • יועדף נסיון במינהל חינוכי ובחינוך המשלים • נכונות לעבודה בשעות לא שיגרתיות • מגורים במקום תנאי הכרחי.
יש לפנות בכתב בצירוף קורות חיים, שמות ממליצים ופרוט הנסיון אל ...החברה למתנ"סים, גבעת ג'וינט ירושלים 91034 על הפניות, בציון המקום המבוקש, להגיע עד ל-3.4.87 ....
ייענו מועמדים מתאימים בלבד

לקבוצת מפעלי "גלי"
למפעל האופנה
ד ר ו ש / ה
מעצב/ת טקסטיל
בוגר/ת שנקר (רצוי עם נסיון)
לעבודה מעניינת ומלאת אתגר
עם צוות צעיר ודינאמי.
מועמדים/ות מתאימים/ות יפנו לטלפון 03-9631081, ל-שרית.

הלוח הכללי
ידיעות אחרונות

אדריכל והנדסאי
דרושים למשרד אדריכלים בתל-אביב
231631 משעה 13:00

לגרסטמן בקנשטיין
אפנת נשים
דרושה מעצבת
עם נסיון ביצוע.
03-657555

אורט ישראל
משרד העבודה והרווחה
מרכז עירוני
אורט לחינוך מקצועי
יד שפירא
רח' נס לגויים 53
תל-אביב 68190
טלפון: 829147-8/829704
לבית ספר דרושים
לשנת הלימודים תשמ"ח
1. מנהל פדגוגי
בעל רשיון הוראה ונסיון של לפחות 5 שנים בהוראה.
2. מנהל טכני
בעל רשיון הוראה במקצוע טכנולוגי
נסיון של לפחות 5 שנים בהוראה/הדרכה.
מועמדים מתאימים יפנו בכתב עם פירוט קורות חיים על פי הכתובת הנ"ל

מגן דוד אדום בישראל
MAGEN DAVID ADOM IN ISRAEL
דרוש
מהנדס אחזקה בכיר
הכישורים הדרושים:
• מהנדס מכונות ו/או כימיה.
• 5 שנים נסיון לפחות באחזקת ציוד תעשייתי, רצוי בתעשיה כימית, פרמצאבטית או מזון.
• ידיעת השפה האנגלית ברמה גבוהה מכרחית.
המועמד שיבחר ילווה את הפרוייקט בשלבי תכנון אחרונים ובהקמה.
לפנות בכתב יד בצרוף קורות-חיים ומסמכים המעידים על השכלה ונסיון קודם למח' כח-אדם, מד"א, רח' יגאל אלון 60 ת"א 67063.
סודיות מוחלטת מובטחת

ג.ב.י.מ. תעשית מערכות בע"מ כפר-סבא
מפעל העוסק בייצור מערכי הרכבה אוטומטיים
ד ר ו ש
מקדם מכירות
בעל נסיון וכישרון בקידום מכירות רצוי בנושאים טכניים.
לפנות בכתב יד ולפרט נסיון וקורות חיים לת.ד. 67 כפר-סבא 44100.

מפעלי ניר
אמריקאיים ישראליים בע"מ
דרוש
למחלקת תפ"י
טכנאי/הנדסאי
"יצור"
תאור התפקיד: עיתוד מלאי חומרי גלם, הזמנת חומרי גלם מהארץ ומחו"ל, נהול מפרטי ייצור.
דרוש ידע בסיסי בשימוש במחשב.
המעוניינים מתבקשים לפנות בכתב למחלקת המנגנון ת.ד. 142 חדרה.
סודיות מובטחת.

לקופת חולים "מכבי"
דרושים
* ראש מינהל בתי מרקחת
תיאור תפקיד:
ניהול רשת בתי המרקחת של הקופה. אחריות למערך הרכש, הבטחת מלאי ולמערך השיווק והאספקה של התרופות באמצעות בתי המרקחת.
• כישורים:
תחואר שני במינהל עסקים ו/או כלכלה רצוי ידע במינהל רפואי ו/או בענף הפרמצבטיקה. נסיון מוכח בניהול מערכות עיסקיות. יכולת ליזום ולהפעיל פרוייקטים. כושר לניהול מו"מ.
מועמדים העונים על הדרישות הנ"ל יפנו בכתב יד בפירוט קורות חיים ונסיון מקצועי (כולל ממליצים) את ת.ד. 4026 ת"א 61040.
סודיות מובטחת.
* פקיד/ה
השכלה תיכונית מלאה, ידע ונסיון בהדפסה בעברית. מקום העבודה ת"א. לפנות בטלפון 03-292911
* פקיד/ה
השכלה תיכונית מלאה, נסיון בעבודה עם קהל בסניף חולון. ידיעת השפה הערבית ... בוריה; שפות זרות - יתרון.
שעות העבודה: 08:00 – 13:00
15:30 – 18:00
לפנות בטלפון לחנה קישוט – 860667

למכון הישראלי לנפט ולאנרגיה
דרושים
שני מהנדסים
במישרה מלאה
לפיקוח ובקרה על פרוייקטים מתקדמים בשטח האנרגיה.
המשימות יכללו:
- איסוף מידע ואיתור פוטנציאל למימוש.
- בחינת כדאיות טכנו-כלכלית.
- הכנת אמצעי בקרה והפעלתם לצרכי הקמת מתקנים ומעקב אחר ביצועיהם.
- ייצום והפעלה של מערכות מידע ממוחשבות.
- הפקת דוחות ביצועים והוצאת לקחים ומסקנות.
הכישורים הדרושים:
- תעודת מהנדס מוסמך.
- שליטה טובה בעברית ואנגלית.
- שנתיים נסיון מקצועי לפחות.
- ניסיון בהפעלת מערכות מידע – יתרון.
- ניסיון בשטח האנרגיה – יתרון.
- ניסיון בהפעלת מערכות ממוחשבות – יתרון.
נא לפנות בכתב-יד, בצירוף קורות-חיים לת.ד. 17081, ת"א, 61170

דרוש/ה
מהנדס/ת אלקטרוניקה
בתפקיד מהנדס מכירות/יישומים של מיכשור דיגיטלי ומכשירי תיכנות בתחום:
1. מערכות פיתוח מיקרו-פרוססורים.
2. אמולטורים למיקרו-פרוססורים.
3. מכשירי תיכנות DATA I/O.
4. CAE/CAM FUTURENET.
5. מיכשור אלקטרוני אחר.
הכישורים הנדרשים:
1) נסיון של 3 שנים לפחות בתחום הנ"ל.
2) יכולת התמצאות וכישרון הבעה בכתב ובע"פ באנגלית.
3) אישיות דינמית ונטייה לעסקים.
נא לפנות בכתב עם פרוט קורות חיים אל ת.ד. 2021, סביון מיקוד 56530 עבור: "מהנדס".

עיריית נתניה
לעיריית נתניה דרוש/ה
עורך/ת-דין
* בעל/ת נסיון של 3 שנים לפחות בעריכת דין בישראל.
* רצוי נסיון בהופעות בבתי-משפט.
בפרטים נא לפנות ליועץ המשפטי של עיריית נתניה, עו"ד מנחם טבקמן רח' שטמפר 5, נתניה, בין השעות 8.00–13.00 או בטלפון 053-30004.

לחברה ותיקה ברמת-גן
• איש טכני
רצוי הנדסאי או טכנאי עם נסיון בענף הפלסטיקה. יכולת עבודה עצמאית. לעבודה מגוונת בתכנון וייצור. עדיפות לבעל רכב. משרה מלאה.
• מרכז/ת נסיונות
בניקולי שדה בחמרים חדשניים, בכל הארץ. בעל רכב. עדיפות לבעל רקע במחקר, הדרכה. היקף המשרה: שליש עד חצי.
טל. 03-728548

תשמ"א 1981
לפי חוק זה אסור לסרב לקבל אדם לעבודה מחמת מינו או מחמת היותו נשוי או הורה, אלא אם אופיו או מהותו של התפקיד מונעים קבלתו של בן אחד המינים לעבודה הנדונה. המעבידים צפויים לעונש על-פי החוק.

לחברת שוק דינמית
בענף הציוד הרפואי
דרוש/ה
אח/ות
חדר ניתוח
בעל/ת נסיון במכירת ציוד רפואי
בעל/ת מרץ, אחריות ויוזמה
תנאים טובים למתאימים
נא להתקשר טלפונית: 052-557297
בשעות 15.30–17.30

למשרד אדריכלים
דרוש
אדריכל מנוסה
לריכוז פרוייקטים, תכנון ופקוח.
טל' 03-250557; 03-258634

למפעל תכשיטים ליצוא באור-יהודה
דרושים
פקיד/ת מלאי
מלחימים/ות
צורף
עובדי גימור (בומינג)
מרכזנית
יועדפו בעלי נסיון בכל אחד מהתחומים הנ"ל. ראיונות למועמדים יתקימו ביום ראשון 22.3.87 בין השעות 11.00 – 17.00 במפעל, רח' התעשייה 16 אזור התעשיה חישן, אור-יהודה (לשעבר "דנות רוזנוסר")
סודיות מובטחת

למושב עידן
דרוש/ה
מציל/ה
לבריכה
לעונת 87
★ בעל/ת תעודות מציל/ה מוסמך/ת
★ ידע בהפעלת מערכת סינון לבריכה.
★ שעות עבודה בלתי מקובלות.
★ מדריך/ה שחיה מוסמך/ת + תעודות.
★ רווק/ה.
נא להתקשר למזכירות 057-81080-1

dr. JORDAN
אופנת עור בינלאומית
למפעלנו בנתניה
דרושים
★ תופרים/ות
★ עובדים/ות
לעבודות יד
תנאים מצויינים.
נא לפנות ליעקב טל. 053-617888 053-39672.

למפעל תעשייתי גדול
דרוש
מהנדס
מכונות
לעבודה בתחזוקת מכונות
נדרש נסיון של 5 שנים לפחות
בנושאי תחזוקה.
• על המעוניינים לפנות בכתב
לת.ד. 612 יבנה.
סודיות מובטחת.

נציבות שרות המדינה
מודיעה כי
למשרד הבריאות
דרושים אחים/יות
מוסמכים/ות
או מעשיים/יות,
לעבודה מיידית, או חלקית, במרכז לבריאות הנפש טירת הכרמל.
בדבר פרטים ניתן להתקשר למשרד אחות ראשית טלפון 04-57121.

למושב אביחיל
דרושים:
1. מנהל
בריכת שחיה
★ עם רשיון מציל
2. מציל מוסמך
מועמדים מתאימים יפנו בכתב למזכירות מושב אביחיל, מיקוד 42910.

למפעל תעשייתי גדול
במפרץ חיפה
דרושים
1. מכונאי דיזל
נסיון של 3 שנים לפחות בתיקון מלגזות.
2. חרט מעולה
נסיון של 10 שנים לפחות.
בדבר פרטים ובצרוף קורות חיים נא לפנות לת.ד. 767 חיפה.

לחברה גדולה בתל-אביב
דרושים/ות
מזכיר/ה בכיר/ה
שפת האם אנגלית, יכולת ניסוח מכתבים והדפסה, רצוי גם בעברית.
מזכיר/ה
ידע טוב באנגלית, יכולת ניסוח והדפסה עברית ואנגלית.
הצעות, עם פירוט נסיון וקורות חיים נא לשלוח לת.ד. 14142 ת"א בציון עבור "מזכיר/ה בכיר/ה" או עבור "מזכיר/ה".
סודיות מובטחת!

בני משה קרסו בע"מ
יבואני "רנו" בישראל
למוסך המרכזי בתל-אביב
דרוש
★ מכונאי/מדריך
בוגר ב"ס מקצועי
(בעל נסיון ב"רנו" יתרון)
★ מורה למכונאות
★ מורה לחשמלאות
להדרכת נוער במכונאות
למשרה חלקית או מלאה
מעומדים עם ידע מקיף ובעלי נסיון מוכח יפנו טלפונית לתאום פגישה 03-627111/110 למוטי

משרד הבריאות
נציבות שירות המדינה
מודיעה כי למשרד הבריאות
דרושה
אחות מוסמכת –
מורה לסיעוד
בעלת תואר בוגר או בשלבי סיום הלימודים לקראת התואר, לעבודה בבית הספר לסיעוד ע"ש א. וולפסון תל-גיבורים, חולון.
בדבר פרטים יש לפנות למזכירות ביה"ס טלפון: 03-898359 881783.

מרכז רפואי תל-אביב
בי"ח רוקח
דרושות
אחיות מוסמכות
למחלקה הנפרולוגית
(דיאליזה) לעבודה במשרות מלאות/חלקיות.
נא להתקשר למחלקה הנפרולוגית טל' 03-297549
או למשרד אחות ראשית – 03-291280

ידיע
הספקה
לחקלאות בע"מ
לסניף הערבה עין יהב
דרוש:
מחסנאי
בדבר פרטים נא לפנות
לטל' 057-81068/9

לחברת תעופה אירופאית
דרוש/ה
איש מכירות
אחראי לאזור חיפה והצפון
על המועמד להיות בעל נסיון בכרטוס ומכירות נוסעים ומטענים.
עד גיל 30 ובעל רכב
נא לשלוח מכתב בצרוף קורות חיים, נסיון קודם ותמונה לת.ד. 11088 ת"א מיקוד 61110

דרושות
אחיות
בחופשה
בעלות רכב
לעבודה זמנית
בהפצת ציוד רפואי
באזורים שונים בארץ
נא לפנות לטל': 052-557297
בשעות 15.30 – 17.30

משרד הבריאות
נציבות שרות המדינה
נציבות שירות המדינה מודיעה כי
למשרד הבריאות דרושים
אחים/אחיות מעשיים
ומוסמכים פיזיותרפיסטים
ומרפאים בעיסוק.
לעבודה בביה"ח הגריאטרי פרדס כץ.
ניתנת אפשרות לעבוד גם במשרות חלקיות וייתנו תנאים מיוחדים לשומרי שבת.
בדבר פרטים יש להתקשר למחלקת כח-אדם במוסד, טלפונים: 03-786181-2 03-704076

למוסד פיננסי גדול באזור ת"א
דרושה:
מנהלת
מזנון
כישורים דרושים:
★ נסיון מקצועי רב.
★ יכולת נהול צוות עובדות גדול.
★ המשרה בשעות העבודה הרגילות.
המעוניינים יפנו לת.ד. 23032, ת"א מיקוד 61230 עבור מס' 302 בצירוף קורות חיים.
– סודיות מובטחת –

ללקוחה שלנו חברה מסחרית דרום ת"א
דרושה
מזכירה אנגלית
ברמת שפת אם, בקבלת הכתבות הדפסה וטלקס. קצרנות או כתיבה מהירה חיוניים.
ידיעה רחבה בתיפקוד משרד יתרון.
לקביעת ראיון נא לפנות לגמן משאבי אנוש טלפון 03-655456 תנאים טובים.
– סודיות מובטחת –

למשרד רואי-חשבון
דרושה
מנהלת משרד
בעלת נסיון.
נא לפנות בכתב יד לת.ד. 14069 תל-אביב מיקוד 61141

המשטרה אתגר

1. מהנדס/ת תנועה
הכישורים הנדרשים – הנדסה אזרחית (התמחות בתנועה/כבישים)
מקום השרות – ירושלים

2. מפקד חוליית אחזקת כלי שיט (מספנה)
הכישורים הנדרשים – קצין מכונות בוגר חיל הים או בעל הסמכה של משרד התחבורה לאוניות צי הסוחר.
– ידע בביצוע ופיקוח על עבודות תיקון, אחזקה ושיפוץ של מנועי דיזל ובמערכות אחרות בכלי שיט: גוף, צנרת, חשמל.
– נסיון ברכישת ציוד ימי מכל הסוגים, ניהול מו"מ עם ספקים.
– ידיעת אנגלית ברמה מספקת לקרוא ולהבין חומר טכני.
– נסיון בפיקוד וניהול צוות עובדים טכניים.
מקום השירות: חיפה

3. למחלקה לזיהוי פלילי – עובדי מעבדה ניידת
הכישורים הנדרשים – בוגרי אוניברסיטה בתחומים: ביולוגיה, כימיה, פיזיקה.
★ המתאימים ישובצו במסלול מואץ לקצונה.
מקום השירות – חיפה, ת"א, ירושלים, רמלה, אשקלון.

4. מפעילי קשר
הכישורים הנדרשים – צמ"ים בצה"ל או בעלי רקע בנושאי תפעול מערכות קשר, 12 שנות לימוד.
מקום השרות – כל הארץ

על כל המועמדים להיות לאחר שירות צבאי, בריאות תקינה וגיל עד 35.
המעוניינים יפנו ללשכות הגיוס במשטרה להלן בצירוף תעודות השכלה, פנקס מילואים, פנקס שבי ותעודות שחרור.

תל־אביב	–	רח' הרכבת 14	טל. 03-628290/3
ירושלים	–	רח' המלך ג'ורג' 8	טל. 02-244433
חיפה	–	דרך חטיבת גולני 21	טל. 04-661067
באר־שבע	–	רח' העצמאות 55	טל. 057-32521
רחובות	–	רח' הרצל 206	טל. 08-487488

– סודיות מובטחת –

המכון לפיתוח ארגוני וניהול כח אדם

לאחר מלקוחותינו
מפעל תעשייתי בצפון
אנו מחפשים
מנהל ייצור
אנרגטי ומוכשר.
מדווח למנהל המפעל.

תאור התפקיד:
★ אחריות על כל מערך התפ"י והייצור.
★ הפעלת צוות גדול של עובדים ומנהלים.
★ פיתוח, שיפור וייעול מערך הייצור.
הכישורים הדרושים:
★ מהנדס תעשייה וניהול/מהנדס טקסטיל.
★ נסיון בתעשייה בארץ של 3-2 שנים לפחות בניהול ייצור.
★ יכולת מנהיגות אישית ומקצועית.

התפקיד מציב אתגר.
חובת מגורים בצפון.
תנאים לפי כישורי המועמד.
נא לפנות בכתב יד לת.ד. 8144 רמת־גן 52181
ולצרף קורות חיים, השכלה ונסיון מפורטים.
התפקיד מיועד לגברים ונשים.
סודיות מובטחת.

המכון לפיתוח ארגוני וניהול כח אדם

לאחר מלקוחותינו
מפעל תעשייתי באזור הצפון
דרוש
מנהל כח־אדם
ענייני – עצמאי.
יהיה אחראי על התוויית מדיניות כח־אדם ופיקוח על יישומה.
פיתוח והפעלה של מערכות.
משאבי־אנוש.
דיווח ישירות למנהל המפעל.
כישורים:
★ כושר שיכנוע ויכולת מו"מ עם גורמים פנימיים וחיצוניים לארגון.
★ יחסי אנוש טובים.
★ השכלה אקדמאית או מקבילה במדעי החברה/ניהול.
★ הכרות טובה עם חוקי העבודה.
★ רצוי נסיון בתחום יחסי עבודה.

חובת מגורים בצפון.
תנאים לפי כישורי המועמד.
נא לפנות בכתב יד לת.ד. 8144 רמת־גן 52181
ולצרף קורות חיים, השכלה ונסיון מפורטים.
התפקיד מיועד לגברים ונשים.
סודיות מובטחת.

למשרד אדריכלים
דרושים
אדריכל/ית פנים
שמאי/ת בנין
בעלי נסיון רב.
טל. 03-269312
03-256454

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה,
תשמ"א 1981
[illegible]

למוסד ממלכתי
דרושים
אקדמאים
לעבודה בלתי שגרתית

אנו מציעים לך:
★ עבודה בעלת ענין ואתגר, הכרוכה בניידות רבה.
★ לימוד השפה הערבית
★ תנאי שכר טובים ותנאי שירות מיוחדים (לרבות רכב צמוד בתום ההכשרה).
★ עבודה קבועה.
★ מסלול קידום רחב ואפשרויות להתפתחות עפ"י כישוריך.

אם גילך בין 24 – 31, סיימת שירות מלא בצה"ל ובריאותך תקינה – פנה נא בכתב לת.ד. 33171 ת"א (מיקוד 61331) עבור כ"א, בצירוף תולדות חיים ופרטים אישיים מלאים (כולל מספר ת.ז. ומספר טלפון להתקשרות)

פונים מתאימים יענו

למוסד ממלכתי בתל־אביב
דרושים
★ סטודנטים לתפקידי שמירה
(משרת מס' 1)
★ בריאות תקינה.
★ מגורים באזור תל־אביב והמרכז.
העבודה במשמרות ומתאימה גם ללומדים במוסדות השונים להשכלה.

★ נהגים
(משרת מס' 2)
★ גילאי 24-35.
★ בריאות תקינה.
★ רשיון נהיגה על אוטובוס ומשאיות מעל 15 טון.
★ נסיון קודם הכרחי.

הפונים המתאימים לאחר שרות מלא בצה"ל יפנו לת.ד. 33232 (מיקוד 61331) ויצרפו קורות חיים ופרטים אישיים מלאים כולל מס' ת"ז וטלפון.
נא לציין מספר המשרה.
פונים מתאימים ייענו

למוסד ממלכתי באזור תל־אביב
דרושים
1) סטודנטים/יות לתפקידי שמירה
דרישות התפקיד:
א. סטודנט שלפניו שתי שנות לימוד לפחות
ב. יוכל להקדיש לפחות משמרת בוקר אחת בשבוע, בנוסף לימי שישי.
ג. לאחר שרות צבאי מלא – עדיפות ליוצאי יחידות קרביות.
ד. בריאות תקינה.

2) עובדי/ות נקיון
במשרה מלאה
לעבודה קבועה, כולל תנאים סוציאליים
אפשרות לשעות נוספות.
שעות העבודה 08.00 – 16.00.

באם הנכם עונים על הדרישות, נא כתבו לת.ד. 33886 עבור רחל בצרוף קורות חיים, פרטים אישיים, כולל מספר ת.ז. מספר אישי, ארץ לידה, שנת לידה, שנת עליה, כתובת ומספר טלפון.
סודיות מובטחת

המכללה למינהל
נתיב פתוח – לעתיד בטוח

רשת בתי הספר התיכוניים
דרושים
מורים
לשנה"ל תשמ"ח
לפי הפירוט הר"מ

★ יגאל אלון, **באשקלון** – טל' 051-38840
1. מתמטיקה 2. ביולוגיה 3. מחשבים 4. לבורנטית לביולוגיה 5. ספרות
★ תלי"ם **פתח־תקוה** טל' 03-9322960
1. תנ"ך 2. מתמטיקה 3. אנגלית 4. מזכירות־כתבנות
★ תלי"ם, **גבעתיים** – טל' 03-741589
1. ביולוגיה 2. כלכלה 3. אנגלית 4. שיווק מתמטיקה
★ מקיף ח', **ראשל"צ** טל' 03-9613735
1. מזכירות ומינהל 2. חשבונאות 3. שיווק 4. מדעי החברה 5. כימיה 6. אלקטרוניקה 7. אנגלית 8. מקצועות התיירות
★ **בבת־ים** טל' 03-586247
1. מתמטיקה 2. אנגלית 3. כלכלה 4. חשבונאות 5. מזכירות 6. התכתבות 7. כתבנות, עיבוד תמלילים 8. חינוך גופני 9. סוציולוגיה/שיווק 10. מורה לשילוט 11. תנ"ך
★ תלי"ם **בבאר־שבע** טל' 057-78706
1. תנ"ך 2. אנגלית
★ **בחולון** טל' 03-5562286
1. ספרות 2. כלכלה 3. אנגלית 4. הסטוריה 5. מתמטיקה 6. ביולוגיה
★ גן נחום, **בראשל"צ** טל' 03-946464
1. תולדות עם ישראל – התנועה הלאומית, בית שני. 2. מורה מתנדב/ת לכיתת מסמ"ט 3. כלכלה 4. מחשבים 5. מתמטיקה 6. אנגלית 7. צרפתית 8. ספרות

מוקד 99
גוש דן
דרושים/ות:

1. מקדמי/ות מכירות
★ כושר שכנוע
★ יכולת התמדה
★ הופעה נאה ★ עד גיל 30.
– תמורה כספית הולמת להצלחה.
– הדרכה מקצועית.
– הזדמנויות לקידום.
נא לפנות לענת –
טל. 03-706181–2

2. סיירים
★ יוצאי יחידות מובחרות עד גיל 25
★ רשיון נהיגה חובה.

ועדת קבלה תתקיים ביום א', 22.3.87 בשעה 16.30, ברח' שפ"ר 16, תל־אביב.
נא לפנות לנועם/משה.

לרשות הגנים הלאומיים
דרושים
1. מפקח על עבודות פיתוח ובינוי
דרישות התפקיד:
– בדיקת ואישור תכניות פיתוח ובינוי.
– הוצאת מכרזים.
– פיקוח על עבודות פיתוח ובינוי.
– קבלת עבודות ואישור חשבונות.
הכישורים:
– השכלה – מהנדס אזרחי.
– נסיון 5 שנים לפחות.
מגורים באזור המרכז.
נא לפנות בכתב יד עם פירוט קורות חיים (לציין מספר טלפון) לת.ד. 7028 הקריה, תל־אביב 61070 עד 3.4.87

2. טלפונאית – כתבנית
הכישורים:
– השכלה תיכונית.
– שליטה מלאה בעברית.
– נסיון בהדפסה.
מקום העבודה בקרית הממשלה ת"א
שעות העבודה 07.30 – 15.30
על המועמדות להיות אחרי שירות צבאי.
לקביעת ראיון נא לפנות למזכירות [illegible]

הלוח הכללי | הלוח הנפוץ ביותר | טלפון 261211

איילון חברה לבטוח בע"מ
למשרדה הראשי בתל־אביב
דרושים
★ חתם לביטוחים אלמנטריים
בעל נסיון מוכח של 5 שנים לפחות בחברת ביטוח בענפי הרכוש וההתבוויות
★ קדלניות
לענפי הביטוח האלמנטרי בעלות נסיון מוכח של שנה לפחות בהפקת מסמכי ביטוח אלמנטרי.
נא לפנות החל מיום א' לטלפון:
03-622523, 03-623211
לעופרה שדה.

לחברת מחשבים דרוש
מנהל חשבונות בכיר
עם ידע בהנהח"ש ממוחשבת.
לקביעת ראיון טלפונים: 03-9230956, 03-9233448, 03-9234999

לחברת ביטוח
דרוש/ה
מנהל/ת סניף ירושלים
הכישורים הנדרשים:
• נסיון חיובי ומוכח בניהול מערכת עסקית.
• השכלה אקדמאית.
• תושב ירושלים.

נסיון בענף הביטוח יהווה יתרון. מועמדים מתאימים יפנו בכתב יד, בפירוט תולדות חיים, השכלה ונסיון אל: המנב"ל, ת.ד. 37800, תל־אביב 61376.

– סודיות תשמר בקפדנות –

לרשות שמורות הטבע
דרוש/ה
פקח/ית בשמורת האלמוגים.
תאור התפקיד:
פקוח ושמירה על ערכי טבע ימיים, אחריות על המתקנים בשמורה, הדרכה והסברה לקהל המבקרים.
דרישות:
רשיון רכב, תעודת צלילה, נסיון במגע עם קהל. רצוי רשיון משיט וקרע ביולוגי.

המעוניינים יפנו למשרדי הרשות למילוי שאלונים עד לתאריך 27.3.87
• ירושלים – רח' ירמיהו 78.
• באר שבע – רח' האבות 19.
• אילת – שמורת האלמוגים.

איילון חברה לבטוח בע"מ
דרוש
איש ביטוח חיים
ותיק ומנוסה המיועד להקים ולבסס מחלקה לביטוח חיים בסניפנו בירושלים. נא להתקשר לטלפון 03-201654 למר ליאור וייסברג או גדי קרן החל מיום א'.

לבית מלון באזור ירושלים
דרוש
טבח מקצועי
עם נסיון בעבודה בבתי מלון
לפנות: 02-342591

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה,
תשמ"א 1981
[illegible]

משרד התקשורת
אגף התפעול
קבלנים לחלוקת דואר
באזור תל־אביב
שעות העבודה נוחות.
תנאים טובים למתאימים.
על המעוניינים לפנות אל מנהל היחידה לעניני עובדים בדואר תל־אביב הגב' גילה עיני, טלפון: 03-307254

לבית הארחה באזור ירושלים
דרושה
אחות מוסמכת
מגורים במקום (ללא משפחה)
לפנות לת.ד. 2045 ירושלים עבור "אחות"

לגן החיות התנ"כי
דרוש
מפקח נשק ותחזוקה
אחראי על צוות עובדי אחזקה ומחסן
על המועמד להיות בעל ידע וכישורים לביצוע בפועל של עבודות מסגרות, נגרות ובנין.
שכר הולם לאדם המתאים.
נא לפנות לגן החיות טל' 02-811334, 02-823658.

למשרד שמאים, דרושה:
כותבת תיקים
• ידע מושלם בניסוחים בעברית
• תועף בעלת נסיון בביטוח
03-295889

לבנק בתל־אביב
דרושה:
כתבנית אנגלית
לעבודה במשרה מלאה
(5 ימים בשבוע)

• בעלת תעודת בגרות.
• ידיעה מושלמת של הדפסה אנגלית.
• ידיעה בסיסית של השפה העברית.
• עדיפות לבעלת ידע בעבודת טלקס או סוויפט.

נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים לת.ד. 28036, ת"א מיקוד 61280 ולציין על המעטפה עבור "מח' כח אדם, כתבנית אנגלית".
– סודיות מובטחת –

לרשות שמורות הטבע
דרושים
1. פקח/ית ניטור נחלים.
תאור התפקיד:
איסוף מידע ודיגום מערכות נחלים בישראל, מקורות מים וניצולם, מקורות זיהום, איכות מים, פקוח על מכוני הפקת מים, מים בשמורות טבע, מגעים עם גורמי תכנון וביצוע בתחום נצול מים וטפול בשפכים.
דרישות:
תואר ראשון בביולוגיה, חקלאות, גיאוגרפיה, מדעי הסביבה. נסיון בעבודת שדה, רשיון נהיגה, בריאות תקינה.
העבודה בשעות לא מקובלות.
מגורים: אזור ירושלים.

2. מזכירה
בחצי משרה לאגף איכות הסביבה.
הדרישות:
נסיון קודם בעבודות מזכירות, כולל הדפסה רצוי השכלה אקדמאית בביולוגיה, גיאוגרפיה מדעי הסביבה.
המעוניינים יפנו לרשות שמורות הטבע למילוי שאלונים עד לתאריך 27.3.87, רח' ירמיהו 78 ירושלים.

TUBE SPORTWEAR
דרושים
סוכנים
באזורי המרכז והדרום
053-49482

למשרד מהנדסים ברמת אביב
דרושה
שרטטת מכונות
6 שנים נסיון.
לפנות טל: 03-426342

למשרד שמאים
דרוש
שמאי אלמנטרי
לפנות לטלפון 03-5721106, 03-378737

דרושה
מזכירת מפעל לאלקטרוניקה
הכישורים:
• שליטה מלאה בעברית ואנגלית.
• נסיון בתחזוקה וניהול משרד.
• רצוי ידע ביבוא־יצוא.
נא לפנות בכתב יד, בפירוט קורות חיים וממליצים ל: אירוטל בע"מ, בצלאל 8 ר"ג, מיקוד 52521, עבור צבי

לחברה בינלאומית לקוסמטיקה
מקס פקטור
דרושה
דיילת
לאזור ירושלים
רצוי נסיון קודם
לקביעת ראיונות לפנות למזכירות מנהל כח־אדם המשביר לצרכן ירושלים, טל. 02-240511

משרד לתאום ופקוח
מחפש מהנדס פנסיונר
– לעבודה בגוש דן
ת.ד. 1049 הוד־השרון מ. 45110.

מנעולי ירדני
ש.ע. ירדני – יצרני מתכת בע"מ
רחוב שלמה הגלף 11 בני־ברק 51652 טלפון 03-776081

למפעלנו בבני ברק
דרושים:
★ מנהל מחלקת עבוד שבבי
קליבר בכיוון אוטומטים. ידע ונסיון בהפעלת מכונות C.N.C, נהול והפעלת צוות עובדים.
★ מנהל מחסן
הפעלת צוות עובדים, נסיון בנהול מלאי ממוחשב, קשר ובקורת ספקים.
★ מזכירה־כתבנית עברית אנגלית
(אפשרות למשרה חלקית)
תנאים טובים למתאימים
נא לפנות ליהושע גביש. טל' 03-776081

איילון חברה לבטוח בע"מ
דרוש לנו רק אחד...
בתפקיד מפקח רכישה לאגף ביטוח חיים
באזור תל־אביב
לגיוס והפעלת סוכנים קיימים.
מועמדים מתאימים יפנו לגדי קרן טלפון: 03-201654, פרט ליום ו'.

עבור חברת ליבוא ושיווק
דרוש
איש מכירות
בעל נסיון מוכח במכירות
בעבודה מגוונת ודינמית עם לקוחות חדשים וקיימים. רקע טכני ורכב (רצוי מסחרי) הכרחי. למתאים: רווחים גבוהים מאוד ואפשרות קידום.
לפנות: "יד־באור" לעמליה 03-287741, מספר משרה 683.

דגם מערכות
חברת ההדרכה הגדולה בעולם.
העוסקת בפיתוח ייצור ויצוא מערכות ופרוייקטים להדרכה טכנולוגית

מהנדס שיווק
תאור התפקיד:
הכנת הצעות מחיר ומכרזים, הצגת מוצרי החברה בפני לקוחות מוסדיים בחו"ל, פיתוח כלים שיווקיים.
כישורים נדרשים:
מהנדס אלקטרוניקה או בקרה, נסיון בשיווק של ציוד עתיר ידע, שליטה מלאה באנגלית, רצויה ידיעת שפות ארופאיות נוספות.

מנהל יצור בכיר
כישורים נדרשים:
מהנדס תעשיה וניהול, נסיון מוכח של 5 שנים לפחות בניהול קווי יצור בתחום HI-TECH ובמחשבים. ידיעת השפות עברית ואנגלית הכרחית, ספרדית יתרון, לבעלי רקע באלקטרוניקה יתרון.

מנהל פרוייקט לאמל"ט
כישורים נדרשים:
מהנדס־הנדסאי אלקטרוניקה, נסיון של 5 שנים לפחות, שליטה מוחלטת בספרדית (דיבור, קריאה, כתיבה).
משך השרות: כשנה.
מנהל פרוייקט בלבד יפנה טלפונית: 03-481264 לאחי
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים וציון המשרה, ת.ד. 13005 ת"א, 61130

לחברת שלטים גדולה במרכז הארץ
דרושים
חשב
מנהל חשבונות ראשי מדופלם
כושר ארגון לניהול מחלקה, נסיון בעבודה עם מחשב י.ב.מ., רצוי תוכנה חשבשבת
מנהל חשבונות סוג 3
נסיון בתעשיה 3 שנים נסיון בעבודה עם מחשב. י.ב.מ. תוכנה חשבשבת
טל. 03-9230477-8-9 לדליה
מודעה זו הינה לגברים ונשים כאחד

לחברה קבלנית
באזור חולון
דרוש
מנהל חשבונות עצמאי
נא לכתוב קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 8139 רמת־גן
(עבור מנהל חשבונות)

לחברת ביטוח בתל־אביב
דרוש/ה
מנהל/ת חשבונות
* נסיון בהכנת דוחו"ת ומאזנים של חברות ביטוח.
* ידיעת אנגלית – חובה.
* אפשרות למשרה חלקית.
טלפון 03-383608, לפנות לגלעד.

לפרוייקט פרסומי בהקמה
דרוש
מנהל מכירות/שיווק
בעל נסיון מוכח.
נא לפנות בכתב־יד לת.ד. 20302 ת"א, עבור מ.

דלתא טקסטיל שיווק בע"מ
DELTA
דרוש/ה
נציג/ת מכירות
במרכז הארץ
* נסיון קודם במכירות.
* בעל רכב פרטי או מסחרי.
נא לפנות לנחמה בין השעות 9.00–13.00 טל: (03) 8231852

למכון מחקר ופיתוח דרוש
טכנאי אלקטרוניקה/אלקטרוני
עם רקע בבקרת מעגלים אנלוגיים ודיגיטליים
למשרה מלאה למספר חודשים.
לפנות למכון לבריאות העובד ושיקומו ע"ש בית לוינשטיין רח' 3 רעננה 43100 טלפון [illegible]